

ARTHUR COULIN

BRAȘOV | 2010

CONSILIUL
JUDEȚEAN
BRAȘOV

MUZEUL
DE ARTĂ
BRAȘOV

Siebenbürgisches
Museum
Gundelsheim

Arthur Coulin

BRAȘOV | 2010

CONSILIUL
JUDEȚEAN
BRAȘOV

MUZEUL
DE ARTĂ
BRAȘOV

Siebenbürgisches
Museum
Gundelsheim

Expoziția Arthur Coulin - Muzeul de Artă Brașov, 20.11.2009 – 14.02.2010, Muzeul Național Brukenthal Sibiu, 03.03-25.04.2010 / Der Katalog begleitet die Ausstellung „Arthur Coulin“ auf ihren Stationen im Kunstmuseum Kronstadt, 20.11.2009 – 14.02.2010, und im Nationalmuseum Brukenthal Hermannstadt, 03.03.2010 – 25.04.2010

Catalog finanțat de Însărcinatul Guvernului Federal German pentru Cultură și Media și Consiliul Județean Brașov / Gedruckt mit Unterstützung des Beauftragten der Bundesregierung für Kultur und Medien und des Kreisrats Kronstadt

Expoziție organizată în parteneriat de / Ausstellungspartner: Muzeul de Artă Brașov - Director Bartha Árpád / Kunstmuseum Kronstadt – Direktor Bartha Árpád, Muzeul Național Brukenthal Sibiu - Director General Prof. dr. Sabin Adrian Luca / Nationalmuseum Brukenthal Hermannstadt – Direktor Prof. Dr. Sabin Adrian Luca, Muzeul Transilvănean Gundelsheim - Președinte a Asociației Muzeului Transilvănean dr. Irmgard Sedler, curator Marius J. Tătaru / Siebenbürgisches Museum Gundelsheim – Vorsitzende des Museumsvereins Dr. Irmgard Sedler, Museumskurator Marius J. Tataru

Expoziție organizată în colaborare cu / Die Ausstellung entstand in Zusammenarbeit mit:

Biserica Evanghelică C. A. Brașov - primpreot Christian Plajer / der Ev. Kirchengemeinde A.B. in Kronstadt – Stadtpfarrer Christan Plajer
Biserica Evanghelică C. A. Sighișoara - primpreot Hans-Bruno Fröhlich / der Ev. Kirchengemeinde A.B. in Schäßburg – Stadtpfarrer Hans-Bruno Fröhlich
Mitropolia Ardealului Sibiu - Înalt Preasfinția Sa dr. Laurențiu Streza, Arhiepiscop de Sibiu și al Ardealului / der Metropole Transilvaniens in Hermannstadt – S.E.
Metropolit von Transilvanien und Erzbischof von Hermannstadt Dr. Laurențiu Streza

Colecții particulare / Privatsammlungen: Depner-Philippi-Wittstock (Brașov / Kronstadt), Hans Peter Türk (Cluj-Napoca / Klausenburg), Manfred Wittstock (Sibiu / Hermannstadt)

Mulțumim colecționarilor particulari care au dorit să rămână anonimi. / Wir bedanken uns auch bei all den privaten Leihgebern, die nicht namentlich genannt werden wollten.

Curatori / Ausstellungskuratoren: dr. Iulia Mesea, Radu Popica

Mulțumim colaboratorilor expoziției / Wir danken für die Zusammenarbeit: drd. / Dd. Ágnes Bálint (Biserica Evanghelică C. A. Brașov / Ev. Kirchenhemeinde Kronstadt), Georg Coulin (Germania / Deutschland), Richard Coulin (Germania / Deutschland), Gernot Nussbächer (Brașov / Kronstadt), Thomas Șindilariu (Arhiva și biblioteca Parohiei Honterus / Archiv und Bibliothek der Honterus - Gemeinde Kronstadt), Marius J. Tătaru (Muzeul Transilvănean Gundelsheim / Siebenbürgisches Museum Gundelsheim), Manfred Wittstock (Sibiu / Hermannstadt), Wolfgang Wittstock (Forumul Democrat al Germanilor din România, filiala Brașov / Demokratisches Forum der Deutschen aus Rumänien, Zweigstelle Kronstadt)

Conservare / Konservatorische Betreuung: Delia Marian, Simona Tătaru (Muzeul de Artă Brașov / Kunstmuseum Kronstadt), Lucia Dumitrescu, Daniela Moroșan, Dorina Țiplic (Muzeul Național Brukenthal Sibiu / Nationalmuseum Brukenthal Hermannstadt)

Restaurare / Restauratorische Betreuung: Radu Tătaru (Muzeul de Artă Brașov / Kunstmuseum Kronstadt), Cristina Fău, Vasile Godici, Ion Munteanu, Andrei Popa, Constantin Scărlătescu (Muzeul Național Brukenthal Sibiu / Nationalmuseum Brukenthal Hermannstadt)

ISBN 978-973-0-08823-6

Concept și coordonare / Konzeption und Koordinierung: Radu Popica

Autori texte / Autoren der Beiträge: dr. Iulia Mesea, Marius J. Tătaru, Radu Popica, Georg Coulin, Richard Coulin

Fișe catalog / Katalog: dr. Iulia Mesea, Radu Popica, Marius J. Tătaru, Simona Tătaru

Traducător / Übersetzung: Sunhild Galter

Fotografii / Fotoaufnahmen: Ion Haralambie Popescu (Nationalmuseum Brukenthal Hermannstadt/Sibiu), Răzvan Precup (Muzeul de Artă Brașov / Kunstmuseum Kronstadt/Brașov), Marius J. Tătaru (Muzeul Transilvănean Gundelsheim / Siebenbürgisches Museum Gundelsheim)

Tehnoredactare și corectură / Redaktion und Korrekturlesen: Simona Tătaru

Layout: Radu Tătaru

Coperta / Umschlag – Violonista / Die Geigerin, Cat. / Kat. 18

Pagina alăturată / Gegenüberliegende Seite – Autoportret / Selbstbildnis, Cat. / Kat. 23

Arthur Coulin | 1869-1912

Cuprins / Inhalt

Argumente pentru o artă nouă – Arthur Coulin (1869-1912) <i>Argumente für eine neue Kunst – Arthur Coulin (1869-1912)</i> Iulia Mesea	6
Arthur Coulin: Repere stilistice între tradiție și modernitate <i>Arthur Coulin: Stilwille und Stilfindung zwischen Tradition und Modernität</i> Marius Joachim Tătaru	56
Arthur Coulin și centrul artistic brașovean (1901-1908) <i>Arthur Coulin und das Kronstädter Kunstzentrum (1901-1908)</i> Radu Popica	94
Arta noastră plastică <i>Unsere bildende Kunst</i> Arthur Coulin	120
O asociație pentru aspirații artistice autohtone <i>Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen</i> Arthur Coulin	138
Catalog / Katalog	145
Lista lucrărilor / Werkverzeichnis	172
Bibliografie / Bibliographie	184
Cronologie / Zeittafel	190
Scurt istoric al familiei Coulin <i>Kurze Geschichte der Familie Coulin</i> Richard și / und Georg Coulin	194
Arbore genealogic - Arthur Coulin <i>Stammbaum - Arthur Coulin</i>	201

Argumente pentru o artă nouă – Arthur Coulin (1869-1912)

Iulia Mesea

Apropierea de opera de artă, vizitarea expozițiilor, prezența în sala de spectacole de teatru sau de concerte – chiar și acum, în secolul vieții super-tehnologizate și informatizate – continuă să fie singura experiență cultural-artistică reală, care te face părtaș la adevăratul conținut ideatic și mai ales emoțional al operei. Imaginile de pe ecranul monitorului nu reușesc, cel puțin deocamdată – predicțiile fiind riscante dacă ne gândim la progresele extraordinar de rapide ale acestui domeniu – să înlocuiască, decât parțial, ca informație, experiența directă. De aceea, inițiativele de reconsiderare, reevaluare și restituire ale operei unor artiști care se regăsesc în mică măsură pe simezele expozițiilor din muzee, sunt laudabile și binevenite atât pentru specialiști cât și pentru publicul consumator de artă. În acest areal de interes se înscrie expoziția retrospectivă dedicată lui Arthur Coulin, una dintre personalitățile cele mai complexe și interesante ale vieții cultural-artistice a Transilvaniei sfârșitului de secol XIX și începutului de secol XX. De-a lungul timpului, s-au aplecat asupra creației sale

Argumente für eine neue Kunst – Arthur Coulin (1869-1912)

Iulia Mesea

Das Betrachten eines Kunstwerks, der Besuch von Ausstellungen, die Anwesenheit in Theater- oder Konzertsälen sind auch heute – im Jahrhundert des hochtechnologisierten, informatisierten Lebens – die einzige reale Erlebnismöglichkeit von Kunst und Kultur, die einen am wahren Ideen – und Gefühlsgehalt des Kunstwerks teilhaben lässt. Der Darstellung auf dem Bildschirm gelingt es nur teilweise, die direkte Information und Erfahrung zu ersetzen – zumindest vorläufig: Denn die Voraussagen sind riskant, wenn wir an die rasante Entwicklung auf diesem Gebiet denken. Deshalb sind die Initiativen zur erneuten Betrachtung, Neubewertung und Ausstellung des Werkes einiger Künstler, die sich nur in geringem Maße in den Ausstellungsräumen der Museen wiederfinden, lobenswert und sowohl bei dem Fachleuten als auch beim kunstliebenden Publikum willkommen. Zu diesem Interessenbereich gehört auch die retrospektive Ausstellung, die Arthur Coulin gewidmet ist, eine der komplexesten und interessantesten Persönlichkeiten des siebenbürgischen Kultur – und Kunst-

istorici, istorici de artă, artiști, a căror părere unanimă este că Arthur Coulin a fost un „adevărat deschizător de drumuri”, cel mai valoros artist al sașilor transilvăneni al perioadei.¹ „Sensibilă la căutările uneia dintre cele mai frământate epoci din istoria artei moderne, personalitatea lui Coulin, diversificată prin contactul strâns cu mișcarea artistică a țărilor din Occident, a întrunit ecourile curenților contemporane cu discernământ și permanentă grijă pentru puritatea viziunii proprii”² - în descrierea istoricului de artă Harald Krasser.

Pentru evaluarea personalității lui Arthur Coulin este necesară o privire de ansamblu asupra întregii sale contribuții la viața cultural-artistică a Transilvaniei acelei epoci. Contactul cu opera sa încântă prin talentul de desenator, sensibilitatea de colorist, finețea și eleganța compozițională, capacitatea de a recepta înnoirile cu reținerile filtrului originalității, în vreme ce analiza întregii activități pe plan cultural impresionează prin multilateralitate și profunzime, mobilitate, modernitate și viziune de perspectivă.

Arthur Coulin s-a decis să urmeze o carieră artistică în atmosfera de emulație artistică creată la Sibiu de profesorul Carl Dörschlag, ale cărui merite în îndrumarea spre studiu artistic ale celor dotați cu talent

lebens am Ende des 19. bzw. Anfang des 20. Jahrhunderts. Im Laufe der Zeit haben sich Historiker, Kunsthistoriker und Künstler mit seinem Werk befasst, deren einhellige Meinung es ist, Arthur Coulin sei der „wahre Bahnbrecher”, der wertvollste, siebenbürgisch - sächsische Künstler jener Zeit.¹ Der Kunsthistoriker Harald Krasser meint, „dass Coulins Persönlichkeit, offen für alle Strömungen einer an Veränderungen reichen Epoche der modernen Kunst-geschichte und in Kenntnis mit den westlichen Kunstbestrebungen, diese zwar aufgenommen, aber in Einklang mit seiner eigenen künstlerischen Vorstellung umgesetzt habe”.²

Um Arthur Coulins Persönlichkeit einschätzen zu können, ist eine Gesamtschau seines Beitrags zum damaligen Kultur- und Kunstlebens Siebenbürgens nötig. Die Begegnung mit seinem Werk erfreut durch das Zusammenspiel von Zeichentalent, sensibler Farbgebung, Feinheit und Eleganz der Komposition sowie der Fähigkeit, Neuerungen durch den Filter der eigenen Originalität aufzunehmen, während eine Übersicht seiner gesamten kulturellen Tätigkeit durch deren Vielseitigkeit, Tiefgründigkeit, Mobilität, Modernität und Zukunftsdenken beeindruckt.

Arthur Coulin entschloss sich,

și sensibilitate creatoare au fost pertinent prezentate în ultimii ani, în contextul reevaluării fenomenului artistic din sudul Transilvaniei atât în plan național cât și internațional.³ Este coleg cu Octavian Smigelschi, Robert Wellmann și Fritz Schullerus, iar destinele lor se vor intersecta mereu, în beneficiul vieții artistice din sudul Transilvaniei și al creației fiecăruia dintre ei. Urmează în continuare cursurile Școlii Stiriene de Arte și Meserii de la Graz, iar din octombrie 1889, frecventează Academia Regală de Arte Frumoase din München, în clasa de desen a profesorului Gabriel Hackl, pentru a se transfera apoi în clasa de pictură a lui Ludwig von Loefftz. Stilul lui Coulin se va cizela pe parcursul anilor, prin efortul propriu și prin impulsuri pe care le receptează din atmosfera epocii și a celei emantate de maeștrii în preajma cărora lucrează. Cunoștințele dobândite sub îndrumarea profesorilor de academie s-au impus în stilul său și sunt recognoscibile în întreaga sa creație. De la profesorul Hackl învață să stăpânească și să folosească cu siguranță linia, iar cu sprijinul lui Ludwig von Loefftz își cizelează desenul, se perfecționează în pictura de nuduri și dobândește o tehnică rafinată și minuțioasă în pictura de portrete. Călătoriile de studiu din perioada următoare, în acea atmosferă de interferențe ale modalităților de expresie

seiner künstlerischen Laufbahn in der von künstlerischem Wettbewerb geprägten Atmosphäre zu folgen, die Professor Dörschlag in Hermannstadt geschaffen hatte. Dörschlags Verdienste um die Anleitung zur künstlerischen Ausbildung der mit Talent und schöpferischer Empfindsamkeit Ausgestatteten ist in den letzten Jahren im Kontext der Reevaluierung des Südsiebenbürgischen Kunstphänomens auf nationaler und internationaler Ebene angemessen dargestellt worden.³ Coulin arbeitet dort mit Octavian Smigelschi, Robert Wellmann und Fritz Schullerus zusammen; das Schicksal wird sie immer wieder zusammenführen, was sowohl dem siebenbürgischen Kunstleben als auch ihrem eigenen Schaffen zugute kommt. Er besucht die Steirische Kunst- und Gewerbeschule in Graz, und ab Oktober 1889 die Königliche Akademie der Bildenden Künste in München, wo er erst in der Zeichenklasse des Professors Gabriel Hackl lernt, dann in der von Ludwig von Loefftz geleiteten Malklasse. Coulin's Stil verfeinert sich im Verlauf der Jahre durch eigene Bemühungen, aber auch dank der empfangenen, künstlerischen Impulse der Epoche und der Meister, in deren Umfeld er arbeitet. Die unter der Anleitung der Akademieprofessoren erworbenen Kenntnisse setzen sich in seinem Stil durch

**Țărancă cu
seceră/
Bäuerin mit
Sichel**

1906

Galeria Națională

Maghiară,

Budapesta/

Ungarische

Nationalgalerie,

Budapest

Inv. nr. 1906-311

tradiționale cu experiențele înnoitoare, îi marchează stilul și personalitatea, în sensul unei complexități tipice pentru viața artistică la cumpăna dintre secole. Întreaga Europă fremăta de contradicțiile și conflictele născute la întâlnirea dintre vechi și nou, dintre realism și neo-idealism, dintre impresionism, simbolism și Jugendstil, dintre susținătorii artei de academie și cei ai artei independente, dintre susținătorii artei ca fenomen elitist

und sind in seinem gesamten Schaffen erkennbar. Von Professor Hackl lernt er, die sichere Linienführung zu beherrschen und einzusetzen, und mit Hilfe von Ludwig von Loefftz verfeinert er sein Zeichnen, verbessert sich im Aktmalen und eignet sich eine kultivierte und minutiöse Technik der Porträtmalerei an. Die Studienreisen, unternommen in jener Atmosphäre der Interferenz von traditionellen Ausdrucksmöglichkeiten mit neuen Erfahrungen, prägen seinen Stil und seine Persönlichkeit im Sinne einer für das Kunstleben der Jahrhundertwende typischen Komplexität. Ganz Europa wiederholte von Widersprüchen und Konflikten, hervorgerufen durch das Aufeinandertreffen von Alt und Neu, Realismus und Neoidealismus, Impressionismus, Symbolismus und Jugendstil, der Verfechter der akademischen und jener der unabhängigen Kunst, der Verfechter der Kunst als elitäres Phänomen und jener, die den Künstler gesellschaftlich verankert sehen. Coulin gelangt nach Wien und München in jenen spannungsgeladenen Zeiten, die den Weg der Dissidenten der akademischen Kunst ebneten. Die Münchner Sezession findet 1892 statt, unmittelbar gefolgt von der Berliner Sezession (1898), während ein Jahr vorher die Wiener Sezession stattgefunden hatte, wobei in alle diese Bewegungen vor

și cei care afirmă implicarea profundă a artistului în societate. Coulin ajunge la Viena și München în preajma acestor momente de mare tensiune care deschid calea dizidenților față de arta academistă. „Secesiunea müncheneză” (*Münchner Sezession*) are loc în anul 1892, este imediat urmată de „Secesiunea berlineză” (*Berliner Sezession*, 1898) și un an mai devreme avusese loc Secesiunea Vineză, în toate aceste mișcări fiind implicați mai ales artiști plastici, pictori, graficieni și arhitecți. Asimilarea teoriilor care extindeau și accentuau rolul artistului în societate, va determina, la întoarcerea în Transilvania, o profundă implicare a lui Arthur Coulin în susținerea ideii că arta trebuie să își câștige un loc important în viața socială. În concepția sa, artistul anului 1900 este în egală măsură creator și pedagog/educator, cu un rol bine determinat în societatea modernă. Pentru societatea transilvăneană conservatoare, cu valori marcate profund de tradiționalism, inițiativele lui Coulin sunt de o modernitate temerară.

Pentru promovarea ideilor sale, artistul redactează o serie de articole cu caracter programatic, publicate în ziarul *Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt* și *Kronstädter Zeitung* din anul 1904, sub titlul *Unsere bildende Kunst* și *Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen*.⁴ Eserile din

allem bildende Künstler, Maler, Graphiker und Architekten impliziert waren. Arthur Coulin macht sich jene Theorien zu eigen, die eine wichtigere Rolle des Künstlers in der Gesellschaft propagieren, was dazu führt, dass er sich nach seiner Heimkehr nach Siebenbürgen ernsthaft für den Gedanken einsetzt, dass die Kunst einen wichtigen Platz im gesellschaftlichen Leben einnehmen müsse. Seiner Ansicht nach ist der Künstler der Zeit um 1900 gleichermaßen Schöpfer und Erzieher, mit einer genau bestimmten Rolle in der Gesellschaft. Für die konservative siebenbürgische Gesellschaft, mit zutiefst von Traditionen geprägten Werten, sind Coulins Initiativen von kühner Modernität.

Um seine Ideen bekannt zu machen, verfasst der Künstler eine Reihe programmatischer Beiträge, die er 1904 in den Zeitungen *Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt* und *Kronstädter Zeitung* unter dem Titel *Unsere bildende Kunst* bzw. *Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen* veröffentlicht.⁴ Die zwei veröffentlichten Essays stellen ein wahres Manifest dar, dass die Möglichkeit zu einem komplexen Verstehen künstlerischen Schaffens bietet, und zwar auf theoretischer, praktischer und schöpferischer Ebene. In den Texten klärt Coulin die Rolle der bildenden Kunst durch Argumente, die sich auf die

cele două cotidiane reprezintă un adevărat manifest care oferă posibilitatea unei înțelegeri complexe a demersului artistic, pe plan teoretic, practic și de creație. În aceste texte, Coulin clarifică rolul artei plastice în societate, pe baza unor argumente care fac trimitere la scrierile lui John Ruskin, analist al istoriei artei europene, ale cărui teorii utilizează conceptele de: frumusețe, natură, adevăr, imaginație, voință și energie, cu intenția de a revitaliza „o lume artistică în amoriție”. Coulin precizează chiar din introducerea textului actualitatea și europenitatea demersului său, necesitatea de a înscrie programul cultural-artistic din Transilvania în cadrul vieții cultural-artistice europene.⁵

Reperul și sursa de inspirație și stimulare cea mai de preț pentru arta contemporană este arta înaintașilor, a cărei valoare și puritate nu pot fi contestate. Prin aceste idei, programul lui Coulin deschide calea unei noi atitudini față de moștenirea trecutului, aprecierea justă a valorilor artei populare și conservarea monumentelor istorice. De altfel, în întreaga cultură europeană de la răscruce de veac, arta populară era considerată una dintre puținele surse pure, adevărate care păstrează peste secole, nealterată, formele naționale străvechi. De aceea ea este singura capabilă

Schriften John Ruskins beziehen. Dieser unternahm die Analyse der europäischen Kunstgeschichte unter Einsatz der Begriffe Schönheit, Natur, Wahrheit, Phantasie, Willen und Energie – mit dem Ziel, „eine erschlaffte Kunstwelt” wieder zu beleben. Coulin betont schon in der Einleitung die Aktualität und europäische Bedeutung seines Ansinnens, die Notwendigkeit, das siebenbürgische Kunst- und Kulturprogramm in das gesamteuropäische Kulturleben einzugliedern.⁵

Den Anhaltspunkt, die wertvollste Inspirationsquelle und Anregung für die zeitgenössische Kunst bildet die Kunst der Ahnen, deren Wert und Reinheit nicht anfechtbar sind. Durch diesen Ansatz bereitet Coulin's Programm den Weg für eine neue Haltung dem künstlerischen Erbe gegenüber, für eine gerechte Einschätzung der Volkskunstwerte und die Erhaltung von Baudenkmalern. In der gesamten europäischen Kultur der Jahrhundertwende wurde die Volkskunst als eine der wenigen wahrhaftigen, reinen Quellen angesehen, die uralte nationale Formen unverändert über die Jahrhunderte hinweg bewahren. Deshalb kann sie als einzige das Volkswesen widerspiegeln, und hätte als Grundlage der neuen Kunst die Kraft, die Fehler sämtlicher Stilrichtungen zu vermeiden. Die Volkskunst

să reflecte specificul național, și, așezată la baza noii arte, ar avea forța de a evita erorile tuturor stilurilor. Arta populară este „punctul de plecare și seva artistică pentru producția de artă”, afirma și Carl Dörschlag, cu prilejul primei expoziții a „Asociației Sebastian Hann” din 1905.⁶

Scopul enunțat în programul lui Coulin este schimbarea situației culturii în mediul transilvănean, rezolvarea problemei funcționalității artei în societate, a raportului între artă și realitatea vieții, „metamorfoza estetismului pur într-unul utilitar”. Conform dezideratelor Jugendstil-ului Coulin cere eliberarea de sub tutela gândirii formale, istorizante. După cum se preciza în majoritatea programelor artistice ale perioadei, și cel enunțat în cotidianul sibian, propune formularea unei noi frumuseți, moderne, bazată pe etosul meșteșugăresc, care să corespundă condițiilor materialului și funcțiunii, să descopere forma funcțională în toate domeniile vieții, în arhitectură, în decorarea interioarelor, a tuturor obiectelor înconjurătoare. Dintre toate curentele epocii, Jugendstil-ul a avut caracterul cel mai pragmatic, cu cele mai numeroase aderențe extraestetice, cu cele mai multe raportări la problemele practice ale realului.⁷ În spiritul acestei gândiri, Arthur Coulin subliniază necesitatea frumosului, a esteticului, nu

sei der Ausgangspunkt und der künstlerische Lebenssaft für das Kunstschaffen, meint auch Carl Dörschlag 1905, anlässlich der ersten Ausstellung des Sebastian-Hann-Vereins.⁶

Das von Coulin in seinem Programm dargestellte Ziel ist es, die Lage der Kultur in Siebenbürgen zu verändern, die Frage der Zweckmäßigkeit von Kunst in der Gesellschaft, des Verhältnisses zwischen Kunst und Lebensrealität zu lösen, die Wandlung der reinen Ästhetik in eine zweckmäßige. Im Einklang mit den Vorgaben des Jugendstils verlangt Coulin die Befreiung von der Vormundschaft des formalen, historisierenden Denkens. Wie die meisten Kunstprogramme jener Zeit, plädiert auch das im Hermannstädter Tageblatt veröffentlichte für einen neuen Schönheitsbegriff - modern, auf handwerkliches Ethos begründet, material - und funktionsangemessen, der die funktionelle Form in alle Lebensbereiche, in die Architektur, Innenausstattung, in alle Dingen der Umgebung einbringt. Von allen Strömungen jener Zeit war der Jugendstil am pragmatischsten, mit den meisten außerästhetischen Verflechtungen und den meisten Bezügen zu den praktischen Dingen des Alltags.⁷ Im Sinne dieser Ansichten unterstreicht Coulin die Notwendigkeit des Schönen, Ästhetischen nicht nur in vereinzelt, sondern auch in den alltäg-

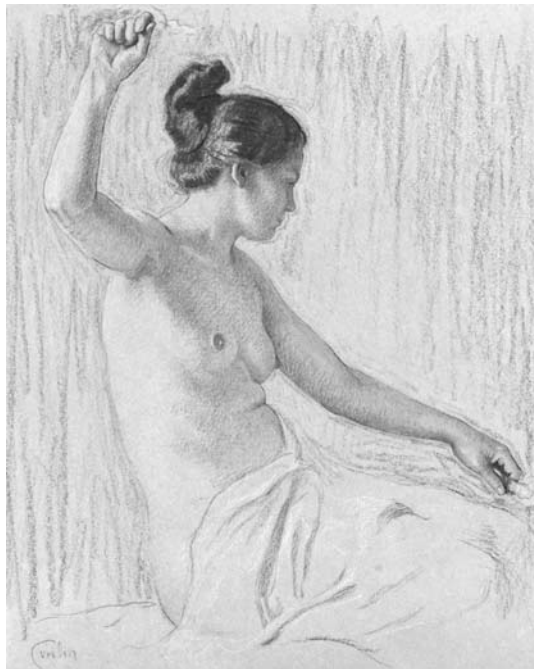
numai în obiectele izolate, ci și în cele uzuale, rolul funcțional al artei și aplicarea ei în toate domeniile vieții: „prin artizanat se înțelege (...) arta de a obține un aspect elegant și impunător prin soliditatea meșteșugului, o construcție simplă și forme corespunzătoare scopului folosirii, chiar și cu materiale mai modeste. Dacă promovăm asemenea aspirații, putem spera la înlăturarea concurenței în anumite domenii, iar în momentul în care la noi s-a dezvoltat un artizanat solid, cu o amprentă artistică proprie; (...) ce importanță mare îi revine artei în domeniul economic și cât de important trebuie să fie și pentru noi ca, prin promovarea artei, cea mai bună educatoare a bunului gust, să trezim iarăși interesul pentru autenticitate, frumusețea simplă a formei și pentru consistență, aceste condiții de bază și virtuți cardinale ale unui meșteșug și ale unei industrii sănătoase, cum existau odinioară și la noi și pot înflori din nou dacă publicul și producătorii sunt impulsionați de concepții sănătoase.”⁸

Favorabil talentului multilateral, ideile Jugendstil-ului anulează calitatea de specialist conceptului de artist: pictorii pot fi în același timp arhitecți și decoratori sau se pot îndeletnici cu diverse meșteșuguri. În acest context, programul lui Coulin depășește mult limitele domeniului artelor plastice oferind o viziune generală care cuprinde toate

lichen Dingen, die funktionelle Rolle der Kunst und ihren Einsatz in allen Lebensbereichen: Handwerk sei „(...) jenes Streben, das durch strengste Solidität der Herstellung, zweckmäßige und einfache Konstruktion und deren sinngemäßen Ausdruck in der Form auch bei Verwendung bescheidenen Materiales gediegene und vornehme Wirkungen zu erzielen weiß. Fördern wir derartiges Streben, so ist zu hoffen, dass wir zunächst unter uns selbst auf gewissen Gebieten die Konkurrenz verdrängen und wenn wir einmal ein charaktervolles, solides und eigenartiges Arbeiten bei unseren Gewerben ausgebildet haben, auch anderswo Absatz finden werden; (...) welche Bedeutung der Kunst in wirtschaftlicher Hinsicht zukommt, und wie wertvoll es auch für uns sein muss, durch Förderung der Kunst, als der besten Erzieherin gesunden Geschmacks, allmählich wieder den Sinn zu erwecken für Echtheit, einfache Schönheit der Form und Solidität, dieser Grundbedingungen und Kardinaltugenden gesunder Gewerbe und Industrien, wie sie einstens auch unter uns blühten, und wieder blühend werden können, wenn Publikum und Produzent von gesunden Anschauungen erfüllt sind.”⁸

Der Jugendstil geht vom Konzept des Künstlers als Spezialist aus und bevorzugt das vielseitige Talent: Maler können

**Femeie cu brațul
ridicat/
Frau mit
erhobenem Arm**
1905
*Galeria Națională
Maghiară,
Budapesta/
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest*
Inv. nr. 1908-46

domeniile socialului, înlocuirea ideii de stil cu aceea de mediu înconjurător, de ambient, într-o nouă relație dintre artă și viață, atitudine tipică pentru „Weltanschauung”-ul sfârșitului de veac. „Prin artă – spune el într-o propunere de definiție – noi înțelegem domeniul foarte larg al lucrurilor ale căror forme vizibile au fost create de un spirit sensibil și o mână scolită, adică toată casa și ce cuprinde ea, orașul cu piețele și străzile sale, în consecință promovarea artei înseamnă pentru noi să conferim tuturor acestor lucruri un caracter propriu și anume unul care rezultă din caracterul poporului nostru.”⁹ Pentru o dezvoltare armonioasă

zugleich auch Architekten, Dekorateure oder Kunsthandwerker sein. In diesem Kontext überschreitet Coulin's Programm die Grenzen der bildenden Kunst bei Weitem und bietet eine Gesamtschau, die alle Bereiche der Gesellschaft umfasst, indem das Konzept des Stils in einem neuartigen Verhältnis von Kunst und Leben, mit Umwelt und Ambiente, ersetzt wird, eine für die Weltanschauung der Jahrhundertwende typische Haltung. Er sagt dazu: „Wir verstehen unter Kunst das ganze weite Gebiet der Dinge, deren sichtbare Form von empfindendem Geist und geschulter Hand geschaffen, also das ganze Haus und alle Geräte darin, die Stadt mit ihren Straßen und Plätzen, und demnach heißt Förderung der Kunst für uns, allen diesen Dingen Charakter, und zwar den sich aus unserem Volksempfinden ergebenden Charakter, aufzuprägen.”⁹ Für eine harmonische Entwicklung der Städte wäre „Vieles (...) schon erreicht, wenn bei derartigen, öffentlichen Arbeiten zum wenigsten immer künstlerischer Beirat herangezogen würde, damit mindestens jene schauerlichen Geschmacklosigkeiten, die etwas vorstellen möchten, aber mit ihrem verlogenen Lumpengeschmack schlechter wie die primitivste Rohheit sind, unmöglich werden. (...) Wo ein geläuterter Kunstsinn seine Herrschaft begonnen hat, da wird

a orașului „ar fi bine dacă cel puțin ar fi consultată o comisie artistică în cazul unor asemenea lucrări de interes public, ca să se evite măcar acele monstruoziități de prost gust, care vor să reprezinte ceva, dar care, în stilul lor de ultimă speță, sunt mai regretabile decât orice simplitate primitivă. (...) Unde începe să domnească un simț artistic purificat, acolo în scurt timp fiecare stradă sau piață, fiecare spațiu și obiect va prinde formă în mod practic și util, cu o frumusețe elegantă. Din toate aceste locuri și spații publice sau particulare, din tablouri și obiecte de uz casnic ne va vorbi nouă, care prin contactul continuu cu ele vom fi învățat limbajul lor, simțirea populară cuprinsă în forme și culori. Și acest limbaj fără cuvinte, constant în toate schimbările vieții va elimina încetul cu încetul barbaria din noi, trezindu-ne simțul pentru frumos și bun gust.”¹⁰

Descifrăm printre rândurile programului lui Coulin înțelegerea modernă a rolului artistului în societate, care este acela de educator, iar arta un mijloc de educare esențial în formarea personalității fiecărui individ: „Această luptă pentru eleganță și claritate a tuturor formelor care se adresează simțurilor noastre ne va îndruma în mod continuu spre sobrietate și autenticitate și va face să dispară din noi și din jurul nostru tot ce e fals, fanfaronadă, îngâmfare; dacă

alsbald Straße und Platz, jeder Raum und jedes Gerät sich zweckgemäß- sinnvoll, d.h. wahrhaft und edel-schön gestalten. Von allen diesen öffentlichen und privaten Plätzen und Räumen, aus Bildern und Geräten, wird zu uns, die wir dann durch den beständigen Umgang mit diesen Dingen ihre Sprache verstehen werden, das in die Formen und Farben gebannte Volksempfinden sprechen. Und diese wortlose, aber in allem Wechsel des Lebens beständige Sprache wird, indem sie uns Schönheitsempfinden und Geschmack erweckt, allmählich die Rohheit in uns tilgen.”¹⁰

Aus Coulins Zeilen können wir das moderne Verständnis von der Rolle des Künstlers in der Gesellschaft herauslesen, und zwar als Erzieher, und von der Kunst als grundlegendes Mittel der Erziehung und Bildung der individuellen Persönlichkeit: „Dieses aus allen Formen zu unseren Sinnen sprechende Ringen nach Adel und Ehrlichkeit wird beständig zu Strenge und edler Wahrhaftigkeit treiben und all das Schwindeln, Prahlen und Protzen in und um uns verschwinden machen; wenn wir mit dem klarsten unserer Sinne, den Augen fortwährend das Ehrliche und Tüchtige wahrnehmen, so muss das Äußere unserer Welt beständig daran mitarbeiten, das Innere des Menschen zu gestalten.”¹¹

percepem cu cel mai clar simț al nostru, văzul, tot timpul lucruri clare, valoroase atunci exteriorul lumii noastre va contribui în continuu la formarea interioară a fiecărui individ.”¹¹

În vederea concretizării acestui program, Arthur Coulin propune înființarea unei asociații culturale, idee susținută și de alți oameni de cultură, printre care Victor Roth, Oskar Netoliczka, Adolf Meschendörfer, Carl Dörschlag, Ernst Kuhlbrandt, Viktor Kloess, Emil Neugeboren etc. După o primă încercare nereușită („Societatea Prietenilor Artei” fondată în anul 1903, s-a dovedit neviabilă), în anul 1904, ia ființă „Sebastian Hann Verein für heimische Kunstbestrebungen” (*Asociația Sebastian Hann pentru dezvoltarea artei autohtone*).¹² Model local al asociațiilor artistice și culturale atât de numeroase în Europa în această perioadă,¹³ *Asociația Sebastian Hann* este o încununare a dezideratului de modernizare a cadrului de desfășurare a vieții artistice și un rezultat al voinței de a instituționaliza și impune poziția artistului în societate. Această asociație va constitui cadrul organizatoric în care se va desfășura creația și educația artistică în anii următori.¹⁴

Activitatea multilaterală a lui Arthur Coulin este o reflectare a programului său pluralist, care nu se rezumă doar la cele de

Um dieses Programm durchzusetzen, schlägt Coulin vor, einen Kunstverein zu gründen, was auch von Victor Roth, Oskar Netoliczka, Adolf Meschendörfer, Carl Dörschlag, Ernst Kühlbrandt, Viktor Kloess, Emil Neugeboren u. a. unterstützt wird. Nach einem ersten, etwas missglückten Versuch (die Gesellschaft der Kunstfreunde, 1903 gegründet, erwies sich als nicht lebensfähig), entsteht 1904 der „Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen“.¹² Den damals in Europa zahlreich gegründeten Kunst- und Kulturvereinen nachempfunden,¹³ bedeutet der Sebastian-Hann-Verein die Krönung des Strebens nach Erneuerung des Kunstlebens und das Ergebnis des Willens, die Rolle des Künstlers in der Gesellschaft zu festigen und zu institutionalisieren. Dieser Verein bildet in den nächsten Jahren den organisatorischen Rahmen für Kunsterziehung und künstlerisches Schaffen.¹⁴

Die vielseitige Tätigkeit Coulins widerspiegelt sein Programm, das sich nicht nur auf das Wirken als Theoretiker und Maler beschränkt, sondern auch den Bereich der Buchgraphik (die Verzierungen für den Gedichtband A. Meschendörfers aus dem Jahr 1906, werden zum Beispiel als erste Buchgraphik aus Siebenbürgen im Sinne der Sezession angesehen), das Entwerfen moderner Einrichtungsgegen-

Coperta revistei
Die Karpaten/
Umschlag
der Zeitschrift
Die Karpathen,
I, Octombrie/
Oktober
1907, Nr. 1.

teoretician și pictor, ci cuprinde și activități în domeniul graficii de carte (decorul pentru volumul de poezii al lui A. Meschendorfer din anul 1906, de pildă, este considerat prima grafică de carte în spiritul secesiunii din Transilvania), proiecte de mobilier modern și de sistematizare urbană, editare de reviste culturale (Coulin face parte, din grupul de inițiativă pentru fondarea revistei culturale *Die Karpathen*, editată în 1906, la Brașov) etc.¹⁵

Programul teoretic al lui Coulin ar putea trezi așteptări în sensul unei arte

stănde, Städteplanung, das Herausgeben einer Kulturzeitschrift (Coulin gehört der Initiativgruppe zur Gründung der Kulturzeitschrift „Die Karpathen“ an, die ab 1906 in Kronstadt erscheint) u. a. umfasst.¹⁵

Coulin's theoretisches Programm könnte Erwartungen im Sinne einer in größerem Maße den modernen Strömungen verschriebenen Kunst wecken. In München reifte er im Umfeld der Kunst der alten Meister aus den großen Museen und der großen Kunstschaffenden der deutschen Schule des ausgehenden 19. Jahrhunderts: Franz Lenbach, Wilhelm Leibl und die Maler seiner Gruppe – unter anderen Carl Schuch, Hans Thoma, Wilhelm Trübner – Arnold Böcklin, Lovis Corinth, Max Slevogt, Franz von Stuck, Fritz von Uhde – allesamt Vertreter einiger wichtiger Kunstströmungen jener Zeit: Historismus, Realismus, Naturalismus, Impressionismus, Symbolismus, Jugendstil – und der Kunst der alten Meister aus den großen Museen. Eine Reihe von Elementen der neuen Stilrichtungen können in seinem Werk ausgemacht werden, aber was sein Schaffen bestimmt, ist der Einfluss des deutschen Naturalismus der 1890er Jahre, vor allem die Lehren Wilhelm Leibls, dem er in immerwährender Bewunderung zugetan war. Seine Zeitgenossen stellten fest: „Leibls Naturalismus war wie ein Leuchtturm für

înscrise în mai mare măsură curentelor modernității. La München se formase în ambianța marilor creatori ai școlii germane din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea: Franz Lenbach, Wilhelm Leibl și pictorii din grupul său – printre care Carl Schuch, Hans Thoma, Wilhelm Trübner – Arnold Böcklin, Lovis Corinth, Max Slevogt, Franz von Stuck, Fritz von Uhde – reprezentanți ai câtorva direcții majore ale artei din această perioadă: istorismul, realismul, naturalismul, impresionismul, simbolismul, Jugendstil – și a artei vechilor meștri, din marile muzee. O serie de elemente ale stilurilor înnoitoare pot fi regăsite în opera sa, dar ceea ce îi definește creația este influența naturalismului german din deceniul al nouălea, și mai ales a lecției lui Wilhelm Leibl, căruia i-a purtat întotdeauna o puternică admirație – contemporanii săi constatau: „naturalismul lui Leibl a fost pentru Coulin un far călăuzitor”.¹⁶ Marii artiști ai școlii müncheneze din această perioadă, Leibl și Feuerbach rămân modele pentru artistul transilvănean pe tot parcursul activității, deși experiențele dobândite în colonia de pictură de la Baia Mare și în călătoriile de studiu sau legate de diverse manifestări expoziționale de la Budapesta, Viena, Berlin și în mod deosebit din Italia, i-au marcat simțitor gândirea artistică, fixându-i orizontul creativ în perimetrul unui modernism moderat.

Coulin”.¹⁶ Die großen Künstler der Münchner Schule jener Zeit, Leibl und Feuerbach, bleiben während seiner ganzen Schaffenszeit Vorbilder für den siebenbürgischen Künstler, obwohl die Erfahrungen in der Künstlerkolonie von Baia Mare, jene auf den Studienreisen, oder anlässlich der verschiedenen Ausstellungen in Budapest, Wien, Berlin aber vor allem in Italien gemachten, sein künstlerisches Denken erkennbar geprägt und in den Bereich einer moderaten Moderne eingeschrieben haben. Während dieser Pilgerreisen besucht er zahlreiche Ausstellungen, bei denen er zum Beispiel mit der modernen französischen Kunst in Berührung kommt, aber am stärksten scheint es, hat ihn 1908 in Berlin die Ausstellung englischer Kunst beeindruckt. Die Ausstellung wurde von Graf Seckendorf unter dem Titel *Ausstellung älterer englischer Kunst* in den Räumen der Akademie der Schönen Künste veranstaltet. Die Exponate machten den siebenbürgischen Künstler mit der Eleganz und Vornehmheit der englischen Kunst, insbesondere der Porträtmalerei bekannt, da zu den ausgestellten Werken natürlich auch solche von Künstlern wie Constable, Thomas Gainsborough, Thomas Lawrence, Joshua Reynolds aus der Sammlung von Königin Victoria oder aus privaten, englischen Sammlungen zählten.

În timpul acestor pelerinaje, vizitează numeroase expoziții cu prilejul cărora vine în contact cu arta modernă franceză, de pildă, dar cel mai puternic, se pare, l-a impresionat expoziția de artă engleză de la Berlin, din anul 1908. Cu titlul *Ausstellung älterer englischer Kunst*, expoziția era organizată de contele Seckendorf în spațiile Academiei de Arte Frumoase. Exponatele i-au relevat artistului transilvănean eleganța și distincția artei engleze, în special a portretisticii, căci printre artiștii prezenți în expoziție se numărau, firesc, lucrări ale lui Constable, Thomas Gainsborough, Thomas Lawrence, Joshua Reynolds din colecții ale reginei Victoria și din colecții particulare din Anglia.

La modul programatic deci, artistul transilvănean nu merge până la desprinderea totală de lecția lui Leibl, pe de o parte datorită formației sale, pe de alta datorită publicului pentru care a creat și pentru a cărui emancipare cultural-artistică a militat. Acesta avea nevoie de reperul tradiției pentru a asimila treptat înnoirile. Reacțiile din presa vremii referitoare la arta, stilul și gradul de modernitate pe care îl „propunea” arta lui Coulin, dovedesc că tactica pașilor mărunți, a implementării înnoirilor pe structuri deja acceptate de conștientul colectiv, era cea corectă: „În sfârșit o expoziție de artă la Brașov. O expoziție adevărată, pe care o

Programmatisch gesehen geht der Künstler nicht so weit, sich ganz von Leibls Schule zu verabschieden, zum Teil seiner Prägung wegen, zum Teil des Publikums wegen, für das er malte und dessen kulturelle und künstlerische Emanzipation er forderte. Dieses benötigte die Tradition als Anhaltspunkt, um Schritt für Schritt auch Neuerungen anzunehmen. Die Pressestimmen zu Coulins Kunst, seinem Stil und dem Grad an Modernität seiner Kunstwerke zeigen, dass die Taktik der kleinen Schritte, des Aufpfropfens von Neuerungen auf vom kollektiven Bewusstsein schon akzeptierte Strukturen, die richtige Wahl war: „Endlich eine Kunstaussstellung in Kronstadt. Eine wahrhafte Ausstellung, mit wirklichen gemalten Bildern und dazu schönen Bildern, die nicht nur die secessionistisch Eingeweihten verstehen und die doch auch einen Hauch modern-künstlerischen Geistes verraten. Der Fall verdient fürwahr sein Ausrufungszeichen!”¹⁷ Das Einarbeiten neuer Elemente in traditionelle Strukturen war eigentlich eine von den Künstlern des ausgehenden 19. Jahrhunderts häufig angewendete Manier. In den Kulturzentren, die Coulin öfters besuchte, überschritten sich traditionelle Ausdrucksmittel mit erneuernden Tendenzen.¹⁸ In der Kunst der im Inneren des Karpatenbogens gelegenen

înțelege nu numai inițiatul în Secesionism, dar care trădează, totuși, un spirit artistic modern. Evenimentul merită un semn de exclamație!”¹⁷ Utilizarea unor elemente înnoitoare pe o structură tradițională, era de fapt o manieră frecvent uzitată de artiștii sfârșitului de secol XIX. În centrele culturale adesea vizitate de Coulin, se interferau modalitățile de expresie tradiționale cu tendințele novatoare.¹⁸ În arta provinciei din interiorul arcului carpatic, de asemenea, avea loc o adevărată fuziune de elemente clasice, romantice, academiste, simbolice și decorative care au căpătat laolaltă un înțeles nou, expresie a noi aspirații și idealuri estetice. Folosirea unor forme de exprimare cu aparență tradiționalistă în vederea unor noi finalități este așadar, un fenomen frecvent întâlnit în arta din jurul lui 1900 în aceste zone.¹⁹ În aceeași manieră, lucrările lui Coulin, chiar dacă utilizează elemente Jugendstil pe coordonate academiste, reține învățăminte din lecția pre-rafaeliților, alternează încercări impresioniste sau post-impresioniste cu altele de factură Art Nouveau, sunt străbătute de spiritul inconfundabil al Artei 1900, a cărei esență „nu poate fi exprimată prin definiția unei forme stilistice unitare, ci printr-o unitate de trăire de care sunt pătrunse toate lucrurile.”²⁰ Definindu-se printr-un gust oarecum sofisticat și subtil

Provinz fand eine wahre Fusion von klassischen, romantischen, akademischen, symbolischen und dekorativen Elementen statt, die zusammen eine neue Bedeutung ergaben, als Ausdruck neuer ästhetischer Ideale und Bestrebungen. Die Verwendung scheinbar traditioneller Ausdrucksformen zu neuen Zwecken ist dementsprechend ein in den Jahren um 1900 oft feststellbares Phänomen.¹⁹ In diesem Sinne sind Coulins Werke unverwechselbar vom Geist der Kunst um 1900 durchdrungen („sie kann nicht durch eine einheitliche stilistische Form definiert werden, sondern durch eine Einheit des Erlebens von dem alle Dinge durchdrungen sind“²⁰), auch wenn er Jugendstilelemente auf akademischen Vorlagen verwendet, einiges von den Präraffaeliten übernimmt, und sich impressionistische und post-impresionistische Versuche mit solchen der Art Nouveau abwechseln. Durch einen subtilen Sinn für das Schöne ausgezeichnet, Interesse für die Themen und Motive des Jugendstil, das Stilisieren in dekorativem Sinne zeugend, für die fließende Linie, die auf den Wölbungen verharrt, vermitteln seine Arbeiten eine Stimmung, die zu Aussagen wie die des Kunsthistorikers Hubertus Gassner berechtigen: „Als Maler und Lehrer war Coulin ein begeisterter Anhänger des Jugendstils, und so wird er auch für

pentru frumos, manifestând interes pentru tematica și motivele propuse de Jugendstil, pentru stilizarea în sens decorativ, pentru linia fluentă care insistă asupra formelor curbe, atmosfera pe care o degajă lucrările sale îndreptățesc afirmații ca cea a istoricului de artă Hubertus Gassner: „Arthur Coulin a fost atât ca profesor (al lui Hans Mattis-Teutsch, în text nn.) cât și ca pictor, un mare susținător al Jugendstil-ului. Cu siguranță că el a încercat să dirijeze interesul elevului său în această direcție.”²¹

Redarea fidelă a naturii, cu mai mare atenție pentru elementele realității decât pentru compoziția academică, s-ar putea revendica și din modelul preraphaelit, la fel gustul pentru detaliu căruia i se exploatează și valențele decorative și pentru culoarea curată, vibrantă, deseori strălucitoare, așternută în suprafețe mari. Spre deosebire de preraphaeliți și simbolști ale căror creații se află în mod programatic în descendență literară, pictura lui Coulin are ca punct de plecare cel mai adesea realitatea imediată, pe care însă o așază sub semnul unei poezii personale, extinsă asupra tuturor motivelor pe care le reține în lucrările sale.

O privire de ansamblu asupra întregii sale opere, dovedește că Arthur Coulin a fost portretist prin definiție, creația sa mărturisind, cu puține excepții, preocuparea

die Orientierung des ihm anvertrauten Studenten (gemeint ist Hans Mattis-Teutsch, Anm. d. Verf.) verantwortlich gewesen sein.”²¹

Die getreue Wiedergabe der Natur, die das Augenmerk mehr auf die Elemente der Realität als auf den akademischen aufbau richtet, könnte auch auf das präraffaelitische Modell zurückgehen, desgleichen die Vorliebe fürs Detail, dessen dekorative Valenzen mitgenutzt werden, und jene für reine, vibrierende, oft strahlende Farben, auf große Flächen aufgetragen. Im Unterschied zu den Präraffaeliten und Symbolisten, deren Werke sich auf programmatische Art auf literarischen Vorgaben beziehen, geht Coulin's Malerei oftmals von der unmittelbaren Wirklichkeit aus, die er jedoch mit einer eigenen Poesie gestaltet, die auf alle von ihm dargestellten Motive ausstrahlt.

Eine Betrachtung von Coulin's Gesamtwerk zeigt, dass er von der Veranlagung her Porträtmaler war, da es mit wenigen Ausnahmen seine Beschäftigung mit der Wiedergabe menschlicher Gestalten aufzeigt. Von den unterschiedlichen Einflüssen geprägt, die im Verlauf seiner Karriere auf ihn einwirkten, ging er dieses Genre auf verschiedene Weisen an, bedingt durch das Reifen seiner Fähigkeit zur Synthese und Essentialisierung. Das Genre erfreute sich in Siebenbürgen großer Beliebtheit,

**Portret de
fată în costum
țărănesc, șezând/
Bildnis eines
Mädchens
in Tracht, sitzend**
Cat./Kat. 53

das Interesse der Kunst um 1900 für das Bild des Menschen ergänzte reibungslos und auf natürliche Weise die Traditionen siebenbürgischer Porträtistik. Obwohl uneingestanden, ist der neue Porträttypus nicht mehr repräsentativer Art, sondern wird durch neue Valenzen bereichert, wobei der Schwerpunkt nun entweder auf dem Ausdruck, oder auf dem Symbolgehalt liegt. Im Falle von Arthur Coulin können wir von einer Faszination für das Porträt sprechen, von einem obsessiven Interesse für die Physiognomie und das innere Antlitz, die den Zugang zu innerer Schönheit und zu einer innigen, ruhigen Meditation über die Existenz zu bieten scheinen. Die Porträtkunst als Konstante im Schaffen eines Künstlers birgt das Risiko der Monotonie; nicht so bei Coulin, denn der siebenbürgische Maler erkennt die Schönheit der Dinge und Gestalten, und verleiht ihnen durch seine Darstellung ein eigenes Strahlen und Wärme. Obwohl dem Konzept der Naturtreue entsprungen, steht sie unter dem Zeichen der Ruhe und Schönheit, konventionelle wie auch dramatische Darstellung umgehend. Ohne kalt, unpersönlich, distanziert oder künstlich zu wirken, vermeidet Coulins Kunst das „Tiefschürfende“, er sucht nicht um jeden Preis den Ausdruck, sondern zieht eine einfache, wahre, beruhigende Schönheit vor,

pentru redarea figurii umane. Sub influențele pe care le receptează de-a lungul carierei, a abordat acest gen în diverse modalități, în funcție de maturizarea capacității sale de sinteză și esențializare. Genul se bucura de mare popularitate în Transilvania, interesul *Artei 1900* pentru imaginea omului grefându-se ușor și firesc peste tradițiile portretisticii transilvănene. Deși nemărturisit, noul tip de portret nu mai este unul de reprezentare, ci se îmbogățește cu noi valențe, accentul fiind plasat, de această dată, fie pe latura lui expresivă, fie pe încărcătura simbolică.

În cazul lui Arthur Coulin, putem vorbi de o fascinație a portretului, interes obsesiv pentru fizionomie și pentru chipul interior care par a fi căi de acces către intimitatea unei meditații oarecum placide asupra existenței și către frumusețea interioară. Genul portretistic, ca și constantă a creației unui artist, poate risca un efect de monotonie, dar nu în creația lui Coulin, căci pictorul transilvănean știe să descopere frumusețea din lucruri și din oameni, să le dea strălucirea și căldura propriei interpretări. Deși se revendică din ideea fidelității față de natură, aceasta se situează sub semnul liniștii și al frumuseții, ocolind atât subiectele de reprezentare convențională, cât și pe cele dramatice. Fără să fie rece, impersonală, distantă sau artificială, arta lui Coulin nu

mit einem Hauch Melancholie symbolistischer Herkunft. Auf programmatische Weise und durch die aparte, elegante Art seines Talents möchte der Künstler uns etwas Besonders über die menschliche Schönheit im klassischen Sinne mitteilen, eine Schönheit des Wohlbefindens, der körperlichen und geistigen Ruhe, ohne intensive innere oder äußere Regungen, in einem träumerischen oder melancholischen Zustand.

Harald Krasser, der Verfasser der Monografie *Arthur Coulin*, der eine tiefgründige und gut dokumentierte Untersuchung zum Leben und Werk des Künstlers unternommen hat, beschreibt mehrere unterschiedliche Schaffensperioden in Coulins Werk. Die siebenbürgische Zeit, nach 1891, als der junge Coulin aus der bayerischen Hauptstadt vom Studium zurückkehrt, kennzeichnet sich stilistisch durch einen naturalistischen Realismus. Coulin schafft realistische Porträte, oft Auftragsarbeiten für Persönlichkeiten der siebenbürgischen Gesellschaft. Diese Arbeiten zeigen, dass seine Vorliebe für die Kunst des Porträts größtenteils auf Leibls Vorbild zurückgeht, mehr noch, in einer Reihe von Arbeiten finden sich kompositionelle Strukturen wieder, die der deutsche Meister verwendet, wie die bevorzugte Situierung des Porträts in einen Innenraum, der zusätzlich zur

este „scormonitoare”, nu caută cu orice chip expresia, preferând o frumusețe simplă, adevărată, liniștitoare, abia atinsă uneori de o melancolie de sorginte simbolistă. La modul programatic și prin natura aparte, de distincție și eleganță a talentului său, artistul își propune să transmită ceva special despre frumusețe, frumusețea umană de tip clasic, într-o stare de bine, de liniște fizică și psihică, fără trăiri intense sau exteriorizări, într-o stare de reverie, melancolie sau odihnă.

Harald Krasser, autorul monografiei *Arthur Coulin*, care a făcut o analiză pertinentă și bine documentată a vieții și operei artistului, a identificat câteva perioade distincte în creația sa. Etapa transilvăneană, cea de după 1891, când tânărul Coulin revine de la studii din capitala bavareză, se caracterizează din punct de vedere stilistic printr-un realism naturalist. Coulin lucrează portrete realiste, deseori la comanda unor personalități ale societății transilvănene. Aceste lucrări dovedesc că predilecția lui pentru genul portretistic se situează în bună măsură în descendență leibliană, mai mult chiar, regăsim într-o serie de lucrări scheme compoziționale pe care le utilizează și maestrul german, precum și preferința de a încadra portretul într-un interior care aduce un plus de caracterizare personajului.²² Această din urmă trăsătură ar

Charakterisierung der Gestalt beiträgt.²² Letzteres könnte aber genau so gut von gewissen Traditionen beeinflusst sein – die Vorliebe des siebenbürgischen Publikums für die Biedermeiermalerei ist bekannt, sie erfreute sich einer erklärten Anerkennung im Schaffen einheimischer Künstler bis weit in die zweite Hälfte des 19. Jahrhunderts hinein – um eine trauliche Stimmung als Charakteristikum der dargestellten Gestalt zu schaffen, was zur komplexeren Beschreibung beiträgt. Coulin setzt einen hochgradig objektiven, realistischen Stil ein, der auf einer aufmerksamen und direkten Beobachtung der Wirklichkeit beruht. Obwohl die Linien streng und genau sind, sind die Formen doch vornehm; der gezielte Einsatz des Zusammenspiels der Farben und die ausgeglichene Verteilung leuchtender und schattiger Flächen führen zu Harmonie zwischen der prägnanten Graphik und dem malerischen Teil. Die Betonung der Konturen wird in späteren Perioden schwächer; der Künstler zeichnet mit Leichtigkeit und Sicherheit, folgt im Gebrauch der Farben mit geschmeidigerer Pinselführung seinem Instinkt, ohne sein Augenmerk von den feinen, eleganten Details abzuwenden.

Zu diesem ersten Typus von Arbeiten gehören eine Reihe von Auftragsbildern, unter anderen das *Bildnis des*

putea însă, la fel de bine, să fie o influență de factură tradițională, cunoscut fiind gustul pentru pictura de descendență Biedermeier – care se bucura de aprecierea declarată a publicului transilvănean și se prelungise mult în creația artiștilor locali din a doua jumătate a secolului – pentru crearea unei atmosfere intime care să se constituie ea însăși într-un atribut al personajului, pentru a-l defini mai complex. Coulin apelează la acel stil realist, cu un grad mare de obiectivitate față de motivul reprezentat, bazat pe înregistrarea atentă și directă a elementelor realității. Liniile sunt ferme și riguroase, cu toate acestea formele sunt distinse, iar valorificarea acordurilor cromatice și repartiția echilibrată a zonelor luminoase și a celor umbrite, creează armonie între grafica pregnantă și elementul pictural. Accentuarea conturilor se va domoli în etapele ulterioare, artistul desenând cu ușurință și siguranță, urmându-și instinctul în mânăuirea culorii, într-o pensulație mai fluidă, menținându-și atenția de a reda detaliile cu delicatețe și eleganță.

Din acest prim tip de lucrări, datează o serie de tablouri realizate la comandă, printre care *Portretul Mitropolitului Ioan Mețianu* (nr. cat. 17), aflat în proprietatea Mitropoliei Ardealului din Sibiu. Lucrarea, monumentală ca dimensiuni, aspect accentuat prin perspectiva montantă, impresionează prin

Metropoliten Ioan Mețianu (Kat. Nr. 17), das sich im Besitz der Metropole Siebenbürgens in Hermannstadt befindet. Die von den Dimensionen her monumentale Malerei, deren Größe durch die eingesetzte Perspektive verstärkt wird, beeindruckt durch Natürlichkeit der Darstellung, der Pose, durch die klassisch-elegante Art, in der der sprechende Ausdruck des Gesichts und der Hände wiedergegeben werden, durch das Leuchten, das der Metropolit auszustrahlen scheint. Auch die Requisiten sind nicht weniger genau ausgeführt, unter anderem die in tastbarer Stofflichkeit und feinen Farbabstufungen dargestellte Brokatgardine im linken Bildteil.

Die Bilder *Spinnendes Mädchen*, aus einer Klausenburger Privatsammlung und *Burzenländer Bäuerinnen (Sächsin und Széklerin)*, aus dem Besitz des Brukenthal-Museums, eines der bekanntesten Bilder Coulins, gehören derselben Schaffensperiode an.

Das Bild *Spinnendes Mädchen* (Kat. Nr. 2), datiert 1891, stellt eine Szene in einem Innenraum dar, in der eine junge Frau in sächsischer Festtagstracht, einen Brief lesend, vor dem Spinnstock sitzt. Das verhaltene Lächeln suggeriert einen erfreulichen Inhalt, der dem jungen Mann im Hintergrund des Bildes jedoch vorenthalten wird. Dessen un-

naturalețea reprezentării, a pozei, prin maniera de o eleganță clasică a redării expresivității chipului și mâinilor, prin lumina pe care mitropolitul pare să o radieze în jurul său. Nu mai puțin realizate sunt elementele de recuzită, între care draperia de brocart din stânga compoziției de o materialitate tactilă, cu acorduri cromatice de mare finețe.

Compozițiile *Fată la tors*, lucrare aflată într-o colecție particulară din Cluj-Napoca și *Țărănci din Țara Bârsei (Săsoaică și secuiancă)*, din proprietatea Muzeului Național Brukenthal, una dintre cele mai cunoscute lucrări din creația lui Coulin, se înscriu aceleiași perioade de creație.

În tabloul *Fată la tors* (nr. cat. 2), lucrare inedită, datată 1891, artistul redă o scenă de interior, în care o tânără îmbrăcată în costum săsesc de sărbătoare stă în fața unei furci de tors, citind o scrisoare. Zâmbetul discret sugerează conținutul fericit al misi-vei, nemărturisit băiatului care se află în fundalul tabloului, a cărei privire îndreptată direct spre spectator conduce cu rapiditate peste întreaga compoziție. Scena, de mare intimitate și cu o atmosferă care descinde din pictura de tip biedermeier, pare atât un exercițiu al tânărului pictor în scena de gen în interior, cât și un pretext pentru ample desfășurări descriptive. Artistul insistă cu migală asupra tuturor elementelor care

mittelbar auf den Betrachter gerichteter Blick führt uns rasch über die ganze Bildstruktur. Die von einer vertraulichen Stimmung geprägte, aus der Biedermeiermalerei hergeleitete Szene, scheint gleichermaßen eine Übung des jungen Malers im Darstellen von Innenräumen und ein Vorwand für umfassende beschreibende Malelemente zu sein. Der Künstler widmet sich mit Sorgfalt allen Elementen, die zusammen den Innenraum eines sächsischen Hauses, in dem Traditionen und Bräuche noch lebendig sind, gestalten können. Sowohl die Darstellung der Kleidung des Mädchens als auch der anderen Gewebe mit sächsischen Volkskunstmotiven, die Wände oder Möbel bedecken, wird sehr aufmerksam durchgeführt. Die ganze Szene ist in ein warmes Licht gehüllt, das der ganzen Komposition Einheit verleiht, und auch weiterhin Coulin's gesamtes Schaffen kennzeichnet. In der Ungarischen Nationalgalerie in Budapest wird ein Mädchenbildnis aufbewahrt, das sich stilistisch ebenfalls dieser Etappe zuordnen lässt, und von dem nach einer vergleichenden Gesichtsanalyse der zwei Bildnisse angenommen werden kann, es sei eine vorausgehende Studie zu dem oben besprochenen Bild.²³

Zur siebenbürgischen Periode gehört auch das Bild *Burzenländer Bäuerinnen*

pot compune împreună un interior de casă săsească, în care tradițiile și obiceiurile sunt păstrate încă vii. Sunt redată cu atenție atât veșmintele fetei, cât și celelalte țesături care acoperă pereții sau mobilierul, decorate cu motive populare săsești. Întreaga scenă este învăluită de o lumină caldă care unifică întreaga compoziție, lumină care caracterizează în continuare, întreaga creație a lui Coulin. La Galeria Națională Maghiară din Budapesta se păstrează un *Portret de fată*, care se încadrează stilistic tot în această etapă și care, apreciem în urma analizei fizionomiei celor două portrete, ar putea fi un studiu premergător compoziției discutate mai sus.²³

Perioadei transilvănene i se înscrie și tabloul *Țărănci din Țara Bârsei* (nr. cat. 8), datat 1903, reprezentativ nu doar pentru această etapă de creație, ci adevărată capodoperă a creației sale și a artei transilvănene. Acest dublu portret o are ca model principal pe Olga, născută Fogarascher, care mai fusese portretizată de artist înainte de a deveni doamna Coulin, în perioada 1896-1897.²⁴ Este greu de pus în cuvinte ce anume impresionează mai puternic în cazul acestui tablou. Compoziția perfect echilibrată atât la nivelul formelor cât și al cromaticii, frumusețea costumului popular redat într-un decorativism strălucitor, portretizarea

(Kat. Nr. 8), datiert 1903, das nicht nur für diese Schaffenszeit repräsentativ, sondern ein wahres Meisterwerk Coulins und der sieben-bürgischen Kunst ist. Das Hauptmodell für dieses Doppelporträt war Olga, geborene Fogarascher, die von Coulin schon porträtiert worden war, bevor sie Frau Coulin wurde, und zwar 1896-1897.²⁴ Es ist schwer, in Worte zu fassen, was an diesem Bild stärker beeindruckt. Die perfekt ausgewogene Komposition sowohl der Formen als auch der Farbgebung, die Schönheit der Volkstracht, in leuchtendem Dekorativismus wiedergegeben, die feinfühlig Porträtierung der zwei Gestalten, ihr liebevoller, ruhiger Blick, vollkommen mit den Pflanzen im Hintergrund abgestimmt, das die Szene einhüllende Licht von fast irrealer Reinheit, die feine, kalligraphische Schrift oder die durch feinste Differenzierung der Farbnoten erreichte Subtilität der Modellierung. Die besondere Beachtung dekorativer Effekte bietet dem Maler den Anlass, bei der Wiedergabe der durchscheinenden Spitze, der Konsistenz und Qualität der Stoffe, dem Glanz der Trachtenaccessoires zu verweilen. Die Vorzüge dieses Werks führten zur Ansicht Harald Krassers: "Kaum ein anderes Bild erreicht diese – fast schon zu reiche Fülle subtilster Tondifferenzen und koloristischer Akkorde."²⁵ Das Profilbildnis

Femeie din
Secuime/
Frau aus
dem Szeklerland
1904
Galeria Națională
Maghiară,
Budapesta/
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest
Inv. nr. 6828

delicată a celor două personaje, privirile lor tandre și liniștite, perfect armonizate cu elementele vegetale din fundal și lumina de o puritate aproape ireală care învăluie întreaga compoziție, scriitura fină, caligrafică sau subtilitatea modelajului obținut prin diferențierea cu mare subtilitate a valorilor de ton. Atenția acordată efectelor decorative prilejuiește pictorului insistența asupra redării transparenței dantelelor, a consistenței și calității materialelor, a strălucirii accesoriilor costumului popular. Calitățile lucrării l-au determinat pe Harald Krasser să afirme că poate artistul nu mai ajunge în nici o altă lucrare „...la acea bogăție subtilă a contrastelor tonale și a acordurilor

der Frau aus dem Széklerland, heute in der Ungarischen Nationalgalerie in Budapest, greift das Modell aus der zweiten Ebene des Bildes *Burzenländer Bäuerinnen* in einem eigenständigen Bildnis wieder auf, wobei das Profil der jungen Frau sich zart gezeichnet von der Hintergrundtafel abhebt.²⁶ Diese Art und Weise, ein Profil oder die Gestalt eines Modells auf einer üblicherweise farblich abgesetzten Tafel als Hintergrund zu gestalten, wird vom Künstler in vielen Arbeiten der folgenden Jahre fortgesetzt. Die Burzenländer Bäuerinnen machten so einen starken Eindruck, dass der damalige Kurator des Brukenthal-Museum, der sich zu jener Zeit mit dem Zusammenstellen einer wertvollen Sammlung einheimischer Kunst befasste, den Ankauf des Bildes beschließt.²⁷ Von Oktober 1903 bis Juni 1905 wird eine rege Korrespondenz zwischen der Museumsleitung und Coulin bezüglich des Bildthemas und des Ankaufpreises geführt. Der Künstler erhielt für das als Burzenländer Bäuerinnen angebotene Bild die Summe von 1100 Kronen in drei Zahlungen.²⁸ Zwei Jahre später wird es neben anderen Arbeiten des Künstlers in der ersten Ausstellung des Sebastian- Hann-Vereins ausgestellt.

Dieses ist jedoch nur eines der Bilder, in denen Coulin seine Frau abbildet, der es zu verdanken ist, dass der Künstler

coloristice ca în acest tablou”.²⁵ Portretul profil al *Femeii din Secuime* care se păstrează la Galeria Națională Maghiară din Budapesta, este o reluare a modelului din planul secund al tabloului *Țărănci din Țara Bârsei*, într-o lucrare de sine stătătoare, în care profilul tinerei femei se desenează cu delicatețe pe fundalul-panou.²⁶ Acest mod de a reliefa profilul sau figura unui model pe un panou de fundal, de obicei într-un contrast cromatic, va fi reluat de artist în multe dintre lucrările anilor următori. Impresia făcută de tabloul *Țărănci din Țara Bârsei* este atât de puternică încât curatorul Muzeului Brukenthal, preocupat în acea perioadă de formarea unei colecții valoroase de artă locală, își propune achiziționarea piesei.²⁷ În perioada cuprinsă între luna octombrie a anului 1903 și luna iunie 1905, s-a purtat o corespondență bogată între conducerea muzeului și Arthur Coulin, cu referire la subiectul tabloului și la prețul cu care poate fi achiziționat. Suma de 1100 de coroane, pentru tabloul oferit sub numele de *Burzenländer Bäuerinnen*, a fost trimisă artistului în trei rate.²⁸ Doi ani mai târziu, tabloul va fi expus alături de alte lucrări ale artistului la prima expoziție a „Asociației Sebastian Hann”.

Acesta este doar unul dintre tablourile în care Coulin își portretizează soția, datorită căreia artistul își definește

die weibliche Schönheit zum thematischen Schwerpunkt seines ganzen Schaffens macht. Er hatte die Geigerin Olga Fogarascher 1894 in Budapest kennengelernt. Sie ist intelligent, sensibel, stark und übt einen großen Einfluss auf das Leben und Schaffen des Künstlers aus, vor allem nach 1897, dem Jahr ihrer Eheschließung.²⁹ Ein Bildnis von Olga als Verlobte des Malers Coulin stammt aus dem Jahr 1896 und wird im Siebenbürgischen Museum in Gundelsheim aufbewahrt (Kat. Nr. 4). Obwohl etwas konventioneller in Darstellung und Pose ist das Bild doch eine zarte Liebeserklärung. Die junge Frau ist in einem Kniestück gemalt, sitzend, dem Maler und implizit auch dem Betrachter ins Auge blickend. Die Farbgebung ist traditionell, das Gesicht von einem warmen Licht eingerahmt, das seine äußere Schönheit unterstreicht und die innere suggeriert. Im Jahr darauf, während der Ferien, die sie zum ersten Mal im Elternhaus in Kronstadt verbringen, malt Coulin seine Frau ein weiteres Mal, in einer sehr vertrauten, behaglichen Atmosphäre. Das Bild *Vor dem Samowar* wurde im Wintersalon 1898-1899 in Budapest ausgestellt und lenkte die Aufmerksamkeit der Kunstkritiker und des Publikums auf das Talent des siebenbürgischen Malers.³⁰

Vollkommene Ruhe und Wärme strahlt auch das Bild *Die Geigerin* aus (Kat.

**Portretul
soției
pictorului/
Porträt der
Gattin des
Künstlers**
Die Karpathen,
VII, 1
Octombrie/
Oktober 1913,
Nr. 1

centrul de interes al tematicii întregii creații în jurul frumuseții feminine. Pe violonista Olga Fogarascher o cunoscuse la Budapesta, în 1894. Inteligentă, sensibilă, puternică, ea avut o mare influență asupra vieții și creației artistului, mai ales după 1897, anul când cei doi s-au căsătorit.²⁹ Un portret din perioada în care Olga era logodnica pictorului Coulin, datează din anul 1896 și se păstrează la Muzeul Transilvănean din Gundsheim (nr. cat. 4). Deși mai convențional ca reprezentare și poză, portretul este o delicată declarație de dragoste. Tânăra femeie este redată într-un portret trei-sferturi, șezând, privindu-l

Nr. 18), das zehn Jahre später geschaffen wurde. Laut einer Meldung im *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* vom 10. April 1907, übernommen aus einem Beitrag Otto Netoliczkas in der *Kronstädter Zeitung*, soll das Bild damals schon beendet worden sein. In der Zeitschrift *Die Karpathen* (1908), war eine Vorstudie erschienen. Die ersten, sehr geneigten Besprechungen erscheinen zu Beginn des folgenden Jahres, sie bezeichnen das Bild als „Symphonie in Gelb“ und erklären es zusammen mit den *Burzenländer Bäuerinnen* zum Meisterwerk des siebenbürgischen Künstlers.³¹ Es war schon zu Jahresbeginn bei der Budapester Ausstellung sehr gut aufgenommen worden. Auch dieses Mal wird sein bevorzugtes Modell, seine Frau, mit großer Empfindsamkeit und Eleganz dargestellt. Der Künstler malt nicht nur die körperlichen Formen, sondern hebt auch einige Charakterzüge von Olga Coulin - Entschlossenheit, Eleganz, Empfindsamkeit - hervor. Das erreicht der ausgewogene Aufbau, bei dem die korrekte Zeichnung bei jedem Detail verweilt, ohne ermüdend zu wirken, im Gegenteil sie lenkt die Aufmerksamkeit des Betrachters auf die harmonische Farbgebung und überrascht mit dekorativen Kontrastzonen. Aus seinem Wissen über den Bildaufbau und dem Beherrschen jedes seiner Elemente heraus, weist

în ochi pe cel care o portretizează, implică pe spectator. Cromatica este tradițională, dar fața este încadrată de o lumină caldă, care îi subliniază frumusețea chipului și i-o sugerează pe cea suflătoare. Plastica ochilor, considerați partea cea mai expresivă a unui portret, rezumă întreaga viață interioară la o stare de liniște, armonizându-se întru totul cu ansamblul.

Anul următor, în timpul vacanței, pe care o petrece pentru prima dată în casa părintească din Brașov, Coulin o pictează din nou pe soția sa, într-o atmosferă de mare intimitate, în compoziția *În fața samovarului*, lucrare care, expusă la Salonul de iarnă din Budapesta din 1898-1899, atrage atenția publicului și a criticilor asupra talentului pictorului transilvănean.³⁰

Atmosfera de liniște deplină și căldură se menține și în tabloul *Violonista* (nr. cat. 18), realizat zece ani mai târziu. Conform unei notițe din *Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt* din 10 aprilie 1907, preluată din articolul lui Otto Netoliczka din *Kronstädter Zeitung*, tabloul ar fi fost terminat deja la acea dată. În revista *Die Karpathen* din 1908, apăruse un studiu pregătitor. Primele aprecieri, deosebit de favorabile, apar la începutul anului următor, numind lucrarea „simfonie în galben” și considerând-o, alături de *Țărănci din Țara Bârsei*, capodoperă a

Coulin jedem Detail dieser monumental anmutenden Arbeit seinen Platz und seine Rolle zu. Die warme, helle Farbgebung umhüllt das ganze Bild und verleiht ihm eine leicht geheimnisvolle Note, ohne seine Ausdruckskraft zu schmälern.

Coulin's Porträts haben uns dazu bewegt, in die Beschreibung dieses Genres den Begriff „Eleganz” einzubringen – unausweichlich und untrennbar verbunden mit dem Bereich der Mode und des Benehmens – nicht nur als äußere Eleganz des Modells oder der Malweise des Künstlers, sondern auch als jenes Widerspiegeln innerer Wahrheiten des Geistes und des Charakters und vor allem eine Synthese davon: Eleganz – als Ausdruck von Kultur und gutem Geschmack, als Maß der Symbiose zwischen Modell und Künstler im Augenblick des schöpferischen Akts. Das scheint bei Coulin der „Vertrag” zwischen Maler und Modell zu sein, und auch das Geheimnis jener verschleiern, irrealen, schwer zu beschreibenden Stimmung, die über seinen Gestalten schwebt und mehr verrät als das Bildnis selbst, oder auch diskret tiefere Wahrheiten verbirgt, die uns unter den melancholisch geschlossenen Lidern hervor, aus dem verhaltenen Lächeln oder der zitternden Unterlippe heraus provozieren.

Die Symbiose zwischen Auftreten

artistului transilvănean.³¹ Ea se bucurase de o foarte bună primire și la expoziția din Budapesta de la începutul anului. Și de această dată, modelul preferat, soția sa este reprezentată cu mare sensibilitate și eleganță. Pe lângă redarea trăsăturilor fizice, artistul pune în evidență câteva dintre trăsăturile de caracter ale Olgăi Coulin: fermitate, eleganță, sensibilitate, într-o compoziție echilibrată, în care desenul corect se oprește asupra fiecărui detaliu, fără să devină obositor, dimpotrivă conducând atenția spectatorului în descoperirea armoniilor create la nivel cromatic și surprinzând cu zonele de contraste decorative. Cu știința compoziției și stăpânirii fiecărui element care o alcătuiește, ce dovedesc admirația artistului pentru arta marilor pictori clasici, Coulin știe să găsească locul și rolul fiecărui detaliu în această lucrare cu aspect monumental. Cromatica luminoasă, caldă, învăluie întreaga pânză, conferindu-i o ușoară notă de mister, fără a-i slăbi din forță și prestanță.

Portretele lui Coulin ne determină să readucem în caracterizarea acestui gen noțiunea de eleganță – inevitabil și indisolubil asociată cu domeniile modei și etichetei – nu doar cea exterioară a modelului sau a modului de reprezentare al artistului, ci și aceea de reflectare a adevărilor intime privitoare la psihologie și caracter, și

und Intimität findet sich auch in anderen Porträts von Coulin wieder, wie jenes der Frieda Beldi, geb. Schnell (Kat. Nr. 19), das sich in Deutschland, in Familienbesitz befindet. Die Fraulichkeit des Antlitzes - der sinnliche Mund, die leicht gesenkten Lider - wird durch Details der Kleidung und vor allem durch das Weiß des Spitzenschals, den die Frau über die Schultern gelegt trägt, betont. Dieses Mittel, die Helligkeit eines Bildnisses durch die Verwendung eines leicht nebligen, doch leuchtenden Weiß zu verstärken, findet sich in vielen Porträts des siebenbürgischen Malers wieder. Eine besondere Vornehmheit zeichnet auch das *Bildnis der Malerin Edith Soterius von Sachsenheim* (Kat. Nr. 9) aus. Diese hatte wahrscheinlich zu Beginn des Jahres 1908 in München, zusammen mit Heymann, Coulin und Honigberger Unterricht, so dass diese Verbindung einen möglichen Schlüssel zur Datierung des Gemäldes bieten kann.³²

Selten herrscht in einem von Coulin gemalten Frauenantlitz die Strenge vor, und wenn, dann geschieht es irgendwie unerwartet, wie im *Bildnis der Mutter* (Kat. Nr. 35). Das schwere Leben nach dem Tode ihres Mannes 1891 erklärt eine gewisse Härte, die vor allem in den heruntergezogenen Mundwinkeln und dem entschlossenen Kinn zu erkennen ist. Das Bildnis zeigt,

**Portret de femeie
în profil/
Frauenprofil**
cca. 1900
*Galeria Națională
Maghiară,
Budapesta/
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest*
Inv. nr. 3300

îndeosebi o sinteză a acestora: eleganța – ca expresie a culturii și a bunului gust, măsură a rafinementului și simbiozei, în momentul actului de creație, dintre model și artist. Acesta pare să fie „contractul” dintre pictor și model în cazul lui Coulin și secretul acelei atmosfere misterioase, ireale, greu de definit, chiar greu de descris, care plutește peste personajele sale, mărturisind mai mult decât portretul însuși, sau poate ascunzând discret adevăruri mai adânci ce ne provoacă de sub pleoapele melancolic lăsate, din zâmbetul reținut în colțul gurii sau buza inferioară ușor fremătândă.

obwohl unvollendet, eine andere Form der Wahrnehmung, eine viel ersichtlichere Beschäftigung mit dem Innenleben des Modells, die ganze Beobachtungskraft konzentriert sich auf das Verstehen der Beziehung zwischen sichtbaren, äußeren Zügen und den unsichtbaren, inneren Charakteristika. Als vorsichtiger und sensibler Künstler fängt der Maler ein Antlitz mit tiefen Augen ein, in dessen Ausdruck Strenge und Sanftmut verschmelzen. Die Genauigkeit der Zeichnung, die subtile Nutzung der Flächen, das bloße Suggestieren von Details ohne aufwändige Beschreibung, die Noten von Schatten, die das Gesicht umsäumen, das alles hebt die plastische Helligkeit des Porträts und die melancholische Trauer des Modells noch stärker hervor.

Außer dem Italien-Stipendium von 1900, das zu einer Klärung von Coulins Stil führt, verbringt der Künstler eine weitere Zeitspanne in Italien, was er ebenfalls einem Stipendium zu verdanken hat. Im Herbst 1908 lässt er sich mit seiner Familie in Rom nieder. Das Licht des Südens, die Zeit in der Villa Maddalena in Cervara di Roma geben seiner Kunst neue Impulse.³³ Die Villa in der beeindruckenden Landschaft voll wilder Schönheit der Sabiner Berge gehörte Robert Wellmann, der auf den Spuren der „Deutschrömer” vielen Sieben-

Simbioza între prestanță și intimitate, se regăsește și în alte portrete ale lui Coulin, cum este cel al Friedei Beldi - n. Schnell (nr. cat. 19), aflat în proprietate particulară în Germania. Feminitatea chipului modelului, gura senzuală, pleoapele ușor lăsate, este accentuată prin detaliile vestimentare și mai ales prin exploatarea albului șalului dantelat pe care femeia îl poartă pe umeri. Această plăcere de a spori luminozitatea unui portret prin exploatarea albului ușor grizat, strălucitor, o regăsim în multe dintre portretele artistului transilvănean. Printr-o distincție aparte se definește și *Portretul pictoriței Edith Soterius von Sachsenheim* (nr. cat. 9), care se pare că la începutul anului 1908, la München, lua lecții cu Heymann, Coulin și Honigberger, această legătură fiind o posibilă cheie pentru datarea lucrării.³²

Rareori predomină o oarecare severitate pe un chip de femeie pictat de Coulin, și atunci aceasta se întâmplă, oarecum neașteptat, în *Portretul mamei* (nr. cat. 35). Viața grea pe care aceasta a dus-o după moartea soțului, în 1881, este explicația unei anume asprimi, detectate mai ales în colțurile gurii ușor lăsate și în bărbia fermă. Lucrarea, deși neterminată, reprezintă o altă percepție a modelului și o preocupare mult mai evidentă pentru viața lui interioară, concentrând întreaga energie a observației

bürgern die Möglichkeit bot, in dem strahlenden, unglaublichen Licht Italiens und den betäubenden, der Inspiration und Meisterschaft zuträglichen Düften zu arbeiten.³⁴ Wellmann hatte sein Atelier über 100 Meter über dem Meer auf einen Berghang mitten in die Natur gebaut, in einer Gegend von großer Schönheit, voller Olivenhainen.³⁵ Die dort verbrachten Tage heben sich entschieden von den entbehrungsreichen Studienzeiten (vor allem in München) ab. Er schreibt in die Heimat, er habe mit Dörschlag und den anderen Freunden schöne Tage in Rom verbracht und habe sich nun in die Berge zurückgezogen, wo er arbeite, male und reite.³⁶ Die Reisen auf die Halbinsel bedeuten für Coulin Beschäftigung mit der Funktionalität des Lichts, das Formen zusammenbaut und auseinandernimmt, was zu einer auf malerischen Werten beruhenden Darstellung, einem veränderten, leichteren, umfassenderen Pinselstrich führt, die Komposition wird einfacher und klarer, was zur Betonung von Form und Ausdruck, zum Erstarken der symbolistischen Komponente und zu Versuchen in der Landschaftsmalerei führt: „Unter dem Einfluss Roms, wird er die Budapester Schablonen los.“³⁷

Das Bevorzugte Genre bleibt jedoch das Porträt, das bevorzugte Modell die Frau, aber deren Darstellungsweise macht

și toată puterea de înțelegere a relației dintre trăsăturile aparente ale fizionomiei și cele inaparente ale fizionomiei morale. Observator precaut și sensibil, pictorul surprinde un chip cu ochii profunzi și cu o expresie în care severitatea și blândețea se contopesc. Exactitatea desenului, valoarea subtilă a suprafețelor și sugerarea detaliilor fără mari eforturi descriptive, cele câteva accente de umbră, distribuite circular în jurul feței, scot și mai puternic în evidență luminozitatea plastică a portretului și tristețea melancolică a modelului.

După bursa din Italia din anul 1900 care aduce o purificare a stilului artistului transilvănean, artistul mai petrece o perioadă italiană, tot datorită unui stipendiu, din toamna anului 1908, când se stabilește cu familia la Roma. Lumina sudului, perioadele petrecute la vila Maddalena de la Cervara di Roma au dat un nou impuls artei sale.³³ Vila, situată în peisajul de o frumusețe sălbatică impresionantă, grandioasă, a Munților Sabini, era proprietatea lui Robert Wellmann care, mergând pe urmele „germanilor romani”, oferă multor transilvăneni posibilitatea să lucreze în strălucitoarea, incredibila lumină a Italiei și în miresme amețitoare generatoare de inspirație și măiestrie.³⁴ Wellmann își construie atelierul în mijlocul naturii, pe o coastă de deal, la mai mult de 100 de

eine Reihe von Veränderungen durch und wird um neue Ausdrucksmöglichkeiten bereichert. Der siebenbürgische Künstler fühlte sich im Verlauf seiner künstlerischen Entwicklung nicht besonders von der Landschaftsmalerei angezogen. Auch wenn sich der Maler der Naturmotive annimmt, dann spielen sie nur eine Nebenrolle und werden meist als Hintergrund für Personendarstellungen verwendet. Die unmittelbar nach 1900 erstellten Landschaften im Vedutenstil nehmen in Coulins Gesamtwerk keinen wichtigen Platz ein. Sie stellen Motive aus der Umgebung der Ortschaften Kronstadt, Hermannstadt, Michelsberg und Elisabethstadt dar, weisen jedoch allzu wenig von den diesbezüglichen Einflüssen des ersten Italienaufenthalts auf.³⁸ Die *Ansicht von Kronstadt / Blick auf Kronstadt* (Kat. Nr. 7) zeigt die Stadt unter der Zinne von einer Anhöhe aus, als Panoramaansicht, in der nur teilweise sichtbare Dächer und Gebäude sich im Zentrum der Komposition zusammendrängen, von hohen Bergen umsäumt. In der Mitte erscheint der massive Bau der Schwarzen Kirche mit durch die Entfernung verschwommenen Konturen.

Die Arbeiten, die tatsächlich eine Bedeutung für Coulins Schaffen haben, sind jene, in denen der Künstler das für das ausgehende 19. Jahrhundert typische

metri deasupra mării, într-o zonă de o mare frumusețe, plină de grădini de măslini.³⁵ Zilele petrecute aici sunt total diferite de privațiunile perioadelor de studiu (de la München, mai ales): „Frumoase zile am petrecut la Roma împreună cu Dörschlag și ceilalți prieteni și cu o frumoasă comandă m-am retras în munți. Acum muncesc, pictez și călăresc”.³⁶ Călătoriile peninsulare au însemnat pentru Coulin preocupări referitoare la funcționalitatea luminii care construiește și descompune formele, generând o reprezentare bazată pe valori picturale, modificarea tușei care devine mai ușoară, mai amplă, simplificarea și limpezirea compozițiilor, ceea ce a dus la un accent pe formă și expresie, potențarea componentei simboliste, apariția genului peisagistic: „Sub influența Romei, scapă de șabloane budapestane.”³⁷

Genul preferat rămâne portretul, modelul preferat se menține femeia, dar modul de reprezentare al acesteia suferă o serie de modificări și câștigă noi valențe. Genul peisagistic nu a prezentat o atracție deosebită pentru artistul transilvănean, de-a lungul evoluției sale. Chiar și atunci când este abordat, motivul din natură este de importanță secundară, având de cele mai multe ori rolul de fundal al unor compoziții figurale. Peisajele de tip vedută realizate

Frauenmotiv mit der Landschaft verbindet. Die Landschaft wird für Coulin bedeutsam, als er sie 1900 im Lichte Italiens wahrnimmt. Dort wird er sich der Schönheit der Natur bewusst und vom Wunsch durchdrungen, sie in voller Schönheit darzustellen. „Wie schön es hier ist, kann keine Feder der Welt beschreiben und jetzt, wo ich diese unglaubliche großartige Natur immer vor Augen habe, sehe ich auch, oder fühle es vielmehr, dass eine solche Größe der Natur, verbunden mit der Einsamkeit einem auch die Seele von allen Schrecken putzt, einen zu einer ungeheuer klaren Selbsterkenntnis zwingt.” – schreibt er in einem Brief an die Freunde zu Hause.³⁹

Von den Landschaften und Bildern der ersten italienischen Zeit ist das *Mädchen mit dem Schmetterling / Aus Italien* das Herausragendste, in dem die Gebirgslandschaft in der Mitte und im rechten Teil einen effektvollen Hintergrund bilden, während der Schatten im linken Teil die Projektionsfläche bietet, aus der sich das Frauenprofil herauschält, derweil ihre Hände die vom Gebirgsrücken gebildete Horizontale aufnehmen und betonen. Die „italienisierende“ Manier Coulins ist in diesem Bild offensichtlich, sowohl in der lichten Madonnenschönheit der jungen Frau, als auch in der farblichen Harmonie

imediat după 1900 sunt puțin importante în cadrul creației sale. Ele redau motive din împrejurimile localităților Brașov, Sibiu, Cisnădioara și Dumbrăveni, dar păstrează prea puțin din sugestiile dobândite în timpul primei șederi în Italia.³⁸ O *Vedere din Brașov* (nr. cat. 7), redă orașul de la poalele Tâmpei de pe o înălțime, cu o vedere panoramică în care acoperișuri și clădiri văzute parțial populează centrul compoziției, acestea fiind flancate de dealurile înalte din jur. În mijloc apare arhitectura masivă a Bisericii Negre, în contururi incerte impuse de distanță.

Lucrările a căror semnificație este reală în cadrul operei lui Coulin, sunt cele în care artistul leagă motivul femeii, specific artei sfârșitului de secol, cu tema peisagistică. La întâlnirea cu lumina și natura Italiei din vara anului 1900, peisajul capătă importanță pentru Arthur Coulin. Acum devine conștient de frumusețea naturii și este pătruns de dorința de a o surprinde în deplina ei frumusețe. „Cât e de frumos aici! Nici o pană din lume nu e capabilă să redea frumusețea aceasta. Acum când am tot timpul măreția naturii în fața ochilor simt că natura combinată cu singurătatea te purifică și te obligă la autocunoaștere!” – mărturisește el în scrisorile pe care le trimite prietenilor din țară.³⁹

der tizianroten „Robe” die die strahlenden Ockertöne der Haut unterstreicht. Besonders effektiv ist auch die Landschaft im Hintergrund, die im rechten Bildteil eine erstaunliche Tiefenwirkung entfaltet. Bezüglich dieses Bildes äußert sich Ernst Kühlbrandt dahingehend, dass die italienische Manier dem Einfluss Robert Wellmanns zuzuschreiben sei, mit dem Coulin in Italien zusammengearbeitet hatte.⁴⁰

Anscheinend hat der Künstler in jenem Jahr ziemlich viele Bilder zu Landschaftsthemen gemalt. Eine Chronik von 1901 spricht über seine Ausstellung im Copony-Haus in Kronstadt. Unter den ausgestellten Bildern befanden sich fünf so genannte Stimmungslandschaften.⁴¹ Die Presse jener Zeit bewundert Coulins modernen, aber nicht exzentrischen Stil und nennt ihn eine gelungene Synthese - „von italienischer Farbenfreude durchglüht(e) und aus deutschem Fleiß geboren (...)”.⁴²

In der differenzierten, minutiösen Technik der Landschaftsmalerei erkennt man unschwer die Malschule von Loefftz an der Münchener Kunstakademie wieder.⁴³ Carl Dörschlag meint im Bezug auf seinen gewesenen Schüler, dass diese Stimmung an der Grenze von Traum und Mythos auf den Einfluss Arnold Böcklins zurückgehe.⁴⁴

**Din Italia
(Fata cu
fluturele)/
Aus Italien
(Das Mädchen
mit dem
Schmetterling)**

1901

Galeria Națională
Maghiară,
Budapesta/
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest

Inv. nr. 2015

Dintre peisajele și compozițiile primei perioade italiene, cea mai de seamă este compoziția în peisaj *Fata cu fluture* / *Din Italia*, în care peisajul montan din centru și dreapta creează un fundal de efect, umbra din stânga constituind fondul-ecran de pe care se decupează profilul femeii, cu mâinile ei ce secondează și accentuează orizontala descrisă de culmile muntoase ale peisajului. Maniera „italienizantă” a lui Coulin este vădită în acest tablou, atât în luminoasa frumusețe de madonă cu care e înzestrată tânăra femeie, cât și în armoniile cromatice, din „roba” de un roșu țigian care subliniază ocrurile strălucitoare ale carnației. De un efect special este și peisajul de fundal, care

Coulin's Themen werden vielfältiger. Zum Thema Frau in der Landschaft, dass die Symbolisten und die Künstler des Jugendstil bevorzugten, sticht ein Bild besonders hervor, und zwar *Im Olivenhain*, das von den Kuratoren des Brukenthal Museums anlässlich der Gedächtnisausstellung im Jahr 1913 erworben wurde (Kat. Nr. 28). Dieses Bild ist ein weiteres Zeugnis für die Aufgeschlossenheit Arthur Coulin's gegenüber den Kunstneuerungen seiner Zeit, für die Art, wie er neue Einflüsse aufgenommen, interpretiert und seinem eigenen Stil angepasst hat. Die Landschaft verzichtet auf Tiefenwirkung und bildet eine dekorative Unterlage, die die selbstverständliche

dobândește o perspectivă de o adâncime surprinzătoare în jumătatea din dreapta compoziției. Referindu-se la această lucrare, Ernst Kühlbrandt consideră că maniera italianizantă este rezultatul influenței lui Robert Wellmann, alături de care Coulin lucrează în Italia.⁴⁰

Se pare că în acest an artistul a realizat destul de multe lucrări cu temă peisagistică. O cronică din 1901, vorbește despre o expoziție a sa din Casa Copony din Brașov. Între lucrările expuse se aflau și cinci peisaje în maniera „Stimmungslandschaft”.⁴¹ Presa vremii admiră stilul modern, fără să fie excentric, al lui Coulin, caracterizându-l ca pe o foarte reușită sinteză „între bucuria italiană pentru culoare și minuțiozitatea germană”.⁴²

În tehnica „rafinată și minuțioasă pe care artistul o abordează și în genul peisagistic”, este ușor de recunoscut lecția din clasa lui Loefftz de la Academia müncheneză.⁴³ Carl Dörschlag, scriind și el despre fostul său elev, apreciază că această atmosferă, la granița dintre vis și mit, se revendică din influența lui Arnold Böcklin.⁴⁴ Subiectele lui Coulin se diversifică și ele acum, iar în contextul picturii pe tema femeii în peisaj, preferat de simbolisti și de artiștii Jugendstil-ului, o lucrare cu totul deosebită este *În păduricea de măslini*, lucrare achiziționată de curatorii Muzeului Brukenthal

Anwesenheit des Menschen in der Natur suggeriert, als Mittel der Verschmelzung, Integration und der Erkenntnis der Harmonie und Einheit des Universums. Die Arbeit weist einen einfachen Aufbau auf, im Vordergrund lenken die Gestalten die Aufmerksamkeit auf sich, die Räumlichkeit wird von den Ebenen vermittelt, die dem Hintergrund zu aufeinander folgen und von den Baumreihen und den dazwischen liegenden Landflächen bestimmt werden. Rechts bestimmt die Hinteransicht des Aktes die Vertikale, gedoppelt von dem Baum im linken Teil des Bildes, als Rahmen der kurzen Perspektive aus der Mitte, während sich die Landschaft eher chromatisch in Grün-, Gelb-, Braun- und Grautönen dem Hintergrund zu gestaltet. Die Frau, die im Zentrum in einer seltsamen Haltung neben dem Baum sitzt, leicht nach links geneigt, spielt eine besondere Rolle in der Komposition des Bildes. Die Diagonale ihres Armes mildert die Strenge der Vertikalität des Aktes und „verbindet” im unteren Teil der Szene den Vordergrund mit der zum Hintergrund zu offenen Perspektive. Den Zweigen der Bäume kommt in der Gestaltung des Bildes ebenfalls eine wichtige Rolle zu, die Landschaft weist eine fein abgestufte farbliche Einheit auf. Sogar die Farbtöne des Aktes scheinen Nuancen und Reflexe der Bäume zu übernehmen. Die

cu prilejul expoziției retrospective din anul 1913 (nr. cat. 28). Această piesă este o nouă mărturie a permeabilității lui Arthur Coulin la înnoirile artei timpului său, a felului în care a receptat noile influențe, și a modului în care le-a preluat, interpretat și adaptat propriului stil. Fără a se desfășura în profunzime, peisajul constituie un suport decorativ sugerând prezența firească a omului în natură, mijloc de contopire, de integrare și de cunoaștere a armoniei și unității universului. Lucrarea prezintă o compoziție simplă, cu un prim-plan impus atenției prin personaje și o dezvoltare spațială sugerată de planurile ce se succed spre fundal, marcate de șirul de copaci și suprafețele terestre dintre ei. În dreapta, nudul văzut din spate, marchează verticala, dublată de copacul din stânga, flankând astfel scurta perspectivă din centru, iar peisajul se desfășoară mai mult cromatic, în verzuri, galben, brunuri și griuri spre fundal. În centru, cu poziția ei ciudată, femeia așezată jos lângă copac, puțin înclinată spre stânga, are un rol compozițional deosebit, armonizând prin diagonala brațului său, verticala nudului din dreapta și „legând” în partea inferioară a scenei, prim-planul de perspectiva deschisă spre fundal. Crengile copacilor au de asemenea un rol important în ansamblul compoziției, iar peisajul are și o unitate cromatică bine dozată. Până și tonalitățile

farblich akzentuierten Grautöne der Kleidung heben die Gestalten wenig hervor, so dass der Maler sie durch die starken Rottöne der Schals ergänzt, der eine in das hochgesteckte Haar der nackten Frau geschlungen, auf dem anderen sitzt die Frau aus der Bildmitte. Der Akt wirkt irgendwie nicht sinnlich, das Antlitz der sitzenden Frau ist kein Porträt, was die sie umgebende Landschaft prägnanter und leuchtender scheinen lässt, als seien die Gestalten erst nachträglich gemalt worden, um die Landschaft umso besser hervorzuheben. Auch hier schafft der Maler jene pantheistische Stimmung – Bestandteil des Symbolismus und der Kunst um 1900 – der Kommunion zwischen Mensch und Natur, der Zugehörigkeit des Menschen zu einem einzigen, harmonischen Ganzen. Der Künstler setzt die zwei Akte auf einen natürlichen Hintergrund, ähnlich der Malweise der ungarischen Künstler Béla Iványi Grünwald, Szineyi-Merse Pál, Gyula Benczur und sogar Károly Ferenczy, die auch an die Bilder der Franzosen vom Ende des 19. Jahrhunderts erinnert.

In dieser Periode verstärkt sich die geheimnisvolle, träumerische Aura der weiblichen Modelle. Auch wenn sie bei Alltagsbeschäftigungen dargestellt werden, scheinen sie davon nicht berührt zu sein, sondern gedankenverloren in einer

nudului, par a căpăta nuanțele și reverberațiile cromatice ale copacilor. Griurile cu accente colorate ale vestimentației nu reliefează mult personajele, de aceea pictorul adaugă roșurile puternice ale eșarfelor ce înconjoară cocul femeii nude din dreapta și cea pe care e așezată femeia din centrul compoziției. Nudul e oarecum lipsit de senzualitate, iar chipul femeii așezate nu e de fapt portretizat, ceea ce face ca peisajul înconjurător să apară mult mai pregnant și mai luminos, ca și cum personajele ar fi pictate ulterior și doar pentru a-l popula și evidenția. Pictorul creează și aici acea atmosferă panteistă – componentă a Simbolismului și Artei 1900 – de comuniune între om și natură, de apartenență a omului la un singur „Tot”, de armonie. Pe fundalul natural artistul plasează cele două nuduri, într-o manieră asemănătoare compozițiilor artiștilor maghiari Béla Iványi Grünwald, Szineyi-Merse Pál, Gyula Benczur și chiar Károly Ferenczy, ce amintește și de tablourile francezilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Modelele feminine își accentuează în această etapă aerul de mister și visare. Chiar surprinse în activitatea lor cotidiană, ele nu par absorbite de aceasta, ci mai degrabă cu gândurile pierdute departe, „cu aer romantic și visător”. Identificăm aici acea preferință pentru modelul feminin, în variantă Ruskin, sau de inspirație preraphaelită „femei melancolice,

romantischen Ferne zu weilen. Es kann eine Vorliebe für das von Ruskin oder den Präraffaeliten bevorzugte weibliche Modell festgestellt werden; „melancholische Frauen, mit schweren Lidern, fleischigen Lippen, in träumender Haltung”. Auch wenn wir sie in die Stimmung der Kunst um 1900 einordnen können, sogar mit symbolistischen Nuancen, sind weder Coullins Porträts noch seine Aktbilder von jener ostentativen Sinnlichkeit der Gestalten von Franz von Stuck zum Beispiel, oder anderer Künstler der Zeit, die das auf Nietzsche zurückzuführende, sinnlichgefährliche weibliche Modell wählen. Im Gegenteil, sie vermitteln Wärme, Wahrheit, moralische Reinheit.

Auf dem Interieurbild *Italienische Bäuerin / Beim Herd* (Kat. Nr. 27), zeigt der gut ersichtliche Aufbau der räumlichen Gegenstände, dass der Künstler von den Impressionisten nur jene Lehren übernommen hat, wie in eine einheitliche Farbgebung Formen einzufügen seien. Die Konturen werden lichterfüllt, aber nicht zerstäubt, sie verlieren ihre Konsistenz nicht, so dass das Licht nicht verwischt, sondern der Volumengebung dienlich ist. Die Formen scheinen zuweilen eine schmelzende Materie und das Bild leicht neblig, mit einem leuchtenden Widerschein übergossen zu sein. (*Zwei Mädchen, Frau in*

cu pleoape grele, cu buze cărnoase, într-o atitudine de reverie”. Chiar dacă le putem plasa în atmosfera Artei 1900 / incluzând aici și nuanțele simboliste / nici portretele și nici nudurile din creația lui Arthur Coulin nu sunt impregnate de senzualismul ostentativ etalat al personajelor lui Franz von Stuck de pildă, sau al altor artiști ai perioadei, care optează pentru modelul feminin în varianta coborâtoare din Nietzsche, senzual și primejdios. Dimpotrivă, ele sunt purtătoare de căldură, adevăr, curățenie morală.

Bine evidențiată în compoziția de interior *Italianca / La vatră* (nr. cat. 27), construcția volumelor demonstrează că artistul a preluat din lecția impresionistă numai acele sugestii necesare integrării formelor într-un regim coloristic unitar. Contururile se încarcă de lumină, dar nu sunt pulverizate, nu își pierd consistența, astfel încât lumina nu estompează, ci susține construcția volumelor. Formele sunt uneori o materie care parcă se topește, iar imaginea este ușor cețoasă și pudrată cu un halou luminescent (*Două fete, Femeie în bolta cu verdeață* etc.). Viziunea coloristică este luminoasă, frecvent cu accente decorative, fără a fi exuberantă. Motivele cu reper în realitate, sunt investite și cu alegorii aluzive, iar trimiterile mitice capătă valori simbolice, nu doar prin subiect și atmosferă, ci și

der Laube u. a.). Das farbliche Gesamtbild ist hell, leuchtend, häufig mit dekorativen Akzenten, ohne überschwänglich zu sein. Die offenbar der Realität entnommenen Motive werden auch mit allegorischen Anspielungen versehen, mythische Hinweise erhalten Symbolcharakter nicht allein durch das Thema oder die Stimmung, sondern auch durch die Zweideutigkeit oder Verdoppelung des Titels, die die metaphorische Bedeutung verstärken: Das Mädchen in der italienischen Landschaft wird durch den Schmetterling definiert, der im Jugendstil häufig als Allegorie des Lebens, der Schönheit und ihrer Vergänglichkeit verwendet wird. Das *Mädchen mit Glaskugel (Fortuna)*, von klassischer, verwirrender Schönheit, scheint der Olympischen Götterwelt entstiegen und hat die Macht, Glück oder Unheil zu bringen; der italienische Fischerjunge ist ebenfalls in klassischer Manier dargestellt und scheint ein etruskisches Modell zu sein.

In vielen seiner Arbeiten appelliert Arthur Coulin programmatisch an dekorative Effekte, auch wenn er sie auf stabile Strukturen anbringt. Die Harmonie ergibt sich sowohl durch die Linienführung, die sanft die Konturen umschließt, als auch durch die Farbe, bei Coulin ist es die „Meditationsfarbe“ oder die „Farbe der Träumerei“. Nach dem Bild *Burzenländer Bäuerinnen*, wo im Hintergrund

prin dublarea / ambivalența titlurilor, care adâncesc sensul metaforic: fata din peisajul italian este definită prin atributul fluturului, motiv frecvent în Jugendstil, alegorie a vieții, a frumuseții și efemerității lor. *Fata cu globul de sticlă (Fortuna)*, de o frumusețe clasică, tulburătoare, pare coborâtore din zeitățile Olimpului și are puterea de a aduce noroc sau dezastru; *Băiatul de pescar italian* este creat tot în descendență clasică și pare un model etrusc.

În multe dintre lucrările sale, Arthur Coulin apelează programatic la efecte decorative, chiar dacă le grefează pe structuri stabile. Armonia este obținută atât prin linie, care închide molcom contururile, cât și prin culoare, care la Coulin este „culoarea meditație” sau „culoarea reverie”. După compoziția *Țărânci din Țara Bârsei*, unde în fundal apar elemente de vegetație în care soarele se reflectă luminând întreaga lucrare și creând perspectivă, artistul extinde elementele de vegetație pe întreg fundalul, conferind acestuia un aspect pregnant decorativ. De altfel, decorativismul lucrărilor sale, de esență 1900, se exprimă mai ales prin elemente luate din lumea vegetală și sunt expresia ideii deja amintite: alianța intimă și adâncă cu natura. Frunze, lujeri sau ramuri fin caligrafiate sau stilizate formează decorul vestimentației, ca elemente de artă populară

Pflanzenelemente sind, in denen sich die Sonne spiegelt, das ganze Bild erhellend, indem es Perspektive schafft, weitet den Künstler die Vegetationselemente auf den gesamten Hintergrund aus und verleiht ihm dadurch einen betont dekorativen Charakter. Das Dekorative seiner Arbeiten äußert sich vor allem durch pflanzliche Elemente und ist der Ausdruck des früher schon erwähnten Gefühls der tiefen und innigen Verbindung mit der Natur. Blätter, Triebe, oder fein gezeichnete und stilisierte Zweige bilden das Dekor der Kleidung, als Elemente der Volkskunst (in der naturalistischen Zeit) oder bilden den Hintergrund der Bilder (in der italienischen Zeit). Ihre dekorative Rolle wird durch die Reduzierung der Entfernung zwischen den Ebenen betont. Auch wenn er nicht auf die Kraft des Raumes verzichtet und Dreidimensionalität und Perspektive zumindest suggeriert, so betont er sie in diesen Werken nicht. Die Symbiose mit der Natur wird auf synthetische Weise durch das Zusammenziehen der mittleren Ebene und der Abgrenzung großer, homogener Flächen verbildlicht. Die dekorativen Effekte werden zuweilen auch durch den Einsatz modischer Accessoires der Zeit erzielt – Hüte, Drapierungen, Frisuren oder andere dekorative Elemente der Jahre um 1900, wobei sie zum Ausgangspunkt eines

(în etapa naturalismului) sau se constituie în fundalul compozițiilor (etapa italiană). Rolul lor decorativ este accentuat prin micșorarea distanței dintre planuri. Chiar dacă nu renunță la puterea spațiului, sugerând volumul și perspectiva, în aceste lucrări nu insistă asupra lor. Într-o metodă de tip sintetic, simbioza cu natura se exprimă prin restrângerea planului median și delimitarea unor suprafețe mari, omogene. Efectele decorative sunt obținute uneori și prin exploatarea accesoriilor ce țin de moda vremii – pălării, drapaje, coafuri sau alte fantezii decorative ale anilor 1900, dezvoltând pe baza lor rafinate jocuri de curbe și meandre (*Fata cu fluturele, Femeie sub bolta de verdeață, Fortuna, În dumbrava cu măslini, Portretul Friedei Beldi, n. Schnell* etc.).

O lucrare de excepție care îmbină lirismul percepției cu decorativismul coloristic și expresivitatea compoziției, în care simplitatea liniei și culoarea extrem de fin modulată e așternută pe suprafețe mari, este recent achiziționatul *Portret de femeie* (nr. cat. 24), datat: Roma, 1910. Amintind de portretele grecești, tabloul reprezintă un personaj feminin ce pare o esență a noțiunii de frumusețe, aproape ireal, deși cu o prezență pregnantă, dominantă în economia compoziției, în care o grație rafaelită se învecinează cu liniștea și siguranța împlinirii sufletești. Peisajul din fundal este redus la

raffinierten Linienspiel an Krümmungen und Bögen werden. (*Das Mädchen mit dem Schmetterling, Frau in der Laube, Fortuna, Im Olivenhain, Bildnis Frieda Beldi, geb. Schnell* u. a.).

Ein außerordentliches Bild, das die Poesie der Wahrnehmung mit farbllichem Dekorativismus und Ausdruckskraft der Komposition verbindet, in dem einfachen Linien und extrem fein modulierte Farbe auf große Flächen aufgetragen sind, ist das kürzlich angekaufte *Frauenbildnis* (Kat. Nr. 24), datiert Rom 1910. Das Bild stellt eine weibliche Gestalt dar, die an griechische Porträts erinnert; sie scheint eine Essenz der Vorstellung von Schönheit zu sein, fast unreal, doch von prägnanter Anwesenheit, das Gefüge des Aufbaus dominierend, in dem raffaelische Grazie sich mit der Ruhe und Sicherheit seelischer Erfüllung paart. Die Hintergrundlandschaft ist extrem reduziert, allein der Himmel wird als wesentliches Element beibehalten, und sein tiefes, kaltes Blau betont das leuchtende Ocker der Haut und das Goldgelb des Schals. Das in der Bildmitte für die ausladende Frisur und am unteren Rand für die über dem linken Arm liegende Robe lässig eingesetzte Anthrazitschwarz, zwingt den Blick zurück zum Antlitz und den zarten Wölbungen des Arms, der Schulter und des Mädchenhalses.

extrem, păstrându-se ca element constitutiv doar cerul, al cărui albastru rece, profund, evidențiază ocrul luminos al carnației și galbenul auriu al eșarfei. Negrul antracit folosit cu dezinvoltură în centrul lucrării, în coafura amplă și pe latura inferioară, în roba ținută pe brațul stâng, obligă privirea să se întoarcă pe chip și pe curbele delicate ale brațului, umărului și gâtului fetei. Stilul de o mare simplitate a redării și grad înalt de esențializare, se poate defini ca o sintaxă picturală post-impresionistă în descendență sintetică.

Alături de preferința compozițiilor cu model feminin în peisaj, perioada italiană se caracterizează și prin preocuparea pentru studiile de nud. Gustul pentru forme clasice valorificate în cheia artei 1900 se accentuează prin proximitatea artei clasice și prin legătura cu grupul de artiști cu care se împrietenește la Roma. Dintre aceștia, l-a influențat neîndoiește Otto Geiner (elevul și prietenul lui Max Klinger), puternic atras de lumea clasică mediteraneană, pentru care nudul era simbolul frumuseții în natură, demn să servească ca punct de plecare pentru toate formele stilistice. Nudul, subiect de interior prin definiție (dar tratat de Coulin și în peisaj) reprezintă în istoria artei una dintre cele mai prestigioase și mai tentante teme. Coulin, provocat de armonia

Die große Einfachheit der Wiedergabe und der hohe Grad an Essentialisierung weisen den Malstil als postimpressionistische Malstruktur synthetischer Herkunft aus.

Die italienische Zeit kennzeichnet sich durch die bevorzugte Darstellung von Frauengestalten in einer Landschaft aber auch durch die Beschäftigung mit Aktstudien. Die Vorliebe für klassische Formen, die in der Art und Weise der Kunst um 1900 umgesetzt wurden, vertieft sich durch die Nähe zur Kunst der Klassik und durch die Freundschaft mit der römischen Künstlergemeinschaft. Von diesen beeinflusst ihn unleugbar Otto Geiner (Schüler und Freund von Max Klinger), der sich von der klassischen mediterranen Kunst stark angezogen fühlte und für den das Aktbild ein Symbol der Schönheit in der Natur darstellte, wert der Ausgangspunkt aller stilistischen Formen zu sein. Der Akt, per Definition ein Motiv des Innenraums (von Coulin aber auch in der Landschaft dargestellt), stellt in der Kunstgeschichte eines der prestigereichsten und verführerischsten Themen dar. Coulin, von der Harmonie des Themas herausgefordert, greift es in klassischerem Sinn auf, als Mittel zum Studium künstlerischer Anatomie. Sein gleichermaßen von der klassischen wie von der modernen Kunst geprägtes künstlerisches Talent scheint in der Suche nach

temei, o preia în sensul mai clasic, ca pe o provocare pentru studiul anatomiei artistice. Temperamentul său artistic, marcat de arta clasică și de arta modernității în egală măsură, transpare în căutarea expresiei naturaliste și a ritmicității liniei trupului. Unul dintre tablourile care dovedesc calitățile de mare pictor ale lui Coulin este un *Nud întins*,⁴⁵ (nr. cat. 26) care încă poate fi văzut pe site-urile caselor de licitații.⁴⁶ Redat de aproape, într-o relație spațială de totală armonie cu interiorul foarte sumar prezentat, tânărul trup emană o magie care pare să impregneze aerul, așternuturile, întreg tabloul. Puritatea și priceperea construirii formelor, strălucirea carnației, armonia cromatică, poezia viziunii cuceresc privitorul. Ocrul auriu al pielii se armonizează în tonuri rafinate cu albul cearceafului și ocrul portocaliu al fundalului. Gestul de desfacere ușoară a brațelor pare să fie din partea femeii care pozează o expresie a dăruirii totale, deși cvasi-conștiente, ochilor privitorului.

Un alt nud de fată, *Fata cu șiragul de coral*, cu aceeași armonie interioară, dar purificat parcă de orice urmă de senzualitate, se păstrează la Galeria Națională din Budapesta.⁴⁷ Aceeași atmosferă de melancolie visătoare și liniște a sufletului pe care o întâlnim în portrete caracterizează și nudurile. Spațiul încărcat de mister, la fel de

naturalistischem Ausdruck und der Rhythmik der Körperlinien durch. Eines der Bilder, die Coulin's große Malgabe beweisen, ist ein *Liegender Akt*,⁴⁵ (Kat. Nr. 26) der jetzt noch auf den Webseiten einiger Auktionshäuser zu sehen ist.⁴⁶ Aus der Nähe dargestellt, in einer gänzlich harmonischen räumlichen Beziehung mit dem spärlich dargestellten Innenraum, strahlt der junge Körper eine Magie aus, die die Luft, die Bettwäsche, das ganze Bild zu erfüllen scheint. Die Reinheit und Sicherheit der Formgebung, das Leuchten der Haut, die farbliche Harmonie, die Poesie des Anblicks erobern den Betrachter. Das goldene Ocker der Haut ist in feinen Abtönungen auf das Weiß des Leintuchs und das orange Ocker des Hintergrunds abgestimmt. Die Geste der leicht ausgebreiteten Arme scheint ein Ausdruck der totalen Hingabe, obwohl nur halb bewusst, an das Auge des Betrachters.

Ein weiterer Mädchenakt, Das Mädchen mit der Korallenkette, von gleicher innerer Ruhe, aber scheinbar ohne jede Spur von Sinnlichkeit, befindet sich im Besitz der Ungarischen Nationalgalerie in Budapest.⁴⁷ Die Aktbilder weisen die gleiche Stimmung träumerischer Melancholie und innerer Ruhe wie die Porträts auf. Der geheimnisvoll aufgeladene Raum, genau so spärlich dargestellt wie im vorigen Bild, geht eine wahrhaftige Symbiose mit dem

**Studiu, Nud,
Fetița cu șiragul
de coral/
Studie, Akt,
Mädchen mit der
Korallenkette**

1909

*Galeria Națională
Maghiară,
Budapesta/
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest*
Inv. nr. 1913-1534

sumar redat ca și în cazul celui alt tablou, e într-o adevărată simbioză cu corpul fetei, în care ghicim doar maturizarea formelor. Ocurile definesc întreaga compoziție, accentele cromatice fiind plasate spre exteriorul compoziției. În felul acesta, genul se definește și ca experimentare a unei picturi cu colorit reductiv, bazat pe alb sau / și ocră. În ambele tablouri fetele țin în mână șiraguri de mărgele, privindu-le melancolic, metafore ale frumuseții trecătoare în descendența „vanitas vanitatis”.

Mult mai rar și într-o mai mică diversitate decât modelul feminin, în creația lui Coulin apare și modelul masculin, abordat în câteva maniere diferite. Alături de portretele de femei în peisaj descrise anterior, putem așeza compoziția intitulată *Zrinyi la Roma* (nr. cat. 32), cu care artistul

Mädchenkörper ein, der die Reife der Formen erst erahnen lässt. Ockertöne bestimmen die ganze Komposition, dem Bildrand zu werden auch Farbakzente gesetzt. Dadurch definiert sich das Genre auch als Versuch, farblich reduziert zu malen, auf Weiß- und / oder Ockerbasis. Auf beiden Bildern halten die Mädchen Perlenketten in der Hand, die sie melancholisch betrachten, als Metapher für die vergängliche Schönheit im Sinne der „vanitas vanitatis”.

Seltner als der Frauenakt und in geringerer Vielfalt erscheint in Coulin's Schaffen auch der männliche Akt. Als Gegenstück zu den Darstellungen von Frauen

**Nud (Fata cu
șiragul de coral)/
Akt (Mädchen
mit der
Korallenkette)**

1909

*Galeria Națională
Maghiară,
Budapesta/
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest*
Inv. nr. 4629

a reușit să obțină a doua bursă pentru Italia. Artistul a lucrat mai multe studii pentru această compoziție de mari dimensiuni, dintre care o parte sunt prezentate în această expoziție (nr. cat. 30; nr. cat. 31). Lucrarea este dominată de aceeași atmosferă „clasicizantă” despre care am mai vorbit, în care un model masculin, într-o ținută de nobil medieval, este plasat fie într-un balcon al unui palat italian, fie într-un peisaj în care se profilează la distanță siluetele unor impunătoare edificii arhitectonice. Alura de artist a personajului este rezultatul faptului că Miklós (Nikola) Zrinyi a fost nu doar un faimos cavalier, ci și poet, care a făcut o călătorie de „inițiere” de doi ani în peninsula italică, între 1635-1637.

Deși mai convenționale, prin abordarea în forma portretului-bust, o suită de lucrări ca *Portretul lui Erwin Schnell*, *Hans Nast-Kolb*, *Egon Coulin* (nr. cat. 11; nr. cat. 22; nr. cat. 3) dovedesc preocuparea artistului pentru surprinderea chipurilor expresive aflate, ca și cele feminine, într-o liniște demnă, chiar solemnă. Deosebit între portretele de bărbați este *Portretul lui Viktor Kloess / Criticul de artă* (ulei pe pânză, 102,2 x 55 cm, 1900, colecție particulară Germania) a cărui expresie mărturisește despre calitățile de intelectual ale modelului, prin privirea sfredelitoare, ușor ironică și inteligentă și atributul tradițional / ziarul sau scrisoarea /

in einer Landschaft, sei hier das Bild *Zrinyi in Rom* (Kat. Nr. 32) genannt, für das der Künstler sein zweites Italien-Stipendium erhielt. Der Künstler hat mehrere Studien zu diesem großformatigen Bild erstellt, von denen einige in dieser Ausstellung vertreten sind (Kat. Nr. 30; Kat. Nr. 31). Die Arbeit wird von der gleichen klassizisierenden Stimmung beherrscht, von der schon die Rede war, wobei ein männliches Modell in der Kleidung eines mittelalterlichen Adligen entweder auf dem Balkon eines italienischen Palais oder in einer Landschaft dargestellt wird, in der sich im Hintergrund die Umrisse großer Bauten abzeichnen. Die Künstlerallüre der Gestalt geht darauf zurück, dass Miklós (Nikola) Zrinyi nicht nur ein berühmter Edler, sondern auch Dichter war, und 1635-1637 eine zweijährige „Initiationsreise” auf die italienische Halbinsel unternommen hatte.

Obwohl als Brustporträt formal konventioneller, zeigen eine Reihe von Bildnissen wie *Bildnis Erwin Schnell*, *Bildnis Hans Nast-Kolb*, *Bildnis Egon Coulin* (Kat. Nr. 11; Kat. Nr. 22; Kat. Nr. 3) die Bemühungen des Künstlers, ausdrucksstarke Bildnisse zu schaffen, die wie auch die Frauenbildnisse eine fast feierliche Ruhe ausstrahlen. Unter den Männerporträts sticht eines besonders hervor und zwar das *Bildnis des Victor Kloess / Kunstkritiker* (Öl auf Leinwand, 102,2 x 55 cm, 1900, private Sammlung, Deutschland) dessen

al omului de cultură, ținut în mâna dreaptă.

Atât în ulei, cât și în tehnici grafice, Coulin a executat și portrete de copii. Pentru mulți artiști o adevărată probă de talent și pricepere, portretele de copii sunt executate cu bucuria surprinderii acelor trăsături specifice care trădează inocență și curiozitate în fața lumii pe care urmează să o descopere. Amintim aici doar două lucrări de acest fel: *Portret de fetiță cu eșarfă albastră* și *Portretului fiului său*, ambele portrete compoziționale, în interior. *Portretul de fetiță* (nr. cat 28) o reprezintă pe Gudrun Nast-Kolb, fiica consulului german la Roma, și a fost realizat în orașul etern, în anul 1910. Fetița pozează în această lucrare, conștientă de importanța momentului, iar artistul profită de expresia drăgălașă a chipului ei, de vestimentația în roșu și verde albăstriu, de portocaliul fructelor din farfuria de pe masă, de diversitatea curbelor și diagonalelor pe care le creează întreaga ținută și vestimentația micuței Gudrun, măsura stil biedermeier lângă care stă, ovalul farfuriei de pe masă etc., pentru a crea o compoziție elegantă, cu reale valențe decorative.

Cuceritor prin simplitatea compoziției și naturalețea modelului este *Portretul fiului*. Într-o ținută lejeră, cu picioarele goale în sandale de piele, băiatul ține o mână atârnată de buzunar și pe cealaltă

Ausdruck die intellektuellen Fähigkeiten des Modells durch den leicht bohrenden, ironischen und intelligenten Blick vermittelt, zusätzlich zu dem traditionellen Accessoire des Kulturträgers, Zeitung oder Brief, in der rechten Hand gehalten.

Coulin hat auch Kinderporträts ausgeführt, und zwar sowohl in Öl als auch in verschiedenen graphischen Techniken. Für viele Künstler stellen Kinderporträts ihr Geschick und Talent auf die Probe, gilt es doch jene spezifischen Züge einzufangen, die Unschuld und Neugier auf die zu entdeckende Welt verraten. Wir erinnern hier an zwei derartige Arbeiten: *Mädchen mit blauer Schärpe* und *Der Sohn des Malers*, beides Innenraumkompositionen. Das Mädchenbildnis (Kat. Nr. 29) stellt Gudrun Nast-Kolb, die Tochter des deutschen Konsuls in Rom, dar und wurde 1910 in der ewigen Stadt gemalt. Das Mädchen ist sich der Wichtigkeit des Moments bewusst und der Maler nutzt ihren lieblichen Gesichtsausdruck, die in rot und bläulichgrün gehaltene Kleidung, das Orange der Früchte in der Schale auf dem Tisch, die Vielfalt der durch die Haltung und Kleidung der kleinen Gudrun geschaffenen Bögen und Diagonalen, das Biedermeiertischchen, neben dem sie steht, das Oval der Fruchtschale u. a., um eine elegante Komposition mit dekorativen Valenzen zu schaffen.

sprijinită de spătarul scaunului. Poziția modelului și piesele de mobilier creează un plăcut dinamism prin poziționarea lor pe liniile compoziționale. Datorită sensibilității remarcabile a artistului, modelul și interiorul în care e redat, apar legate parcă printr-o magie de nepătruns. În această spațialitate magică, aerul și atmosfera înconjurătoare au viață și pulsație proprie, contribuind la definirea personajului. Efectul cromatic principal este realizat de contrastul dintre albul cămășii și albastrul intens al dulapului din fundal. Plasată în centrul lucrării (tapiseria scaunului) o diagonală scurtă de un roșu vermillon, creează un plăcut efect dinamic și decorativ. Rafinat portretist, reducând la esențe conținutul lucrării, Coulin surprinde în chipul băiatului său, întreaga puritate și nevinovată incertitudine a unui copil aflat în pragul adolescenței.

Arthur Coulin s-a autoportretizat de puține ori. Cele două lucrări de acest fel prezente în expoziția de față (nr. cat. 10; nr. cat. 23), dovedesc că autoportretul este o profundă întoarcere spre sine, un perseverent exercițiu al autoexaminării. Cu toate că artistul nu a acordat o atenție egală celor două tablouri, cel de la Muzeul Brukenthal fiind tratat întrucâtva ca un studiu – și prin dimensiunile restrânse și prin felul în care artistul a prins pânza pe șasiu – ambele piese

Das *Portrait des Sohn des Malers* besticht durch die einfache Komposition und die Natürlichkeit des Modells. In lockerer Haltung, die nackten Füße in Sandalen, hält der Junge eine Hand in der Hosentasche während er sich mit der anderen auf die Stuhllehne stützt. Die Stellungen des Modells und der Möbelstücke schaffen durch ihre Positionierung auf die Kompositionslinien eine angenehme Dynamik. Dank der bemerkenswerten Empfindsamkeit des Malers scheinen das Modell und der Raum, in dem es dargestellt wird, durch eine undurchdringliche Magie verbunden. In dieser magischen Räumlichkeit scheinen Luft und Raum ein eigenes Leben und Vibrieren zu erlangen und dadurch die Gestalt zusätzlich zu definieren. Der farbliche Haupteffekt wird durch den Kontrast zwischen dem Weiß des Hemdes und dem intensiven Blau des Schrankes im Hintergrund geschaffen. In der Bildmitte schafft eine kurze vermillonrote Diagonale (die Polsterung des Stuhls) einen angenehm dynamischen und dekorativen Effekt. Als versierter Porträtmaler fängt Coulin im Gesicht seines Sohnes die Reinheit und unschuldige Unsicherheit eines Kindes auf der Schwelle zum Jugendlichen ein, als inhaltliche Essenz des Bildes.

Arthur Coulin hat sich nur einige Male selber abgebildet. Die zwei derartigen Bilder der Ausstellung (Kat. Nr. 10; Kat. Nr.

dovedesc exigența din redarea figurii sale în încercarea de a surprinde trăsăturile, care sunt și o oglindă a propriului suflet și de a păstra ideea călăuzitoare a întregii sale portretistici, aceea de surprindere a modelului într-o stare de bine, de liniște și meditație. Lumina lăuntrică răzbate din ambele portrete, însoțită însă de o expresivitate aparte și de o notă de tensiune și forță, care nu mai apare în nici o altă lucrare. Referindu-se la *Autoportretul* din anul 1910, Harald Krasser îl considera dovada capacității artistului de a rezuma esențialul, găsindu-și în acest fel împlinirea artistică.

De o eleganță incontestabilă, stilul care definește creația lui Coulin reține din arta modernității o serie de elemente înnoitoare potrivite temperamentului său hărăzit cu o sensibilitate remarcabilă, dar păstrează suficient din tradiția portretisticii locale pentru a fi acceptată și receptată de societatea transilvăneană pentru care era creată și pe care artistul și-a propus în mod programatic să o modernizeze. Fără să plaseze operele lui Coulin sub o sferă de influență anume, critica vremii intuiește înnoirile propuse de Coulin prin arta sa, precum și originalitatea creației sale și într-o cronică a expoziției din 1901, se exclamă: „În sfârșit o expoziție de artă la Brașov! O expoziție adevărată, eliberată de impresionism, subiectivism, primitivism și cum se mai numesc toate ismele.”⁴⁸

23) zeigen das Selbstbildnis als tiefgründige und beharrliche Selbstanalyse. Obwohl der Künstler den Bildern nicht die gleiche.

Aufmerksamkeit hat zukommen lassen, legen beide Bilder Zeugnis ab von der anspruchsvollen Wiedergabe seiner Gestalt durch den Versuch, die Gesichtszüge als Spiegel der Seele darzustellen und wie in allen seinen Porträts auch im Selbstbildnis das Modell in einem Zustand der Ruhe und Meditation darzustellen. Das Bild aus dem Bestand des Brukenthal-Museums gilt als Studie, wofür sowohl die kleineren Dimensionen als auch die Art, wie der Künstler es auf die Staffelei aufgezogen hat, sprechen. Ein inneres Licht durchdringt beide Bildnisse, ergänzt durch eine besondere Ausdrucksfähigkeit und einen Hauch von Spannung und Kraft, den keine andere Arbeit aufweist. Mit Bezug auf das *Selbstbildnis* des Jahres 1910, meint Harald Krasser, es sei ein Beweis für die Fähigkeit des Künstlers, die Essenz zu erfassen, als Ausdruck seiner künstlerischen Vollkommenheit.

Coulin's Schaffen kennzeichnet sich durch Eleganz; er übernimmt stilistisch von der Kunst der Moderne jene erneuernden Elemente, die seiner bemerkenswerten künstlerischen Sensibilität entgegenkommen, behält aber auch genug von der Tradition der heimischen Porträtistik, um von der siebenbürgischen Gesellschaft

Ambivalența modern – tradițional face din pictura sa o creație ușor de asimilat pentru compatrioți și îl impune pe Coulin ca pe cel mai important pictor sas de la începutul veacului. Într-o viață scurtă, într-o epocă de mari frământări, cu handicapul unui public receptor cu o firavă educație estetică, Arthur Coulin a avut talentul și energia de a realiza o operă teoretică și în planul creației care îl individualizează ca cel mai de seamă exponent al vieții artistice din sudul Transilvaniei de la cumpăna dintre eclecticul sfârșit de secol XIX și zbuțiatul început de secol XX.

angenommen zu werden, für die es letztendlich geschaffen wurde und deren Kunstleben der Künstler erneuern wollte. Ohne Coulin's Werk einem gewissen Einfluss zuzuordnen, erahnt die zeitgenössische Kritik die von Coulin durch seine Kunst vermittelten Neuerungen, seine Originalität. In einer Ausstellungsbesprechung von 1901 zeigt sich der Verfasser erfreut darüber, dass endlich eine „wahre“ Kunstausstellung in Kronstadt stattfindet, „ohne Impressionismus, Subjektivismus, Primitivismus und wie die Ismen alle heißen mögen.“⁴⁸ Die Ambivalenz von Tradition und Moderne erleichtert den Siebenbürgern den Zugang zu seiner Malerei und macht Coulin zu dem wichtigsten sächsischen Maler vom Anfang des 20. Jahrhunderts. In einem kurzen Leben, in einer Zeit großer Umwälzungen, mit einem Publikum ohne besondere ästhetische Erziehung, hatte Arthur Coulin das Talent und die Energie, ein theoretisches Werk auch im Bereich des Schaffens zu erstellen, das ihn zum herausragendsten Exponenten des süd-siebenbürgischen Kunstlebens am Übergang vom eklektischen 19. zum bewegten Anfang des 20. Jahrhunderts machte.

NOTE

¹ Ulrich Thieme, Felix Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler vor der Antike bis zur Gegenwart*, vol. VII, p. 572; Harald Krasser, *Arthur Coulin*, București, 1975; Karin Bertalan, *Expoziție comemorativă Arthur Coulin*, Catalog, Sibiu, 1969; Walter Myss (coord.), *Lexikon der Siebenbürger Sachsen: Geschichte, Kultur, Wissenschaft, Wirtschaft, Lebensraum Siebenbürgen (Transylvanien)*, Innsbruck, 1993, pp. 91-92; Konrad Klein, *Zu Arthur Coulins Gemälde "Abendmahl"*, în *SVB*, 45 Jahrgang, Folge 2, 1996, p. 134; *Die Gemäldeausstellung Arthur Coulin*, în *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* (mai departe SDT), nr. 8286, 20 martie 1901; B. Sch. [Betty Schuler], *Arthur Coulins Kunstausstellung*, în *Großkokler Bote*, XXIII, 17 martie 1901, nr. 1160; Iulia Mesea, *Arthur Coulin. Tradiție și modernitate*, în *Studii și comunicări, Museum Arad*, VI, 1997, pp. 38-54; (vezi și capitolul Bibliografie, pp. ....)

² Krasser, *op. cit.*, p. 45.

³ Iulia Mesea (coord.), *Pictori din Transilvania în centre artistice europene* (editor: prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca), Palatul Brukenthal, Sibiu, 2007; Daniela Dâmboiu, Iulia Mesea (coord.), *Confluente. Repere europene în arta transilvăneană/Convergences. European Landmarks in Transylvanian Arts/Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst*, Catalog de expoziție, Palatul Brukenthal, Sibiu, 2007; Iulia Mesea, *Peisagiști din sudul Transilvaniei între tradițional și modern* (teză de doctorat), Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2008; Gudrun-Liane Ittu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică a germanilor din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, reflectate în publicații*, Editura Academiei Române, București, 2008; *Artiști Brașoveni Uitați 1700-1950* (catalog de expoziție), Muzeul de Artă Brașov, 2008 etc.

⁴ Arthur Coulin, *Unsere bildende Kunst*, în *SDT* nr. 9192 din 16 martie 1904, nr. 9195 din 19 martie 1904, nr. 9196 din 20 martie 1904; Idem, *Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen*, *SDT*, XXXI, 16 noiembrie 1904, nr. 9396; *Kronstädter Zeitung* (mai departe KZ), 17 noiembrie 1904, nr. 267.

⁵ Coulin, *Unsere...*, *SDT* nr. 9192.

⁶ Carl Dörschlag, *Die erste Ausstellung Sebastian Hann Vereins*, *SDT*, nr. 9440, decembrie 1904.

⁷ Amelia Pavel, *Ideii estetice în Europa și arta românească la răscruce de veac*, Cluj, 1972, p. 39.

⁸ Coulin, *Ein Verein ...*, *KZ*.

⁹ Idem, *Unsere bildende...*, *SDT*, nr. 9396.

¹⁰ Idem, *Ein Verein ...*, *KZ*.

ANMERKUNGEN

¹ Ulrich Thieme, Felix Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, Bd. VII, S. 572; Harald Krasser, *Arthur Coulin*, București, 1975; Karin Bertalan, *Expoziție comemorativă Arthur Coulin*, Catalog, Sibiu, 1969; Walter Myss (Hrsg.), *Lexikon der Siebenbürger Sachsen: Geschichte, Kultur, Wissenschaft, Wirtschaft, Lebensraum Siebenbürgen (Transylvanien)*, Innsbruck, 1993, S. 91f; Konrad Klein, *Zu Arthur Coulins Gemälde „Abendmahl“*, In: *SVB*, 45. Jahrgang, Folge 2, 1996, S. 134; *Die Gemäldeausstellung Arthur Coulin*, In: *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt (im Folgenden SDT)*, Nr. 8286, 20. März 1901; B. Sch. [Betty Schuller], *Arthur Coulins Kunstausstellung*, In: *Großkokler Bote*, XXIII, 17. März 1901, Nr. 1160; Iulia Mesea, *Arthur Coulin. Tradiție și modernitate*, In: *Studii și comunicări, Museum Arad*, VI, 1997, S. 38-54; (siehe auch Bibliographie)

² Krasser, *a. a. O.*, S. 45.

³ Iulia Mesea (Koord.), *Pictori din Transilvania în centre artistice europene* (Hrsg: prof. univ. dr. Sabin Adrian Luca), Palatul Brukenthal, Sibiu, 2007; Daniela Dâmboiu, Iulia Mesea (Hrsg.), *Confluente. Repere europene în arta transilvăneană/Convergences. European Landmarks in Transylvanian Arts/Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst*, Ausstellungskatalog, Palatul Brukenthal, Sibiu, 2007; Iulia Mesea, *Peisagiști din sudul Transilvaniei între tradițional și modern* (Dissertation), Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2008; Gudrun-Liane Ittu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică a germanilor din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, reflectate în publicații*, Editura Academiei Române, București, 2008; *Artiști Brașoveni Uitați 1700-1950* (Ausstellungskatalog), Muzeul de Artă Brașov, 2008 etc.

⁴ Arthur Coulin, *Unsere bildende Kunst*, In: *SDT*, Nr. 9192 vom 16. März 1904, Nr. 9195 vom 19. März 1904, Nr. 9196 vom 20. März 1904; Idem, *Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen*, *SDT*, XXXI, 16. November 1904, Nr. 9396; *Kronstädter Zeitung* (im Folgenden KZ), 17. November 1904, Nr. 267.

⁵ Coulin, *Unsere...*, *SDT* Nr. 9192.

⁶ Carl Dörschlag, *Die erste Ausstellung des Sebastian-Hann-Vereins*, *SDT*, Nr. 9440, Dezember 1904.

⁷ Amelia Pavel, *Ideii estetice în Europa și arta românească la răscruce de veac*, Cluj, 1972, S. 39.

⁸ Coulin, *Ein Verein ...*, *KZ*.

⁹ Coulin, *Unsere bildende...*, *SDT*, Nr. 9396.

¹⁰ Coulin, *Ein Verein ...*, *KZ*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Jahresbericht des Sebastian Hann Vereins für heimische Kunstbestrebungen. Erstattet vom Schriftführer Dr. August Sminer der ersten Hauptversammlung am 26 August 1905*, Hermannstadt, 1905, p. 4.

¹³ Peter Paret, *The Berlin Secession. Modernism and its Enemies in Imperial Germany*, London, 1980, p. 21

¹⁴ *Jahresbericht des Sebastian Hann Vereins...*, pp. 3-7; Mesea, Arthur Coulin..., pp. 41-47; Idem, *Tradiție și modernitate. Pictura din sud-estul Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia*, XLVII, 3, 2002, pp. 37-56; Ittu, *op. cit.*, pp. 29-45.

¹⁵ Krasser, *op. cit.*; Mesea, Arthur Coulin....

¹⁶ (Cronică), *Klingsor*, III, nr. 2, 1926. (cronică).

¹⁷ *Kunstaussstellung!*, KZ, LXV, 1 martie 1901, nr. 51.

¹⁸ Steven Mansbach, *Modern Art in Eastern Europe. From the Baltic to the Balkans ca. 1890-1939*, Cambridge University Press, 1999; Mesea, *Tradiție și modernitate...*, etc.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Paul Constantin, *Arta 1900 în România*, Editura Meridiane, București, 1972, p. 19.

²¹ Hubertus Gassner, *Hans Mattis-Teutsch und Der Blaue Reiter*, în *Mattis-Teutsch und Der Blaue Reiter*, Haus der Kunst München, 2001, p. 42.

²² Krasser, *op. cit.*, p. 26.

²³ Arthur Coulin, *Portret de femeie în profil*, ulei/pânză, 35,9 x 26 cm, nesemnăat, nedatat, Galeria Națională Maghiară, nr. inv. 3300, achiziție 1906.

²⁴ *Gedächtnis-Ausstellung für Arthur Coulin (geb. 1869, gest. 1912) Veranstaltet von der „Ortsgruppe Hermannstadt“ des Sebastian Hann-Vereins für heimische Kunstbestrebungen*, 23 Aug. Bis 5 Sept. 1913, (Victor Kloess), (catalog de expoziție), Editura Drotleff, Sibiu, f.a. (1913), pp. 10-11; *Soția artistului*, ulei/pânză, 81 x 67 cm, datat 1896 (cf. *Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin...*, nr. cat. 67, p. 27); *Cap de fată*, ulei/pânză, 24 x 20 cm, nedatat (*Ibidem*, nr. cat. 106, p. 32); *Femeie în fața samovarului*, ulei/pânză, 122 x 70 cm, nesemnăat, nedatat (*Ibidem*, nr. cat. 61, p. 27); *Portretul Olgăi Fogarascher*, *logodnica artistului*, ulei/pânză, 66,5 x 52 cm, nesemnăat, nedatat (1896) (*Ibidem*, nr. cat. 60, p. 27), nr. cat. .

²⁵ Krasser, *op. cit.*, p. 17.

²⁶ *Femeie din secuime*, 1904, ulei/pânză, 52 x 44 cm, semnăat dreapta sus: „CA 1904”, Galeria Națională Maghiară, nr. inv. 6828, donație, 1935.

²⁷ Iulia Mesea, *Etape ale formării colecției de pictură românească a Muzeului Brukenthal*, în *Cumidava. Studii și comunicări*, Muzeul de Istorie Brașov, 2001, pp. 77-95.

¹¹ *Ebenda*.

¹² *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Vereins für heimische Kunstbestrebungen. Erstattet vom Schriftführer Dr. August Sminer der ersten Hauptversammlung am 26. August 1905*, Hermannstadt, 1905, S. 4.

¹³ Peter Paret, *The Berlin Secession. Modernism and its Enemies in Imperial Germany*, London, 1980, S. 21

¹⁴ *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Vereins...*, S. 3-7; Mesea, Arthur Coulin..., S. 41-47; Idem, *Tradiție și modernitate. Pictura din sud-estul Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Historia*, XLVII, 3, 2002, S. 37-56; Ittu, *a. a. O.*, S. 29-45.

¹⁵ Krasser, *a. a. O.*; Mesea, Arthur Coulin....

¹⁶ (Besprechung), *Klingsor*, III, Nr. 2, 1926.

¹⁷ *Kunstaussstellung!*, KZ, LXV, 1. März 1901, Nr. 51.

¹⁸ Steven Mansbach, *Modern Art in Eastern Europe. From the Baltic to the Balkans ca. 1890-1939*, Cambridge University Press, 1999; Mesea, *Tradiție și modernitate...*, etc.

¹⁹ *Ebenda*.

²⁰ Paul Constantin, *Arta 1900 în România*, Editura Meridiane, București, 1972, S. 19.

²¹ Hubertus Gassner, *Hans Mattis-Teutsch und Der Blaue Reiter*, în: *Mattis-Teutsch und Der Blaue Reiter*, Haus der Kunst München, 2001, S. 42.

²² Krasser, *a. a. O.*, S. 26.

²³ Arthur Coulin, *Frauenprofil*, Öl/Leinwand, 35,9 x 26 cm, unsigniert, undatiert, Ungarische Nationalgalerie, Inv. Nr. 3300, Ankauf 1906.

²⁴ *Gedächtnis-Ausstellung für Arthur Coulin (geb. 1869, gest. 1912) Veranstaltet von der „Ortsgruppe Hermannstadt“ des Sebastian-Hann-Vereins für heimische Kunstbestrebungen*, 23 Aug. bis 5 Sept. 1913, (Victor Kloess), (Ausstellungskatalog), Verlag Drotleff, Hermannstadt, o.J. (1913), S. 10f; *Die Gattin des Künstlers*, Öl/Leinwand, 81 x 67 cm, datiert 1896 (laut *Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin...*, Kat. Nr. 67, S. 27); *Mädchenkopf*, Öl/Leinwand, 24 x 20 cm, undatiert (*Ebenda*, Kat. Nr. 106, S. 32); *Frau vor Samowar*, Öl/Leinwand, 122 x 70 cm, unsigniert, undatiert (*Ebenda*, Kat. Nr. 61, S. 27); *Bildnis Olga Fogarascher, die Verlobte des Künstlers*, Öl/Leinwand, 66,5 x 52 cm, unsigniert, undatiert (1896) (*Ebenda*, Kat. Nr. 60, S. 27).

²⁵ Krasser, *a. a. O.*, S. 17.

²⁶ *Frau aus dem Szeklerland*, 1904, Öl/Leinwand, 52 x 44 cm, signiert rechts oben: „CA 1904”, Ungarische Nationalgalerie, Inv. Nr. 6828, Spende, 1935.

²⁷ Iulia Mesea, *Etape ale formării colecției de pictură*

- ²⁸ *Geschäftsprotokoll des Kustos (Registrale curatoriale)*, Colecția de manuscrise a Muzeului Brukenthal, vol. 60, însemnări din 29 octombrie 1903, 20 noiembrie 1903, 20 decembrie 1903, 30 decembrie 1903, 17 septembrie 1904, 23 iunie 1905.
- ²⁹ *Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin...*, pp. 5-7.
- ³⁰ *Ibidem*, p. 7.
- ³¹ V.R. [Viktor Roth], *Arthur Coulin*, SDT, XXXV, 12 iunie 1908, nr. 10473.
- ³² Mulțumesc și pe această cale domnului Marcel Soterius pentru informațiile pe care a avut amabilitatea să mi le ofere, legate de viața și activitatea lui Edith Soterius von Sachsenheim.
- ³³ Krasser, *op. cit.*, p. 19.
- ³⁴ Manfred Wittstock, *Einsiebenbürgisches Künstlerheim in Cervara di Roma*, în *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XVI(87), 1993, nr. 1, p. 71.
- ³⁵ K., *Wellmann Robert*, SDT, 27 martie 1904, nr. 9201.
- ³⁶ *Scrisoare către librarul sibian Franz Michaelis*, din Cervara, 26 martie 1904, în Wittstock, *op. cit.*, p. 71.
- ³⁷ *Kunstaussstellung, Klingsor*, II, 1926, pp. 128-134.
- ³⁸ Krasser, *op. cit.*, p. 18.
- ³⁹ Wittstock, *op. cit.*, p. 70.
- ⁴⁰ EK (Ernst Kuhlbrandt), *Coulin's malerische Arbeiten*, KZ, nr. 48, 27 februarie 1901.
- ⁴¹ *Ibidem*.
- ⁴² *Kunstaussstellung*.
- ⁴³ *Ibidem*.
- ⁴⁴ *Arthur Coulin*, în KZ, nr. 73, 29 martie 1901.
- ⁴⁵ Arthur Coulin, *Nud culcat*, ulei/pânză, 64 x 91 cm, semnat dreapta sus cu creion: „Coulin”, nedatat.
- ⁴⁶ <http://www.artmark.ro/en/casa-de-licitatii-artmark/istoric-licitatii/815-arthur-coulin-nud-intins6500-9000.html>
- ⁴⁷ Arthur Coulin, *Nud*, ulei pe pânză, 92,2 x 67 cm, semnat dreapta jos: „Coulin, Roma 1909”, Galeria Națională Maghiară, Budapesta, nr. inv. 4629, achiziție 1913.
- ⁴⁸ *Kunstaussstellung!*
- românească a Muzeului Brukenthal, în Cumidava. Studii și Comunicări*, Muzeul de Istorie Brașov, 2001, S.77-95.
- ²⁸ *Geschäftsprotokoll des Kustos, Handschriften-sammlung des Brukenthal-Museums*, Bd. 60, Einträge vom 29. Oktober 1903, 20. November 1903, 20. Dezember 1903, 30. Dezember 1903, 17. September 1904, 23. Juni 1905.
- ²⁹ *Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin...*, S. 5ff.
- ³⁰ *Ebenda*, S. 7.
- ³¹ V.R. [Viktor Roth], *Arthur Coulin*, SDT, XXXV, 12. Juni 1908, Nr. 10473.
- ³² Ich danke auch auf diesem Wege Herrn Marcel Soterius für die freundlicherweise zur Verfügung gestellten Informationen über das Leben und die Tätigkeit von Edith Soterius von Sachsenheim.
- ³³ Krasser, *a. a. O.*, S. 19.
- ³⁴ Manfred Wittstock, *Einsiebenbürgisches Künstlerheim in Cervara di Roma*, In: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XVI(87), 1993, Nr. 1, S. 71.
- ³⁵ K., *Wellmann Robert*, SDT, 27. März 1904, Nr. 9201.
- ³⁶ *Brief an den Hermannstädter Buchhändler Franz Michaelis*, aus Cervara, 26. März 1904, In: Wittstock, *a. a. O.*, S. 71.
- ³⁷ *Kunstaussstellung, Klingsor*, II, 1926, S. 128-134.
- ³⁸ Krasser, *a. a. O.*, S. 18.
- ³⁹ Wittstock, *a. a. O.*, S. 70.
- ⁴⁰ EK (Ernst Kuhlbrandt), *Coulin's malerische Arbeiten*, KZ, Nr. 48, 27. Februar 1901.
- ⁴¹ *Ebenda*.
- ⁴² *Kunstaussstellung*.
- ⁴³ *Ebenda*.
- ⁴⁴ *Arthur Coulin*, In: KZ, Nr. 73, 29. März 1901.
- ⁴⁵ Arthur Coulin, *Liegender Akt*, Öl auf Leinwand, 64 x 91 cm, signiert rechts oben mit Bleistift: „Coulin”, undatiert.
- ⁴⁶ <http://www.artmark.ro/en/casa-de-licitatii-artmark/istoric-licitatii/815-arthur-coulin-nud-intins6500-9000.html>
- ⁴⁷ Arthur Coulin, *Akt*, Öl auf Leinwand, 92,2 x 67 cm, signiert rechts unten: „Coulin, Roma 1909”, Ungarische Nationalgalerie, Inv. Nr. 4629, Ankauf 1913.
- ⁴⁸ *Kunstaussstellung!*

Arthur Coulin: Repere stilistice între tradiție și modernitate

Marius Joachim Tătaru

Astăzi (...) suntem pe deplin conștienți de faptul că ne aflăm în prezența unui artist, care merită fără rezerve calificativul de maestru, însă din considerente cu totul diferite de acelea pentru care s-a crezut, adesea, că i s-ar fi cuvenit.¹

Hermann Konnerth

În cea mai mare parte a celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea istoria picturii transilvănene se confundă cu imaginea unei faze a stagnării și a lipsei de perspectivă. Un provincialism inveterat, întreținut de absența unei infrastructuri culturale suficient de mature și capabile de a susține o emulație creativă, poartă răspunderea pentru abordarea reticentă a celor mai diferite aspecte legate de problematica artei. Un rol decisiv în condiționarea evoluției fenomenului artistic revine, indirect, chiar și în pragul secolului al XX-lea, unei societăți conduse de principii practice, pregătite dintotdeauna pentru a face față, deopotrivă, atât unor vremuri favorabile, cât și tulburi, dar foarte puțin dispuse de a-și depăși prioritățile de ordin pragmatic. Pe fundalul unei epoci în care centrele artei europene

Arthur Coulin: Stilwille und Stilfindung zwischen Tradition und Modernität

Marius Joachim Tătaru

Heute ist es (...) nun klar, dass wir es mit einer künstlerischen Individualität zu tun haben, die den Meistertitel aus ganz anderen Gründen mit vollstem Rechte für sich in Anspruch nehmen darf, als jene waren, deren zuliebe man ihm diesen Titel so gerne und oft gegeben hat.¹

Hermann Konnerth

Die Geschichte der siebenbürgischen Malerei ist für den größten Teil der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts die Geschichte einer Epoche aussichtsloser Stagnation. Mangels eines ungenügend ausgebildeten kulturellen Unterbaus, der einen kreativen Wettstreit zu unterstützen gewusst hätte, führt ein eingefleischter Provinzialismus zu einem permanent gehemmten Umgang mit den unterschiedlichsten Aspekten der Kunstproblematik. Die nüchtern und sachbezogen handelnde Gesellschaft Siebenbürgens, die auf gute wie auf unsichere Zeiten vorbereitet ist und von daher ihre pragmatischen Prioritäten zu setzen weiß, diese Gesellschaft bestimmt weitgehend auch noch an der Schwelle des 20. Jahrhunderts das Schicksal der Kunst. Mitten in einer Zeit, in der an den Brennpunkten europäischer

trăiau sub semnul confruntării cu înnoiri fundamentale, pictura transilvăneană – ca formă de artă dominantă – persistă fatal în pasivitatea propriei stereotipii a expresiei. Incapacitatea artiștilor de a depăși formulările restrictive ale unor soluții stilistice perimate, precum și pretențiile modeste ale unui public conservator și lipsit de discernământul unui gust artistic pe măsura epocii, accentuează starea de imobilitate a acestui sistem cultural, a cărui criză se întrevede inevitabil. Perpetuată într-un mediu artistic populat de artiști mai mult sau mai puțin înzestrați și nu arareori semidiletanți, situația descrisă împiedică, evident, și apariția unor exigențe superioare în ceea ce privește menirea operei de artă. Pe deasupra, o eventuală regenerare structurală a peisajului artistic autohton e împiedicată și de însăși absența interesului și a premiselor de ordin practic, necesare pentru a asigura și realiza educația unui tineret interesat de artă.

În mijlocul acestui climat dominat de tradiționalism, dar subminat din ce în ce mai insistent de dorința de afirmare a unei generații tinere, se desfășoară neobișnuita carieră artistică a lui Arthur Coulin. Opera sa îi asigură unul din locurile de frunte în rândul celor care au reușit să ofere soluții pentru depășirea stării de pasivitate, în care se afla pictura transilvăneană. Vom încerca, în cele ce urmează, să refacem aventura definirii

Kunst alles Anfang ist, verharrt die Malerei, als dominierende und einzig von der breiten Öffentlichkeit richtig wahrgenommene Kunst, in Stereotypen, in schon da Gewesenem – und diese Zurückhaltung kommt ihr teuer zu stehen. Das fatale Zusammenspiel zwischen der Unfähigkeit der Kunstschaffenden, sich aus den Einengungen überholter Stilvorstellungen zu befreien und auch die Anspruchslosigkeit eines unreifen, konservativen Kunstpublikums schaffen die Voraussetzungen für das Erstarren eines Kulturmodells, dessen Zusammenbruch als vorbestimmt erscheint. In einem Milieu mehr oder minder begabter, oft halbdilettierender Kleinmeister steht dieser Zustand auch jeder von Grund auf neuen Entstehung von Erwartungen an die Ziele der Kunst im Wege. Nicht zuletzt fehlen einer durchgreifenden regenerativen Wiederbelebung der Kunstlandschaft auch das Interesse und die Mittel dafür, dass das, was an professioneller Weiterbildung der kunstinteressierten Jugend zu Recht gebraucht wird, auch angeboten und realisiert wird.

Mitten in dieser Melange aus althergebrachter, gleichgültiger Trägheit und einem erstarkenden, wenn auch keineswegs rebellischen Geltungsbedürfnis der jüngeren Generation verläuft die ungewöhnliche künstlerische Laufbahn des Malers Arthur

propriului său stil, pe parcursul unei evoluții desfășurate constant la granița dintre tradiție și dorință de înnoire.

* * *

Șansa care i-a permis pictorului Carl Dörschlag, un străin originar din ducatul Mecklenburg din Germania de nord, să pună bazele unui nou început, încă timid, în mediul artistic săsesc din Transilvania, se datorează în primul rând calităților sale artistice, evident superioare nivelului majorității artiștilor din noua sa patrie. Solida sa profesionalitate, bazată pe un studiu academic la Berlin, precum și stilul cultivat, cu evidente înclinări elitare, al artei sale i-au permis să impună noi norme de calitate, asigurându-i, în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, statutul unui pictor la modă, mai ales în rândul înaltei societăți sibiene. Mult mai interesant pentru tema care ne preocupă este însă aspectul activității sale de profesor de desen la Gimnaziul săsesc din Sibiu. Rolul important jucat de Dörschlag în îndrumarea timpurie și calificată a unei serii de tineri discipoli talentați, născuți între 1866 și 1869, a fost subliniat în repetate rânduri în literatura de specialitate, motiv pentru care renunțăm să revenim cu detalii asupra acestui aspect. Ne propunem în schimb să aruncăm o privire

Coulin. Er gehört, in Siebenbürgen, zu den ersten, die den Ausbruch aus dem Stillstand gewagt haben. Wir wollen versuchen, die Stationen seiner Gratwanderung zwischen Tradition(en) und Erneuerungsdrang, auf dem Weg zur Stilfindung, nachzuverfolgen.

* * *

Dass es einem von außen Kommenden, dem Mecklenburger Maler Carl Dörschlag, gegönnt wurde, die frühen eichen eines verhaltenen Neuanfangs vor allem im sächsischen Kunstmilieu Siebenbürgens zu setzen, war sicherlich nicht zuletzt seiner klaren Überlegenheit gegenüber dem größten Teil der Künstler aus seinem neuen Umfeld zu verdanken. Gestützt auf eine solide, an der Berliner Kunstakademie angeeignete Kunstausbildung und dank eines kultivierten, von elitären Ansprüchen unterwanderten Stils setzte er neue Maßstäbe für die Qualität der malerischen Möglichkeiten und sicherte sich, in den letzten zwei Jahrzehnten des 19. Jahrhunderts, den Status eines Modemalers der Hermannstädter Oberschicht. Zudem kann man die Bedeutung seines Wirkens als Zeichenlehrer am Hermannstädter Gymnasium gar nicht hoch genug veranschlagen. Sein wichtiger Beitrag zur frühen, qualifizierten

Portret de fetiță/
Mädchenbildnis
1894
Cat./Kat. 36

critică asupra gândirii sale artistice, în măsura în care aceasta se va fi repercutat și asupra lecției de artă de care au beneficiat discipolii săi, printre care se numără, la loc de frunte, și Arthur Coulin.

Și iată că excursul investigativ ne confruntă, încă din start, cu o situație aparent contradictorie. Punctul nevralgic îl constituie faptul că, în ciuda vârstei sale relativ tinere, pictorul german era el însuși un tradiționalist, a cărui evoluție artistică personală se desfășurase într-un mediu provincial chiar și înainte de stabilirea sa în Transilvania. Cu alte cuvinte, judecat prin prisma convingerilor sale artistice, Dörschlag

Anleitung einer ganzen Reihe zwischen 1866 bis 1869 geborenen, kunstbeflissenen Schülern, ist in der Fachliteratur vielfach betont worden und soll hier nicht weiter verfolgt werden. Dafür wollen wir aber die Grundvorstellungen, die er als Kunstpädagoge an seine Schüler – allen voran Arthur Coulin – weitergegeben hat, kritisch hinterfragen.

Dabei sind wir schon am Anfang dieser Fragestellung mit einem eigenartigen kunstgeschichtlichen Zusammenhang konfrontiert. Denn der fremde Maler war, trotz seines relativ jungen Alters, selbst ein Traditionalist, der außerdem in einem ebenfalls provinziellen Kunstmilieu herangereift war. Mit anderen Worten: Dörschlag war eigentlich gar nicht der geeignete Mann, um mit der überkommenen Kunsttradition seiner siebenbürgischen Wahlheimat zu brechen. Dafür hätte er sich, streng genommen, in Widerstreit mit sich selbst begeben müssen – was er aber weder in den frühen, noch in den späteren Jahren seines langen und erfüllten Künstlerlebens tat.

Wir müssen Dörschlags unwiderlegbare Rolle als Anreger wichtiger Impulse für die spätere, junge Kunst Siebenbürgens anders verstehen: Die Tragweite seiner Wirkung darf nicht auf einer *vertikalen* Innovationsskala, sondern

nu era de fapt personajul potrivit pentru a juca un rol înnoitor important în peisajul artistic al patriei sale de adopțiune. Pentru a ajunge să ocupe această poziție, ar fi trebuit, strict vorbind, să se situeze în contradicție cu propriile sale convingeri, ceea ce nu s-a întâmplat însă niciodată pe parcursul lungii sale cariere artistice. În consecință, aportul incontestabil al lui Dörschlag în inițierea unor importante impulsuri pozitive, în favoarea unor artiști aflați la început de drum, trebuie înțeles dintr-o cu totul altă perspectivă. Nu pe scala valorică *verticală*, a capacității inovative, se cuvine a fi măsurată ponderea concretă a influenței sale asupra mediului artistic transilvănean, ci în limitele unei interacțiuni *orizontală*, la nivelul căreia rutina unui solid profesionalism al meșteșugului artistic se dovedește a avea considerabil mai multe șanse de a se impune în fața gustului general decât valoarea înnoitoare a expresiei. Numai în acest fel se explică fenomenul care i-a permis lui Dörschlag, în ciuda conservatismului care-l caracterizează, să imprime un nou impuls în peisajul arid al picturii contemporanilor săi transilvăneni. Motorul acestui impuls este însuși exemplul statuat de calitatea stilului versat al picturii lui Dörschlag, al cărui efect se resimte în două moduri diferite: pe de o parte, în măsura în care opune tradiția mai nouă a

muss vielmehr auf einer *horizontalen*, interaktiven Ebene gemessen werden, auf der dem Routiniert-Gekonnten des Malstils viel höhere Durchsetzungschancen als dem Innovationsgehalt des Ausdrucks geboten werden. Nur so gelang es auch dem konservativen Dörschlag, die aride, in Vorbildern stecken gebliebene Malerei seiner siebenbürgischen Zeitgenossen neu aufzumischen. Und zwar, kraft des Beispiels seiner meisterlich versierten Kunst, auf gleich zwei verschiedene Arten: Zum einen insofern, als er einer antiquierten spätbiedermeierlichen Tradition die immerhin neuere akademische Tradition des späten 19. Jahrhunderts entgegensetzte und zum anderen, indem er durch eben dieses persönliche Beispiel die Maßstäbe für die Qualität des Künstlermetiers auch in den Augen des Kunstpublikums weitaus höher zu setzen verstand.

Über das Ausmaß des Einflusses eines in diesem Geiste wahrgenommenen kunstpädagogischen Auftrags auf die spätere Entwicklung Arthur Coulins kann heute freilich nur gemutmaßt werden. Schließlich kommt alles darauf an, was genau wir unter Einfluss verstehen. Genauer gesagt, dürfen wir das Thema des persönlichen Einflusses eines noch so wichtigen Mentors nicht linear auf das Weitergeben formaler Affinitäten hin

**Portret de femeie
/ Frauenbildnis**
1898
*Galeria Națională
Maghiară
Budapesta /
Ungarische
Nationalgalerie,
Budapest*
Nr. inv. 7614

academismului sfârșitului de secol XIX unei tradiții locale, care persista în perpetuarea anacronică a unor rețete stilistice post-Biedermeier, iar pe de altă parte în măsura în care reușește, prin exemplul propriei sale arte, să influențeze considerabil capacitatea de discernământ a gustului publicului.

Desigur, nu putem emite decât presupuneri în ceea ce privește ponderea influenței unei lecții de artă, alimentate de o asemenea orientare, asupra evoluției viitoare a tânărului Coulin. Ar trebui stabilit, mai întâi, care ar fi, în cazul de față, aria de definiție a termenului de „influență”. Cu alte cuvinte, ar fi incorect să căutăm a privi problema influenței personale a unui mentor, indiferent de importanța lui, doar din punctul de vedere

betrachten, denn damit würde der Prozess der Einflussübertragung und auch die daraus resultierende Erfahrung auf Äußerlichkeiten reduziert werden.

Der unmittelbarste Anknüpfungspunkt – die Tatsache, dass Coulin es in typischer Weise verstand, einen unbeirrt formulierten, perfektionistischen Anspruch an das Niveau der künstlerischen Arbeit zu stellen – ist nur teilweise nachvollziehbar. Denn hier dürfte zurecht eingewendet werden, dass dieser Perfektionismus nicht primär mit dem Vorbild Dörschlags, sondern im mindestens gleich hohem Maße auch mit dem fest geprägten, durch Statuten, Lehrmethoden und Persönlichkeiten abgesicherten Schulungssystem der 1889 bis 1890 besuchten Münchner Kunstakademie in Verbindung gebracht werden könne. Deshalb lassen wir diesen Blickwinkel erst mal beiseite und wenden uns einer anderen Besonderheit der Künstlerpersönlichkeit Coulins zu. Es geht um die Tatsache, dass keiner der jungen siebenbürgischen Generationskollegen Coulins, auch nicht der stark introvertierte und grüblerische Fritz Schullerus, so konstant und heillos zwischen der Idee von Tradition, als Refugium der Verlässlichkeit, und dem Streben nach der Aktualität des Ausdrucks zerrissen ist, wie Coulin selbst. Viele seiner Werke, ob in früheren oder späteren Jahren,

al unui împrumut direct de repere de ordin formal, pentru că aceasta ar reduce întregul proces la un transfer superficial, desfășurat la nivelul aparențelor.

Concluzia imediată, care pornește de la ideea exemplului oferit de mentorul sibian ca punct de plecare pentru perseverența cu care Coulin a înțeles să se preocupe de cultivarea propriului ideal de perfecționism, rezistă doar ca ipoteză acceptată sub rezerva formulării unui adevăr parțial. Pe bună dreptate, deoarece o asemenea orientare perfecționistă ar putea fi pusă, în măsură cel puțin egală, și pe seama metodelor și preceptelor foarte stricte de învățământ artistic, cu care Coulin s-a confruntat în timpul anilor 1889 – 1891, când a urmat cursurile Academiei de Artă din München. Vom părăsi deci, pentru moment, discuția asupra acestei teme pentru a aborda – din aceeași perspectivă legată de experiența întâlnirii cu Dörschlag – o altă particularitate a personalității lui Coulin. Este vorba aici despre faptul că nici unul dintre colegii săi de generație transilvăneni, nici chiar introvertitul Fritz Schullerus, nu au fost în asemenea măsură afectați ca și Coulin de conflictul interior dintre acceptarea tradiției ca refugiu sigur al unor valori verificate și aspirația către actualitatea expresiei. Multe dintre lucrările sale, despre care va fi vorba în paginile următoare, confirmă acest lucru.

untermauern diese These – doch darauf wollen wir noch zu sprechen kommen. Soll das bedeuten, dass wir uns wenigstens in diesem Fall auf den unmittelbaren Einfluss des Hermannstädter Meisters, des sich immer sehr vorsichtig an das Neue herantastenden Dörschlag, berufen dürfen? Vieles deutet auf eine positive Antwort, doch wir wollen uns die Gründe dafür etwas näher ansehen.

Kommen wir also zurück auf Coulin: Vergleicht man einzelne Werke seines in nur rund 20 Jahren entstandenen Oeuvres mit zeitgleich datierbaren Werken seines Mentors, so kommen immer wieder – mal abgesehen von der eindeutig komplexeren Begabung Coulins – Berührungspunkte zum Vorschein, die sich allerdings meist jenseits strikt individueller Stilmerkmale zeigen. Denn es sind eigentlich weder ein fertiges bildnerisches Vokabular, noch bestimmte Techniken, die sich dem jungen Maler anbieten. Vielmehr geht es um eine grundlegende Idee, die hier ihre prägende Kraft zum Ausdruck bringt. Sie wird von einer ganzen Kette von Begriffen (kunst-)anschaulicher Natur eingeleitet, die sich mit dem Glauben an die Ästhetik einer durch Tradition und Bewahrungsgeist sich etablierenden, Beständigkeit verbürgenden Kunst rechtfertigt, und die Coulin schließlich in der Persönlichkeit Dörschlags exemplar-

Putem oare să ne referim, cel puțin în acest caz, la o relație directă de cauzalitate între opera lui Coulin și aportul de influență din partea maestrului său sibian, despre care știm că obișnuia să abordeze noul prudent și fără grabă? Un răspuns pozitiv pare cel mai probabil, motiv pentru care vom încerca să-i cercetăm cauzele mai îndeaproape.

Comparația dintre lucrările lui Coulin și cele ale profesorului său sibian, executate în perioade de timp apropiate, permite să se întrevadă – abstracție făcând de înzestrarea evident mai complexă a lui Coulin – și o anumită zonă de contact, aflată dincolo de eventuale similitudini de stil, de vocabular imagistic sau de ordin tehnic. Afinitatea la care ne referim se traduce printr-o anumită situare de principiu față de actul de creație, ce-și găsește îndreptățirea în încrederea acordată viabilității estetice a unei arte care știe să se servească de valorile statornice ale tradiției în limitele unei concepții artistice, pe care Coulin o găsește exemplificată ideal în personalitatea lui Dörschlag. În consecință, cu toate că discipolul este departe de a-și „însuși” pur și simplu un mod de gândire a mentorului, evoluția lui timpurie se desfășoară în mijlocul unui sistem de valori și experiențe artistice receptate prin intermediul artei lui Dörschlag. Această stare de fapt se reflectă și în dubla condiționare cu care se

isch verkörpert findet. Anders formuliert: Der Schüler „missbraucht“ nicht das Vorbild des Lehrers als Grundlage eines Konstruktions- und Denkmodells – dafür bildet sich aber seine Persönlichkeit früh inmitten der von Dörschlag vermittelten Welt von kunst-weisenden Werten, Fakten und Erfahrungen heraus. Die Akzentverschiebung ist deutlich. Aus dieser Situation ergibt sich die doppelte Aufgabenstellung Coulins, die quer durch sein Werk spürbar wird. Einerseits steht er mit einem Bein noch in der Tradition des akademischen Realismus des späten 19. Jahrhunderts, die ihm das Beispiel Dörschlags und die Erfahrung der Münchner Studienjahre mit auf den Weg gegeben haben. Diese Grundhaltung bietet ihm eine nützliche Chance, solange er auf eine Auswegstrategie aus dem rückständigen, spätbiedermeierlichen siebenbürgischen Provinzialismus angewiesen ist – doch sie wirft ihn auch immer wieder zurück. Gleich-

confruntă arta lui Coulin pe parcursul relativ scurtei ei evoluții, petrecute pe parcursul a doar două decenii. Pe de o parte el rămâne ancorat în realismul academic al secolului al XIX-lea târziu, pe care și l-a însușit datorită contactului cu Dörschlag și în anii studiilor müncheneze. Această orientare se poate răsfrainge pozitiv asupra stilului său, atâta timp cât îl ajută la găsirea unei soluții de depășire a perimatului provincialism post-Biedermeier din mediul transilvănean, dar poate avea și un efect contrar, regresiv. Pe de altă parte pictura lui Coulin ne arată preocuparea lui neconținută pentru depășirea propriilor rezerve și găsirea unor căi personale de abordare a unor experiențe actuale ale artei contemporane. Ambivalența aceasta, balansul constant între cele două tendințe, creează o tensiune permanentă în interiorul întregii sale opere.

În contextul fragilei modernități timpurii a artei transilvănene, Arthur Coulin are meritul de a fi dezvoltat, chiar de la începuturile carierei sale, capacitatea de a recunoaște caracterul individual al mesajului fiecărei opere de artă și, implicit, irepetabilitatea modului de a răspunde problemelor ridicate de existența acestei opere. Spre deosebire de mulți dintre contemporanii săi vârstnici sau tineri, el reușește datorită acestei trăsături să

zeitig aber ist er im Bildnerischen darauf aus, die Hemmungen seines Kunstwollens zu überwinden, sich der Welterfahrung der zeitgenössischen Malerei zu öffnen. Coulin nimmt diese Spannung ganz in sich selbst hinein, wie ein roter Faden zieht sich die Mischung aus Gleichsein und Andersein durch sein Werk.

Eines erweist sich eigentlich immer wieder als bahnbrechend bei Arthur Coulin im Kontext der noch fragilen siebenbürgischen Frühmoderne: Es ist vor allem seine früh ausgebildete Fähigkeit, das unwiederholbare Aussagevermögen eines jeden Kunstwerks, die Einzigartigkeit der damit verbundenen Problemfragen und -antworten zu erkennen. Patentrezepten, wie sie viele seiner älteren wie auch jüngeren Zeitgenossen bedenkenlos anwenden, geht er bewusst und fast immer mit Erfolg aus dem Weg, bravourös sucht er aus eigener Kraft nach Lösungen, die er dann auch wirklich konsequent als Maßstab einzusetzen versteht. Einer seiner Bewunderer, der scharfsinnige Hermannstädter Maler-Kritiker Hermann Konnerth, findet dazu kurz nach dem Tod des Künstlers Worte, die keines Kommentars bedürfen: „Coulin hat sein ganzes Leben lang nach künstlerischer Freiheit gerungen. Jedes einzelne Bild ist dafür Dokument, jede Skizze, jede Zeichnung. Jede einzelne Arbeit in diesem Gesamtwerke

evite conștient și aproape întotdeauna cu succes recursul la rețete stilistice verificate, preferând să caute cu propriile-i mijloace modalități de exprimare, pentru a le pune consecvent în practică. Referindu-se la acest aspect al personalității lui Coulin, pictorul și criticul de artă sibian Hermann Konnerth nota la scurt timp după moartea artistului: „Coulin a luptat pe parcursul întregii sale vieți pentru libertatea expresiei artistice. Fiecare lucrare, fiecare schiță sau desen stă mărturie dorinței de împlinire a acestui deziderat. În contextul general al operei sale fiecare lucrare trimite cu gândul, dincolo de propria-i existență, la toate celelalte și la voința creatoare neștrămutată care le-a dat naștere. Iar fiecare lucrare, privită în ansamblul operei sale, ne adresează, stăruitor, un unic apel: «De fapt nu sunt gata, și nici nu voi fi, încă mult timp de acum înainte.» Iată ce ne îndreptățeste să spunem despre Coulin că a fost cu adevărat un maestru.”² Privită retrospectiv, opera lui Coulin reflectă încercarea de a stăpâni mecanismul creării unui balans viabil între două poziții artistice contradictorii, reprezentate prin „vechea” artă corect-academică, a cărei influență era, în acea epocă, încă departe de a se fi epuizat, și tendințele artistice apropiate unei forme de trăire estetică mai ferm ancorate în actualitate.

weist über sich selbst hinaus auf die andern und auf das ernste ringende Wollen, das in allen von ihnen steckt, und jede einzelne Arbeit, in dem Gesamtwerke gesehen, ruft mit eindringlicher Stimme: «Eigentlich bin ich noch lange, lange nicht fertig». Und deshalb war Coulin wahrhaft ein Meister, ein künstlerischer Meister.”² Im Rückblick stellt sich das Werk Coulins als der Versuch dar, die Grundgegensätzlichkeit zwischen der „alten“, noch hoch im Kurs stehenden akademisch-korrekten Kunst und den sich anbahnenden, „neuen“ Kunsttendenzen der zeitgenössischen ästhetischen Lebensempfindung auszubalancieren.

Coulin war ein begnadeter Kunstjournalist und -kritiker, der sich kraftvoll und geradlinig, hellwach und streitbereit in der siebenbürgisch-deutschen Presse artikuliert, mit dem Ziel, alternative Prinzipien zur Überwindung historischer, kultureller und kunstanschaulicher Konventionen zu entwickeln – oft auch im Sinne der Jugendstil-Ideologie, der er innerlich nahe stand.³ Allerdings, was seine eigne Kunstproduktion betrifft, motivieren keine kunstideologische Polemik und keine programmatischen Werke die Bestrebungen des jungen Künstlers, sondern die Kunst als Ganzes wird identifiziert mit einer selbst empfundenen, weitaus lebendigeren Sehweise, im Gegen-

Coulin a fost un excelent comentator și critic de artă, o voce distinctă în presa germană din Transilvania. Prin stilul său direct, inteligent și combativ s-a angajat în repetate rânduri în favoarea dezvoltării unor noi mijloace de depășire a convențiilor de ordin istoric, cultural și al concepției despre artă, adesea și în numele principiilor Jugendstilului, de care se simțea apropiat.³ La nivelul propriei sale producții artistice, dialogul dintre tradiție și înnoire e însă departe de a se desfășura pe fondul unui substrat polemic. Creația sa nu cunoaște opere programatice, dincolo de orice reflex ideologizant, se identifică în totalitatea ei cu ideea definirii unei viziuni artistice proprii, superioare ca vitalitate convențiilor care încă mai dominau mediul artistic transilvănean. Pentru Coulin, problema confruntării cu formele târzii ale dogmei academiste, care frământa la ora aceea spiritele în marile centre ale artei europene, se pune mai degrabă sub aspectul formal al mijloacelor de expresie, decât la nivelul examinării critice a obiectivelor contemporane ale artei. În opera sa se evidențiază cu claritate nu doar respectul față de valorile ce țin de tradiția figurației picturale, ci în egală măsură și dificultățile pe care le-a întâmpinat în situațiile în care și-a propus să depășească anumite limite impuse de aceeași tradiție. O serie de opere

satz zu den in seiner Heimat immer noch herrschenden Konventionen. Das Problem der kritischen Auseinandersetzung mit den Späterscheinungen des akademischen Dogmas, das zur damaligen Zeit die Gemüter in den europäischen Kunstzentren erregte, stellt sich ihm eher bei der Beschäftigung mit den bildnerischen Mitteln als bei der eindringlichen Befragung der zeitgemäßen Zielsetzungen der Kunst. Sein Lebenswerk beweist zur Genüge, wie traditionsbewusst er war und mit wie viel Mühe er sich Schritt um Schritt aus dem bislang stabil wirkenden Gefüge einer Kulturtradition zu befreien versuchte. Mehrere Spätwerke – darunter *Zwei Mädchen* (1908, Kat.-Nr. 15) *Im Olivenhain* (1911, Kat.-Nr. 28) oder *Am Herd / Italienerin* (1911, Kat.-Nr. 27) – lassen die Auseinandersetzung mit den Farb- und Formwerten des Sujets auf einer neuen, sinnlicheren Ebene erahnen, in der das Licht immer wieder nicht nur als Lokaltone, sondern wie das Gegenständliche repräsentiert wird. Diesen Weg weiter zu gehen, hinderte Coulin der Tod.

Hält man sich die Entwicklung seiner Malerei vor Augen, drängt sich die Gewissheit auf, dass der anspruchsvolle und deshalb an seinem Werk wiederholt zweifelnde Coulin mit den Jahren ein künstlerisches Selbstbewusstsein entwickelt

târzii – amintim aici *Două fete* (1908, Kat.-Nr. 15), *În crângul de măslini* (1911, Kat.-Nr. 28) sau *La vatră / Italiancă* (1911, Kat.-Nr. 27) – redirijează sensul dialogului cu valorile formale și cromatice ale subiectului într-o direcție nouă, mai senzuală, în care lumina apare în repetate rânduri nu doar ca element adjuvant pentru redarea tonului local, ci reprezentată individualizat, ca o apariție obiectuală. Moartea prematură l-a împiedicat pe Coulin să continue acest drum.

Deși s-a arătat întotdeauna extrem de exigent în atitudinea adoptată față de arta sa, fiind în repetate rânduri cuprins de îndoieli în privința realizărilor personale, Coulin a reușit să dezvolte un sentiment al propriei valori și o conștiință de sine, ca pictor, ce nu au fost egale de nici un alt artist din mediul transilvănean al epocii. Cu toate acestea, procesul său de maturizare și definire a propriei identități pe plan artistic a fost dificil și traversat de contradicții parțial insolubile. Prima mare provocare cu care s-a confruntat, odată cu părăsirea temporară a sistemului de valori din mediul artistic transilvănean și după o scurtă perioadă de studiu la Școala de Arte și Meserii din Graz⁴, a fost perioada studiului la München.

Coulin a urmat cursurile academiilor de artă din München între anii 1889 și 1891. În epoca la care ne referim, imaginea

hatte, das bis zu dieser Zeit von keinem anderen siebenbürgisch-sächsischen Maler erreicht wurde. Allerdings gestaltete sich der Reifungsprozess seiner späteren Selbstfindung schwierig und mit teilweise unlöslichen Widersprüchen befrachtet. Die erste, große Hürde seit dem Verlassen der heimatlichen Wertewelt und nach einem kurzen, wenig gewinnbringenden Zwischenaufenthalt an der Staatsgewerbeschule in Graz (1888)⁴, ist die Münchner Studienzeit.

Coulin's Besuch der Münchner Kunstakademie umfasst die Jahre 1889 bis 1891. Dem provinziellen Dörschlag-Schüler zeigt sich die süddeutsche Kunstmetropole

pe care o putea oferi metropola artistică a Germaniei sudice provincialului discipol al lui Carl Dörschlag era departe de a fi omogenă și necontradictorie. Fără îndoială, orașul era dominat de o viață artistică intensă, fapt datorat în bună măsură numărului neobișnuit de mare de artiști activi în diferite domenii, care se stabiliseră aici. Cu toate acestea arta rămânea încă puternic ancorată în sistemul de idei al deceniilor de mijloc ale secolului al XIX-lea. În continuare se bucurau de o cotă înaltă de interes compozițiile istoriate ale lui Wilhelm von Dietz, scenele de gen ale lui Eduard von Grützner și Franz von Defregger, amintind de un Biedermeier târziu, compozițiile reprezentând tipuri și teme din înalta societate ale lui Franz von Lehnbach, Friedrich August von Kaulbach și Gabriel von Max sau peisajele intimiste ale lui Carl Morgenstern și August Seidel. Individualiști ca Lovis Corinth, Max Slevogt sau Fritz von Uhde, care propagau polemic spiritul impresionismului în numele unui crez artistic revoluționar, erau admirați cu adevărat în cercurile progresiste, fiind însă prea puțin remarcați la nivelurile oficiale.

În această perioadă, prioritățile lui Coulin se aseamănă celor avute de ceilalți discipoli ai lui Dörschlag și colegi de generație transilvăneni, aflați la început de carieră artistică. Și pentru el, ca și pentru

in einem alles andere als homogenen, widerspruchsfreien Bild. Zwar herrscht in der Stadt ein äußerst reges Kunstleben, nicht zuletzt auch dank der auffallend hohen Zahl von Künstlern aller Gattungen, die sich hier aufhalten. Aber der Anschein trügt. Die Kunst bleibt überwiegend tief verankert in der Gedankenwelt der mittleren Dezennien des 19. Jahrhunderts. Immer noch hoch im Kurs sind die Historienbilder Wilhelm von Dietz', die nachbiedermeierlichen Genreszenen Eduard von Grützners und Franz von Defreggers, die Gesellschaftsbilder von Franz von Lehnbach, Friedrich August von Kaulbach und Gabriel von Max oder die Intim-Landschaften Carl Morgensterns und August Seidels. Einzelgänger wie Lovis Corinth, Max Slevogt oder Fritz von Uhde, die den Geist des Impressionismus als revolutionären Kunstglaube polemisch-kräftig und lebensnah propagieren, werden in fortschrittlichen Kreisen zwar bewundernd anerkannt, erfahren aber kaum öffentliche Aufmerksamkeit.

Wie auch für seine anderen jungen siebenbürgischen Malerkollegen und Dörschlag -Schüler – ob Fritz Schullerus, Octavian Smigelschi, Robert Wellmann oder Karl Ziegler – gibt es für den überdurchschnittlich talentierten, ja sogar frühreifen Kunstlehrling Arthur Coulin erst

Fritz Schullerus, Octavian Smigelschi, Robert Wellmann sau Karl Ziegler, se prefigurează acum un singur obiectiv major, foarte clar și rațional formulat: va trebui să învețe să picteze cu adevărat foarte bine, iar pentru îndeplinirea acestui deziderat, nu există altă soluție, decât cea pe care o oferă un studiu academic temeinic. În realitate, el adoptă această hotărâre într-o perioadă în care, în ciuda unor tentative de reformare, academiile deveniseră o țintă a persiflajului, nu doar pentru tinerii critici, fiind considerate ca bastioane ale obtuzității, conduse de un corp profesoral dominat de tradiționaliști. Cu siguranță că nici Coulin nu s-a putut sustrage ecoului acestei polemici din ce în ce mai combative, îndreptate în același timp și împotriva atitudinii conservatoare promovate de Sindicatul Artiștilor Münchenezi. Totuși, în mijlocul acestui amestec de opinii și manifestări de pe poziții adesea contrarii, atitudinea lui Coulin rămâne rezervată. E foarte probabil că în acea etapă timpurie a vieții sale nici nu ar fi putut reacționa astfel: din perspectiva unei experiențe artistice acumulate în mediul transilvănean, era la fel de puțin pregătit atât pentru a gusta producțiile unei arte salonarde, cu stufoasa ei încărcătură de semnificații imagistice, cât și pentru receptarea evoluțiilor de ultimă oră care frământau pictura spațiului german.

mal ein klares, gründlich überlegtes Ziel zu Beginn der Künstlerkarriere: Er muss vor allem richtig malen lernen und dafür ein ordentliches akademisches Studium durchmachen. Tatsächlich fasst er diesen Beschluss in einer Zeit, in der die fast nur von Traditionalisten besetzten Akademien, trotz einiger Reformversuche, als Bastionen des Unverstands nicht nur von der jungen Kritik laut verspottet werden. Dem Klang solch weit verbreiteter, immer lauter werdender kritischer Stimmen, die sich gleichzeitig

Locul ocupat de anii de studiu academic în evoluția calităților profesional-artistice ale lui Coulin e ușor de stabilit. Evident că nici profesorii săi nu au fost o excepție în ceea ce privește abordarea unor metode pedagogice desuete, adaptate stilului de lucru impus de sistemul oficial de învățământ artistic. Cu toate acestea, fără îndoială că el va găsi prin mijlocirea lor răspunsuri pentru multe din întrebările care îl vor fi preocupat ca tânăr pictor, în primul rând soluții legate de practica actului artistic. Atât Gabriel von Hackl, pictorul unor scene istoriate, tratate într-o manieră impecabilă, dar lipsită de viață, cât și mult mai receptivul peisagist și pictor de gen, Ludwig von Loefftz, erau cunoscuți pentru perfecționismul lor absolut și pentru intransigența cu care pretindeau de la discipolii lor stăpânirea desenului anatomic și a regulilor figurației picturale.

După numai doi ani petrecuți la München, Coulin se vede obligat, din rațiuni de ordin financiar, să-și întrerupă studiul, pe care nu îl va mai relua niciodată. Privită din perspectivă actuală, estimarea efectului obiectiv, pozitiv sau negativ, al acestei renunțări asupra evoluției ulterioare a creației sale este problematică. Foarte tentantă apare mai ales întrebarea, dacă o durată mult mai îndelungată de studiu academic (de regulă aceasta era de patru până la șase ani) nu l-ar fi

auch gegen das konservative Gehabe der Münchner Künstlergenossenschaft richteten, konnte sich wohl auch Coulin nicht entziehen. Doch er bleibt mitten in diesem Sud von geistigen Strömungen zurückhaltend. Möglicherweise kann er in diesem frühen Abschnitt seines Lebens gar nicht anders reagieren: Aufgrund seiner bisherigen Kunsterfahrung ist sein Bildungshorizont genauso wenig darauf eingestellt, sowohl mit bedeutungsschwangeren Salon-Bildformen als auch mit progressiven Neuentwicklungen fertig zu werden.

Die Bedeutung des Akademie-studiums für die spätere Entwicklung des malerischen Handwerks Coulins ist schnell nachzuvollziehen. Freilich bilden auch seine Akademielehrer keine Ausnahme inmitten der vorherrschenden Entwicklungsrichtungen des unstgeschehens, auch sie verfolgen einen Kunstunterricht mit gewohnten, unzeitgemäßen Mitteln. Doch zunächst findet Coulin sicherlich bei ihnen Antworten auf Grundfragen, die ihn als angehenden jungen Maler wohl längst beschäftigt haben müssen und sicherlich auch Wegweisungen für den Umgang mit der Materie der Malerei, die er in seinem späteren Werk anzuwenden wissen wird. Denn sowohl der für seine trockene, leblose Manier bekannte Historienmaler Gabriel von Hackl als auch der

putut determina pe Coulin, într-un târziu, ca în numele ambiției sale perfecționiste să adopte o manieră de lucru din ce în ce mai riguroasă, pe fondul unui clasicism convențional și steril. Știm că a resimțit dureros situația care l-a silit să abandoneze studiul, și ne putem cu greu închipui, că în urma experienței anilor münchenezi ar fi putut ajunge vreodată în situația de a se îndoii principial de rațiunea de a exista a învățământului academic. Pe deasupra, întreaga sa operă stă mărturie faptului că formația sa intelectuală i-a dictat întotdeauna să păstreze un echilibru între utilizarea unei structuri formale și compoziționale apropiată tradiției academice și adaptarea unor evoluții mai apropiate de actualitate. Cu alte cuvinte, în cazul lui Coulin anii de studiu au avut un efect suficient de puternic, încât să-i permită să folosească din plin lecția de măiestrie primită de la mentorii săi academici Hackl și Loefftz, fără a se supune aplicării în mod mecanic a suprastructurii stilistice, în numele căreia primise această lecție. Oricum, se poate afirma cu certitudine că nici una dintre lucrările create după anii petrecuți la München nu lasă să se întrevadă carențe de ordin tehnic, ce ar putea fi puse pe seama unei asimilări incomplete a experienței academice. În mod caracteristic, Coulin reușeste să transmită sentimentul că anii de studiu i-au marcat definitiv apetența pentru

als aufgeschlossener geltende Landschafts- und Genremaler Ludwig von Loefftz waren als Professoren absolute Perfektionisten, die ihren Schülern unerbittlich das anatomische Zeichnungsstudium und die Gesetze der Figurenmalerei beizubringen verstanden.

Nach nur zwei Jahren sieht sich Coulin wegen der ständigen Geldnot gezwungen, das Kunststudium aufzugeben. Er wird es nie wieder in einer regulären, nach akademischen Grundsätzen durchgeführten Form aufnehmen. Welche Auswirkungen – ob positiv oder negativ – dieser ungewollte Verzicht auf sein späteres Werk gehabt hat, ist aus heutiger Sicht nicht ganz unproblematisch zu beurteilen. Es geht vor allem um die Frage, ob eine noch intensivere, im Regelfall vier bis sechs Jahre dauernde Auseinandersetzung mit der akademischen Lehre bei dem leistungswilligen, anspruchsvollen Coulin nicht zu einer zunehmend rigorosen, makellos vollendeten, klassisch-konventionellen Manier geführt hätte. Immerhin hat Coulin den Abbruch des Studiums als Tiefpunkt empfunden und wäre somit mit großer Wahrscheinlichkeit nie auf den Gedanken gekommen, den Sinn und die Richtigkeit der akademischen Kunstlehre in Frage zu stellen. Auch sprechen seine Werke dafür, dass er ohnehin weit davon entfernt war, das Gebot der präzisen, akademischen

cultivarea unui meșteșug stăpânit impecabil, fără a lăsa totuși impresia că îndemânarea tehnică ar fi devenit un scop în sine.

Am atins, în cele spuse până acum, sub diferite aspecte, tema modului reținut în care Coulin a înțeles să abordeze întotdeauna noul, în căutarea celor mai potrivite forme de expresie picturală. Ne întâlnim în limitele acestui comportament cu o formă timpurie a unei atitudini de rezervă cumpănitoare în fața evoluțiilor mai noi ale artei, care va marca invariabil, până în deceniile de început ale secolului al XX-lea, cercuri largi ale modernității clasice transilvănene.⁵

Un episod care ilustrează în mod caracteristic această atitudine a avut loc în vara anului 1899, perioadă pe care Coulin a petrecut-o în colonia de pictură de la Baia Mare. Cum era de așteptat, el nu s-a putut adapta principiilor după care se ghidau pictorii reuniți aici sub semnul practicării consecvente a picturii de plein-air și a cultivării unui colorism cu tentă moderat preimpresionistă. Distanțarea lui Coulin față de obiectivele urmărite de membrii coloniei nu se va lăsa așteptată, cauzele ei trebuind căutate în utilizarea prea liberă a mijloacelor picturale, în eludarea unor principii la care – cel puțin la ora aceea – pictorul ținea încă fără rezerve, și care în viziunea lui condiționau existența unei arte bazate pe

Formen- und Kompositionslehre durch allzu gewagte Schritte außer Kraft zu setzen. Oder anders formuliert: Coulin haben seine Lehrjahre insofern gründlich geprägt, als er die von Hackl und Loefftz mit auf den Weg gegebene Meisterlichkeit im vollen Umfang einzusetzen verstand, ohne sich jedoch von dem stilistischen Überbau, der an dieser akademisch-ausgefeilten Meisterlichkeit gekoppelt war, zu stark in die Enge treiben zu lassen. Eines steht jedenfalls fest: Keines seiner früheren oder späteren, nach der Münchner Zeit entstandenen Werke, lässt etwa Mängel im Sinne einer lückenhaften akademischen Grundsatzlehre erkennen. Typischerweise lässt Coulin den Eindruck entstehen, dass die Münchner Studienjahre zwar in ihm den Geschmack für den Einsatz eines perfekt beherrschten Metiers erweckt haben, es ihm andererseits jedoch nie darauf ankäme, sein technisches Können zur Schau zu stellen und dabei den wahren Zweck der Sache aus den Augen zu verlieren.

Es wurde hier bereits angedeutet, dass Coulin in der Suche nach dem passenden Ausdrucksweg stets seine Überlegbarkeit bewahrt und sich auslotend an das Neue herangetastet hat. Damit verkörperte er in einer seiner frühesten Formen jene eher abwägende als ablehnende Zurückhaltung gegenüber neuen Kunstentwicklungen, die

înaltul respect față de materia picturii.

Harald Krasser, autorul unicei monografii dedicate până în prezent lui Arthur Coulin, descrie câteva situații concludente din viața acestuia, reflectând interesul său pentru epoci artistice mai mult sau mai puțin îndepărtate în timp, în opoziție cu reacția predominant distanțată față de formele de expresie actuale ale artei. Deja în 1891, în timpul studiului academic, îl găsim manifestându-și scepticismul cu prilejul unei vizite în atelierul lui Franz von Lehnbach. Întâlnirea cu arta unui adevărat „monstru sacru”, copleșit de onoruri oficiale și neoficiale, îi va provoca „îndoieli critice din cauza virtuozității rutiniere a acestui elogiat portretist.”⁶ Neobișnuit de reținut va reacționa tânărul pictor și în 1905, cu prilejul unei călătorii la Viena, când se va arăta prea puțin impresionat de schimbările profunde petrecute în lumea artei, exteriorizându-se în schimb plin de entuziasm în fața operelor unor artiști ca Friedrich von Waldmüller și Rudolf von Alt, de care îl despărțeau aproape două generații, sau a vechilor maeștri Velázquez și Holbein. În sfârșit, aflându-se doar trei ani mai târziu la Berlin, Coulin își va concentra admirația în primul rând asupra unei expoziții de pictură engleză din secolul al XVIII-lea, avându-i ca și corifei pe Gainsborough, Reynolds și Lawrence.⁷

bis weit ins 20. Jahrhundert hinein, für weite Kreise der siebenbürgischen Klassischen Moderne kennzeichnend sein wird.⁵

Eine für diese zurückhaltende Einstellung relevante Episode spielte sich in den Sommermonaten des Jahres 1899 ab, als sich Coulin in der Künstlerkolonie Baia Mare (Nagybánya, Frauenbach) aufhielt, jenem lockeren Künstlerzusammenschluss, der in den kommenden Jahren dank der konsequenten Kultivierung der Pleinairmalerei und des vorsichtigen Herantastens an die Inhalte eines maßvollen Vorimpressionismus, eine sehr wichtige Rolle in der Erneuerungsbewegung der Kunst in Ungarn und im nördlichen Teil Siebenbürgens spielen wird. Erwartungsgemäß fand Coulin keinen Anschluss an die hier formulierten Leitlinien. Schon nach kurzer Zeit distanzierte er sich von den Zielen der Malerkollegen. Aus seiner Sicht war wohl der Anlass für diese reservierte Haltung der Vorwurf des allzu freien Umgangs der Koloniemaler mit den bildnerischen Mitteln, des Verrats an den Prinzipien einer auf solider Basis ruhenden Auseinandersetzung mit der von Coulin hoch gehaltenen, edlen Materie der Malerei.

In der hier bereits zitierten, bisher einzigen monographischen Untersuchung über Arthur Coulin beschreibt Harald Krasser einige aufschlussreiche Situationen im Leben

În anul 1908, la scurt timp după această călătorie la Berlin, Coulin publică două comentarii critice în același număr al noii reviste culturale brașovene „Die Karpathen”, unul dintre ele dedicat amintirii expoziției de artă engleză, iar celălalt ca ecou al vieții expoziționale actuale a Budapestei. În ciuda dimensiunilor reduse, ambele texte oferă câteva interesante puncte de reper pentru evaluarea convingerilor sale artistice.

Astfel, în cronica dedicată expoziției budapestane a recent constituitei asociații artistice secesioniste „Miénk”, Coulin deplânge lipsa „unor adânci și oneste aspirații”, pe care le vede înlocuite cu „numeroase aluzii formale la diverse moduri de exprimare, foarte moderne în momentul de față, dar care se diferențiază între ele doar în funcție de gradul de brutalitate care le definește.” În final, poziția lui polemică se accentuează în termeni și mai drastici: „Nimeni nu a îndrăznit, până acum, să scoată în evidență faptul că singurul lucru care se realizează procedând astfel, este înlocuirea academismelor osificate cu un alt tipar, pe care, deocamdată, doar doza de brutalitate îl ferește de a ni se prezenta la fel de anost ca și șabloanele academice.”⁸

În cu totul alt ton, de această dată entuziasmat, este scris comentariul dedicat expoziției de pictură engleză de la

des Malers, die auf dessen Vorliebe für zum Teil weit zurückliegende Kunstepochen hinweisen, ganz im Gegenteil zu der immer wieder distanzierten Reaktion auf zeitgenössische Ausdrucksformen. Bereits 1891 blieb der damals noch Kunststudent Coulin skeptisch anlässlich eines Besuchs im Münchner Atelier Franz von Lenbachs. Die Begegnung mit der Kunst des allseits hoch in Ehren gehaltenen „Malerfürsten“ ließ bei ihm „angesichts der routinierten Virtuosität des gefeierten Porträtisten kritische Zweifel aufsteigen“⁶. Ähnlich zurückhaltend zeigte sich der junge Maler auch anlässlich eines 1905 stattgefundenen Besuchs in Wien, als er sich kaum von den weitreichenden Umwälzungen in der Kunstszene beeindrucken ließ, dafür aber enthusiastisch die museumsreifen Werke der um fast zwei Generationen älteren Friedrich von Waldmüller und Rudolf von Alt lobte. Und als Coulin schließlich drei Jahre später nach Berlin reiste, war es eine Ausstellung englischer Malerei des 18. Jahrhunderts, mit Gainsborough, Reynolds und Lawrence als Leitfiguren, die bei ihm mit Abstand in den Genuss höchster Beachtung kam.⁷

1908, im Jahr dieser Berlinreise, veröffentlichte Coulin auch zwei kunstkritische Kommentare in der gleichen Ausgabe der neu gegründeten Kronstädter

Academia de Artă din Berlin („o desfătare de o nemaîntâlnită savoare și valoare instructivă”), deoarece aici „se arată concret cât valorează, în realitate, toate acele formulări goale de conținut, prin care atât retrogradismul academic cât și diletantismul hipermodern încearcă deopotrivă să-și mascheze neputința, acordându-și o falsă importanță.” Textul se încheie cu expunerea unui adevărat crez artistic, în numele căruia autorul atrage atenția asupra faptului că „nici metoda de lucru folosită și nici măsura mai mare sau mai mică în care se aplică o «justă concepție» nu sunt definitorii pentru calitatea expresiei artistice, ci numai și numai consecvența cu care artistul, de unul singur în atelierul său, se străduiește să împlinească un anumit ideal prin confruntarea deschisă cu problematica și materialul opere de artă.”⁹

Întreagă această serie de formulări dovedește capacitatea autorului lor de a se referi matur și competent la chestiuni fundamentale și la aspecte programatice ale actului artistic, pe fondul unei neobișnute tării de opinie. Ca în orice ocazie în care suntem puși față în față cu astfel de luări de poziție datorate artiștilor, este firesc să ne întrebăm și aici, în ce măsură afirmațiile de principiu ale lui Coulin se verifică și în cazul special al propriei sale creații artistice. E suficient însă să trecem în revistă, prin prisma

Kulturzeitschrift „Die Karpathen“, einer davon zu der eben erwähnten Ausstellung englischer Malerei, der andere zu laufenden Budapester Kunstausstellungen. Trotz ihrer Knappheit bieten die Texte eine Reihe von interessanten Anhaltspunkten zur Einschätzung seiner Kunsteinstellung.

So vermisst er in der Budapester Ausstellung der kürzlich gegründeten sezessionistischen Vereinigung „Miénk“ „ein wirklich tiefes und ehrliches Streben“ und beklagt „genug und übergenuß Anlehnungen an allerhand momentan sehr Modernes,

acestor afirmații, totalitatea operelor sale reprezentative, pentru a ne da seama că, în esența lor, toate ideile conținute în rândurile citate mai sus își găsesc corespondența și în experiența practică a procesului artistic propriu-zis.

Desigur, nu putem ști cum ar fi evoluat arta lui Coulin dacă existența lui nu s-ar fi încheiat atât de abrupt la doar 43 de ani. Fiecare act al devenirii sale ca pictor demonstrează, însă, cu câtă perseverență a cultivat ideea fidelității față de propriile principii pe parcursul întregii existențe artistice. De altfel, raportat la totalitatea operei sale, cel mai important efect al acestei situații este însăși inexistența unor adevărate perioade de creație distincte, caracterizate prin atitudini stilistice clar definibile și de durată. Ghidat de ideea perfecționării continue, sistematice și conștiente a intelectului său artistic, Coulin nu se va putea împăca niciodată cu exercițiul liberului experiment ca soluție pentru delimitarea unor noi forme de expresie. Si totuși, în ciuda acestei atitudini tendențial conservatoare, iată-l, la fel de lipsit de echivoc, simțindu-se îndreptățit să-și exprime și hotărârea de a nu se lăsa imobilizat în „academisme osificate”. O formulare cu totul nouă și de mare actualitate în mica lume a mediului artistic sășesc transilvănean, prin care cel mai talentat discipol al lui Dörschlag

dass nur gerade durch den Grad der Rohheit von einander unterschieden werden kann.“ Anschließend bringt er mit noch drastischeren Worten seine Polemik auf den Punkt: „Dass man auf diese Art anstelle verknöchertter Akademismen nur wieder eine neue Schablone setzt, die nur durch ihre größere Rohheit einstweilen davor geschützt ist, für ebenso ledern angesehen zu werden wie die akademischen Schablonen, das wagt vorläufig laut noch niemand zu bemerken.“⁴⁸ Mit echter Begeisterung wendet sich Coulin dagegen der Ausstellung englischer Gemälde in der Berliner Akademie der Künste zu („ein Genuss von einziger Delikatesse und stärkster Lehrwirkung“), denn sie „zeigte deutlich, wie viel all die Schlagworte taugen, mit denen akademische Rückständigkeit und hypermoderne Dilettanterei in gleichem Maße ihre Unzulänglichkeit als bedeutend hinstellen wollen.“ Am Ende des Textes bringt der Autor schließlich sein Kunstcredo in deutlichster Form zum Ausdruck, indem er nachdrücklich darauf hinweist „dass nicht die Methode und nicht die größere oder geringere «Richtigkeit der Anschauung» den Meister macht, sondern einzig und allein die Intensität des Strebens, mit der der Künstler in seiner Werkstatt im ehrlichsten Ringen mit Problem und Werkstoff sein Ideal zu verwirklichen trachtet.“⁴⁹

demonstrează că a reușit să sară decis peste propria sa umbră.

Analiza operei lui Coulin pune în evidență, prin intermediul a numeroase exemple, existența unui gen de „modul” de creație, dezvoltat pe două nivele complementare de lucru și care îi oferă artistului șansa de a-și exploata convingător rafinatele sale mijloace de expresie. Un prim nivel, care funcționează pe fondul unei anumite *structuri mentale*, tipice pentru Coulin, este cel ce conține premisa ideală de bază a lucrărilor sale. Cel de-al doilea nivel include un sistem mobil de *elemente purtătoare de stil*, raportabile la un repertoriu de forme contemporan lui și angrenabile în ansambluri ce pot fi utilizate diferit, în funcție de finalitatea urmărită. Între aceste două nivele se instalează un câmp de forță, care îi permite artistului să creeze o punte între trăirea sa interioară și realitatea operei, fără a face apel la efecte retoric-programatice, ci doar datorită capacității evocative a mijloacelor imagistice. Întotdeauna când repetatele perioade de precaritate materială îl forțează să accepte compromisuri în executarea unor comenzi – acestea pot fi portrete sau chiar tablouri de altar pentru biserici sătești –, când păstrarea balanței între aceste două nivele devine incertă, Coulin își pierde mult din capacitatea de a se

Es sind scharf artikulierte, Meinungsstärke bezeugende Vorstellungen, die aber durchdacht und urteilssicher grundlegende Aspekte der Kunstproblematik angehen und zum Teil sehr präzise formulierte programmatische Gedankenbilder zum Ausdruck bringen. Man darf sich freilich auch in diesem Fall die Frage stellen, inwieweit Künstlerbekenntnisse dieser Art zum Verständnis eigener Werke herangezogen werden dürfen, wo doch kein Künstler sein Werk von außen mit der Distanz objektiven Urteilens sehen kann. Stellt man aber die Textinhalte dieser Selbstzeugnisse den repräsentativen Werken Coulins gegenüber, so wird man feststellen, dass die Inhalte der so kategorisch formulierten Aussagen, im Kern durch den künstlerischen Prozess in der Tat bestätigt werden.

Wir wissen nicht, wie sich das Werk Coulins entwickelt hätte, wäre er nicht mit erst 43 Jahren gestorben. Coulin bezeugt aber durch die gesamte Entwicklung seiner Kunst, wie wichtig es ihm ist, seinen gründlich durchgearbeiteten Prinzipien treu zu bleiben. Das führt zum Fehlen eigentlicher Etappensprünge und macht übrigens auch den Versuch überflüssig, richtige Schaffensperioden in seinem Werk zu unterscheiden. Mehr noch: Für den unermüdlichen, ebenso geschliffen

alimenta nestingerit din propriile surse de creativitate.

Vom încerca în continuare să cercetăm mai îndeaproape funcționarea acestui „modul” de creație binivelar. La primul nivel se află conceptul de bază, practic invariabil, care motivează actul artistic, dirijat fiind de o structură mentală individuală. Acest concept e bazat pe reguli proprii, autoimpuse, conținând toate datele ce premerg imaginea artistică, înainte chiar ca artistul să acționeze în vederea obiectivării experiențelor sale prin intermediul anumitor mijloace stilistice. Coulin pune bazele acestui concept începând cu perioada imediat ulterioară încetării studiului la München, în anii în care se precizează trăsăturile mai târzii ale picturii sale și în care artistul se preocupă de adecvarea concretă a mijloacelor artistice la idealul său de echilibru al expresiei. Acest efort coincide în timp cu una dintre cele mai frământate și contradictorii etape ale clasicității moderne timpurii. O avangardă provocatoare pune totul sub semnul întrebării, în timp ce încă foarte influenții reprezentanți ai vechii arte anacronice își investesc întreaga energie pentru a se împotrivi noilor orientări. O asemenea situație creează, evident, o stare de nesiguranță, resimțită nu doar de publicul interesat de artă, ci și de tinerii artiști, aflați la început de drum. Totuși, Coulin nu pare a fi

wie systematisch und kompromisslos an seinem Verständnis von Kunst arbeitenden Siebenbürger steht schon früh fest – wie denn sonst! –, dass er sich keineswegs nur frei experimentierend auf die Suche nach der eigenen Identität begeben will. Doch genauso unmissverständlich fühlt er sich auch in dem Wunsch bestärkt, nicht in „verknöcherten Akademismen“ stecken zu bleiben. Und das ist neu und hört sich ungewöhnlich aktuell an in der kleinen siebenbürgisch-sächsischen Kunstwelt, dadurch springt der begabteste Schüler Dörschlags ganz entschieden über seinen Schatten!

Wir werden es immer wieder beobachten können: Die einprägsamsten, lebendigsten Werke, in denen auch Coulin kultivierte bildnerische Sprachmittel ungezügelt Anwendung finden, entstehen nur dann, wenn er ein bestimmtes, auf zwei Ebenen funktionierendes Gestaltungsprinzip möglichst ungehindert anwenden darf. Steht also bei diesem Modell auf der einen Ebene der Grundbaustein jeder Bildidee, das für Coulin charakteristische *mentale Gerüst*, im Vordergrund, so steht auf der anderen Ebene ein logisch verzahntes Zusammenspiel zeitgenössischer *stiltragender Elemente* zum Einsatz bereit, die je nach erhofftem Wirkungspotenzial folgerichtig verwendet werden. Von diesen beiden Ebenen aus wird

contaminat de această neliniște și nici nu dă semne că ar dori să se afilieze acelei categorii de artiști, care încearcă să-și definească un drum propriu prin repetate incursiuni experimentale în cele mai diferite direcții. În mod consecvent se va sustrage oricărei tendințe de exagerare expresivă, indiferent de natura acesteia, va respinge instinctiv orice recurs la patetism și teatralitate și va căuta, în schimb, rezolvări stilistice durabile, corespunzătoare naturii sale echilibrate. Cu o asemenea atitudine va fi departe de a se ralia răzvrătiților împotriva artei oficiale, însă nu se va număra nici printre susținătorii conservatismului academic. Cultivat, urmărind ambițios și metodic atingerea unei perfecțiuni formale apropiate de cea a vechilor opere muzeale sau, dimpotrivă, sensibil și poetic, Coulin ne apare ca un artist capabil de a se apropia, deopotrivă, de un ideal de ordine și sobrietate aproape clasic, dar și de starea de interiorizare întreținută de un anumit filon romantic, care străbate, între Jugendstil și simbolism, arta epocii sale.

Altfel decât pe acest prim nivel evoluează atitudinea lui Coulin pe cel de-al doilea nivel a ceea ce am definit drept „modulul” său de creație. Acum îl preocupă, în primul rând, descoperirea celor mai potrivite conexiuni între mijloacele stilistice care îi stau la dispoziție. Simțitor mai mare

nun der Bereich der Bildgestaltung ausgehen, beide Komponenten dieser Verkettung erzeugen zwischen sich ein Kraftfeld, das dem Künstler die Möglichkeit eröffnet, den Abstand zwischen Innen- und Außenwelt allein durch die evokative Fähigkeit bildnerischer – also nicht rhetorisch-programmatischer – Mittel zu überwinden. Sobald die Balance zwischen den beiden Ebenen gestört wird, und er sich wiederholt gezwungen sieht, wegen wiederkehrender finanzieller Nöte bestimmte Auftragsarbeiten auszuführen – es dürfen Porträts, aber auch Altartafeln für ländliche Kirchen sein – so fehlt ihm die Kraft, zu jenem Schöpfungsgrund zu finden, von dem sonst seine Kreativität herrührt.

Werfen wir einen genaueren Blick auf die Funktionsebenen des hier beschriebenen Gestaltungsprinzips. Auf der ersten Ebene finden wir das grundlegende, immer gleichbleibende Bildkonzept, wir nannten es „mentales Gerüst“. Es besteht aus selbst auferlegten Regeln, aus allem, was dem Bildnerischen vorausgeht, noch bevor der Künstler überhaupt mit der Objektivierung des persönlich Erfassten beginnt und mit Hilfe bestimmter stilistischer Mittel ans Werk geht. Coulin entwickelt diese Grundkonzeption schon bald nach dem Verlassen der Münchner Akademie, in den Jahren, in denen es zur Ausbildung seiner Malerei kommt, und er

este, de aceea, libertatea de acțiune pe care și-o permite în căutarea unor soluții picturale cerute de conținutul fiecărei lucrări în parte, având grijă ca aceste rezolvări să nu i lezeze principiile de bază. Fără a-și îngădui digresiuni care ar putea periclita echilibrul compozițional, el acordă de această dată un rol crescut mai ales experienței simțurilor, acceptând chiar utilizarea concomitentă a unor procedee stilistice diferite. Oricum, în final nu va abdica totuși de la ideea necesității de a-și atinge scopul prin cultivarea rigorii formei și sublinierea atentă a plasticității volumelor, prin pregnanța desenului și definirea univocă a culorii locale.

Ajunși în acest punct al comentariului nostru, devine interesantă și abordarea problemei personalităților artistice, a căror influență s-a făcut resimțită în arta lui Coulin. Dorim să atacăm această temă sub aspectul calității, a modului de receptare și a profunzimii acestor influențe în economia operei sale. Sarcina pe care ne-o propunem nu este simplă, mai ales în situația în care cu greu vom descoperi în opera pictorului transilvănean trimiteri nemijlocite la modele de inspirație notorii. Iată de ce ne simțim îndreptățiți să readucem în discuție o cunoscută afirmație a lui Coulin din perioada posterioară anilor de studiu, care a generat multiple nedumeriri comentatorilor artei

damit beschäftigt ist, die konkreten bildnerischen Mittel an seinen vom Maßhalten gesteuerten Gestaltungswillen anzupassen. Es ist eine Zeit, die zu den bewegtesten und widersprüchlichsten innerhalb der gesamten Entwicklung der frühen Klassischen Moderne gehört. Eine provokante Avantgarde stellt alles in Frage, ein immer noch sehr starkes, anachronistisches Kunstestablishment kämpft um seine Existenz, Regungen und Gegenregungen halten die Kunstwelt in Bewegung und verunsichern nicht nur das Kunstpublikum, sondern auch und vor allem die Künstler, die sich am Anfang ihres Weges befinden. Coulin scheint allerdings nicht von dieser suchenden Unruhe getrieben zu sein und gehört auch nicht zu der Art von Künstlern, die nach allen Richtungen hin tastend und probend ihren eigenen Weg herauszufinden versuchen. Gezielt geht er jeder Neigung zur Übertreibung der Ausdruckstiefe, egal in welche Richtung, aus dem Weg, wehrt sich instinktiv gegen Theatralik und Pathetik und sucht das Dauernde, das seiner wohlbedacht ausgeglichenen Natur entspricht. Damit gehört er gewiss nicht zu denjenigen seiner Zeitgenossen, die gegen die etablierte Kunst rebellieren, schlägt sich aber auch nicht auf die Seite der konservativen akademischen Richtung. Mal kultiviert-intellektualistisch und methodisch nach altmeisterlicher Voll-

sale: „Aș dori să știu la fel de mult ca Leibl, dar să fiu asemenea lui Feuerbach, prin ceea ce voi crea.”¹⁰

În monografia dedicată lui Coulin, Harald Krasser s-a preocupat îndeaproape de sensul acestei scurte fraze, atrăgând atenția asupra unor elemente de ordin tematic și tehnic, relevabile în lucrările artistului transilvănean, și care ar putea fi puse pe seama interesului său pentru opera celor doi pictori germani.¹¹ Credem însă că în mărturia lui Coulin, care obișnuia să-și cântărească foarte atent afirmațiile, se ascunde și un înțeles mai profund, ce ne-ar putea ajuta să privim mai diferențiat relația sa față de arta epocii. Cei doi artiști, pe care și-i ia ca repere ideale, nu sunt doar fundamental diferiți sub aspectul coordonatelor generale ale artei lor, ei sunt totodată exponenții unui fenomen de polarizare a artei germane din ultimele decenii ale secolului al XX-lea, în limitele căruia profundul sentiment al naturii, reflectat în opera unui Wilhelm Leibl, începe să se opună cu succes în fața forței încă dominante a unui idealism cu tentă romantic-simbolistă, strălucit reprezentat de Anselm Feuerbach.

O relevanță deosebită capătă, în contextul descris, atitudinea lui Coulin față de arta lui Leibl. Pentru pictorul transilvănean, opera marelui artist münchenez a însemnat mult mai mult decât un model de urmat în

kommenheit strebend, mal empfindsam und poetisch – mit Grundeinstellungen dieser Art nähert er sich sowohl einem Ideal von Ordnung und sachlicher Schlichtheit, das man getrost als „beinahe klassisch“ bezeichnen darf, aber auch einer verinnerlichten, fast romantischen Ader, die sich, zwischen Jugendstil und Symbolismus, durch die Kunst seiner Zeit durchzieht.

Anders als bei der Umsetzung dieser Grundeinstellung bewegt sich Coulin auf der zweiten Ebene seines Gestaltungsmodells. Jetzt kommt es ihm in erster Linie darauf an, den einzelnen, anfänglich noch unvermittelt nebeneinander zur Verfügung stehenden, stilbestimmenden Mittel, zusammenfinden zu helfen. Bei der Suche nach bildnerischen Lösungen, die sich aus inhaltlichen Notwendigkeiten herleiten lassen, darf er sich spürbar mehr Freiheit gönnen, ohne seinen Grundwerten untreu zu werden. Ohne auszuschweifen, lässt er seinen hauptsächlich sinnlichen Erfahrungen mehr Spielraum und leistet sich zeitweise sogar eine gewisse stilistische Mehrgleisigkeit. Allerdings wird er letztendlich kaum davon abweichen, sein Ziel durch Formvereinfachung und sorgfältiges Herausarbeiten der plastischen Volumen, durch Prägnanz der Zeichnung und eindeutige Bestimmung der Lokalfarbe zu erreichen.

**Fiul pictorului/
Der Sohn des
Malers**
1910
*Colecție
particulară,
Germania/
Privatsammlung,
Deutschland*

anii timpurii ai formației sale artistice. Într-o formă sau alta, prezența paradigmatică a lui Leibl l-a însoțit pe parcursul întregii sale vieți, punându-și amprenta cu variabilă pregnanță asupra modului său de a picta.

Spätestens zu diesem Zeitpunkt erhebt sich auch die Frage nach den Leitbildern, nach der Art der Aufnahme und Bearbeitung von Einflüssen: Welchen Entwicklungen folgt Coulin in seinem Denken, welche Kunstanschauung vertreten seine Vorbilder und, letztlich, wie weit reicht ihr Einfluss? Das Aufspüren solcher Stilassoziationen gestaltet sich allerdings nicht einfach. Wir werden unter seinen Werken kaum Beispiele finden, die eine unmittelbare Verbindung zu bekannten Vorbildern aufweisen. Wir sollten uns infolgedessen nicht scheuen, eine bekannte Aussage Coulins aus den Folgejahren seiner Studienzeit heranzuholen, die immer wieder für Kopfzerbrechen bei der kunstkommentierenden Nachwelt gesorgt hat: „Ich möchte soviel können wie Leibl und etwas ähnliches schaffen wie Feuerbach“¹⁰. Zum Sinn des kurzen Satzes hat sich auch Harald Krasser in seinem Buch ausführlich geäußert, und dabei auf einige hauptsächlich thematische und ausführungstechnische Besonderheiten in den Arbeiten Coulins hingewiesen, die mit einer innerlichen Beziehung zu dem Werk der beiden deutschen Maler in Verbindung gebracht werden könnten.¹¹ Doch in der Aussage Coulins, der seine Vorstellungen immer wohlüberlegt formulierte, gibt es auch einen tieferen, weiterführenden Sinn. Es geht hier um viel mehr,

E adevărat că de cele mai multe ori calea care l-a condus către opera pictorului german nu e ușor de descoperit. Desigur, asemenea lui Leibl sau a unora dintre pictorii apropiați acestuia, reuniți spiritual în așa-numitul „cerc al lui Leibl”, Coulin s-a arătat la fel de potrivnic alunecării în anecdotica picturii de gen, situându-se decis de partea ilustrării nemijlocite a realității. În același timp, însă, caracteristica rezervă cu care obișnuia să întâmpine orice formă de dezzechilibru al factorului emoțional îi va bloca accesul către naturalismul viguros al lui Leibl, la fel cum îi va fi străin și interesul acestuia pentru redarea neafectată a simplității vieții țărănești. Se pare că asemenea multora dintre contemporani, nici Coulin nu a fost pregătit să înțeleagă arta pictorului german în semnificația ei cea mai profundă, ceea ce nu l-a împiedicat însă în a-l admira pentru calitatea picturii sale și a-și dori să știe „la fel de mult ca Leibl”. În concluzie, deși pictura sa intimistă este departe de a-și găsi corespondențe în idealurile transpuse de emoționalitatea expresivă a artei lui Leibl, totuși multe dintre lucrările lui Coulin fac dovada faptului că nu a pierdut niciodată contactul cu subtilitățile de limbaj pictural ale artistului münchenez. „Pictez suprafața lucrurilor, în ea se află cuprins, oricum, și sufletul lor”,¹² a spus Leibl, citat de biografii săi. Finețea sentimentului cu care Coulin se

als nur um das Werk von zwei bedeutenden, aber grundsätzlich verschiedenen Künstlern. Denn sie stehen stellvertretend für die zunehmende Polarisierung der deutschen Kunst in den letzten Jahrzehnten des 19. Jahrhunderts, bei der sich das starke Naturgefühl eines Wilhelm Leibl gegen jenen herrschenden, romantisch-symbolischen Idealismus zu behaupten beginnt, zu dessen glanzvollen Vertretern auch der bereits 1880 verstorbene Anselm Feuerbach gehört hatte.

Am relevantesten erscheint uns das Verhältnis Coulins zu der Kunst Leibls. Das Werk des großen Münchners war für den Siebenbürger mehr als nur ein Vorbild der frühen Entwicklungsjahre, es hat ihn sein Leben lang begleitet und mit unterschiedlicher Prägnanz seine Malweise beeinflusst. Nur ist der Weg, der ihn zu der Kunst Leibls führt, nicht leicht zu verfolgen, ja oft auch nicht auf den ersten Blick nachvollziehbar. Freilich, in ähnlicher Weise wie Leibl oder wie einige der ihm nahe stehenden Maler aus dem so genannten Leibl-Kreis, sperrt sich auch Coulin gegen das Anekdotische und Genrehafte und geht einer umweglosen Erfassung des Wirklichen nach. Aber dann verbaut ihm die eigene Abneigung gegen alles Unmäßige und zu betont Emotionale den Zugang zu dem kernigen Naturalismus Leibls, auch bleibt ihm dessen Interesse

apropie de atmosfera ambianței în care își plasează subiectele pe care le pictează își găsește pandantul pictural în entuziasmul cu care înțelege să pună în aplicare cele mai rafinate mijloace de redare a suprafețelor, exploatând prețiozitatea unor reflexe sau fundaluri într-o manieră ce trimite, în repetate rânduri, la modele de rezolvare picturală leibliene.

Fără un răspuns categoric va trebui să rămână însă problematica unei eventuale influențe indirecte a lui Leibl asupra apariției târzii a unor lucrări cu tentă impresionistă în creația lui Coulin. În anii de după 1906, în care au fost pictate aceste lucrări dominate de culoare și lumină (de exemplu: *Două fete*, cat. nr. 15 sau *În crângul de măslini*, cat. nr. 28) impresionismul german, deși născut relativ târziu, ajunsese deja în faza lui de apogeu și își mutase centrul de interes la Berlin, acolo unde activau și principalii săi reprezentanți Max Liebermann, Lovis Corinth și Max Slevogt. Spre deosebire de aceștia, Leibl nu s-a împăcat niciodată cu ideea de disoluție a formei, ci s-a îndreptat, mai ales după 1890, către un gen de impresionism „atenuat”, mult mai potrivit pensulației din ce în ce mai libere a stilului său târziu. În ceea ce-l privește pe Coulin, este destul de probabil că prelucrarea sugestiilor provenite de la această evoluție târzie a lui Leibl i-a fost mult mai la îndemână

für die unverschönte Darstellung der einfachen Realität des bäuerlichen Lebens vollkommen fremd. Im Grunde können wir auch nicht ausschließen, dass Coulin von seiner Einstellung her die Kunst Leibls in ihrer tiefsten Bedeutung genauso wenig verstand, wie viele seiner Zeitgenossen, was ihn aber keineswegs daran hinderte, ihn für die Qualität seiner Malerei zu bewundern und sich zu wünschen „so viel wie Leibl“ zu können. Das Ergebnis: Wenn er auch mit seiner intimistischen Malerei weit davon entfernt ist, in irgendwelcher Weise mit der emotionsgeladenen Ausdruckskunst Leibls mitzuhalten, so sprechen viele Werke Coulins dafür, dass er den Kontakt zu dessen subtiler Anwendung raffiniertester malerischer Mittel nie vollkommen verloren hat. „Ich male die Oberfläche der Dinge, da ist die Seele ohnehin dabei“,¹² soll Leibl mal gesagt haben. Das Feingefühl, mit dem sich Coulin dem Stimmungsraum nähert, in dem sich das Sujet seiner Bilder abspielt, findet sein malerisches Korrelat in der Begeisterung, mit der er sich in die meisterhafte Wiedergabe von Oberflächen stürzt, sich mit kostbaren Lichtreflexen auf genauso kostbaren Farbgründen auseinandersetzt, die immer wieder an das große Vorbild zurückdenken lassen.

Auf die Frage, ob auch die späten, impressionistisch angehauchten Werke der

decât recursul la alternativa impresionismului de factură berlineză. Să nu uităm, că un prim stimul în această direcție antiacademică îl va fi primit cu siguranță încă în perioada studiului la München, grație profesorului său Ludwig von Löfftz, care se arătase încă din acei ani relativ deschis influențelor secesioniste și impresioniste. Varianta unei influențe a lui Leibl, în contextul descris, pare de asemenea mult mai probabilă chiar și în comparație cu eventualitatea unei „contaminări” impresioniste în timpul primei șederi a lui Coulin în Italia în anii 1900–1901, deoarece la acea dată experiența impresionismului italian era de mult încheiată și depășită.

Cu totul altfel decât în cazul lui Leibl se cuvine tratată tema modelelor de inspirație în raport cu arta lui Anselm Feuerbach. Prin natura discursului său artistic, Coulin evoluează între cu totul alte coordonate spirituale decât Feuerbach, astfel încât dorința sa de a găsi, la nivel ideal, zone de contact cu gândirea artistică a pictorului german capătă aproape dimensiunea unui paradox. „Originea ideii de exemplaritate pe care i-o inspiră lui Coulin opera lui Feuerbach nu trebuie nicidecum căutată în idealismul ideologiei artistice [a lui Feuerbach], ci în frumusețea formei și în noblețea expresiei sale...”¹³, scria Harald Krasser, subliniind astfel una din cauzele posibile ale acestei dorite

letzten Lebensjahre zumindest in Ansätzen mit der Bewunderung für das Werk Leibls in Verbindung gebracht werden dürfen, kann es bestimmt keine eindeutige Antwort geben. Als Coulin nach 1906 seine licht- und farbgetränkten Bilder in Anlehnung an das impressionistische Gedankengut malte (*Zwei Mädchen*, Kat.-Nr. 15, *Im Olivenhain*, Kat.-Nr. 28), war der spät geborene deutsche Impressionismus inzwischen zur Hochform gereift und samt Koryphäen nach Berlin gezogen. Im Gegensatz zu dessen führenden Exponenten Liebermann, Corinth oder Slevogt hatte Leibl sich aber nie von der festen Form verabschiedet, sondern weitete sich vor allem nach 1890 zu einem „abgemilderten“, mit der lockeren Pinselführung seiner Spätwerke eher harmonisierenden impressionistischen Stil.

Es ist anzunehmen, dass Coulin dieser Stil viel näher lag als der des Berliner Impressionismus. Dafür dürfte übrigens seiner Zeit auch der Akademielehrer Ludwig von Löfftz gesorgt haben, der ja dem Frühimpressionismus und der Münchner Sezession relativ aufgeschlossen gegenüberstand. Auch war es für den Siebenbürger sicherlich einfacher, sich mit dieser Leibl-Form des Impressionismus anzufreunden, als beispielsweise mit dem damals schon als überholt geltenden,

apropieri. Autorul citat semnaleză astfel un aspect al acestei teme, ce cu siguranță nu i-a fost străin lui Coulin, dar care e greu de presupus că s-ar fi dovedit suficient pentru a justifica atenția deosebită acordată lecției artistice a lui Feuerbach. Interesul lui Coulin are de această dată și alte cauze decât acelea care explică relația specială cu lumea artistică a lui Leibl. Am văzut că influența operei lui Leibl a favorizat, după o prealabilă adaptare temperamentală, diversificarea alfabetului său expresiv. Prin contrast, Coulin îl va atribui lui Feuerbach o valoare mai degrabă ideală, depășind astfel stadiul unei venerații focalizate asupra calităților artistice. În anii în care Coulin descoperea pentru sine arta lui Feuerbach, acesta încetase din viață de mai bine de un deceniu și devenise deja una din cele mai controversate personalități ale artei germane de la sfârșitul secolului al XIX-lea. În monumentală sa lucrare-standard „Istoria picturii în secolul al XIX-lea”, apărută în 1893, istoricul de artă Richard Muther îl caracterizează pe contemporanul său Feuerbach ca pe un „exponent al modernității, scuturat de frigurile decadenței” și care „a reunit în adâncul eului său toată gama de contradicții pe care le-a născut secolul al XIX-lea.”¹⁴ Deopotrivă admirat – chiar și de Leibl – sau contestat, Feuerbach a fost încununat cu aura unui excentric, a unui geniu neînțeleș,

italienischen Impressionismus, dessen Werke ihm während seines Italienaufenthalts 1900 - 1901 vielleicht bekannt geworden waren.

Ganz anders, als dies der Fall bei Leibl war, müssen wir das Thema Leitbild in Verbindung mit Anselm Feuerbach angehen. Es liegt eigentlich ein besonderes Paradoxon in dem Wunsch Coulins, sich einem bestimmten Künstler Vorbild annähern zu wollen, während er auf der formalen Seite und in der Weise seines malerischen Vortrags in einer ganz anderen Dimension als dieser tätig ist. Harald Krasser hat versucht, mindestens einen Aspekt dieser Vorbildnahme zusammenzufassen: „Was Coulin sich an Feuerbach zum Vorbild nahm, war also keineswegs die Ideenmalerei, sondern die Formschönheit, der Adel der Gestaltung...“¹³ Damit wird das Vorhandensein eines künstlerischen Bestrebens angesprochen, das Coulin bestimmt nicht fremd war, das jedoch mit höchster Wahrscheinlichkeit nicht ausgereicht hätte, um einem so konsequent mit seinen Vorhaben umgehenden Künstler wie ihm, als einzige Zielsetzung in Verbindung mit der Persönlichkeit Feuerbachs zu dienen. In der Bewunderung für Feuerbach stecken auch Gründe anderer Art als jene, die das Interesse für die Kunst Leibls erklären. Während er in der Nähe zu Leibl nach neuen Mitteln zur Bereicherung einer seinem

**Violonista /
Die Geigerin**
1907
Cat. / Kat. 18

Portretul
pictoriței
Edith Soterius
von Sachsenheim
/Bildnis der
Malerin Edith
Soterius von
Sachsenheim
1907
Cat./Kat. 9

căruia i-a fost dat, la finele unei ere, să desăvârșească clasicismul în forma lui cea mai nobilă. Ideea aceasta se naște în ciuda faptului că lucrările sale inspirate din surse ale antichității greco-romane nu sunt în nici un caz gândite ca omagii la adresa clasicismului antichității. Datorită frumuseții lor sublimate, reci și distante și grație monumentalității unei compoziții de o limpezime fără cusur, operele sale întrupează perfect acel „cult al idealului”, sortit să se opună prin măreția mesajului poetic unei modernități înțelese doar ca o modă „ce nu se supune decât comandamentului zilei și nu ține cont decât de «realul» definit prin precepte profesionale.”¹⁵

Coulin a pledat perseverent, pe parcursul întregii sale vieți, adesea și în contradicție cu opacitatea și indiferența contemporanilor, pentru recunoașterea libertății spirituale a artistului și pentru impunerea unui înalt profesionalism în artă. Pe fondul unor astfel de principii el a înțeles să se bazeze, într-o măsură mai mare decât oricare dintre foștii elevi ai lui Carl Dörschlag, pe propriul talent, dar și pe cultivarea controlată a posibilităților de perfecționare a meșteșugului artistic, în căutarea unor căi proprii de depășire a impasului în care se afla arta transilvăneană în jurul anului 1900. Aceleași mod de gândire l-a ajutat să și precizeze și conștiința valorii de sine, ceea

Temperament entsprechenden Malerei sucht, weht in der Verehrung Feuerbachs der Atem eines großen Anspruchs. Als Coulin die Kunst Feuerbachs nach mehr als einem Jahrzehnt nach dessen Tod entdeckte, war dieser schon zu einer der umstrittensten Persönlichkeiten der deutschen Kunst des späten 19. Jahrhunderts avanciert. In dem 1893 erschienenen Standardwerk „Geschichte der Malerei im 19. Jahrhundert“ sieht der Kunsthistoriker Richard Muther in diesem seinem Zeitgenossen „einen Modernen, den das Fieber der Décadence durchschüttelt“ und der „all’ die Widersprüche, die das 19. Jahrhundert züchtet, in seinem Innern mitempfand.“¹⁴ Von vielen – auch von Leibl! – verehrt, von anderen in Frage gestellt, umgab ihn die Aura des Sonderlings, des verkannten Genies, dem es gegeben war, den Klassizismus am Ende einer Ära in seiner edelsten Form zu vollenden. Und das, obwohl seine aus dem Gedankengut des griechisch-römischen Altertums inspirierten Werke keine Huldigung an die klassische Kunst der Antike sind. Mit ihrer erhabenen, kühl-distanzierten Schönheit und der ruhigen, monumentalen, kristallklaren Komposition verkörpern sie den „Kultus des Idealen“, der sich mit Größe und Poesie jener bloß als Modeerscheinung wahrgenommenen Moderne widersetzt, die „nur dem Tag gehorcht und nur das

ce l-a încurajat să-și ia libertatea de a-și alege idealurile artistice la un nivel înalt, pe care a sperat și el însuși să-l atingă.

Privită din perspectiva unor asemenea constatări, admirația lui Coulin pentru Feuerbach nu are nimic comun cu interesul aproape exclusiv al maestrului german pentru o clasicitate atemporală, grefată pe teme inspirate din antichitate. Arta pictorului sibirian evoluează pe un cu totul alt nivel stilistic, aproape lipsit de zone de contact cu substratul de idei al compozițiilor teatrale, intens atmosferizate ale lui Feuerbach. Este limpede deci, că ideea de a realiza ceva „asemenea lui Feuerbach” se cere interpretată, în primul rând, sub aspectul dimensiunii ei psihologice. În formularea acestei aspirații se manifestă dorința deplinei recunoașteri, speranța depășirii condiției precare a artistului provincial, dar și voința de a se regăsi pe sine la un nivel mult mai înalt al calității expresiei artistice.

Referindu-se la Leibl, Eberhard Hanfstaengl, personalitate marcantă a criticii de artă germane interbelice, scria în anul 1938: „[Leibl] le-a arătat celor mai buni dintre contemporanii săi, ce poate pictura, i-a îndrumat pe unii dintre ei, prin forța propriului exemplu, pe drumul pe care trebuiau să-l urmeze, dar discipoli, cu adevărat, nu a avut niciodată.”¹⁶ Până la un anumit punct

professorisch «Reale» wahrnimmt.”¹⁵

Coulin hat Zeit seines Lebens für das Bewahren der geistigen Unabhängigkeit des Künstlers gekämpft und sich für die hohe Professionalität der Kunst eingesetzt – oft auch gegen die Engstirnigkeit und Gleichgültigkeit seiner Zeitgenossen. Es wird an diesem Grundsatz gelegen haben, dass er sich mehr als alle ehemaligen Dörschlag-Schüler auf Talent, aber auch auf handwerkliche Disziplin verlassen hat, um nach eigenen, unverbrauchten Wegen aus dem lauen Kunstbetrieb Siebenbürgens in der Zeit um 1900 zu suchen. Aus dem gleichen Grund nahm er sich selbstbewusst auch die Freiheit, seine Vorbilder in einer Welt der Größen zu suchen, deren Weg er mit eisernem Willen auch zu beschreiten hoffte. So gesehen, hat Coulin's Verehrung für Feuerbach gewiss kaum etwas mit der Fixierung des deutschen Meisters auf eine weltfremde Klassizität oder mit ihren fast ausschließlich antiken Themen zu tun. Die Kunst des Hermannstädter Malers bewegt sich auf einer völlig verschiedenen Stilebene und hat fast keine Berührungspunkte mit den theatralisch-stimmungsvollen Kompositionen Feuerbachs. Coulin's Wunschtraum „etwas wie Feuerbach“ zu schaffen, lässt sich also vor allem in seiner psychologischen Dimension deuten. Daraus spricht die Sehnsucht

constatăm – păstrând, desigur, proporțiile – o situație asemănătoare și în cazul lui Coulin. Nimeni până la el nu a reușit, în mediul artistic sășesc, să-i egaleze potențialul creator și să atingă, asemenea lui, calitatea unei arte evaluabile după etaloane europene. Cu toate acestea, arta sa nu a avut continuatori, deși locul ocupat de personalitatea lui Coulin în spațiul artistic transilvănean s-a bucurat de o relativă recunoaștere încă din timpul vieții, și mai ales după moartea sa.

În 1912 – anul în care Arthur Coulin se stingea din viață – impresionismul francez devenise un episod istoric, Kandinsky crease primele opere abstracte, iar teoria cubismului analitic era deja formulată. Privit din perspectiva acestor evoluții, Coulin îndeplinește toate datele unui personaj depășit de epoca în care trăia, fiind astfel pus într-o situație asemănătoare celor doi corifei ai artei germane, Leibl și Feuerbach, de care se simțea atât de legat. Prin opera sa realizase însă un important salt calitativ, creând premisele uneiia dintre cele mai timpurii forme de apropiere a picturii transilvănene de limbajul modernității. Motivele pentru care a rămas, în continuare, într-o măsură importantă, ancorat în tradiție, se explică, fără îndoială, și prin faptul că arta germană a epocii sale, de care se simțea atât de apropiat, străbătea la rândul ei o perioadă

nach Anerkennung, die Hoffnung auf eine Ausbruchsmöglichkeit aus der prekären Existenz des Provinzkünstlers und der Willen, seiner Schaffenskraft auf einer weitaus höheren Ebene zum bildnerischen Ausdruck zu verhelfen.

1938 schrieb Eberhard Hanfstaengl, der spätere langjährige Direktor des Münchner Lenbachhauses, über Leibl, er habe „den Besten seiner Zeitgenossen gezeigt, was Malerei sein kann, und hatte dem einen oder anderen durch sein Vorbild den Weg gewiesen, aber Schüler im engeren Sinn hat Leibl nicht gehabt.“¹⁶ In einem freilich ungleich geringeren Ausmaß wiederholt sich dieses Szenario auch im Falle Coulins. Keiner der siebenbürgisch-sächsischen Künstler hat vor ihm dieses hohe Maß an künstlerischem Schöpfungspotenzial erreicht und sich so eindeutig an europäischen Maßstäben messen lassen. Doch obwohl man den Stellenwert seines Oeuvres innerhalb der überschaubaren siebenbürgisch-sächsischen Kunstwelt zum Teil schon zu Lebzeiten, vor allem aber nach seinem Tod erkannt hatte, blieb seine Kunst ohne Nachfolger.

Als Arthur Coulin 1912 verstarb, war der Impressionismus in Frankreich schon Geschichte, hatte Kandinsky bereits die ersten abstrakten Werke geschaffen und der analytische Kubismus seine Theorie

de criză sub raportul relației cu tendințele de înnoire provenite din interior și din exterior. Însă cauza decisivă a acestui fenomen trebuie căutată în realitatea mediului artistic transilvănean, din care provenea, și care nu era încă pregătit pentru a face următorul pas în direcția unei deschideri către arta secolului al XX-lea. Prin fermitatea cu care a promovat o formă nouă de profesionalitate în artă, Arthur Coulin a favorizat în mare măsură efortul generației următoare de a întreprinde acest pas, cu efecte care s-au făcut resimțite până în primele linii ale avangardei.

NOTE

¹ Hermann Konnerth: *Die Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin in Hermannstadt (Expoziția comemorativă Arthur Coulin la Sibiu)*, în *Die Karpathen*, VII, nr. 1 (1913), p. 4.

² Idem.

³ Vezi și Gudrun-Liane Ittu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, reflectate în publicații*, București, 2008, pp. 36-45

⁴ În jurul anului 1888 Școala de Stat pentru Arte și Meserii din Graz (astăzi „Ortweinschule“) avea și o secție de meșteșuguri artistice, care includea, la rândul ei, și o școală de specialitate pentru meseria de pictor decorator, cu durata de 4 ani. Cel mai important profesor care a activat în această școală a fost sculptorul Carl Lacher, cel care va deveni, începând cu 1892, directorul muzeului de arte decorative „Joanneum“ din Graz. Arthur Coulin nu apare în listele absolvenților acestei școli, fapt care nu exclude însă eventualitatea unei participări la cursuri în calitate de audient. E posibil, de asemenea, ca tânărul sibian să fi participat la cursurile de pictură și modelaj, inaugurate în anul 1876, la care participau mulți tineri din provinciile monarhiei austro-ungare. Aceste cursuri aveau durata de un an (cu posibilitatea de prelungire), fiind conduse de aceeași profesori ca și cursurile de 4 ani. (Informație

ausgearbeitet. Vor diesem Hintergrund war Coulin, zweifellos, ein Unzeitgemäßer – so wie es übrigens, gemessen an ihrer Zeit, auch die von ihm verehrten Leibl und Feuerbach waren. Mit seinem Werk gelang ihm aber ein wichtiger Qualitätssprung und eine der frühesten Annäherungen der siebenbürgischen Malkunst an die Sprache der Moderne. Dass er immer noch, bis zu einem gewissen Punkt, in der Tradition verankert blieb, ist freilich auch dadurch zu erklären, dass die ihm am nächsten liegende, deutsche Kunst seiner Zeit, ihrerseits Schwierigkeiten hatte, Neuland zu betreten. Doch die viel wichtigere Erklärung ergibt sich aus der Tatsache, dass die siebenbürgische Kunstwelt, aus der er stammte, noch nicht reif für einen nächsten, großen Schritt war. Dass die darauf folgende Generation diesen Schritt vollziehen durfte, zum Teil bis an die vorderste Front der Avantgarde, ist in hohem Maße Coulin zu verdanken, seinem hohen Anspruch an die Qualität der Kunst.

ANMERKUNGEN

¹ Hermann Konnerth, *Die Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin in Hermannstadt*, In *Die Karpathen* 7 (1913), H. 1, S. 4.

² Ebenda.

³ Vgl. hierzu auch Gudrun-Liane Ittu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, reflectate în publicații (Tradition, Moderne und Avantgarde in der bildenden Kunst Siebenbürgens*

comunicată de domnul arhitect Eugen Gross din Graz, căruia doresc să-i mulțumesc în mod deosebit și pe această cale.)

⁵ Vezi și Marius J. Tataru, *Wirklichkeitssuche und Bilderfindung (Între căutarea realității și revelația imaginii, în Meisterwerke der Klassischen Moderne in Siebenbürgen. Malerei aus der Zeit von 1900 bis 1950* [Ausstellungskatalog]. Stadt- und Bergbaumuseum Freiberg, 18.9. bis 17.11.2004 (*Capodopere ale clasicității moderne în Transilvania. Pictură din perioada 1900-1950*) [Catalog]. Muzeul de Istorie al Orașului și al Mineritului, Freiberg, 18.09. – 17.11.2004, pp. 14-19.

⁶ Harald Krasser, *Arthur Coulin*, București, 1970, p. 8.

⁷ Idem, p. 16.

⁸ C [Arthur Coulin], *Budapester Kunsteindrücke (Impresii artistice budapestane) și Ältere englische Kunst in Berlin (Artă veche engleză la Berlin)*, în *Die Karpathen I* (1908), nr. 12, p. 381.

⁹ Idem.

¹⁰ Cit. apud Krasser (v. nota 4), p. 8.

¹¹ Krasser (v. nota 4), p. 26-29.

¹² Cit. apud Eugen Diem: *Wilhelm Leibl, Leben und Werk (Wilhelm Leibl, viața și opera)*, în *Wilhelm Leibl und sein Kreis* [Ausstellungskatalog], Städtische Galerie im Lenbachhaus München, 25.7. bis 29.9.1974 (*Wilhelm Leibl și cercul său*) [Catalog], Muzeul Lehnbachhaus, München 25.07. – 29.09.1974, p. 15.

¹³ Krasser (v. nota 4), p. 28.

¹⁴ Richard Muther, *Geschichte der Malerei im 19. Jahrhundert (Istoria picturii în secolul al XIX-lea)*, vol. II, München, 1893, p. 407.

¹⁵ Walter Schmitz, *Der unerlöste Prophet. Zum Literarischen Werk des Adolf Friedrich Graf von Schack (Profetul neizbăvit. Despre opera literară a lui Adolf Friedrich Graf von Schack)*, în Christian Lenz (editor), *Adolf Friedrich Graf von Schack. Kunstsammler, Literat und Reisender (Adolf Friedrich Graf von Schack, colecționar de artă, literat și călător)*, München, 1994, p. 71; cit. apud Jürgen Ecker, *Poesie und Vernunft (Poezie și rațiune)*, în *Anselm Feuerbach* [Ausstellungskatalog], Historisches Museum der Pfalz Speyer, 15.9.2002 bis 19.1.2003 (*Anselm Feuerbach*) [Catalog], Muzeul Istoric al Palatinatului, Speyer, 15.09.2002 - 19.01.2003, Ostfildern-Ruit 2002, pp. 51-52.

¹⁶ Eberhard Hanfstaengl, *Leibl. Das bäuerliche Antlitz (Leibl. Figura țăranului)*, în *Wilhelm Leibl und sein Kreis* (vezi nota 10), p. 54.

am Ende des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts – Schilderungen in den Periodika), Bukarest, 2008, S. 36-45.

⁴ Um 1888 besaß die Grazer Staatsgewerbeschule (heute „Graz-Ortweinschule“) eine kunstgewerbliche Abteilung, in der es auch eine vierjährige Fachschule für Dekorationsmaler gab. Der bedeutendste Lehrer an der kunstgewerblichen Abteilung war der Bildhauer Carl Lacher, der ab 1892 auch Direktor des Kunstgewerbemuseums „Joanneum“ war. Arthur Coulin erscheint jedoch in nicht in der Liste der Absolventen, was natürlich nicht ausschließt, dass er als Gasthörer Kurse besuchte. Es besteht ebenfalls die Möglichkeit, dass Coulin die seit Beginn 1876 offenen Mal- und Modellierkurse besuchte, die von vielen Schülern aus der damaligen K.u.K. Monarchie besucht wurden. Diese Kurse wurden nur einjährig geführt (mit Fortsetzungsmöglichkeit), dieselben Lehrer wie in der 4-jährigen Abteilung unterrichteten auch dort. (Schriftliche Mitteilung des Herrn Dipl.-Ing. Arch. Eugen Gross, Graz, dem ich auch auf diesem Wege meinen herzlichen Dank aussprechen möchte.)

⁵ Vgl. hierzu auch Marius J. Tataru, *Wirklichkeitssuche und Bilderfindung, In, Meisterwerke der Klassischen Moderne in Siebenbürgen. Malerei aus der Zeit von 1900 bis 1950* [Ausstellungskatalog]. Stadt- und Bergbaumuseum Freiberg, 18.9. bis 17.11.2004, S. 14-19.

⁶ Harald Krasser, *Arthur Coulin*, Bukarest, 1970, S. 8.

⁷ Ebenda, S. 16.

⁸ C [Arthur Coulin], *Budapester Kunsteindrücke und Ältere englische Kunst in Berlin*, in *Die Karpathen I* (1908), H. 12, , S. 381.

⁹ Ebenda.

¹⁰ Zit. nach Krasser (wie Anm. 4), S. 8.

¹¹ Krasser (wie Anm. 4), S. 26-29.

¹² Zit. nach Eugen Diem, *Wilhelm Leibl, Leben und Werk*, in *Wilhelm Leibl und sein Kreis* [Ausstellungskatalog], Städtische Galerie im Lenbachhaus München, 25.7. bis 29.9.1974, S. 15.

¹³ Krasser (wie Anm. 4), S. 28.

¹⁴ Richard Muther, *Geschichte der Malerei im 19. Jahrhundert*, Bd. 2, München 1893, S. 407f.

¹⁵ Walter Schmitz, *Der unerlöste Prophet. Zum Literarischen Werk des Adolf Friedrich Graf von Schack*, in Christian Lenz (Hrsg.), *Adolf Friedrich Graf von Schack. Kunstsammler, Literat und Reisender*, München 1994, S. 71; zit. nach Jürgen Ecker, *Poesie und Vernunft*, in *Anselm Feuerbach* [Ausstellungskatalog], Historisches Museum der Pfalz Speyer, 15.9.2002 bis 19.1.2003, Ostfildern-Ruit 2002, S. 51-52.

¹⁶ Eberhard Hanfstaengl, *Leibl. Das bäuerliche Antlitz*, in *Wilhelm Leibl und sein Kreis* (wie Anm. 10), S. 54.

Arthur Coulin și centrul artistic brașovean (1901-1908)

Radu Popica

Arta transilvăneană a traversat în intervalul cuprins între deceniul nouă al secolului XIX și sfârșitul primei conflagrații mondiale o perioadă de tranziție spre modernitate. În sud-estul Transilvaniei, spațiu individualizat prin structuri etnice și culturale specifice, principalii promotori ai modernismului artistic au fost elevii profesorului sibian Carl Dörschlag (1832-1917): Robert Wellmann (1866-1946), Octavian Smigelschi (1866-1912), Fritz Schullerus (1866-1898) și Arthur Coulin (1869-1912), la care se adaugă mai târziu Friedrich Miess (1854-1935). Mediul conservator și provincial, mentalitatea și educația artiștilor transilvăneni, formați în respectul formelor clasice, au determinat îmbrățișarea unui ethos artistic caracterizat prin interferența tradiției (academismul) cu un modernism moderat (simbolism, Jugendstil), excluzând apelul la formulele avangardiste. Asimilarea elementelor moderne s-a realizat treptat, organic, fără cezuri radicale, asigurând premisele fără de care următoarea generație de artiști transilvăneni nu ar fi reușit să se integreze deplin modernității artistice. Creația ar-

Arthur Coulin und das Kronstädter Kunstzentrum (1901-1908)

Radu Popica

Für die siebenbürgische Kunst bildet die Zeitspanne vom Anfang der 1890er Jahre bis zum Ende des Ersten Weltkriegs eine Übergangszeit zur Moderne hin. Im Südosten Siebenbürgens, einem von besonderen ethnischen und kulturellen Strukturen geprägten Lebensraum, waren die wichtigsten Förderer der künstlerischen Moderne die Schüler des Hermannstädter Professors Carl Dörschlag (1832-1917): Robert Wellmann (1866-1946), Octavian Smigelschi (1866-1912), Fritz Schullerus (1866-1898) und Arthur Coulin (1869-1912), zu denen auch der etwas ältere Friedrich Mieß (1854-1935) stieß. Das konservative und provinzielle Umfeld, die Mentalität und Erziehung der siebenbürgischen Künstler, der erziehungsbedingte Respekt für die klassischen Formen bedingte einen künstlerischen Ethos, der sich durch die Interferenz der Tradition (Akademismus) mit einer moderaten Moderne (Symbolismus, Jugendstil), unter Ausschluss des Einsatzes avantgardistischer Formeln charakterisiert. Die Assimilierung moderner Elemente geschah stufenweise, organisch, ohne radikale Zäsuren und

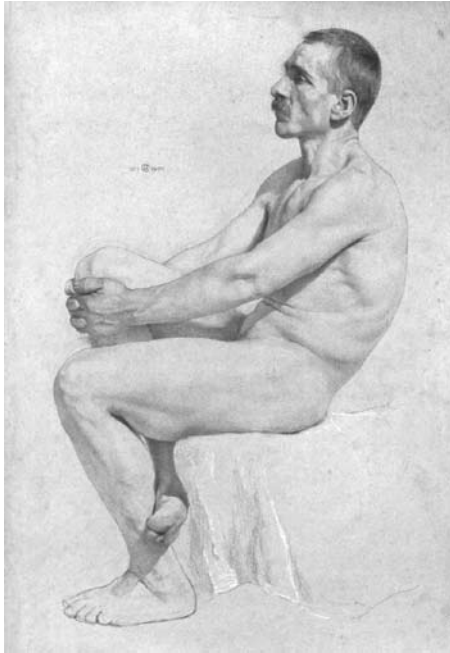
tistică, preocupările multiple, publicistica, activitatea desfășurată în calitate de promotor al artei transilvănene, ne îndreptătesc să vedem în Arthur Coulin personalitatea ce încarnează cel mai bine spiritul timpului în plan artistic, fapt confirmat și de aprecierile contemporanilor.

Arthur Coulin a urmat un itinerariu formativ complex, nu lipsit de piedici și dificultăți, ce l-a purtat la München (1889-1891), Budapesta (1892-1900) și Roma (1900-1901; 1908-1912). Comparativ cu anii îndelungați în care s-a aflat departe de locurile natale, perioada petrecută în patrie, la Brașov, poate părea scurtă și nu atât de semnificativă. Coulin s-a aflat la Brașov, cu întreruperi prilejuite de scurte călătorii, între anii 1901-1908. Considerăm că moștenirea lui Coulin, așa cum ni se înfățișează astăzi, datorează mult acestei perioade de maturitate creatoare, dar și de intensă activitate în folosul artei transilvănene. De acest legat a beneficiat și centrul artistic brașovean. De perioada brașoveană a lui Coulin s-a ocupat unul dintre cei mai competenți exegeți ai operei sale, Harald Krasser¹. Timpul scurs și accesul la noi surse documentare fac posibilă completarea unor lacune și reevaluarea activității desfășurate de Coulin la Brașov dintr-o triplă perspectivă: contribuția la afirmarea centrului artistic brașovean, rolul

bildete die Voraussetzung, ohne die sich die folgende siebenbürgische Künstlergeneration nicht vollständig in die künstlerische Moderne hätte einfügen können. Sein künstlerisches Schaffen, die vielfältigen Beschäftigungen, Veröffentlichungen, seine Tätigkeit als Förderer der siebenbürgischen Kunst berechtigen uns dazu, in Arthur Coulin jene Persönlichkeit zu sehen, die am ehesten den Zeitgeist im künstlerischen Bereich verkörpert; eine Tatsache, die auch durch die Aussagen seiner Zeitgenossen bestätigt wird.

Arthur Coulin durchlief einen komplexen Ausbildungsweg, nicht frei von Hindernissen und Schwierigkeiten, der ihn nach München (1889-1891), Budapest (1892-1900) und Rom (1900-1901; 1908-1912) führte. Im Vergleich zu der langen Zeitspanne, die er fern der Heimat verbrachte, könnte die in seiner Heimatstadt Kronstadt verbrachte Zeit kurz und weniger bedeutsam scheinen. Coulin verbrachte die Jahre 1901-1908, nur von kurzen Reisen unterbrochen, in Kronstadt. Wir sind der Meinung, dass Coulins Erbe, so wie es uns heute zur Verfügung steht, dieser Zeit der schöpferischen Reife und der intensiven Bemühungen um die siebenbürgische Kunst viel verdankt. Von diesem Erbe hat auch das Kronstädter Kunstzentrum profitiert. Mit Coulins Kronstädter Zeit hat sich einer

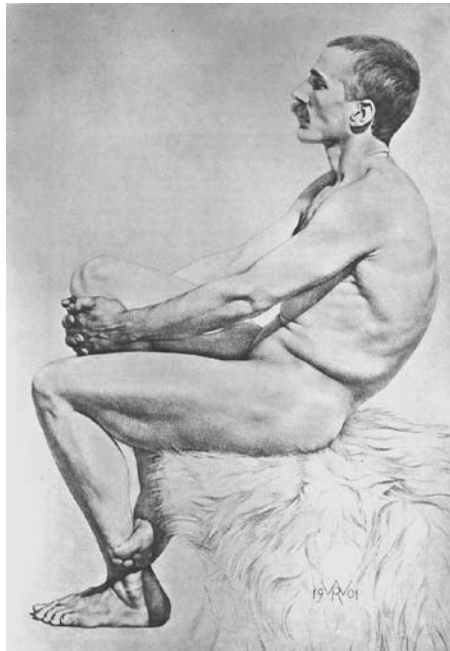
Arthur Coulin,
**Nud de bärbat/
Männlicher Akt**
Cat/Kat. 38

der kompetentesten Exegeten seines Werks befasst, nämlich Harald Krasser¹. Die zeitliche Distanz und der Zugang zu neuen Dokumentationsquellen ermöglichen es, einige Lücken zu schließen und Coulins Tätigkeit in Kronstadt aus einer dreifachen Perspektive neu zu bewerten: sein Beitrag zur Etablierung des Kronstädter Kunstzentrums, seine Rolle in den siebenbürgischen Kunstbestrebungen zu Anfang des 20. Jahrhunderts und seine Fortschritte im Bereich des künstlerischen Schaffens.

Coulin verlässt Rom zu Beginn des Jahres 1901², nachdem er sechs Monate bei seinem alten Freund Robert Wellmann in der von diesem begründeten Künstlerkolonie in Cervara di Roma verbracht hatte.³ Am 5. Februar vermeldet die *Kronstädter Zeitung*⁴, ein Tageblatt, dass konsequent über Coulins künstlerische Tätigkeit berichtete, seine Anwesenheit in Kronstadt. Coulins Aufenthalt in Kronstadt geschah eher umständehalber und sollte nicht von langer Dauer sein. Er bleibt dann jedoch mehr als sieben Jahre lang. Die Gründe dafür sind in den finanziellen Schwierigkeiten zu sehen, die Coulin und seine Familie immer wieder zu überwinden hatten. In Kronstadt hoffte Coulin die nötigen finanziellen Mittel aufzutreiben, um sich mit seiner Familie in Rom niederlassen zu können.⁵ Auf den ersten

Robert Wellmann,
**Studiu de nud/
Aktstudie**
1901
Reproducere
după
Die Karpathen/
Reproduktion
nach
Die Karpathen,
IV, 15 Octombrie/
Oktober
1910, Nr. 2

jucat în mișcarea artistică transilvăneană de la începutul secolului XX și progresele realizate în planul creației.

Coulin părăsește Roma la începutul anului 1901², după ce petrecuse șase luni alături de vechiul său prieten, Robert Wellmann, în colonia artistică întemeiată de acesta la Cervara di Roma.³ La 5 februarie, *Kronstädter Zeitung*⁴, cotidian ce i-a oglindit consecvent activitatea și realizările artistice, îi semnaleză prezența la Brașov. Stabilirea lui Coulin la Brașov a fost mai degrabă conjuncturală și s-a dorit a fi de scurtă durată. Va rămâne însă aici pentru mai bine de șapte ani. Motivele acestei decizii trebuie căutate în dificultățile financiare pe care artistul și familia sa le înfruntau permanent. La Brașov, Coulin spera să obțină resursele financiare necesare stabilirii împreună cu familia la Roma.⁵ La prima vedere, Brașovul poate părea o alegere neobișnuită, având în vedere proeminența artistică a centrului artistic sibian și faptul că la Sibiu se găseau familia, prietenii și mentorul său. Brașovul nu-i era străin. Legăturile de familie și anii copilăriei petrecuți aici îl familiarizaseră cu orașul. Însă nu aceste considerente au cântărit cel mai mult în decizia sa. La începutul secolului XX, Brașovul era un oraș dinamic din punct de vedere economic și social. Coulin își punea speranța în comenzile portretistice ale

Blick scheint Kronstadt eine ungewöhnliche Wahl zu sein, wenn man die Vorherrschaft des Herrmannstädter Kunstzentrums und die Tatsache, dass seine Familie, Freunde und sein Mentor in Hermannstadt lebten, in Betracht zieht. Kronstadt war ihm jedoch nicht fremd. Familienbeziehungen und die dort verbrachten Kindheitsjahre hatten ihm die Stadt vertraut gemacht. Aber nicht diese Gründe überwogen bei seinem Entschluss. Am Anfang des 20. Jahrhunderts war Kronstadt vom sozialen und wirtschaftlichen Standpunkt aus eine dynamische Stadt. Coulin hoffte auf Porträtbestellungen der reichen Kronstädter Bürger. Auch der wenig entwickelte Kunstbetrieb Kronstadts ermutigte ihn zu diesem Schritt, da dort außer Friedrich Mieß kein Künstler seines Formats tätig war.

Die lange Abwesenheit vom siebenbürgischen Kunstbetrieb machte sich bemerkbar. Seine Generationskollegen Robert Wellmann und Karl Ziegler (1866-1945) waren durch ihre in den vorangehenden Jahren in Hermannstadt gezeigten Ausstellungen bekannt geworden und wurden vom siebenbürgischen Publikum geschätzt. Also nimmt sich Coulin als Erstes vor, sich beim heimischen Publikum bekannt zu machen. Kaum in der Stadt angekommen, gibt er schon die Vorbereitung einer Ausstellung bekannt,

înstăritei burghezii brașovene. Era încurajat și de mediul artistic slab dezvoltat, la Brașov nefiind activ, cu excepția lui Friedrich Miess, niciun artist de valoarea sa.

Absența îndelungată din viața artistică a Transilvaniei se făcea simțită. Prin intermediul expozițiilor deschise la Sibiu în anii anteriori, colegii săi de generație, Robert Wellmann și Karl Ziegler (1866-1945), deveniseră cunoscuți și apreciați de publicul transilvănean. Ca atare, Coulin își propune mai întâi să se facă cunoscut publicului local. Abia sosit în oraș, artistul anunță pregătirea unei expoziții, deschisă la 24 februarie în Casa Copony (strada Michael Weiss nr. 2).⁶ Expoziția a fost întâmpinată cu deosebit interes de publicul brașovean și a beneficiat de cronici entuziaste⁷, fapt deloc surprinzător. Spre deosebire de Sibiu, unde, începând din 1887, aveau loc periodic expoziții de artă, de grup sau individuale, la Brașov, cu câteva modeste excepții⁸, nu exista tradiția manifestărilor expoziționale artistice. Ulterior, expoziția s-a deschis la Sighișoara și Sibiu.

În perioada următoare, Coulin s-a preocupat să fie mereu în atenția publicului brașovean. La 19 mai 1902 deschide o nouă expoziție personală la Brașov⁹, iar câteva luni mai târziu expune în vitrina librăriei Zeidner un dublu portret înfățișându-i pe

die dann am 24. Februar in Copony-Haus eröffnet wird (Michael-Weiss-Straße Nr. 2).⁶ Die Ausstellung wurde von den Kronstädtern mit großem Interesse aufgenommen und erhielt begeisterte Besprechungen⁷, was gar nicht verwunderlich ist. Im Unterschied zu Hermannstadt, wo seit 1887 regelmäßig Kunstausstellungen stattfanden (einzelne Künstler oder Gruppen), gab es in Kronstadt, mit einigen bescheidenen Ausnahmen⁸, keine Tradition in diesem Bereich. Später wurde die Ausstellung auch in Schäßburg und Hermannstadt gezeigt.

In der folgenden Zeitspanne versucht Coulin, sich ständig die Aufmerksamkeit des Kronstädter Publikums zu sichern. Am 19. Mai 1902 eröffnet er eine neue, eigene Ausstellung in Kronstadt⁹, einige Monate später stellt er in den Auslagen der Zeidner-Buchhandlung ein Doppelporträt des Johann Lukas Hedwig und des Maximilian Leopold Moltke¹⁰ aus, eine Bestellung der Evangelischen Schule in der Blumenau¹¹. In Juli 1903 können die Kronstädter, ebenfalls in der Zeidner-Buchhandlung, eine Ansicht von Kronstadt¹² bewundern, die Coulin gemalt hatte.¹³ Auch wenn ihn in den folgenden Jahren andere Tätigkeiten viel Zeit und Energie kosten, sorgt Coulin dafür, dass seine Arbeiten an den Gemeinschaftsausstellungen des Sebastian Hann-Vereins¹⁴ beteiligt

Johann Lukas Hedwig și Maximilian Leopold Moltke¹⁰, comandă realizată pentru Școala evanghelică din Blumăna¹¹. În iulie 1903, tot la librăria Zeidner, brașovenii pot admira un peisaj al Brașovului¹² aparținând pictorului.¹³ Chiar dacă în anii următori activitățile extra-artistice îi vor absorbi o mare parte din timp și energie, Coulin va avea grijă ca lucrările sale să figureze în expozițiile colective organizate de „Asociația Sebastian Hann”¹⁴. Exemplul oferit de Coulin a încurajat și alți artiști, mai ales din generația tânără, să se prezinte în fața publicului¹⁵. Astfel sunt create și la Brașov premisele pentru o adevărată viață artistică și expozițională.

Contribuția lui Coulin la dezvoltarea centrului artistic brașovean și a artei transilvănene nu s-a limitat doar la activitatea expozițională. Încă de la sosirea la Brașov, printr-o intensă activitate, a susținut consecvent interesele și aspirațiile artei autohtone. În august 1902, împreună cu Friedrich Miess, îl găsim printre organizatorii expoziției Emerich Tamás, deschisă la Școala evanghelică din Brașov în memoria tânărului pictor¹⁶, care încetase din viață cu puțin timp înainte. Coulin a găsit în Miess un adevărat partener, alături de care va lucra deseori¹⁷. Și datorită mai tânărului său coleg, atelierul lui Miess a devenit în acești ani un loc de pelerinaj obligatoriu pentru tinerii artiști și iubitorii

sind. Coulin's Vorbild ermutigte auch andere Künstler, vor allem der jüngeren Generation, sich dem Publikum vorzustellen¹⁵. Dadurch werden auch in Kronstadt die Voraussetzungen für ein wahrhaftiges Kunstleben und eine Ausstellungskultur geschaffen.

Coulin's Beitrag zur Entwicklung des Kronstädter Kunstzentrums und der siebenbürgischen Kunst beschränkte sich nicht nur auf die Ausstellungstätigkeit. Seit seiner Ankunft in Kronstadt unterstützte er durch seine intensive Tätigkeit die Interessen und Ziele der heimischen Kunst. Im August 1902 gehört er zusammen mit Friedrich Mieß zu den Veranstaltern der Emerich-Tamás-Ausstellung, die zum Gedenken an den kurz vorher verstorbenen jungen Maler¹⁶ in der Evangelischen Schule von Kronstadt eröffnet wird. Coulin gewann in Mieß den richtigen Partner und arbeitete oft mit ihm zusammen¹⁷. Das Atelier von Mieß hingegen hatte es dem jüngeren Kollegen zu verdanken, dass es in jenen Jahren zu einem Pilgerort junger Künstler und Kunstliebhaber wurde¹⁸. Viele der jungen Künstler wie Hans Eder, Hans Mattis-Teutsch, Margarete Depner, Eduard Morres, Arnold Siegmund, Walther Teutsch, Ernst Honigberger erwerben ihre ersten Kunstkenntnisse durch die Besuche bei den zwei Meistern. Aus ihren Reihen ging die Gruppe hervor, die Kronstadt zu einem der

Arthur și Olga
Coulin împreună
cu Friedrich
Miess/
Arthur und Olga
Coulin mit
Friedrich Miess
*Arhiva familiei
Coulin, Germania
Archiv der
Familie Coulin,
Deutschland*

de artă¹⁸. Mulți dintre artiștii aparținând generației tinere, Hans Eder, Hans Mattis-Teutsch, Margarete Depner, Eduard Morres, Arnold Siegmund, Walther Teutsch, Ernst Honigberger, vor deprinde primele noțiuni artistice frecventându-i pe cei doi maeștri. Din rândul lor s-a recrutat nucleul grupului ce a impus Brașovul ca unul dintre cele mai importante centre artistice ale Transilvaniei din perioada interbelică. Urmând propriul lor drum în artă, tinerii artiști nu vor imita pictura lui Coulin și Miess. Și-au însușit în schimb lecția meșteșugului temeinic și a deosebitei probități profesionale.

La Brașov, Coulin s-a integrat unui cerc

wichtigsten siebenbürgischen Kulturzentren der Zwischenkriegszeit machte. Die jungen Künstler gehen ihren eigenen künstlerischen Weg, ohne sich von Coulin und Miess beeinflussen zu lassen. Doch lernen sie von diesen handwerklich gründlich zu arbeiten und die Berufsehre hochzuhalten.

Coulin findet in Kronstadt Anschluss an den Kreis von Intellektuellen, dem Ernst Kühlbrandt¹⁹, Adolf Meschendörfer²⁰, Oskar Netoliczka²¹ und Albert Schuller²² angehören. Sie alle hatten sich das Anheben des kulturellen Niveaus der sächsischen Gesellschaft durch Literatur und Kunst zum Ziel gesetzt, und traten für die Erhaltung und Wertschätzung des sächsischen kulturellen und künstlerischen Erbes ein. Coulin spielt in diesem Kreis die Rolle eines Katalysators, wie er später Albert Schuller gesteht: „in diesen glücklichen Jahren, wurde Coulin dank seiner faszinierenden Persönlichkeit zum geistigen Zentrum eines Freundeskreises mit ähnlichen Vorstellungen“²³. 1902 werden der Zusammenhalt und die Überzeugungen der Gruppe durch den Beschluss des Stadtrats, das alte Rathaus abzureißen und an seiner Statt ein neues Gebäude²⁴ zu errichten, auf die Probe gestellt. Die *Kronstädter Zeitung* initiiert eine breit angelegte Pressekampagne zur Rettung des Bauwerks. Unter anderem beziehen auch Ernst Kühlbrandt²⁵ und Albert

intelectual alcătuit din Ernst Kühlbrandt¹⁹, Adolf Meschendörfer²⁰, Oskar Netoliczka²¹ și Albert Schuller²². Cu toții își propuneau ridicarea nivelului cultural al societății săsești prin literatură și artă și militau pentru prezervarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural și artistic săsesc. Coulin a jucat un rol catalizator în acest cerc, după cum mărturisea mai târziu Albert Schuller: „În acești ani fericiți, datorită personalității sale fascinante, Coulin a fost centrul spiritual al unui cerc de prieteni cu idei asemănătoare”²³. În 1902, coeziunea grupului și convingerile sale vor fi puse la încercare de hotărârea Consiliului Municipal de a demola vechea Casă a Sfatului și de a ridica în locul său o nouă construcție²⁴. *Kronstädter Zeitung* a inițiat o amplă campanie de presă pentru salvarea monumentului. Printre alții, au luat poziție în paginile ziarului, Ernst Kühlbrandt²⁵ și Albert Schuller²⁶. În numărul din 17 decembrie apare articolul „Zum Rathausbau”²⁷, semnat *Ein Maler* (Un pictor). Pronunțându-se împotriva demolării Casei Sfatului, autorul arată că ridicarea unei clădiri moderne în locul său va afecta iremediabil structura urbană a vechiului centru istoric, iar „Brașovul prin dispariția Casei Sfatului va suferi o gravă pierdere”²⁸, ulterior imposibil de remediat. Preocuparea lui Arthur Coulin pentru conservarea vechilor monumente

Schuller²⁶ in der Zeitung Stellung. In der Ausgabe vom 17. Dezember erscheint ein Beitrag „Zum Rathausbau”²⁷, gezeichnet *Ein Maler*. Der Verfasser spricht sich gegen den Abriss des Rathauses aus und zeigt auf, dass die Errichtung eines modernen Gebäudes an dessen Stelle das Stadtbild des alten, historischen Zentrums unwiederbringlich verändern würde, und „Kronstadt durch das Verschwinden des Rathauses einen schweren Verlust erleide”²⁸, der nicht wieder gut gemacht werden könne. Arthur Coulins Bemühungen um das Erhalten alter sächsischer Baudenkmäler wird von seinen Zeitgenossen bestätigt und explizit in seinen veröffentlichten Beiträgen ausgedrückt. Das wird später auch zu einem der Hauptanliegen des Sebastian-Hann-Vereins. Wenn wir in Betracht ziehen, dass sich seine Kronstädter Freunde aktiv an der Kampagne zur Rettung des Rathauses beteiligt haben, können wir annehmen, dass sich hinter dem Pseudonym *Ein Maler* wahrscheinlich der Künstler selbst verbirgt, der einem so ernsten Anliegen gegenüber nicht gleichgültig bleiben konnte.

Im Jahr darauf gründeten Arthur Coulin, Ernst Kühlbrandt und Adolf Meschendörfer die *Gesellschaft der Kunstfreunde*.²⁹ Leider gibt es sehr wenige Informationen, die Tätigkeit der Gesellschaft

săsești este confirmată de contemporani și exprimată explicit în publicistica sa, devenind ulterior unul dintre principalele obiective ale „Asociației Sebastian Hann”. Având în vedere că prietenii săi brașoveni s-au implicat activ în campania pentru salvarea Casei Sfatului, apreciem că sub pseudonimul *Ein Maler* se ascunde, cel mai probabil, chiar artistul, care nu avea cum să rămână indiferent într-o problemă de o asemenea gravitate.

În anul următor, Arthur Coulin, Ernst Kühlbrandt și Adolf Meschendörfer înființează „Societatea Prietenilor Artei” (*Gesellschaft der Kunstfreunde*).²⁹ Din păcate, informațiile cu privire la activitatea societății sunt extrem de puține, dar sugerează că „societatea” a acționat mai degrabă ca un grup informal, fără un statut și obiective clar definite. La 30 iunie 1903, în vila Kertsch, s-a desfășurat o adunare a prietenilor artei. În cadrul său este prezentată comunicarea „Arta ca necesitate” (*Die Kunst als Notwendigkeit*) și are loc un schimb de opinii privitoare la înființarea unei asociații artistice transilvănene pornind de la propunerile invitaților, Dr. Josef Bacon și Dr. Viktor Kloess.³⁰ În contextul constituirii la Sibiu a „Asociației Sebastian Hann”, la 16 noiembrie 1904, în Sala mică a „Casei Asociației Meseriașilor” (*Gewerbevereinhaus*) a avut loc o întrunire a prietenilor artei, având ca scop informarea celor interesați cu privire

betreffend, diese aber legen nahe, dass es sich eher um eine informelle Gruppe ohne Statut und klar definierte Zielsetzung gehandelt hat. Am 30. Juni 1903, kommt es in der Villa Kertsch zu einem Treffen der Kunstfreunde. Bei diesem Treffen wird der Vortrag *Die Kunst als Notwendigkeit* gehalten und auf den Vorschlag der geladenen Gäste Dr. Josef Bacon und Dr. Viktor Kloeß³⁰ hin, findet ein Meinungs austausch über die Gründung eines siebenbürgischen Kunstvereins statt. Nach der Gründung des Sebastian-Hann-Vereins am 16. November 1904 in Hermannstadt, im kleinen Saal des *Gewerbevereinshaus*, findet eine Zusammenkunft der Kunstfreunde statt, mit dem Ziel, die daran Interessierten über den neuen Verein zu informieren³¹. Im Frühjahr 1905 wird bei einem neuerlichen Treffen beschlossen, dem Sebastian-Hann-Verein durch Gründung einer Kronstädter Zweig-stelle („Ortsgruppe Kronstadt”) beizutreten³². Auch wenn ihre Tätigkeit keine konkreten Ergebnisse zeitigte, so hat die Gesellschaft der Kunstfreunde doch zur Gründung eines Kunstvereins der Siebenbürger Sachsen beigetragen. Coulin's Rolle muss mindestens vergleichbar mit jener gewesen sein, die er später bei der Gründung und Tätigkeit des Sebastian-Hann-Vereins einnahm.

Den entscheidenden Impuls zur

Ernst Kühlbrandt

*Arhiva și
Biblioteca
parohiei
Honterus/
Archiv und
Bibliothek
der Honterus-
gemeinde*

la noua asociație³¹. În primăvara anului 1905 o nouă adunare a decis aderarea la „Asociația Sebastian Hann” prin înființarea secțiunii brașovene a asociației³². Chiar dacă activitatea sa nu a avut rezultate concrete, „Societatea Prietenilor Artei” a impulsionat fondarea unei asociații artistice a sașilor transilvăneni. Rolul lui Coulin trebuie să fi fost cel puțin comparabil cu cel asumat mai târziu în constituirea și activitatea „Asociației Sebastian Hann”.

Impulsul hotărâtor pentru înființarea „Asociației Sebastian Hann” l-a constituit

Gründung des Sebastian-Hann-Vereins gab die Veröffentlichung des programmatischen Beitrags „Unsere bildende Kunst”³³ im Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt. Von den Schriften Ruskins inspiriert, entwirft Coulin ein ehrgeiziges Programm zur „Wiedererweckung des Kunstsinnens” durch Einbinden der Kunst in den gesellschaftlichen Alltag. Er nennt als Mittel dazu „wieder den Sinn zu erwecken für Echtheit, einfache Schönheit der Form” durch Zusammenwirken von Kunst und Kunsthandwerk im Sinne der Arts and Crafts-Bewegung. Wie auch deren Begründer William Morris glaubte Coulin an die ethische Wirkung der Kunst und teilte die Meinung, es sei möglich „nicht nur die Kunst, sondern die ganze Gesellschaft zu verändern”³⁴. „Dieses aus allen Formen zu unseren Sinnen sprechende Ringen nach Adel und Ehrlichkeit wird beständig zu Strenge und edler Wahrhaftigkeit treiben und all das Schwindeln, Prahlen und Protzen in und um uns verschwinden machen...”³⁵ Den Grundsätzen der Arts and Crafts-Bewegung folgend, definiert Coulin Kunst als „das ganze weite Gebiet der Dinge, deren sichtbare Form von empfindendem Geist und geschulter Hand geschaffen, also das ganze Haus und alle Geräte darin, die Stadt mit ihren Straßen und Plätzen...”³⁶, und das Handwerk als „jenes Streben, das

publicarea în paginile cotidianului *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* a articolului-program „Arta noastră plastică”³³. Inspirat de scrierile lui Ruskin, Coulin preconizează un ambițios program pentru „revigorarea simțului artistic” prin integrarea artei în viața socială. Soluția era identificată în întoarcerea la „autenticitate” și „frumusețea simplă a formei” prin îmbinarea artei și artizanatului în spiritul ideilor promovate de mișcarea „Arts and Crafts”. Asemenea fondatorului acesteia, William Morris, Coulin credea în virtuțile etice ale artei, împărtășind convingerea că era posibil „să reformeze nu numai arta ci întreaga societate”³⁴. „Această luptă pentru eleganță și claritate a tuturor formelor care se adresează simțurilor noastre ne va îndruma în mod continuu spre sobrietate și autenticitate și va face să dispară din noi și din jurul nostru tot ce e fals, fanfaronadă, îngâmfare...”³⁵. Aprobând principiile mișcării „Arts and Crafts”, Coulin definește arta ca „domeniul foarte larg al lucrurilor ale căror forme vizibile au fost create de un spirit sensibil și o mână școlită, adică toată casa și ce cuprinde ea, orașul cu piețele și străzile sale...”³⁶, iar artizanatul ca fiind „...arta de a obține un aspect elegant și impunător prin soliditatea meșteșugului, o construcție simplă și forme corespunzătoare scopului folosirii, chiar și cu materiale mai modeste”³⁷. În viziunea lui Coulin, pentru

durch strengste Solidität der Herstellung, zweckmäßige und einfache Konstruktion und deren sinngemäßen Ausdruck in der Form auch bei Verwendung bescheidenen Materiales vornehme Wirkungen zu erzielen weiß”³⁷. In Coulin's Vorstellung war die Gründung eines Kunstvereins zwingend notwendig für die Wiederbelebung von Kunst und Kunsthandwerk. In Einklang mit den nationalen Kunstbewegungen des osteuropäischen Raumes bestand das von Coulin formulierte Kulturprogramm auf der Widerspiegelung des „Volksempfindens” in der Kunst.³⁸ Das Ziel des neuen Vereins sollte „eine Förderung des Allgemeinen, also der Kunst als Besitz des Volksganzen, als auch auf künstlerische Bereicherung des Einzelnen gerichtet sein”³⁹. Um diese Ziele zu erreichen, legt Coulin eine Reihe pragmatischer Vorschläge vor: eine repräsentative Sammlung sächsischer Kunst in der Brukenthalschen Galerie anzulegen, eine Sammlung von Graphiken und „gewerblichen Meisterleistungen” in einer zweiten Stadt zu schaffen, das kulturelle und historische Erbe zu schützen, öffentliche Aufträge für die Künstler, regelmäßige Kunst- und Kunstgewerbeausstellungen zu veranstalten, die Vergabe eines Kunstblattes als jährliche Prämie an die Mitglieder des Kunstvereins.⁴⁰

Im Herbst des Jahres 1904 wird

revigoarea artei și artizanatului era imperios necesară înființarea unei asociații artistice. În consonanță cu școlile artistice naționale din Răsăritul Europei, programul cultural formulat de Coulin cerea reflectarea specificului național în artă.³⁸ Obiectivul noii asociații trebuia să fie „promovarea artei în general ca proprietate a întregului popor, cât și împlinirea artistică individuală”³⁹. Pentru atingerea acestor țeluri, Coulin avansa un set pragmatic de propuneri: constituirea unei colecții reprezentative de artă săsească în cadrul Muzeului Brukenthal, înființarea unei colecții de grafică și artă decorativă într-un alt oraș, protejarea patrimoniului cultural și istoric, obținerea de comenzi publice pentru artiști, organizarea unor expoziții de artă și artizanat periodice, distribuirea de ediții-premiu a unor lucrări de artă.⁴⁰

În toamna anului 1904, la inițiativa lui Viktor Kloess⁴¹, Emil Neugeboren⁴² și Arthur Coulin, se pun bazele „Asociației Sebastian Hann”. O adunare pregătitoare s-a desfășurat la 28 octombrie în sala restaurantului „Unikum” din Sibiu, iar la 20 noiembrie va avea loc ședința de constituire în sala Casei Sfatului.⁴³ Coulin va fi deosebit de activ în primii ani de existență ai asociației. Contemporanii vor aprecia că a fost „adevăratul fondator” și „sufletul viu” al asociației.⁴⁴ Împreună cu Emil Sigerus⁴⁵

auf die Initiative von Viktor Kloeß⁴¹, Emil Neugeboren⁴² und Arthur Coulin hin, der Grundstein für den Sebastian-Hann-Verein gelegt. Ein Vorbereitungstreffen fand am 28. Oktober in einem Saal des Restaurants „Unikum” in Hermannstadt statt und am 20. November kommt es zur Gründungssitzung im Rathaussaal.⁴³ Coulin ist im Verein in den ersten Jahren seines Bestehens besonders aktiv. Seine Zeitgenossen schätzen ihn als „den wahren Gründer”, aber auch als die „lebendige Seele” des Vereins.⁴⁴ Zusammen mit Emil Sigerus⁴⁵ und Franz Michaelis senior gehört er zu der Arbeitsgruppe, die für die Vorbereitung der ersten Veranstaltungen verantwortlich war.⁴⁶ In seinen Kronstädter Jahren nahm Coulin nicht nur an den in dieser Zeitspanne veranstalteten Gruppenausstellungen teil, sondern hielt auch eine Reihe von öffentlichen Vorträgen zu unterschiedlichen Themen „Die Entwicklung der Kunst”⁴⁷, „Innendekoration der bürgerlichen Wohnung mit Berücksichtigung der Sächsischen Hausindustrie”⁴⁸, „Stil in der weiblichen Kleidung, Trachten und Mode”⁴⁹, „Ueber protestantischen Kirchenbau”⁵⁰. Ihm ist die Lithographie *Der Rathausturm in Hermannstadt* zu verdanken, die vom Verein 1908 als *Prämienblatt* gedruckt wurde⁵¹. Desgleichen beteiligte er sich am Erstellen eines „Stadtbauregulierungsplans”

și Franz Michaelis senior a făcut parte din comitetul de acțiune răspunzător de inițierea primelor acțiuni.⁴⁶ În anii petrecuți la Brașov, pe lângă participarea la expozițiile colective organizate în această perioadă, Coulin a susținut o serie de conferințe publice, abordând teme diverse, „Progresul artei”⁴⁷, „Decorația interioară a locuințelor burgheze cu privire la industria casnică săsească”⁴⁸, „Stilul în îmbrăcămintea feminină, costum și modă”⁴⁹, „Despre bisericele protestante”⁵⁰. I se datorează litografia *Turnul Sfatului din Sibiu* destinată ilustrării foii de premiu (*Prämienblatt*) tipărită de asociație în anul 1908⁵¹. De asemenea, a participat și la elaborarea unui plan de sistematizare a orașului Brașov în care secțiunea Brașov a „Asociației Sebastian Hann” s-a implicat activ.⁵²

Devotamentul față de țelurile asociației este evidențiat și prin donarea lucrării „Cap de fetiță româncă” pentru tombola organizată în folosul membrilor în anul 1907.⁵³ Chiar și după ce s-a stabilit la Roma, Coulin va trimite mereu lucrări pentru expozițiile asociației și va urmări cu interes viața artistică și culturală a Transilvaniei.

Spiritul artistic afirmat în preajma anului 1900, ilustrat cel mai bine de Jugendstil, atribuia artistului un rol complex, ce impunea depășirea specializării înguste printr-

der Stadt Kronstadt, an dem die Kronstädter Zweigstelle des Sebastian-Hann-Vereins aktiv mitarbeitete.⁵²

Als Zeichen seiner Verbundenheit mit den Zielen des Vereins spendet Coulin die Arbeit „Bildnis eines rumänischen Mädchen” für die Tombola, die 1907 für die Vereinsmitglieder veranstaltet wird.⁵³ Auch nach seinem Umzug nach Rom schickt er laufend Bilder an die Vereinsausstellungen und verfolgt mit regem Interesse das Kunst- und Kulturleben in Siebenbürgen.

Die Kunstauffassung, die sich um 1900 etabliert und sich im Jugendstil am ehesten erkennen lässt, schreibt dem Künstler eine komplexe Rolle zu und verlangt die Überwindung der engen Spezialisierung zugunsten einer vielseitigen Ausbildung, die es ihm erlaubt, in unterschiedlichen Bereichen tätig zu werden. In unmittelbarem Zusammenhang mit seiner Tätigkeit im Sebastian-Hann-Verein beschäftigt sich Coulin in dieser Zeit auch mit Buchgraphik, Publizistik, Innenausstattung und Design. Er gestaltet den Umschlag für Adolf Meschendörfers Band „Vorträge über Kultur und Kunst”⁵⁴ mit Pflanzenornamenten in Jugendstil-Manier, das Titelblatt zu Oskar Netoliczkas Arbeit „Individualität und Persönlichkeit”⁵⁵, und jenes der Zeitschrift *Die Karpathen*, deren Herausgabe

Ex libris
reproducând
vinieta realizată
de Arthur Coulin
pentru coperta
lucrării lui Oskar
Netoliczka,
**Individualität und
Persönlichkeit/**
Wiedergabe der
Vignette von
Arthur Coulin für
den
Deckel des
Buchs von Oskar
Netoliczka,
**Individualität und
Persönlichkeit**
1908
Arhiva și
Biblioteca
parohiei
Honterus/
Archiv und
Bibliothek der
Honterus-
gemeinde

o formație polivalentă, care să-i permită abordarea unor domenii de activitate diverse. În strânsă legătură cu activitatea desfășurată în cadrul „Asociației Sebastian Hann”, Coulin a avut în această perioadă preocupări legate de grafica de carte, publicistică, decorație interioară și design. Va realiza coperta eseului lui Adolf Meschendörfer, „Conferințe despre artă și cultură”⁵⁴, în maniera ornamental-vegetală specifică Jugendstil-ului, vinieta de titlu pentru lucrarea lui Oskar Netoliczka, „Individualitate și personalitate”⁵⁵, și frontispiciul revistei *Die Karpathen*, proiect editorial inițiat împreună cu Adolf Meschendörfer⁵⁶. În paginile revistei, Coulin va publica articole

er zusammen mit Adolf Meschendörfer initiiert hatte⁵⁶. Coulin veröffentlicht darin Beiträge und Kunstaufsätze⁵⁸. Wie viele Künstler seiner Zeit entwirft Coulin auch Möbelstücke⁵⁹ und beschäftigt sich mit Fragen der Innenausstattung, wobei er sich von der siebenbürgisch-sächsischen Volkskunst inspirieren lässt.⁶⁰ Ein vom Möbeltischler Wilhelm Gottschling nach einem Entwurf Coulins angefertigter Lehnstuhl wurde 1908 beim Weihnachtsbasar des Sebastian-Hann-Vereins ausgestellt.⁶¹

Wenn die vielfältigen Tätigkeiten Arthur Coulins als Förderer des siebenbürgischen Kunstbetriebs betrachtet werden,

Adolf
Meschendörfer
**Vorträge über
Kultur und Kunst,**
1906
(coperta/
Umschlag)

și cronici de artă⁵⁷ și îi vor fi reproduse numeroase lucrări⁵⁸. Asemenea multor artiști ai timpului, Coulin proiecta mobilier⁵⁹ și se interesa de probleme legate de decorațiuni interioare, inspirându-se în acest scop din creația populară a sașilor transilvăneni⁶⁰. Un jilț realizat de tâmplarul Wilhelm Gottschling, după un desen de Coulin, a fost expus în 1908 la bazarul de Crăciun, organizat de „Asociația Sebastian Hann”.⁶¹

Trecerea în revistă a activității desfășurate de Arthur Coulin în calitate de animator al vieții artistice transilvănene poate induce impresia că în această perioadă artistul ar fi abandonat cu totul creația artistică. Nimic mai fals. Apreciat și stimat în cercurile celor interesați de progresul artei autohtone, „în relativ fericiții ani brașoveni”⁶², Coulin a găsit răgazul necesar să se dedice artei. După cum singur mărturisea, se simțea „mai plin de patosul activității ca oricând, încărcat ca un butoi de pulbere cu elan artistic”⁶³. Când sosea la Brașov, în 1901, Coulin era deja un artist matur, având la activ mai multe succese în expozițiile de la Budapesta. Cu toate acestea nu-și conturase o manieră picturală proprie. Anii petrecuți la München îi insuflaseră cultul meșteșugului temeinic, prin intermediul profesorilor de la academie, Gabriel Hackl⁶⁴ și Ludwig von Löfftz⁶⁵, și i-au pecetluit ireversibil evoluția artistică

könnte der Eindruck entstehen, dass er in jener Zeitspanne sein Kunstschaffen gänzlich aufgegeben habe. Nichts ist weniger wahr. Geschätzt und geehrt von den am Fortschritt der heimischen Kunst interessierten Kreisen, findet Coulin „in den relativ glücklichen Kronstädter Jahren”⁶² die nötige Muße, um sich der Kunst zu widmen. Er gesteht selber, dass er sich „mehr Schaffensdrang denn je verspüre, vor künstlerischem Elan schier berste wie ein Pulverfass”⁶³. Als er 1901 nach Kronstadt kam, war Coulin schon ein reifer Künstler, der mehrmals erfolgreich an Ausstellungen in Budapest teilgenommen hatte. Dessenungeachtet hatte er noch keinen eigenen Malstil entwickelt. In München hatten ihm die Professoren an der Akademie, nämlich Gabriel Hackl⁶⁴ und Ludwig von Löfftz⁶⁵ die Wertschätzung der handwerklichen Gründlichkeit vermittelt, während das überwältigende Beispiel von Leibls⁶⁶ Naturalismus seine künstlerische Entwicklung irreversibel prägt. In Budapest hat er Gelegenheit, Jugendstilarbeiten kennen zu lernen, die Ende des 19. Jahrhunderts en Vogue waren⁶⁷, während der kurze Italienaufenthalt zur Aufhellung seiner Farbgebung führt. Er steht vor der Herausforderung, die gemachten Fortschritte in einen originellen und einheitlichen künstlerischen Ausdruck zu einzubinden.

prin exemplul copleșitor al naturalismului lui Leibl⁶⁶. La Budapesta a avut prilejul să cunoască manifestările Jugendstil-ului, în mare vogă în anii de la sfârșitul secolului XIX⁶⁷, iar scurtul popas italian a contribuit la luminarea paletei. În fața sa se ridica problema sintetizării progreselor înregistrate într-o expresie artistică originală și unitară.

Deloc întâmplător, în acești ani a practicat aproape exclusiv portretistica. Opțiunea a fost impusă parțial de dificultățile financiare presante, pe de altă parte a decurs firesc din caracterul central pe care îl avea reprezentarea omului în concepția sa despre pictură. Prelungind tendințe deja prezente în lucrările anterioare, Coulin preferă să-și plaseze modelele în interior, într-o postură calmă, lipsită de mobilitate, ce-i permite o rafinată nuanțare a particularităților fizionomice și consemnarea minuțioasă a diferitelor texturi și consistențe materiale. În funcție de destinația lor, tipologia portretelor se diversifică. Portretele comemorative (*Josef Haltrich, Moltke-Hedwig, Zaharia Boiu, Mitropolitul Mețianu, Friedrich Neugeboren, Walther Krauss*) sunt mai degrabă convenționale, fără a fi lipsite de reale calități picturale, vizibile mai ales în precizia caracterizării. Aflat în fața unui model, cu un simț al observației foarte dezvoltat, Coulin indică discret statutul comanditarului prin

Nicht zufällig widmet er sich in diesen Jahren fast ausschließlich der Porträtkunst. Diese Wahl ergab sich zum Teil aus den drängenden finanziellen Schwierigkeiten, folgte andererseits aber auf natürliche Weise aus der Hauptrolle, die die Darstellung des Menschen in seiner Vorstellung von Malerei einnahm. Coulin führt die Tendenz früherer Arbeiten weiter, indem er seine Modelle in Innenräume platziert, in einer ruhigen, reglosen Stellung, die es ihm erlaubt, die physiognomischen Eigenheiten fein zu nuancieren und die unterschiedliche Beschaffenheit der Stoffe minutiös festzuhalten. Die Typologie der Bildnisse ist entsprechend ihrer Bestimmung breit gefächert. Die Gedenkporträts (*Josef Haltrich, Moltke Hedwig, Zaharia Boiu, Mitropolitul Mețianu, Friedrich Neugeboren, Walther Krauss*) sind eher konventionell, weisen aber echte Malerqualitäten auf, im genauen Erfassen der Persönlichkeit der Dargestellten. Coulin hatte einen sehr ausgeprägten Beobachtungssinn; wenn er einem Modell gegenüber sitzt, weist er diskret auf den Status des Auftraggebers durch Elemente der Einrichtung, Schmuckstücke oder Accessoires hin, die durch die Perfektion und Genauigkeit der malerischen Vermittlung auffallen. Die Porträts des Kronstädter Notars *Carl Schnell* und der *Frieda Beldi* (geb. Schnell) strahlen eine gewisse ernsthafte Eleganz und

Arthur Coulin „la
peisaj”/
Arthur Coulin Im
Freien
Arhiva familiei
Coulin,
Germania/
Archiv der
Familie Coulin,
Deutschland

recursul la elemente de interior, podoabe sau accesorii vestimentare, evidențiate prin perfecțiunea și exactitatea sugestiei picturale. Emanând o notă de eleganță sobră și distincție, portretele notarului brașoven *Carl Schnell* și al *Friedei Beldi* (n. Schnell) sunt realizări portretistice remarcabile, în care Coulin reușește cu abilitate să confirme așteptările comanditarilor fără concesii față de exigențele artistice. Adevărata măsură a talentului său este dată însă de lucrările, în care, eliberat de orice fel de constrângeri, poate să-și urmeze liber crezul artistic.

Distinktion aus. Es sind bemerkenswerte Porträtbilder, bei denen Coulin es geschickt versteht, die Erwartungen der Auftraggeber zu erfüllen, ohne künstlerische Zugeständnisse zu machen. Das wahre Ausmaß seines Talents zeigt sich jedoch in den Arbeiten, in denen er frei von jedem Zwang, seinem künstlerischen Credo folgen kann. Für Coulin bedeutete die Malerei in erster Reihe die objektive Untersuchung des Sichtbaren, das genaue Verzeichnen sinnlicher Phänomene, aber immer auf den Menschen bezogen. Das Bevorzugen kindlicher oder weiblicher Modelle weist auf eine für das Reine, Schöne und Elegante höchst empfängliche Seele hin. Auch wenn sie eine dem von Leibl gepflegten genauen Realismus vergleichbare suggestive Ausdruckskraft haben, so verwerfen die Kinderbildnisse (*Adolf Hesshaimer, die Bömches Kinder*) die Strenge und Kälte des deutschen Meisters und strahlen eine anmutige, zarte Atmosphäre aus. In von der Schönheit siebenbürgischer Trachten inspirierten Arbeiten wie *Träumerei (Szeklermädchen)* oder *Burzenländer Bäuerinnen* wird der Naturalismus durch die sensible Farbgebung und die dekorativen Noten in Jugendstil-Manier abgewandelt. *Burzenländer Bäuerinnen*⁶⁸ wurde schon zu Lebzeiten einstimmig als sein Meisterwerk betrachtet, als Ausdruck einer reifen

Pentru Coulin pictura însemna în primul rând investigarea obiectivă a vizibilului, consemnarea cu acuratețe a fenomenelor senzoriale, dar raportată întotdeauna la figura umană. Preferința pentru modele infantile sau feminine reflectă o acută sensibilitate pentru puritate, frumos și eleganță. Având o forță de sugestie comparabilă cu realismul meticolos practicat de Leibl, portretele de copii (*Adolf Hesshaimer, Copiii Bömches*) resping severitatea și răceala maestrului german, emanând o atmosferă suavă și candidă. În lucrări ca *Reverie (Fată din secuime)* și *Țărănci din Țara Bârsei*, inspirate de frumusețea costumului popular din Transilvania, naturalismul este modulat de sensibilitatea coloristică și notele de decorativism în maniera Jugendstil-ului. *Țărănci din Țara Bârsei*⁶⁸ a fost unanim apreciat încă din epocă drept capodopera sa, reflectând o viziune artistică matură. Pe aceeași linie evolutivă se plasează portretele *Margaretei Depner, Amaliei Sgardelli* și portretul intitulat *Violonista*. Relevând un sincretism stilistic, caracterizat prin „folosirea unor elemente Jugendstil pe coordonate academiste, ca și alternarea unor încercări impresioniste cu altele de factură 1900”⁶⁹, portretele lui Coulin reflectă adeziunea la limbajul artistic specific Europei Centrale la începutul secolului XX, în care

künstlerischen Sichtweise. Zur gleichen Entwicklungslinie gehören die Bildnisse der *Margarete Depner*, der *Amalie Sgardelli* und das *Die Geigerin* benannte Bildnis. Coulins Porträts lassen einen stilistischen Synkretismus erkennen, der sich durch „das Verwenden einiger Jugendstilelemente in einem akademischen Gefüge, wie auch den Wechsel impressionistischer Ansätze mit solchen der Malerei um 1900”⁶⁹ kennzeichnet, wodurch sie die Zugehörigkeit zum für Osteuropa zu Beginn des 20. Jahrhunderts spezifischen künstlerischen Ausdruck widerspiegeln, in dem Akademismus, Jugendstil und Symbolismus eng verwoben waren. Die von Raffinement und Spiritualität getränkte Atmosphäre erinnert an Feuerbachs⁷⁰ Bildnisse, die Coulin, ein großer Bewunderer des Malers, kannte. Die spätere Entwicklung in der zweiten römischen Periode, gekennzeichnet durch eine Öffnung zur Freilichtmalerei hin, die Tendenz Formen aus Farben zu bilden, eine stärkere Aufhellung der Farbgebung, wird durch die letzten Werke der Kronstädter Jahre vorweggenommen, wie *Frau im grünen Gewölbe* und *Zwei Mädchen*.

Außer den Porträts hat Coulin auch eine Reihe von Landschaften aus der Umgebung von Kronstadt, Hermannstadt, Michelsberg und Elisabethstadt gemalt.⁷¹

academismul, Jugendstil-ul și simbolismul se împleteau strâns. Atmosfera impregnată de rafinament și spiritualitate amintește și de portretele lui Feuerbach⁷⁰ pe care Coulin, mare admirator al pictorului, le cunoștea. Evoluțiile ulterioare, din a doua perioadă romană, deschiderea către pictura de plein-air, tendința de a construi forma prin culoare, o mai accentuată luminare a paletelor, sunt anticipate de lucrări realizate în ultimii ani petrecuți la Brașov, precum *Femeie sub bolta de verdeață* și *Două fete*.

Alături de portretistică, Coulin a realizat și o serie de peisaje în împrejurimile Brașovului, Sibiului, Cisnădiei și Dumbrăveniului.⁷¹ Cu excepția *Vederii din Brașov*, peisajele se dovedesc lipsite de „intensitate coloristică”, „plate și fără strălucire”⁷², indicând neadekvarea la exigențele și problemele ridicate de peisagistică, ce nu corespundeau afinităților și predispozițiilor sale intime. Pentru a completa tabloul preocupărilor sale artistice din perioada brașoveană trebuie să amintim colaborarea sa cu Octavian Smigelschi la realizarea picturii Catedralei Mitropolitane din Sibiu (1904-1905), fără mare importanță pentru evoluția sa artistică⁷³, și producția grafică. Bun desenator și meticolos din fire, Coulin obișnuia să realizeze mai multe studii pregătitoare pentru lucrările sale.⁷⁴ Mai

Mit Ausnahme der *Ansicht von Kronstadt* fehlt den Landschaftsbildern die „farbliche Intensität”, sie sind „flach und ohne Ausstrahlung”⁷², was auf eine Nichtanpassung an die Anforderungen der Landschaftsmalerei weist, die seiner künstlerischen Veranlagung nicht entsprach. Um das Bild seiner künstlerischen Beschäftigungen in der Kronstädter Zeit zu ergänzen, erinnern wir an die Zusammenarbeit mit Octavian Smigelschi bei der malerischen Ausgestaltung der Kathedrale der Metropole aus Hermannstadt (1904-1905), die für seine künstlerische Entwicklung nicht weiter von Bedeutung war⁷³, und auf seine graphischen Werke. Als guter Zeichner fertigte der gewissenhafte Coulin meist mehrere vorbereitende Studien zu seinen Arbeiten an.⁷⁴ Die Graphiken sind eher selten als Einzelwerke gedacht. Zu diesen zählen auch Studien zu Bauerngestalten und die Lithographie *Der Rathausturm in Hermannstadt* (siehe oben).

Das eigene Urteil bezüglich des Kunstschaffens aus dieser Periode war schroff: „Ich kann nicht mehr warten. Ich muss etwas Ernsthaften und von großem Wert schaffen. Als ich nach Siebenbürgen zurückkehrte, nach jenen schweren Zeiten, in denen ich wie Sisyphus versuchte, mich zu verwirklichen, hoffte ich in zwei-drei Jahren in wahrhaftig reifer Weise einiges von dem, was meine

rar lucrările de grafică sunt gândite de sine stătător. Printre acestea se numără studii de figuri țărănești și litografia *Turnul Sfatului din Sibiu* (vezi supra).

Propria judecată cu privire la realizările artistice ale acestei perioade a fost aspră: „Nu pot să mai aștept. Trebuie să creez ceva serios și de valoare importantă. Când am revenit în Transilvania, după acele timpuri grele cu încercările de Sisif de a mă impune, speram ca în doi-trei ani să pot realiza într-o formă într-adevăr împlinită ceva din ceea ce purtam închis în sufletul meu. Au trecut cinci ani și mă întreb ce am realizat? Câteva lucrări serioase, care însă nu exprimă mai mult decât ceea ce aș fi putut face și acum zece ani, dacă aș fi avut condiții favorabile de existență”⁷⁵. Aprecierile, exagerat de severe, îi confirmă înalta exigență profesională, dar atestă și insatisfacția crescândă față de condițiile de afirmare oferite de mediul provincial. Progresul realizat în plan artistic de Coulin în acești ani este confirmat de opere remarcabile, ce atestă cristalizarea unei maniere picturale proprii, îmbogățită cu elemente noi și prevestind realizările ultimei perioade de creație.

În vara anului 1908, câștigarea „Premiului Romei”, instituit de episcopul Fraknói Vilmos, i-a oferit lui Arthur Coulin oportunitatea mult așteptată de a se întoarce

Seele bewegte, zu verwirklichen. Fünf Jahre sind vergangen und ich frage mich: Was habe ich erreicht? Einige ernsthafte Arbeiten, die aber nicht mehr ausdrücken als das, was ich auch vor zehn Jahren hätte machen können, wenn ich günstige Lebensbedingungen gehabt hätte”⁷⁵. Die übertrieben strenge Beurteilung ist ein Beweis seiner hohen beruflichen Anforderungen, bezeugt aber auch die wachsende Unzufriedenheit mit den vom provinziellen Umfeld eingeschränkten Möglichkeiten der Selbstverwirklichung. Coulins Fortschritte auf künstlerischer Ebene werden durch bemerkenswerte Werke bezeugt, die das eigenen, durch neue Elemente bereicherten und auf die Arbeiten der letzten Schaffensperiode vorausdeutenden Malweise bescheinigen.

Im Sommer des Jahres 1908 bietet sich Arthur Coulin die lang erwartete Gelegenheit, nach Rom zurückzukehren, dank des ihm zugesprochenen, von Bischof Fraknói Vilmos gestifteten „Rom-Preises”. Am 18. August verlässt Coulin zusammen mit seiner Familie Kronstadt⁷⁶. Er macht zuerst in Hermannstadt Halt, wo er im September eine Ausstellung eröffnet, die sich zu einer authentischen Rückschau der Siebenbürgischen Periode gestaltet⁷⁷, um dann nach Rom weiterzureisen.

Hermann Konnerth, ein Kenner

la Roma. La 18 august, împreună cu familia, Coulin părăsește Brașovul⁷⁶. Se oprește mai întâi la Sibiu, unde în luna septembrie deschide o expoziție ce s-a constituit într-o autentică retrospectivă a perioadei transilvănene⁷⁷, îndreptându-se apoi spre Roma.

Hermann Konnerth, bun cunoscător al artei transilvănene din epocă, vedea în Coulin „adevăratul deschizător de drumuri pentru pictura modernă a sașilor din Transilvania”⁷⁸. Evaluând moștenirea artistică a lui Coulin și rolul său în întemeierea vieții artistice moderne în Transilvania dintr-o perspectivă detașată, pe care cei o sută de ani scurși o fac posibilă, nu putem decât să subscriem afirmației sale.

NOTE

¹ Harald Krasser, *Arthur Coulin, Kronstädter Jahre, in Karpaten Rundschau*, XIII, 19 septembrie 1969, nr. 38(909). Articol reluat integral în monografia Arthur Coulin.

² Harald Krasser, *op. cit.*

³ Manfred Wittstock, *Ein siebenbürgisches Künstlerheim in Cervara di Roma, in Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XVI(87), 1993, nr. 1, pp. 68-74.

⁴ *Heimische Kunst, in Kronstädter Zeitung* (în continuare KZ), LXV, 5 februarie 1901, nr. 29.

⁵ Harald Krasser, *Arthur Coulin*, Editura Meridiane, București, 1970, p. 12.

⁶ *Kunstaussstellung, in KZ*, LXV, 23 februarie 1901, nr. 45.

⁷ „...un talent neobișnuit...”, ek. (Ernst Kühlbrandt), *A. Coulin's malerische arbeiten*, în KZ, LXV, 27 februarie 1901, nr. 48; „...o expoziție autentică cu picturi adevărate și de aceea înviorătoare...trădând suflul unui spirit artistic modern...”, *Kunstaussstellung!*, în KZ, LXV, 1 martie 1901, nr. 51.

⁸ O mică secțiune a fost dedicată artelor frumoase în cadrul Expoziției naționale a ASTREI de la Brașov din 1862. Gherghina Boda, *Expoziția națională a ASTREI de la Brașov (1862)*, în *Țara Bârsei*, III(XIV), 2004, serie nouă, nr. 3, p. 97.

der Siebenbürgischen Kunst jener Zeit, sah in Coulin den „wahren Wegbereiter für die moderne Malerei der Sachsen aus Siebenbürgen”⁷⁸. Betrachten wir Coulin's künstlerisches Erbe und seine Rolle in der Entwicklung des modernen Kunstlebens in Siebenbürgen aus der objektiven Perspektive, die die seither abgelaufenen hundert Jahre erlauben, können wir seiner Ansicht nur zustimmen.

ANMERKUNGEN

¹ Harald Krasser, *Arthur Coulin, Kronstädter Jahre, in Karpaten Rundschau*, XIII, 19. September 1969, Nr. 38(909). Der Beitrag wurde vollständig in die Monografie Arthur Coulin aufgenommen.

² Harald Krasser, *a. a. O.*

³ Manfred Wittstock, *Ein siebenbürgisches Künstlerheim in Cervara di Roma, in Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XVI(87), 1993, Nr. 1, S. 68-74.

⁴ *Heimische Kunst, in Kronstädter Zeitung* (im Folgenden KZ), LXV, 5 Februar 1901, Nr. 29.

⁵ Harald Krasser, *Arthur Coulin*, Meridiane Verlag, București, 1970, S. 12.

⁶ *Kunstaussstellung, in KZ*, LXV, 23 Februar 1901, Nr. 45.

⁷ „...ein außergewöhnliches Talent...”, ek. (Ernst Kühlbrandt), *A. Coulin's malerische Arbeiten, in KZ*, LXV, 27 Februar 1901, nr. 48; „...eine wahrhaftige Kunstaussstellung mit wirklichen gemalten Bildern und dazu schönen Bildern...die doch auch den Hauch eines modern-künstlerischen Geistes verraten” *Kunstaussstellung!*, in KZ, LXV, 1 März 1901, nr. 51.

⁸ Im Rahmen der nationalen ASTRA- Ausstellung in Kronstadt 1862 war eine kleine Sektion den schönen Künsten gewidmet. Gherghina Boda, *Expoziția națională a ASTREI de la Brașov (1862)*, in *Țara Bârsei*, III(XIV), 2004, serie nouă, Nr. 3, S. 97. Der Maler Fritz Schullerus stellt 1898 in Kronstadt die Arbeit „Der Schwur des Kronstädter Stadtrats auf das Reformationsbüchlein 1543” aus. Gudrun-Liane Iltu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică a germanilor din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, reflectate în publicații*, Academiei Române Verlag, București, 2008, S. 178.

Casa în care a locuit Arthur Coulin între anii 1901-1907/
Das Haus, in dem Arthur Coulin 1901-1907 gewohnt hat/
(Str. Nicolae Bălcescu 6/
Schwartzgasse 6/)

Pictorul Fritz Schullerus expune în 1898 la Braşov lucrarea „Jurământul depus pe cartea Reformei lui Honterus 1543“. Gudrun-Liane Ittu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică a germanilor din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, reflectate în publicații, Editura Academiei Române, București, 2008, p. 178.

⁹ M. (Adolf Meschendörfer), *Hochverehrtes Publikum !*, în KZ, LXVI, 21 mai 1902, nr. 118; ek (Ernst Kühlbrandt), *Coulin's Bilderausstellung*, în KZ, LXVI, 24 mai 1902, nr. 118.

¹⁰ Maximilian Leopold Moltke (1819 - 1894). Poet și publicist. S-a stabilit la Braşov ca ajutor de librar. Poezia sa, „Siebenbürgen, Land des Segens“ (Transilvania, pământ binecuvântat), a devenit imnul saşilor transilvăneni. Johann Lukas Hedwig (1802 - 1849). Muzician. Studii muzicale la Viena. Cantor la Braşov. A compus muzica imnului saşilor transilvăneni pe versurile poeziei lui Moltke.

¹¹ ek. (Ernst Kühlbrandt), *Coulin's Hedwig-Moltkebildnis*, în KZ, LXVI, 30 august 1902, nr. 201; *Hedwig-Moltke-Bild*, în KZ, LXVI, 7 octombrie 1902, nr. 233.

¹² Vedere a Braşovului, ulei pe pânză, 20,5 x 30 cm, semnat și datat dreapta jos, 1902. cf. Harald Krasser, *op. cit.* (vezi lista reproducerilor).

¹³ ek. (Ernst Kühlbrandt), *Heimische Kunst*, în KZ, LXVII, 25 iulie 1903, nr. 168. Câteva luni mai târziu într-un articol din Kronstädter Zeitung se exprimă speranța că lucrarea va fi achiziționată de Muzeul Brukenthal. *Von der Brukenthalischen Gemälde Sammlung*, în KZ, LXVII, 10 august 1903, nr. 181.

¹⁴ Sebastian Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen (Asociația Sebastian Hann pentru aspirații artistice autohtone).

⁹ M. (Adolf Meschendörfer), *Hochverehrtes Publikum!*, in KZ, LXVI, 21 Mai 1902, Nr. 118; ek (Ernst Kühlbrandt), *Coulin's Bilderausstellung*, in KZ, LXVI, 24 Mai 1902, Nr. 118.

¹⁰ Maximilian Leopold Moltke (1819 - 1894). Dichter und Publizist. Ließ sich in Kronstadt als Buchhändlersgehilfe nieder. Sein Gedicht „Siebenbürgen, Land des Segens“ wurde zur Hymne der Siebenbürger Sachsen. Johann Lukas Hedwig (1802 - 1849). Musiker. Musikstudium in Wien. Kantor in Kronstadt. Vertonte das Gedicht Moltkes, das dadurch zur Sachsenhymne wurde.

¹¹ ek. (Ernst Kühlbrandt), *Coulin's Hedwig-Moltke-Bildnis*, in KZ, LXVI, 30 August 1902, nr. 201; *Hedwig-Moltke-Bild*, in KZ, LXVI, 7 Oktober 1902, Nr. 233.

¹² *Ansicht von Kronstadt*, Öl auf Leinwand, 20,5 x 30 cm, gezeichnet und datiert rechts unten 1902. cf. Harald Krasser, *a. a. O.* (siehe Abbildungsverzeichnis).

¹³ ek. (Ernst Kühlbrandt), *Heimische Kunst*, in KZ, LXVII, 25. Juli 1903, Nr. 168. Einige Monate später wird in einem Beitrag in der Kronstädter Zeitung die Hoffnung ausgesprochen, das Brukenthalmuseum möge das Bild kaufen. Von der Brukenthalischen Gemälde Sammlung, in KZ, LXVII, 10. August 1903, Nr. 181.

¹⁴ Sebastian Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen.

¹⁵ 1906 wird eine Ausstellung der Kunststudenten veranstaltet, an der die wichtigsten Künstler der jungen Generation teilnehmen: Walther Teutsch, Ernst Honigberger, Eduard Morres, Hans Hermann, Arnold Siegmund, etc. *Kunstausstellung*, in KZ, LXX, 18. August 1906, Nr. 190.

¹⁶ *Gemäldeausstellung*, in KZ, LXVI, 23. August 1902, Nr. 195.

¹⁷ Coulin verfügte über ein eigenes Atelier in seiner Wohnung in der Schwarzgasse Nr. 6 (heute strada Nicolae Bălcescu nr. 6). laut Victor Roth, *Arthur Coulin*, in *Sächsischer Hausfreund. Ein Kalender für Siebenbürger zur Unterhaltung und Belehrung*, Kronstadt, 1914, S. 150.

¹⁸ Siehe auch den Beitrag: *Ein Besuch bei Meister Mieß*, in KZ, LXVII, 12. Dezember 1903, Nr. 287 und 14. Dezember 1903, Nr. 288.

¹⁹ Ernst Kühlbrandt (1857-1933). Dichter und Kunsthistoriker. Zeichenlehrer an der Gewerbeschule in Kronstadt in den Jahren 1882-1927. Mitbegründer und Mitarbeiter (mit Adolf Meschendörfer) der Zeitschrift Die Karpathen, Mitarbeit an dem von Erich Jekelius herausgegebenen Sammelband *Das Burzenland*. Veröffentlichte Monografien der Rosenauer Burg und der Schwarzen Kirche.

²⁰ Adolf Meschendörfer (1877-1962). Schriftsteller. Studium der Philologie, Theologie und Philosophie in Straßburg, Wien, Budapest, Heidelberg, Klausenburg und Berlin. Herausgeber der Zeitschrift Die Karpathen. Verfasser zahlreicher Romane und Schriften. Erhielt 1932 die Goethe-

¹⁵ În 1906 se va organiza o expoziție a studenților la arte la care participă cei mai importanți artiști ai generației tinere: Walther Teutsch, Ernst Honigberger, Eduard Morres, Hans Hermann, Arnold Siegmund, etc. *Kunstaussstellung*, în *KZ*, LXX, 18 august 1906, nr. 190.

¹⁶ *Gemäldeausstellung*, în *KZ*, LXVI, 23 august 1902, nr. 195.

¹⁷ Coulin dispunea de un atelier propriu situat în locuința sa din Schwarzgasse nr. 6 (astăzi strada Nicolae Bălcescu nr. 6). cf. Victor Roth, *Arthur Coulin*, în *Sächsischer Hausfreund. Ein Kalender für Siebenbürger zur Unterhaltung und Belehrung*, Brașov, 1914, p. 150.

¹⁸ Vezi în acest sens, articolul *Ein Besuch bei Meister Miess*, în *KZ*, LXVII, 12 decembrie 1903, nr. 287 și 14 decembrie 1903, nr. 288.

¹⁹ Ernst Kühlbrandt (1857-1933). Poet și istoric de artă. Profesor de desen la Școala de Arte și Meserii din Brașov între anii 1882-1927. A editat împreună cu Adolf Meschendörfer revista *Die Karpathen* și, în colaborare cu Erich Jekelius, colecția *Das Burzenland*. A publicat monografia despre Cetatea Râșnovului și Biserica Neagră.

²⁰ Adolf Meschendörfer (1877-1962). Scriitor. Studii de filologie, teologie și filozofie la Strassburg, Viena, Budapesta, Heidelberg, Cluj și Berlin. A fost editorul revistei *Die Karpathen*. Este autorul a numeroase romane și scrieri. În 1932 a obținut medalia Goethe pentru romanul „Die Stadt im Osten“ (*Orașul din răsărit*).

²¹ Oskar Netoliczka (1865 - 1940). Scriitor și profesor. Studii de teologie, filologie și filozofie. Director al Gimnaziului Honterus.

²² Albert Schuller (1877-1948). Arhitect. Studii la München. A realizat clădirile Băncii Naționale Săsești (1908) și a Hotelului Coroana (1909-1910) din Brașov.

²³ Albert Schuller, *Arthur Coulin zum Gedächtnis*, în *KZ*, LXXXVI, 10 noiembrie 1932, nr. 258. Aprecieri similare cu privire la rolul lui Coulin în cercurile intelectuale brașovene face și Viktor Kloess, *Arthur Coulin*, în *Neur Volkskalender*, XXV, 1914, p. 223.

²⁴ Vezi în acest sens, Traugott Copony, *Der Rathausbau*, în *KZ*, LXVI, 12 decembrie 1902, nr. 290; Ein sächsischer Architekt, *Zum Rathausbau*, în *KZ*, LXVI, 13 decembrie 1902, nr. 291; Hans Schiel, *Zum Neubau des Rathauses*, în *KZ*, LXVI, 20 decembrie 1902, nr. 297; H. B., *Der Rathausbau*, în *KZ*, LXVI, 22 decembrie 1902, nr. 298.

²⁵ ek. (Ernst Kühlbrandt), *Für unser altes Rathaus*, în *KZ*, LXVI, 20 decembrie 1902, nr. 297

²⁶ A. Sch. (Albert Schuller), *Zür Rathausbaufrage*, în *KZ*, LXVI, 4 decembrie 1902, nr. 283.

²⁷ Ein Maler, *Zum Rathausbau*, în *KZ*, LXVI, 17 decembrie 1902, nr. 294.

Medaille für seinen Roman „Die Stadt im Osten“.

²¹ Oskar Netoliczka (1865 - 1940). Schriftsteller und Professor. Studium der Theologie, Philologie und Philosophie. Direktor des Honterus-Gymnasiums.

²² Albert Schuller (1877-1948). Architekt. Studium in München. Errichtete die Gebäude der Kronstädter Allgemeinen Sparkasse (1908) und des Hotels Krone (1909-1910) in Kronstadt.

²³ Albert Schuller, *Arthur Coulin zum Gedächtnis*, in *KZ*, LXXXVI, 10. November 1932, nr. 258. Ähnliche Aussagen zur Rolle Coulins in den Kronstädter intellektuellenkreisen macht auch Viktor Kloess, *Arthur Coulin*, in *Neuer Volkskalender*, XXV, 1914, S. 223.

²⁴ Siehe in diesem Sinn, Traugott Copony, *Der Rathausbau*, in *KZ*, LXVI, 12. Dezember 1902, Nr. 290; Ein sächsischer Architekt, *Zum Rathausbau*, in *KZ*, LXVI, 13. Dezember 1902, Nr. 291; Hans Schiel, *Zum Neubau des Rathauses*, in *KZ*, LXVI, 20. Dezember 1902, Nr. 297; H. B., *Der Rathausbau*, in *KZ*, LXVI, 22. Dezember 1902, Nr. 298.

²⁵ ek. (Ernst Kühlbrandt), *Für unser altes Rathaus*, in *KZ*, LXVI, 20. Dezember 1902, Nr. 297.

²⁶ A. Sch. (Albert Schuller), *Zur Rathausbaufrage*, in *KZ*, LXVI, 4. Dezember 1902, Nr. 283.

²⁷ Ein Maler, *Zum Rathausbau*, in *KZ*, LXVI, 17. Dezember 1902, Nr. 294.

²⁸ *Ebenda*.

²⁹ 1902 unterstützte Dr. Josef Bacon, Begründer des Museums Alt-Schäßburg, die Schäßburger Initiative zur Gründung einer Gesellschaft für Kunstpflege, die den Namen Rembrandts tragen sollte. Die Idee wurde nicht ausgeführt. Carl Engber, Trude Schullerus, *Berichte der Sebastian-Hann-Verein und seine Sektion „Heimatkunst“*, in *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, XXIV. 1981, Nr. 1, S. 99.

³⁰ *Zusammenkunft der Kunstfreunde*, in *KZ*, LXVII, 30. Juni 1903, Nr. 146.

³¹ *Zusammenkunft der Kunstfreunde*, in *KZ*, LXVIII, 14. November 1904, Nr. 264.

³² A. Sch. (Albert Schuller), *Sebastian Hann-Verein zur Förderung heimischer Kunstbestrebungen*, in *KZ*, LXIX, 3. April 1905, Nr. 76.

³³ *Unsere bildende Kunst*, in *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* (im Folgenden SDT), XXXI, 16., 19., 20. März 1904, Nr. 9192, 9195, 9196. Coulin fasst seine Vorstellungen kurz vor der Vereinsgründung noch einmal zusammen in dem Beitrag *Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen*, in *SDT*, XXXI, 16. November 1904, Nr. 9396; *KZ*, 17. November 1904, Nr. 267.

³⁴ Stephan Tschudi Madsen, *Art Nouveau*, Meridiane Verlag, București, 1977, S. 57.

- ²⁸ *Ibidem*.
- ²⁹ În 1902, Dr. Josef Bacon, fondatorul Muzeului Sighișoara Veche, susținuse inițiativa înființării la Sighișoara a unei societăți pentru cultivarea artei ce urma să poarte numele lui Rembrandt. Inițiativa nu s-a concretizat. Carl Engber, Trude Schullerus, *Berichte der Sebastian-Hann-Verein und seine Sektion „Heimatkunst“*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, XXIV. 1981, nr. 1, p. 99.
- ³⁰ *Zusammenkunft der Kunstfreunde*, în *KZ*, LXVII, 30 iunie 1903, nr. 146.
- ³¹ *Zusammenkunft der Kunstfreunde*, în *KZ*, LXVIII, 14 noiembrie 1904, nr. 264.
- ³² A. Sch. (Albert Schuller), *Sebastian Hann-Verein zur Förderung heimischer Kunstbestrebungen*, în *KZ*, LXIX, 3 aprilie 1905, nr. 76.
- ³³ *Unsere bildende Kunst*, în *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* (în continuare SDT), XXXI, 16, 19, 20 martie 1904, nr. 9192, 9195, 9196. Coulin își va sintetiza din nou ideile cu puțin timp înainte de constituirea asociației în articolul *Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen*, în *SDT*, XXXI, 16 noiembrie 1904, nr. 9396; *KZ*, 17 noiembrie 1904, nr. 267.
- ³⁴ Stephan Tschudi Madsen, *Art Nouveau*, Editura Meridiane, București, 1977, p. 57.
- ³⁵ Arthur Coulin, *Ein Verein...*
- ³⁶ *Ibidem*.
- ³⁷ Arthur Coulin, *Unsere bildende Kunst*, nr. 9195.
- ³⁸ Gudrun-Liane Ittu, *op. cit.*, p. 34.
- ³⁹ *Ibidem*.
- ⁴⁰ Arthur Coulin, *loc. cit.*
- ⁴¹ Viktor Kloess (1875-1949). Jurist și critic de artă. Consilier juridic la Societatea de credit Bodenkreditanstalt din Sibiu.
- ⁴² Emil Neugeboren (1870-1951). Ziarist. Redactor-șef al cotidianului sibian *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt*.
- ⁴³ Pentru mai multe amănunte, vezi Carl Engber, Trude Schullerus, *op. cit.*, pp. 100-101; Gudrun-Liane Ittu, *loc. cit.*
- ⁴⁴ Harald Krasser, *op. cit.*, p. 14.
- ⁴⁵ Emil Sigerus (1854-1947). Scriitor, istoric, etnograf. A înființat în 1895 la Sibiu Muzeul Carpaților (Karpatenmuseum) și s-a numărat printre fondatorii Asociației Sebastian Hann, al cărui președinte a fost între 1907-1947, și al Asociației Carpatine din Transilvania (Siebenbürgischer Karpatenverein).
- ⁴⁶ Gudrun-Liane Ittu, *op. cit.*, pp. 35-36.
- ⁴⁷ *Die Entwicklung der Kunst*, comunicare susținută la Brașov pe 28 aprilie 1906, cu prilejul adunării secțiunii Brașov a asociației, cf. *Jahresbericht (Aug. 1905 bis Aug. 1906) der Ortsgruppe „Kronstadt“*, în *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1906*.
- ⁴⁸ *Innendekoration der bürgerlichen Wohnung mit Berücksichtigung der Sächsischen Hausindustrie*, Vortrag in Hermannstadt aus Anlass der Vollversammlung des Sebastian-Hann-Verlags im Jahr 1907, laut *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1906/07*.
- ⁴⁹ *Stil in der weiblichen Kleidung, Trachten und Mode*, Vortrag in Kronstadt, am 27. November 1907, laut *Jahresbericht 1907/1908 der Ortsgruppe „Kronstadt“*, in *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1907/1908*.
- ⁵⁰ *Ueber protestantischen Kirchenbau*, Vortrag aus dem Jahr 1908, laut *Jahresbericht des Hauptausschusses über das Vereinsjahr 1907/1908*, in *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1907/1908*.
- ⁵¹ *Ebenda*.
- ⁵² Zu Beginn des Jahres 1906, auf Antrag des Bürgermeisters Franz Hiemesch, ernannte die Ortsgruppe Kronstadt des Sebastian-Hann-Vereins ihre Vertreter für das Ausarbeiten eines Systematisierungsplans der Stadt Kronstadt. Zu der zu diesem Zweck gegründeten Kommission gehören seitens des Vereins Arthur Coulin, Ernst Kühlbrandt und die Architekten

Berücksichtigung der Sächsischen Hausindustrie, comunicare susținută la Sibiu cu prilejul adunării generale a „Asociației Sebastian Hann” din anul 1907, cf. *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1906/07*.

⁴⁹ *Stil in der weiblichen Kleidung, Trachten und Mode*, comunicare susținută în Brașov la 27 noiembrie 1907, cf. *Jahresbericht 1907/1908 der Ortsgruppe „Kronstadt”*, în *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1907/1908*.

⁵⁰ *Ueber protestantischen Kirchenbau*, comunicare susținută în anul 1908, cf. *Jahresbericht des Hauptausschusses über das Vereinjahr 1907/1908*, în *Jahresbericht des Sebastian-Hann-Verein für heimische Kunstbestrebungen für das Jahr 1907/1908*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² La începutul anului 1906, la solicitarea primarului Franz Hiemesch, secțiunea Brașov a „Asociației Sebastian Hann” și-a desemnat reprezentanți pentru elaborarea unui plan de sistematizare al orașului Brașov. Din comisia constituită în acest scop vor face parte, din partea asociației, Arthur Coulin, Ernst Kühlbrandt și arhitecții Albert Schuller și Peter Bartesch. Comisia își va desfășura activitatea în anii 1906-1907. cf. *Eingabe des Sebastian Hann-Vereines beim Bürgermeister in Angelegenheit der Schaffung eines Stadtbaureguliersplanes und einer Bauordnung*, în KZ, LXX, 27 ianuarie 1906, nr. 22; *Jahresbericht (Aug. 1905 bis Aug. 1906) der Ortsgruppe „Kronstadt”*, în *Jahresbericht ... für das Jahr 1906; Jahresbericht ... für das Jahr 1906/07*. În arhiva artiștilor transilvăneni se păstrează notițele lui Coulin privitoare la această problemă. *Notizen zur Bauordnungsfrage* (ms.). Mulțumim domnului Manfred Wittstock pentru furnizarea acestui document.

⁵³ cf. *Jahresbericht ... für das Jahr 1906/07*.

⁵⁴ Adolf Meschendörfer, *Vorträge über Kultur und Kunst*, Kr. (Brassö), H. Zeidner, 1907.

⁵⁵ Oskar Netoliczka, *Individualität und Persönlichkeit*, Hermannstadt, Krafft, 1908.

⁵⁶ Iulia Mesea, *Tradiție și modernitate - Arthur Coulin*, în Studii și comunicări VI, Museum Arad, Arad, 1997, p. 43.

⁵⁷ *Budapester Kunsteindrücke*, în *Die Karpathen* (în continuare DK), I, 15 martie 1908, nr. 12; *Ältere englische Kunst in Berlin*, în DK, I, 15 martie 1908, nr. 12; *Über weibliche Kleidung als Stil, Tracht und Mode*, în DK, I, 1 aprilie 1908, nr. 13.

⁵⁸ *Țărănci săsoaice din împrejurimile Sibiului*, în DK, I, 1 decembrie 1907, nr. 5; *Țăran sas din împrejurimile Sibiului*, în DK, I, 1 decembrie 1907, nr. 5; *Studiu*, în DK, I, 1 aprilie 1908, nr. 13; *Țărănci săsoaice (Țărănci din Țara Bârsei)*, în DK, I, 1 mai 1908, nr. 15; *Secuiancă*, în DK, I, 1 mai 1908, nr.

Albert Schuller und Peter Bartesch. Die Kommission ist in den Jahren 1906-1907 tätig. laut *Eingabe des Sebastian Hann-Vereines beim Bürgermeister* in Angelegenheit der Schaffung eines Stadtbaureguliersplanes und einer Bauordnung, în KZ, LXX, 27. Januar 1906, Nr. 22; *Jahresbericht (Aug. 1905 bis Aug. 1906) der Ortsgruppe „Kronstadt”*, în *Jahresbericht... für das Jahr 1906; Jahresbericht... für das Jahr 1906/07*, în Archiv der siebenbürgischen Künstler sind Notizen Coulins zu dieser Tätigkeit erhalten. In *Notizen zur Bauordnungsfrage* (ms.). Wir danken Herrn Manfred Wittstock für die Einsicht in dieses Dokument.

⁵³ laut *Jahresbericht... für das Jahr 1906/07*.

⁵⁴ Adolf Meschendörfer, *Vorträge über Kultur und Kunst*, Kr. (Brassö), H. Zeidner, 1907.

⁵⁵ Oskar Netoliczka, *Individualität und Persönlichkeit*, Hermannstadt, Krafft, 1908.

⁵⁶ Iulia Mesea, *Tradiție și modernitate - Arthur Coulin*, în Studii și comunicări VI, Museum Arad, Arad, 1997, S. 43.

⁵⁷ *Budapester Kunsteindrücke*, în *Die Karpathen* (im Folgenden DK), I, 15. März 1908, Nr. 12; *Ältere englische Kunst in Berlin*, in DK, I, 15. März 1908, Nr. 12; *Über weibliche Kleidung als Stil, Tracht und Mode*, in DK, I, 1. April 1908, Nr. 13.

⁵⁸ *Sächsische Bäuerinnen aus der Umgebung Hermannstadts*, in DK, I, 1. Dezember 1907, Nr. 5; *Sächsischer Bauer aus der Umgebung Hermannstadts*, in DK, I, 1. Dezember 1907, Nr. 5; *Studie*, in DK, I, 1. April 1908, Nr. 13; *Sächsische Bäuerinnen (Burzenländer Bäuerinnen)*, in DK, I, 1. Mai 1908, Nr. 15; *Szeklerin*, in DK, I, 1. Mai 1908, Nr. 15; *Porträt der Gattin des Künstlers (Die Geigerin)*, in DK, I, 1. Mai 1908, nr. 15; *Selbstbildnis*, in DK, VII, 1. Oktober 1913, Nr. 1; *Bildnis seiner Frau*, in DK, VII, 1. Oktober 1913, Nr. 1; *Im Olivenhain*, in DK, VII, 1. Oktober 1913, Nr. 1; *Zrinyi in Rom*, in DK, VII, Nr. 9, 1. Februar 1914, Nr. 1; *Mädchen mit der Korallenkette*, in DK, VII, 1. Februar 1914, Nr. 9; *Liegender Akt*, in DK, I, Juni 1914, Nr. 17.

⁵⁹ Harald Krasser, a. a. O., S. 14.

⁶⁰ Albert Schuller, *Arthur Coulin zum ...*

⁶¹ Gudrun-Liane Iltu, a. a. O., S. 41f.

⁶² Viktor Kloeß, a. a. O.

⁶³ Harald Krasser, a. a. O., S. 15.

⁶⁴ Gabriel von Hackl (1843 -1926). Maler. Studierte mit Alexander Wagner und Carl Theodor von Piloty an der Akademie der schönen Künste in München. Professor an der Akademie (1879 - 1919).

⁶⁵ Ludwig von Löfftz (1845 - 1910). Maler. Ab 1874 Professor an der Akademie der schönen Künste in München.

⁶⁶ Wilhelm Leibl (1844 - 1900). Realistischer Maler. Studierte mit Carl Theodor von Piloty an der Akademie der schönen Künste in München. War von Gustave Courbet

15; *Portretul soției (Violonista)*, în *DK*, I, 1 mai 1908, nr. 15; *Autoportret*, în *DK*, VII, 1 octombrie 1913, nr. 1; *Portretul soției sale*, în *DK*, VII, 1 octombrie 1913, nr. 1; *În păduricea de măslini (În pădurea de măslini)*, în *DK*, VII, 1 octombrie 1913, nr. 1; *Zrinyi la Roma*, în *DK*, VII, nr. 9, 1 februarie 1914, nr. 1; *Fetița cu șiragul de coral*, în *DK*, VII, 1 februarie 1914, nr. 9; *Nud întins*, în *DK*, 1 iunie 1914, nr. 17.

⁵⁹ Harald Krasser, *op. cit.*, p. 14.

⁶⁰ Albert Schuller, *Arthur Coulin zum ...*

⁶¹ Gudrun-Liane Ittu, *op. cit.*, pp. 41-41.

⁶² Viktor Kloess, *op. cit.*

⁶³ Harald Krasser, *op. cit.*, p. 15.

⁶⁴ Gabriel von Hackl (1843 -1926). Pictor. A studiat la Academia de Arte Frumoase din München cu Alexander Wagner și Carl Theodor von Piloty. Profesor la academie (1879 - 1919).

⁶⁵ Ludwig von Löfftz (1845 - 1910). Pictor. Din 1874, profesor la Academia de Arte Frumoase din München.

⁶⁶ Wilhelm Leibl (1844 – 1900). Pictor realist. A studiat la Academia de Arte Frumoase din München cu Carl Theodor von Piloty. A fost influențat de Gustave Courbet. Din 1873, a trăit retras la țară. A pictat mai ales portrete și scene din viața țărănimii bavareze.

⁶⁷ Ada Ștefănuț, *Arta 1900 în România*, București, Editura Noi Media Print, 2008, pp. 15-22.

⁶⁸ Lucrare achiziționată în anul 1903 de Muzeul Brukenthal.

⁶⁹ Iulia Mesea, *op. cit.*, p. 47.

⁷⁰ Anselm Feuerbach (1829-1880). Pictor neoclasic. A studiat la academiile de artă din Düsseldorf și München.

⁷¹ Harald Krasser, *op. cit.*, p. 18.

⁷² *Ibidem*, p. 18 și 25.

⁷³ *Ibidem*, pp. 14-15.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 29.

⁷⁵ *Scrisoarea lui Arthur Coulin către Emil Neugeboren*, Brașov, nedatăată (decembrie 1907), apud Harald Krasser, *op. cit.*, p. 16.

⁷⁶ *Arthur Coulin*, în *KZ*, 19 august 1908, nr. 189.

⁷⁷ *Coulin-Ausstellung*, în *KZ*, 11 septembrie 1908, nr. 207.

⁷⁸ Harald Krasser, *op. cit.*, p. 25.

beeinflusst. Lebte ab 1873 zurückgezogen auf dem Land. Malte vor allem Porträts und Szenen aus dem Alltag der bayrischen Bauern.

⁶⁷ Ada Ștefănuț, *Arta 1900 în România*, București, Editura Noi Media Print, 2008, S. 15ff.

⁶⁸ 1903 vom Brukenthal- Museum angekauftes Werk.

⁶⁹ Iulia Mesea, *a. a. O.*, S. 47.

⁷⁰ Anselm Feuerbach (1829-1880). Neoklassischer Maler. Studierte an den Kunstakademien in Düsseldorf und München.

⁷¹ Harald Krasser, *a. a. O.*, S. 18.

⁷² *Ebenda*, S. 18 und 25.

⁷³ *Ebenda*, S. 14f.

⁷⁴ *Ebenda*, S. 29.

⁷⁵ *Brief von Arthur Coulin an Emil Neugeboren*, Brașov, undatiert (Dezember 1907), bei Harald Krasser, *a. a. O.*, S. 16.

⁷⁶ *Arthur Coulin*, in *KZ*, 19. August 1908, Nr. 189.

⁷⁷ *Coulin-Ausstellung*, in *KZ*, 11. September 1908, Nr. 207.

⁷⁸ Harald Krasser, *a. a. O.*, S. 25.

Arthur Coulin

I.

Este nevoie de o pledoarie pentru arta noastră plastică. Viața noastră muzicală a ajuns la un nivel respectabil. Activitatea artiștilor noștri care trăiesc undeva pe alte meleaguri, dar și activitatea mai puțin mediatizată, însă valoroasă pentru cultura noastră, a muzicienilor profesioniști care trăiesc în mijlocul nostru este privită cu înțelegere, recunoscută și promovată. Faptul regretabil că în domeniul literaturii nu prea există realizări artistice deosebite, deși prolificitatea este destul de mare, nu poate fi remediat prin susținere, oricât de consistentă, dacă nu există o vocație reală, naturală.

Altfel stau lucrurile în domeniul artei plastice. În ziua de azi se pune pretutindeni accent pe importanța ei pentru cultură, iar societatea încearcă din răspuțeri să facă ceva pentru promovarea artei plastice. La noi nici urmă de asemenea inițiative.

Cu mijloacele materiale reduse de care dispunem, ar fi iresponsabilă o promovare comunitară în scopul stimulării înclinațiilor și activităților artistice. Dar

* *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt*, XXXI, 16, 19, 20 martie 1904, nr. 9192, 9195, 9196.

Arthur Coulin

I.

Für unsere bildende Kunst soll ein Wort eingelegt werden. Unser Musikleben steht auf durchaus achtbarem Niveau. Die Tätigkeit unserer Künstler, die in der großen Welt draußen stehen, sowie die zwar weniger effektvolle, für unsere Kultur aber höchst wertvolle Wirksamkeit der in unserer Mitte lebenden Berufsmusiker findet reichlich Verständnis, Anerkennung und auch Förderung. Dass auf dem Gebiete der Literatur trotz verhältnismäßig starker Produktivität sich kaum künstlerisch wertvolle Leistungen finden, diesem bedauerlichen Umstande kann leider auch durch die ausgedehnteste Unterstützung nicht abgeholfen werden, solange sich nicht echte, natürliche Begabungen zeigen.

Anders steht's nun mit der bildenden Kunst. Auf ihre Wichtigkeit für die Kultur wird heute allenthalben mit größtem Nachdruck hingewiesen und die Allgemeinheit trachtet überall darnach, nach Kräften für die Förderung der bildenden Kunst etwas zu tun. Bei uns sind nicht einmal Spuren derartiger Regungen zu bemerken.

* *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt*, XXXI, 16, 19, 20 März 1904, nr. 9192, 9195, 9196.

poporul nostru a avut dintotdeauna talente artistice, dovadă stau numeroase obiecte de artă decorativă desăvârșite din vremuri trecute, industria casnică, cu toate produsele sale artistice până în zilele noastre, iar în ultima vreme o serie de pictori care datorită voinței lor artistice autentice au avut parte de atenție, apreciere și promovare peste tot unde au expus (poate mai puțin la noi). Deci există în cadrul comunității condiția de bază pentru cultivarea artei, adică înclinația naturală spre creație artistică; trebuie gândite doar modalitățile și mijloacele de promovare artistică.

Înainte de a discuta diferitele propuneri în această privință, este totuși adecvat să ne ocupăm și de o întrebare care se va pune probabil, având în vedere actualul nivel al așa numitei culturi generale: De ce este nevoie de artă?

Nu poate fi sarcina acestor rânduri modeste de a răspunde exhaustiv la această întrebare; dar tuturor celor care vor să știe mai mult despre acest subiect le stă la dispoziție o bibliografie modernă bogată, din care se recomandă mai ales scrierile lui John Ruskin, care pot fi ușor procurate într-o traducere germană bună. În esență, în arta plastică ca și în muzică și literatură este vorba de faptul că omul cultural are nevoie de artă ca plăcere spirituală, lipsită de interese și

Allerdings, wenn es sich darum handeln sollte, bildnerische Veranlagung und Kunstbetätigung überhaupt erst hervorzurufen, so wäre bei unseren bescheidenen materiellen Verhältnissen eine öffentliche Förderung kaum zu verantworten. In unserem Volke nun hat sich von jeher bildnerische Begabung geregigt, wie zahlreiche kunstgewerbliche.

Meisterleistungen früherer Zeit, bis auf unsere Tage kunstvoll geübte Hausindustrien und in neuester Zeit einige Maler, die mit ihrem durchaus echt künstlerischen, strengen Streben, überall, wo sie bis jetzt auftraten (außer vielleicht bei uns selbst) Beachtung, Wertschätzung und auch Förderung gefunden haben. Die Vorbedingung, das natürliche Regem künstlerischen Triebes wäre also für eine öffentliche Kunstpflege vorhanden; es kann sich also nur darum handeln, in welcher Art und mit welchen Mitteln eine Kunstförderung bei uns denkbar ist.

Vor der Erörterung hiezu dienlicher Vorschläge wird es jedoch nicht unangebracht sein, eine Frage zu streifen, die bei dem jetzigen Stande der sogenannten „allgemeinen“ Bildung aller Wahrscheinlichkeit nach zu erwarten ist, die Frage nämlich, „warum denn Kunst überhaupt nötig sei?“

Carte poștală cu vedere din Sibiu (Arthur Coulin către Oskar Netoliczka)/ Postkarte mit Ansicht von Hermannstadt (Arthur Coulin an Oskar Netoliczka) 1904

Arhiva și Biblioteca parohiei Honterus/ Archiv und Bibliothek der Honterus-gemeinde

meschinărie; spre deosebire de plăcerile materiale care diminuează sensibilitatea, plăcerea spirituală intensifică sensibilitatea și receptivitatea simțurilor implicate, ori de câte ori se produce. Deoarece arta plastică ca și muzica sau literatura ocupă în mod exclusiv un anumit domeniu de activitate și nu poate fi înlocuită cu nimic, trebuie să aibă aceeași importanță ca și surorile sale din familia artelor, ca să putem vorbi de cultură adevărată, educație armonioasă, și intensificare a umanității.

Erschöpfend hierauf zu antworten, kann natürlich nicht Aufgabe dieser bescheidenen Zeilen sein; doch steht allen denen, die sich eingehender darüber unterrichten wollen, eine reiche, moderne Literatur zur Auswahl bereit, aus deren Fülle vor allem John Ruskins Schriften empfohlen sein mögen, die in guter deutscher Übersetzung leicht aufzutreiben sind. Im Wesentlichen handelt sich's bei bildender Kunst ebenso wie bei der Dichtung und Musik darum, dass der Kulturmensch der Kunst bedarf als eines geistigen, von aller Interessiertheit und Niedrigkeit freien Genusses, der, im Gegensatz zu den abstumpfenden materiellen Genüssen, je öfter er wiederkehrt, desto mehr die Empfänglichkeit und Feinfühligkeit der genießenden und der den Genuss vermittelnden Organe steigert. Da nun bildende Kunst, gleichwie Musik oder Dichtung, ein bestimmtes Gebiet der Wirkung ausschließlich inne hat und durch nichts darin ersetzt werden kann, so muss sie eben für wirkliche Kultur, harmonische Bildung und Steigerung des Menschentums ebenso nötig sein wie die Schwesterkünste.

Die meisten derjenigen, die die Frage nach der Notwendigkeit der Kunst stellen, werden nun allerdings mit einem Hinweis auf ideale Gesichtspunkte kaum

Majoritatea celor care se întreabă cu privire la necesitatea artei probabil că nu vor fi satisfăcuți de un răspuns de factură idealistă – pentru ei trebuie evidențiat cât de important este efectul educativ al artei plastice și în domeniul economic. Acum câțiva ani contele Th. Andrassy a atras atenția parlamentului maghiar asupra faptului că Ungaria plătește anual altor țări cu mult peste 20 de milioane de coroane pentru articole industriale și artisanale cu caracter artistic, iar nu de mult un deputat al Reichstagului german a subliniat, cu prilejul unei dezbateri majore despre arta modernă, că influența acesteia asupra industriei și meșteșugurilor ar fi extraordinar de benefică, dovada fiind vânzările crescute și exportul mărit al articolelor produse sub influența acesteia. Cred că aceste două remarce făcute în împrejurări serioase dovedesc suficient ce importanță mare îi revine artei în domeniul economic și cât de important trebuie să fie și pentru noi ca, prin promovarea artei, cea mai bună educatoare a bunului gust, să trezim iarăși interesul pentru autenticitate, frumusețea simplă a formei și pentru consistență, aceste condiții de bază și virtuți cardinale ale unui meșteșug și ale unei industrii sănătoase, cum existau odinioară și la noi și pot înflori din nou dacă publicul și producătorii sunt impulsionați de concepții sănătoase.

sich zufrieden geben; ihnen gegenüber soll darauf hingewiesen sein, wie überaus wichtig die erzieherische Wirkung bildender Kunst auf wirtschaftlichem Gebiete sein kann. Vor einigen Jahren hat Graf Th. Andrassy im ungarischen Parlament darauf aufmerksam gemacht, dass weit über zwanzig Millionen Kronen alljährlich für industrielle und gewerbliche Artikel künstlerischen Charakters aus Ungarn ins Ausland gehen und letzthin hat im deutschen Reichstag gelegentlich einer großen Debatte über modernste Kunst ein Redner besonders hervorgehoben, dass die Einwirkung moderner Kunst auf Industrie und Gewerbe von größtem Segen gewesen, was der außerordentlich steigende Umsatz und die bedeutende Ausfuhr der unter ihrem Einfluss erzeugten Artikel erweise. Diese beiden, bei ernster Gelegenheit gemachten Bemerkungen bezeugen wohl hinlänglich, welche Bedeutung der Kunst in wirtschaftlicher Hinsicht zukommt, und wie wertvoll es auch für uns sein muss, durch Förderung der Kunst, als der besten Erzieherin gesunden Geschmacks, allmählich wieder den Sinn zu erwecken für Echtheit, einfache Schönheit der Form und Solidität, dieser Grundbedingungen und Kardinaltugenden gesunder Gewerbe und Industrien, wie sie einstens auch unter uns blühten, und wieder blühend werden können, wenn Publikum

De aceea aceste rânduri doresc să inspire conducătorii poporului nostru și oamenii săi educați să se intereseze un pic și de arta plastică. După cum se pare, românii pot fi un exemplu pentru noi în această privință. Cu ceva timp în urmă au putut fi admirate la Sibiu lucrări de o mare solemnitate ale unui artist român, O. Smigelschi, lucrări care pe bună dreptate pot fi admirate ca expresie autentică a simțirii artistice naționale române. Niciun artist nu începe lucrări de o asemenea amploare fără perspectiva valorificării lor într-un mod demn, în acest caz pentru împodobirea catedralei nou construite la Sibiu, o sarcină pe care Smigelschi o îndeplinește, cel puțin din punct de vedere artistic, cu desăvârșire. Poporul român va avea toată îndreptățirea să privească cu mândrie acest adevărat monument al poporului și să aștepte de la această lucrare o bogată impulsivitate artistică a dezvoltării sale culturale.

Ne întrebăm de ce artiștii sași nu primesc asemenea sarcini de interes comunitar larg; nu există biserici și altare, primării sau alte spații destinate unor scopuri comunitare serioase; sau simțirea noastră religioasă și națională a devenit deja atât de insensibilă, încât ne limităm pentru asemenea lăcașuri la lucrări fără nici o valoare artistică?

und Produzent von gesunden Anschauungen erfüllt sind.

Darum also möchten diese Zeilen die gebildeten und Führenden unseres Volkes dazu anregen, sich ein wenig auch für die bildende Kunst zu interessieren. Ein Beispiel sollen uns diesbezüglich die Rumänen geben, wie es den Anschein hat. Vor einiger Zeit konnte man in Hermannstadt von einem rumänischen Künstler, O. Smigelschi, große Kartons voll feierlicher Wirkung sehen, die man mit Recht als echten Ausdruck rumänisch-nationalen künstlerischen Empfindens bewundern konnte. Solche umfangreiche Arbeiten unternimmt kein Künstler, ohne die Aussicht seine Arbeiten in würdiger Weise verwerten zu können, wie z.B. in diesem Falle bei der Ausschmückung der neuerbauten Kathedrale in Hermannstadt, eine Aufgabe die vom künstlerischen Gesichtspunkt durch Smigelschi jedenfalls die vollendetste Lösung findet. Das rumänische Volk aber wird mit Recht auf dieses durchaus volkseigene Monument stolz hinweisen und reiche Förderung seiner kulturellen Entwicklung davon erwarten können.

Warum nun, fragt man sich, kommen unsere sächsischen Künstler nicht zu ähnlichen, auf die breiteste Öffentlichkeit wirkenden Aufgaben. Gibt es keine Kirchen und Altäre, keine Rathäuser oder sonstigen

Care sunt cauzele acestei indiferențe și ce mijloace și modalități ar fi potrivite pentru a realiza ceva în acest domeniu, chiar și cu fonduri reduse, va fi subiectul unui al doilea articol. Sper ca aceste rânduri să creeze un climat favorabil celor ce vor urma.

II.

Dacă promovarea artei este luată în serios, nu poate fi evitată conceperea unui plan pentru înființarea unei asociații care să întrunească toți iubitorii de artă. Oricât de multă opoziție poate stârni termenul „asociație”, orice om cu o gândire obiectivă trebuie să admită că o asemenea asociație are măcar același drept la existență ca și o asociație muzicală. Dar știm că nu numai în orașele noastre mai mari, ci și în localitățile mici și foarte mici ființează una, două sau chiar trei sau patru asociații muzicale, fără a socoti asociațiile muzicale, de obicei, deosebit de merituose care se ocupă într-adevăr de arta muzicală. Aproape toate aceste asociații (a doua, a treia sau a patra) nu pot numi altă cauză pentru înființarea lor decât micile intrigă și invidii între anumite persoane de vază ale comunității, sau mai trist, faptul că domnii distinși, „din lumea bună”, nu s-au simțit prea bine în preajma oamenilor simpli, mai puțin distinși. În afară de cele sus numite, care mă-

ernsten Zielen der Allgemeinheit dienende Räume; oder ist unser religiöses und nationales Empfinden schon so stumpf geworden, dass auch der schlimmste Schund uns für solche Orte genügt?

Welches die Ursachen solcher Gleichgültigkeit sind und welche Mittel und Wege geeignet wären, mit geringen Mitteln einiges auf diesem Gebiete zu leisten, davon soll ein zweiter Aufsatz handeln; hoffentlich bereiten diese Zeilen den kommenden Ausführungen einen günstigen Boden.

II.

Unvermeidlich ist aber, will man der Frage der Kunstförderung näher treten, dass man sich mit dem Planer einer Vereinigung befreundet, die alle der Kunst freundlich Gegenüberstehenden zusammenfasste. So oppositions-reizend auch das Wörtchen „Verein“ wirken mag, jeder halbwegs billig denkende Leser wird bei einigem Überlegen zugeben, dass ein derartiger Verein doch ungefähr ebensoviel Daseinsnotwendigkeit hätte wie etwa ein Gesangsverein. Nun bestehen aber nicht nur in unseren größeren Städten, sondern auch in kleineren und kleinsten Orten zwei, oft sogar drei und vier Gesangsvereine und Kränzchen, ungerechnet natürlich auch die in

car aparent au un scop ideal, deși modest, există printre noi un număr considerabil de asociații care au ca scop exclusiv distracția și care, pe lângă faptul că membrii lor se obișnuiesc cu bârfa de cârciumă ca stimulent intelectual, mai au și parte săptămânal de o beție mai mult sau mai puțin cruntă, astfel încât membrii cei mai activi pot avea chiar probleme grave de sănătate.

Dacă toate aceste asociații, primele inutile, celelalte de-a dreptul nocive, pot exista în societatea noastră fără a întâmpina vre-o opoziție considerabilă, cu atât mai puțin poate deranja înființarea unei asociații care nu le cere membrilor săi să-și sacrifice timpul sau sănătatea, iar sacrificiul material

der Regel hoch-verdienten Musikvereine als die reinen Vertreter wirklicher Musikpflege. Fast alle dieser zweiten, dritten und vierten Gesangvereine können für ihr Entstehen keinen anderen Grund anführen, als irgend welche ganz und gar außermusikalische Eifersüchtelei einer oder einiger „führender“ Personen, oder, was noch betrüblicher ist, den Umstand, dass halt die „besseren“, vornehmeren Herren auf die Dauer mit den minder noblen auf die Dauer sich nicht recht behaglich gefühlt haben. Außer diesen genannten, die, zumindest scheinbar, ein, wenn auch oft recht bescheidenes, ideelles Ziel verfolgen, gibt es dann noch eine stattliche Reihe von Vereinigungen überall unter uns,

este relativ mic în comparație cu ceea ce cheltuiesc membrii asociațiilor mai sus menționate la diferitele „ocazii”. Pe de altă parte oferă membrilor săi ceva ce poate conferi vieții lor o profunzime și un impuls neînchipuit, dacă nu măcar o plăcere pură și neprimejdioasă.

Pentru a reveni după acest excurs – poate inutil – la tema inițială, se vor schița în linii mari scopul și conținutul unei asemenea asociații. Țelul ar trebui să aibă în vedere atât promovarea artei în general, ca proprietate a întregului popor, cât și împlinirea artistică individuală. Scopul principal referitor la punctul unu ar fi susținerea concretă a Galeriilor Baronului von Brukenthal, această avuție extraordinară și prețioasă. Ajutorul dat de asociație ar consta într-o sumă de bani strânsă pe parcursul anului, care să completeze fondurile mult prea modeste ale administrației Galeriilor și s-o sprijine în demersurile sale pentru continuarea colecției în sensul achiziționării în timp a unei colecții reprezentative de artă săsească modernă, care să cuprindă tot ce este mai valoros în arta noastră contemporană. Pe lângă aceasta, dacă asociația merge bine, ar trebui avută în vedere cu timpul crearea unei alte colecții, în alt oraș; nu tot una de pictură, acest lucru ar fi irealizabil și nici n-are avea sens, dată fiind existența celei sibiene;

die ganz ausschließlich „Geselligkeit“ pflegen und deren Ergebnis außer der Gewöhnung an den widrigen Wirtshausklatsch als geistige Anregung allwöchentlich ein mehr oder minder fester Katzenjammer ist, bei besonders eifrigen Vereinsmitgliedern mit der Zeit oft schwere Gesundheitsstörungen.

Wenn nun alle diese Vereine, die erstgenannten überflüssig, die zweitangeführten direkt schädlich, ohne irgend eine besondere Opposition unter uns bestehen, so wird eine solche hoffentlich umso weniger sich erheben gegen die Gründung eines Vereines, der von seinen Mitgliedern nicht nur kein Opfer an Zeit oder gar an Gesundheit verlangt, sondern auch an direkten Geldopfern im Vergleiche zu den Ausgaben, die ein Mitglied eines jener vorgeannten Vereine alljährlich bei den zahlreichen „Gelegenheiten“ macht, kaum nennenswertes beansprucht, dafür aber seinen Teilhabern etwas bietet, das als Anregung und Vertiefung seines Lebens ungeahnte Bedeutung gewinnen kann, zumindest ein reines und gefahrloses Vergnügen bleibt.

Um nach dieser – möchte sie überflüssig gewesen sein – Abschweifung wieder zum Wesentlichen zu kommen, so sei hier in flüchtigen Linien ungefähr Ziel und Wesen einer solchen Vereinigung skizziert.

**Turnul Sfatului
din Sibiu/
Der Rathausurm
in Hermannstadt**
*Premiul Asociației
Sebastian Hann
1908/
Prämienblatt des
Sebastian-Hann-
Vereins 1908
Cat./Kat. 45*

din contră, această a doua colecție ar trebui să conțină desene, grafică, creații de artă decorativă deosebite, bineînțeles cel puțin la început rezumate la creațiile autohtone, pentru că numai astfel vom putea realiza ceva solid cu mijloacele noastre modeste.

Un alt scop al asociației ar fi ca membrii săi să propage prin toate mijloacele țelurile lor artistice. În primul rând atrăgând atenția societății asupra întreținerii clădirilor monumentale istorice, a operelor de artizanat

Das Ziel müsste sowohl eine Förderung des Allgemeinen, also der Kunst als Besitz des Volksganzen, als auch auf künstlerische Bereicherung des Einzelnen gerichtet sein. Als Hauptziel des ersten Punktes wäre die zielbewusste Unterstützung der Baron Brukenthalischen Galerie, dieses herrlichen und kostbaren Besitzes. Die Förderung des Vereines hätte darin zu bestehen, dass er einen bestimmten Teil seiner Jahreseinnahmen zurücklegte, um mit diesem Fond der Galerieverwaltung, die durch ihre höchst bescheidenen Mittel an aller Aktion gehindert ist, zu Hilfe zu kommen bei dem weiteren Ausbau der Galerie in dem Sinne, dass nun allmählich eine übersichtliche, mit der Zeit möglichst schritt haltende Sammlung sächsischer moderner Kunst entstehe, die nach Möglichkeit das Wertvollste einheimischer Kunstübung umfasst. Nebenher müsste daran gearbeitet werden, dass mit der Zeit, wenn der Verein gesund sich weiter entwickelt, in einer anderen unserer Städte eine zweite Sammlung allmählich aufgebaut würde; nicht etwa wieder eine Gemäldegalerie, das wäre nicht nur undurchführbar, sondern neben der Hermannstädter auch überflüssig; vielmehr müsste diese zweite Sammlung Zeichnungen, graphische Arbeiten, gewerbliche Musterleistungen umfassen und

din timpuri trecute ș. a. Pe de altă parte ar trebui promovată ideea ca la înălțarea unor altare noi, la dotarea bisericilor, primăriilor etc. să se apeleze după posibilități la artiști autohtoni; mai ales în mediul urban ne-am putea aștepta de la administrație la demersuri în acest sens, oricât de modeste ar fi ele. Ce bine ar fi dacă cel puțin ar fi consultată o comisie artistică în cazul unor asemenea lucrări de interes public, ca să se evite măcar acele monstruoziități de prost gust, care vor să reprezinte ceva, dar care, în stilul lor de ultimă speță, sunt mai regretabile decât orice simplitate primitivă.

Următoarea sarcină a asociației va fi organizarea de expoziții la intervale regulate. Acestea ar urma să fie prezentate pe rând în orașele noastre mai mari, reunind atât opere de artă liberă cât și de artizanat. Ar trebui stârnit interesul asociațiilor de artizanat pentru aceste expoziții, astfel încât creațiilor deosebite să le fie conferite și premii. În această privință trebuie avut în vedere că în ziua de azi, pretutindeni - și la noi în special - prin artizanat nu se mai înțeleg obiecte care se remarcă prin folosirea de materiale extrem de valoroase și forme luxoase, ci arta de a obține un aspect elegant și impunător prin soliditatea meșteșugului, o construcție simplă și forme corespunzătoare scopului folosirii, chiar și cu materiale mai modeste.

natürlich auch auf die heimische Produktion, wenigstens im Anfang, beschränkt sein, da mit unseren, jedenfalls immer bescheidenen Mitteln nur auf diesem Wege etwas Gediegenes zustande kommen kann.

Weiters wäre von Seite des Vereins eine lebhafte Propaganda für künstlerische Ziele zu entfalten. Zunächst durch das Hinlenken der Aufmerksamkeit auf die Erhaltung von Baudenkmalern, kunstgewerblichen Meisterleistungen früherer Zeit usw. Ferner müsste aufklärend gewirkt werden indem Sinne, dass bei Errichtung neuer Altäre, Ausstattung von Kirchen, Rathäusern u. a. heimische Kunst nach Möglichkeit herangezogen werde; insbesondere von Seiten der städtischen Verwaltungen müsste einiges, wenn auch wenig, zu erwarten sein. Vieles wäre schon erreicht, wenn bei derartigen, öffentlichen Arbeiten zum wenigsten immer künstlerischer Beirat herangezogen würde, damit mindestens jene schauerlichen Geschmacklosigkeiten, die etwas vorstellen möchten, aber mit ihrem verlogenen Lumpengeschmack schlechter wie die primitivste Roheit sind, unmöglich werden.

Die nächstwichtige Aufgabe des Vereines hätte dann in der Veranstaltung von Ausstellungen in regelmäßigen Zwischenräumen zu bestehen. Diese müssten durch

Dacă promovăm asemenea aspirații, putem spera la înlăturarea concurenței în anumite domenii, iar în momentul în care la noi s-a dezvoltat un artizanat solid, cu o amprentă artistică proprie, să putem vinde chiar și în alte părți.

Cele enunțate până acum se referă la activitatea asociației în exterior. Unele lucruri ar putea fi expuse mai pe larg, dar dat fiind faptul că aceste rânduri nu vor decât să stârnească interesul general fără a obosi, detaliile rămân pe mai târziu. Să trecem la activitatea internă a asociației.

Asociațiile de artă mai mari cumpără, cu prilejul expozițiilor, unele opere și le împart anual între membrii săi prin tragere la sorti. În cazul nostru ar trebui renunțat la acest model, ca să se păstreze valoarea ideală a asociației, oricum el n-ar fi realizabil din lipsă de fonduri. Dar asociația trebuie să ofere ceva prin care să-și atragă noi membri. Singurul lucru posibil, care se practică în mod uzual și la alte asociații de acest gen, este distribuirea de ediții-premiu a unor lucrări de artă obținute prin tehnici de reproducere de orice fel. Dacă s-ar apela la cele făcute în mod convențional am ajunge din lac în puț, și s-ar distribui kitschurile obișnuite. Dar nu este prea greu să ieșim din dilemă. De exemplu: conducerea asociației stabilește împreună cu mai mulți artiști o serie de

unsere größeren Städte der Reihe nach geführt werden und hätten sowohl freie Kunst wie auch künstlerische Gewerbe zu zeigen. Für diese Ausstellungen müssten die Gewerbevereine interessiert werden, damit wertvolle Leistungen der Gewerbe mit Preisen bedacht werden. Dabei wäre immer im Auge zu behalten, dass heute überall und bei uns insbesondere unter dem Begriff „künstlerisches Gewerbe“ nicht eine durch ungewöhnlich kostbares Material und luxiöse Form wirkende Produktion zu verstehen und zu unterstützen ist, sondern jenes Streben, das durch strengste Solidität der Herstellung, zweckmäßige und einfache Konstruktion und deren sinngemäßen Ausdruck in der Form auch bei Verwendung bescheidenen Materials gediegene und vornehme Wirkungen zu erzielen weiß. Fördern wir derartiges Streben, so ist zu hoffen, dass wir zunächst unter uns selbst auf gewissen Gebieten die Konkurrenz verdrängen und wenn wir einmal ein charaktervolles, solides und eigenartiges Arbeiten bei unseren Gewerben ausgebildet haben, auch anderswo Absatz finden werden.

Das bisher Angeführte wäre ungefähr das Ziel der Tätigkeit des Vereins nach außen; manches sollte wohl detaillierter ausgeführt sein, da jedoch diese Zeilen zunächst nur

Tânăr de la țară/
Junger Mann
auf dem Land
1906
Cat./Kat. 43

motive interesante peisagistice, istorice, etnografice, valoroase din punct de vedere artistic. În fiecare an asociația încredințează unui artist autohton o lucrare de artă (grafică, gravură etc.) Artistul (în fiecare an altul) își alege un motiv și renunță, după efectuarea lucrării, pentru o sumă adecvată la toate drepturile de autor în favoarea asociației. Aceasta scoate o ediție limitată de cea mai bună calitate pe care o pot achiziționa fie membrii săi, fie comerțul de specialitate, care preia asemenea lucrări în general fără

allgemein anregend wirken sollen, wird, um nicht ermüdend zu werden, besser sein, ins einzelne für diesesmal nicht einzugehen. Es käme nun die innere Vereinstätigkeit zur Erörterung.

Große Kunstvereine mit bedeutenden Mitteln pflegen auf den von ihnen veranstalteten Ausstellungen Kunstwerke zu kaufen und diese alljährlich unter ihre Mitglieder zu verlosen. In unseren Verhältnissen muss davon, soll der Verein einen ideellen Wert haben, unbedingt abgesehen werden, es dürfte übrigens eine derartige Organisation schon wegen der geringen Mittel unmöglich sein. Irgend etwas muss aber der Verein, schon um der damit verbundenen Wirkung, in dieser Art seinen Mitgliedern bieten, und es käme hierfür bloß die bei anderen derartigen Vereinen ebenfalls übliche jährliche Verteilung eines wohlfeilen Prämienblattes in irgend einer Reproduktionstechnik, in Betracht. In der konventionellen, sonst üblichen Manier durchgeführt, wäre dies allerdings gleichbedeutend mit der Teufelsaustreibung durch Beelzebub; um die Empfindungslosigkeit in Kunstingen zu heilen, würde man die Betreffenden mit gefälligem Kunstschand beglücken. Doch ist ein guter Ausweg bei zielbewusster Leitung unschwer zu finden; etwa folgendermaßen:

rețineri și la prețuri avantajoase. Pe lângă această ediție valoroasă se mai scoate și una mai accesibilă la preț, ale cărei exemplare sunt împărțite gratuit membrilor asociației. Acest program are două avantaje dacă este aplicat în mod consecvent: fiecare membru primește în schimbul cotizației sale gratuit o gravură de înalt nivel artistic care formează cu timpul o adevărată galerie a frumuseților patriei noastre și mai poate avea și efect educativ, pe de altă parte motivele noastre peisagistice ajung în cea mai selectă formă artistică în cercurile educate din străinătate și pot trezi acolo stimă pentru arta noastră și nivelul artistic de la noi, dar și interes pentru frumusețea originală a motivelor transilvănene.

Ar fi de dorit ca asociația să-și asume și sarcina de informare și îndrumare în cazurile în care una sau mai multe persoane trebuie să aleagă un cadou valoros pentru o ocazie deosebită, de a le atrage atenția că un dar cu valoare artistică servește scopului în mod mai nobil și chibzuit decât abundența de nimicuri oferite în zilele noastre cu asemenea prilejuri, când de multe ori valoarea materială considerabilă dublează iritarea provocată de absurditatea și lipsa de gust a darului în cauză.

die Vereins-leitung stellt im Einvernehmen mit Künstlern eine Sammlung von landschaftlichen, historischen und ethnographisch interessanten Motiven, die malerisch wertvoll sind, zusammen. Alljährlich betraut der Verein einen einheimischen Künstler mit der Herstellung eines graphischen Kunstblattes (Radierung u.a.). Der betreffende Künstler, der nicht zweimal nacheinander derselbe sein darf, wählt sich unter den oben genannten Motiven eines und tritt nach Vollendung der Arbeit gegen angemessenes Honorar das Werk samt allen Rechten ab. Der Verein veranstaltet nun eine beschränkte Ausgabe des Blattes in vornehmster, künstlerischer Art, die gegen entsprechende Aufzahlung teils von den Mitgliedern übernommen werden kann, teils auch auswärts dem Kunsthandel zugeführt wird, der solche Arbeiten leicht und günstig aufnimmt; neben dieser kostbaren Ausgabe gibt der Verein eine populäre heraus, die unentgeltlich an die Mitglieder jährlich verteilt wird. Dieses Programm, konsequent durchgeführt, ergibt zwei Vorteile: einmal erhält jeder Vereinsteilnehmer für seinen Jahresbeitrag künstlerisch gediegene Blätter, die in ihrer Folge eine Übersicht über die Schönheiten unserer Heimat in edler Form geben; und also mannigfach bildend und vertiefend

**Țărănci săsoaice
din împrejurimile
Sibiului/
Sächsische
Bäuerinnen aus
der Umgebung
Hermannstadts**
*Die Karpathen, I,
1 Decembrie/
Dezember
1907, Nr. 5*

III.

Din obiectivele amintite rezultă de la sine activitatea asociației. Din cotizațiile membrilor trebuie suportate cheltuielile administrative ale expozițiilor, a gravurii sau lucrării grafice editate anual; o parte din costuri poate fi acoperită din veniturile realizate prin expoziții și vânzarea gravurilor. Fondurile rămase vor fi împărțite în două. O parte va fi folosită în colaborare cu administrația Galeriilor Baronului von

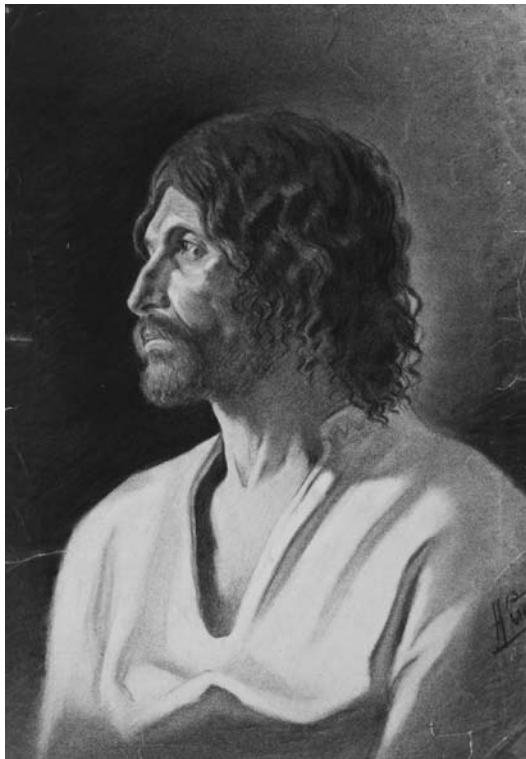
wirken können; zweitens gelangt mit der Ausgabe außerhalb unserer Grenzen überzeugende, echte Anschauung unserer so vielfach interessanten Heimat durch seine vornehmste künstlerische Form gerade in die feinst gebildeten Kreise des Auslandes und erregte dort neben der Achtung für unsere Kunst (und dadurch unser Kulturniveau) Interesse für die originelle Schönheit unserer verschiedentlichen Motive.

Schließlich wäre noch eine wünschenswerte Aufgabe des Vereins, durch bereitwillige Auskunft und Rat in allen Fällen, wo es sich darum handelt, dass einzelne oder mehrere bei besonderen Gelegenheiten wertvollere Geschenke machen wollen, darauf hinzuweisen, wie viel sinniger und edler solchem Zwecke durch Darbringungen künstlerischen Wertes gedient wird, anstatt der jetzt in allen derartigen Fällen sich einstellender Überschwemmung mit Plunder, bei dem der oft beträchtliche Materialwert den Ärger über die sonstige Unsinnigkeit und Geschmacklosigkeit verdoppelt.

III.

Aus den bisher angedeuteten Zielen ergibt sich von selbst das Vorgehen des Vereins. Von den eingehenden Mitglieder-

Portret de țăran/
Bildnis eines
Bauern
Cat./Kat. 54

Brukenthal pentru eventuala achiziționare de picturi valoroase autohtone. Cealaltă jumătate va fi folosită pentru acea colecție de desene, grafici și obiecte de artă decorativă ce va fi realizată într-un alt oraș săsesc. Restul fondurilor ar trebui depuse într-un cont special pentru a forma în timp o rezervă de capital cu care să se poată întreprinde și alte acțiuni în domeniul artei. Toate aceste visuri pot fi realizate bineînțeles numai cu o bază materială solidă. Fără îndoială aceasta poate fi constituită, dacă se începe modest.

beitragen wären zunächst die notwendigen Kosten der Administration, der Ausstellungen sowie des herauszugebenden Kunstblattes zu decken; ein Teil dieser Kosten wird übrigens schon aus dem Ertragnis der Ausstellungen, sowie der Extraausgabe des Kunstblattes bedeckt werden können. Der hiernach verbleibende Rest wäre zu halbieren und die eine Hälfte jedes Mal dafür zu bestimmen, dass damit im Einvernehmen mit der Verwaltung der Baron Brukenthalischen Galerie wertvolle Kunstwerke heimischen Ursprungs gegebenenfalls gekauft würden. Die andere Hälfte wäre einmal dazu zu verwenden, dass damit für jene, in einer zweiten sächsischen Stadt zu schaffenden Sammlung von Künstlerhandzeichnungen, graphischen Blättern und gewerblichen Meisterleistungen allmählich Material zusammengebracht werde; der Rest des Vereinseinkommens endlich müsste zusammengelegt und daraus im Lauf der Zeit ein Kapitalstock gebildet werden, der es ermöglichte, unter Umständen auch in anderer Weise auf künstlerischem Gebiete einzugreifen. Alle diese vorläufig noch ins Gebiet der Luftschlösser gehörigen Projekte können natürlich nur verwirklicht werden, wenn ein gesundes materielles Fundament dafür errichtet werden kann, dass ein solches, wenn man sich anfangs in bescheidenen

Dacă presupunem o cotizație anuală de 10 K (coroane) și din toate localitățile noastre se înscriu cel puțin 150 de membri, am avea în primul an suma de 1500 de coroane la dispoziție. Dacă la început se organizează expoziții numai din doi în doi ani, atunci costurile acestora, cele administrative și cele pentru editarea lucrării de grafică sus menționate ar fi acoperite pe deplin de suma de 700 de coroane. Ar rămâne 800 de coroane din care 400 ar fi folosite pentru noi picturi pentru Galerie, deci în doi ani, cu prilejul expozițiilor ar fi disponibile 800 de coroane pentru a cumpăra exponate - împreună cu banii pentru galerie este deja o sumă considerabilă. Dacă acceptăm modul de folosire a banilor schițat înainte, din suma rămasă de 400 de coroane ar merge 200 pentru fondarea celei de-a doua colecții, deci din doi în doi ani ar fi disponibile tot 400 de coroane pentru achiziții.

Probabil că unele lucruri ar putea fi gândite și organizate mai bine decât s-a expus mai sus; dar aceste rânduri nu doresc altceva decât să pună acest subiect în discuție. Nu le revine nici meritul de a fi primele în acest sens; deja cu mai mult de un an în urmă domnul dr. Bacon, foarte stimat ca deschizător de drumuri în cercurile artistice, a lansat la Sighișoara un apel public pentru înființarea unei asemenea asociații.

Grenzen hält, geschaffen werden kann, ist nicht zweifelhaft. Nimmt man an, dass bei einem Jahresbeitrag von 10 K in der ersten Zeit aus allen Orten unserer Heimat etwa 150 Mitglieder Beiträge zugesagt werden, so hätte man für das Jahr 1500 K. Bescheidet man sich nun und veranstaltet bloß jedes zweite Jahr Ausstellungen, so können die Auslagen hierfür, die Administrationskosten und die und die Ausgabe des Kunstblattes mit jährlichen 700 K ausgiebig bedeckt werden und es blieben alljährlich 800 K, von denen 400 für die Förderung der Galeriekäufe entfielen; es könnten demnach in jedem zweiten Jahre bei Gelegenheit der zu veranstaltenden Ausstellung 800 K zu Ankaufszwecken bereitstehen, eine Summe, die mit den Galeriemitteln zusammen schon ernstlichen Erfolg erzielen kann. Für die restlichen 400 K die Verwendung im früher skizzierten Sinne angenommen, würde zunächst alljährlich 200 K für jene zweite Sammlung ergeben, d.h. also für deren Förderungwürden ebenfalls in jedem zweiten Jahr 400 K für Ankauf von ausgestellten Zeichnungen usw. bereitstehen.

Dass natürlich manches besser und glücklicher arrangiert könnte, als nach obigen Andeutungen, ist wahrscheinlich. Aber diese Zeilen beanspruchen auch nichts weiter als dies ganze Thema nochmals

Planul său a fost probabil prea mareț pentru posibilitățile noastre; aceste rânduri au fost scrise din dorința, de a reînvinga acea idee adaptată la posibilitățile noastre, pentru a stimula în sfârșit dorința de acțiune. În zilele noastre, când toate înaintază cu pași uriași, este mai necesar ca oricând să punem din timp bazele unei dezvoltări culturale viitoare. Iar arta plastică este cea care ne oferă în acest moment o asemenea posibilitate de dezvoltare importantă pe termen lung. Chiar și la o privire superficială se poate sesiza cât de mult a crescut pretutindeni, dar mai ales în Germania, cererea pentru artă în general și arta plastică în special. După o îndelungă desconsiderare tocmai a acestei laturi a vieții culturale, cu atât mai puternică devine dorința de a conferi vieții profunzime prin frumusețe și satisfacerea emoțiilor noastre mai subtile prin modelarea mai elegantă a spațiului nostru vital ca expresie vizibilă a concepției noastre de viață și a aspirațiilor noastre.

Dăinuirea noastră ca popor este condiționată poate cel mai mult de gradul dezvoltării noastre culturale; dacă vrem să ne păstrăm identitatea germană - și cine n-ar vrea? - atunci nu este de ajuns să folosim pe cât de des posibil atributul „german”. Numai acela este în stare să rămână într-adevăr german, care îndeplinește de bună

eindringlich zur Erörterung zu stellen. Denn auch der Ruhm der Priorität kommt diesen Ausführungen nicht zu; schon vor Jahresfrist hat der in kunstfreundlichen Kreisen als idealer Vorkämpfer von derartigen Bestrebungen hochgeschätzte Dr. Bacon in Schäßburg zur Gründung einer ähnlichen Vereinigung aufgerufen. Sein Plan war wohl für unsere Verhältnisse zu groß konzipiert. Diese Zeilen sind wesentlich von dem Bestreben eingegeben, die damalige Idee in für unsere Verhältnisse passenderer Form neu anzulegen, damit endlich die Bereitwilligkeit zum Tun zu wecken. Heutzutage, wo alles mit Riesenschritten vorwärts hastet, ist es doppelt nötig, darauf zu achten, dass man für grundlegende Möglichkeiten zu weiterer Kunstentwicklung bei Zeiten sorgt. Und eine solche Möglichkeit von weittragendster Bedeutung bietet heutzutage die bildende Kunst; selbst dem oberflächlichsten Betrachter muss aufgefallen sein, wie ungeheuer in den allerletzten Jahren überall, insbesondere aber in Deutschland, die Forderung nach Kunst im Allgemeinen und bildender Kunst ganz besonders zugenommen hat. Nach langer Vernachlässigung gerade dieser Seite des Kulturlebens regt sich nun umso stärker das Verlangen nach Vertiefung des Lebens durch Schönheit und Befriedigung

voie cerințele firii germane, adică cel ce năzuiește mereu să fie purtătorul unei culturi autentice și de deosebită distincție.

A. C.

unserer feineren Seelenregungen durch edlere Gestaltung unserer Umgebung, als dem sichtbaren Ausdruck unserer Lebensanschauung und unseres Strebens.

Unsere Erhaltung als Volk ist vielleicht am stärksten durch den Grad unserer Kultur bedingt; wollen wir deutsch bleiben – und wer wollte es von uns nicht? – so ist's nicht genug, wenn wir so oft, wie nur möglich, das Beiwort „deutsch“ im Munde führen. Nur der ist im stande, wirklich deutsch zu bleiben, der die Forderung echten Deutschtums willig erfüllt, d. i. der allzeit ein Träger vornehmster, echter Kultur zu sein trachtet.

A. C.

O asociație pentru aspirații artistice autohtone*

Arthur Coulin

Au trecut aproximativ 20 de ani de când o mișcare tot mai puternică încearcă să ajungă în Germania, prin revigorarea simțului artistic la o rezolvare pozitivă a acestei probleme importante de cultură generală. Neajunsurile care au declanșat această mișcare există și la noi, unde constituie un pericol mult mai mare. Ignorarea unor concepții despre artă, ca și cea în cauză, care influențează nu numai pe plan spiritual cultura poporului, ci are și anumite consecințe pentru domeniul economic, periclitează existența noastră ca popor care se bazează mai ales pe superioritate culturală.

Sperăm ca asociația care urmează să fie înființată va remedia aceste neajunsuri și va ridica nivelul cultural general, consolidând totodată particularitățile noastre culturale. Prin promovarea simțului artistic nu avem de gând (cum s-ar putea crede din greșeală) să umplem succesiv camerele membrilor noștri cu tablouri sau statui mai mult sau mai puțin bune sau să rezolvăm probleme

---

* *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt*, XXXI, 16 noiembrie 1904, nr. 9396 și *Kronstädter Zeitung*, 17 noiembrie 1904, nr. 267.

Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen*

Arthur Coulin

Hierüber schreibt das „Siebenbürgisch-Deutsche Tageblatt“: Etwa zwei Jahrzehnte alt ist die immer mächtiger anwachsende Bewegung in Deutschland, die durch Wiedererweckung des Kunstsinnes wichtige Frage der Allgmeinkultur zur gedeihlichen Lösung bringen will. Die Übelstände die in Deutschland jene Bewegung hervorriefen, sind bei uns ebenfalls vorhanden, bedeuten aber hier eine viel größere Gefahr. Ein Ignorieren von Kulturanschauungen, die, wie die in Rede stehende, nicht bloß auf das ideelle Gebiet völkischer Kultur Einfluss nimmt, sondern auch erhebliche Wirkungen auf wirtschaftlichem Gebiet mit sich bringt, gefährdet jedenfalls unser Volksleben, das doch hauptsächlich kultureller Überlegenheit seine Existenz verdankt.

Diesen Übelständen entgegenzutreten, das Niveau unserer Gesamtkultur hiedurch zu heben und unsere Eigenart zu kräftigen, das soll, wie wir hoffen, unser nun ins Leben tretender Verein zuwege bringen.

---

* *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt*, XXXI, 16 November 1904, nr. 9396 und *Kronstädter Zeitung*, 17 November 1904, nr. 267.

Sebastian-Hahn-Verein für heimische Kunstbestrebungen

ale artei înalte. Nu, nu – noi înțelegem prin artă domeniul foarte larg al lucrurilor ale căror forme vizibile au fost create de un spirit sensibil și o mână școlită, adică toată casa și ce cuprinde ea, orașul cu piețele și străzile sale, în consecință promovarea artei înseamnă pentru noi să conferim tuturor acestor lucruri un caracter propriu și anume unul care rezultă din caracterul poporului nostru. Dorim ca evenimentele organizate de asociația noastră să trezească din nou simțul pentru lucrul elegant, fin și autentic, ca ele să elimine pas cu pas din jurul nostru tot ce este fals, îngâmfat, ce dorește să pară mai mult decât este, și să readucă în cultura noastră acea autenticitate nobile care înseamnă că exteriorul este expresia curată a simțirii interioare și nu doar fațada vizibilă. Dorim să redobândim bucuria curată a simțurilor și prin ea sănătatea spirituală – aceste roade nobile ale unei cultivări purificate a artei.

În vremurile noastre atât de dominate de goana după un trai asigurat,

Unter Förderung des Kunstsinnes denken wir uns nun nicht, wie irrthümlicherweise vielleicht angenommen werden könnte, dass wir allmählich die Zimmer der Vereinsmitglieder mit mehr oder minder guten Bildern oder Statuen anfüllen oder große Aufgaben bildender Kunst stellen oder lösen wollen. Nein, wir verstehen unter Kunst das ganze weite Gebiet der Dinge, deren sichtbare Form von empfindendem Geist und geschulter Hand geschaffen, also das ganze Haus und alle Geräte darin, die Stadt mit ihren Straßen und Plätzen, und demnach heißt Förderung der Kunst für uns, allen diesen Dingen Charakter, und zwar den sich aus unserem Volksempfinden ergebenden Charakter, aufzuprägen. Wir wünschen, dass unsere Vereinsveranstaltungen den Sinn für das Edle und Echte wieder erwecken möchten, dass sie Schritt für Schritt aus unserer Umgebung alles Falsche, Protzenhafte, Mehre scheinewollende verdrängen und so allmählich in unserer Kultur wieder

unde o neînchipuită activitate realizată de mașini ucide într-un ritm infernal toate simțirile spirituale mai firave, individul abia își mai dă seama că țelul nostru suprem este, trebuie să fie, înobilarea umanității noastre. Pentru a atinge acest țel nu este de ajuns ca, din când în când, obosiți de munca zilnică, să ne lăsăm impresionați pentru scurt timp de cea mai pătrunzătoare artă - literatura, sau cea mai profundă - muzica, sau să mergem poate o dată pe an la biserică. Nu, trebuie să lăsăm să se impună în viața noastră și artele modelării exterioare care transpun ființa noastră în mod onest și nobil în forme exterioare. Pentru că aceste arte au un avantaj față de literatură și muzică, și anume faptul că nu ne influențează doar în anumite momente rare. Unde începe să domnească un simț artistic purificat, acolo în scurt timp fiecare stradă sau piață, fiecare spațiu și obiect va prinde formă în mod practic și util, cu o frumusețe elegantă. Din toate aceste locuri și spații publice sau particulare, din tablouri și obiecte de uz casnic ne va vorbi nouă, care prin contactul continuu cu ele vom fi învățat limbajul lor, simțirea populară cuprinsă în forme și culori. Și acest limbaj fără cuvinte, constant în toate schimbările vieții va elimina încetul cu încetul barbaria din noi, trezindu-ne simțul pentru frumos și bun gust.

heimisch machen jene edle Wahrhaftigkeit, der gemäß das Äußere der reine Ausdruck des empfindenden Inneren ist und nicht eine sichtbare Phrase. Die reine Sinnenfreude und durch sie die geistige Gesundheit, diese edlen Früchte der geklärten Kunstpflege möchten wir wieder gewinnen.

In unserer Zeit, die so sehr beherrscht ist von dem Drange nach sicherem Erwerb, wo eine ungeheure Maschinentätigkeit mit ihrem rasenden Tempo alle zarteren Gemütsregungen tötet, da kommt dem einzelnen kaum noch zum Bewusstsein, dass auch unser höchstes Ziel sein muss und nichts anderes sein kann, als unser Menschentum zu veredeln. Um dieses Ziel zu erreichen, genügt es nicht, wenn wir ermüdet von unserer Alltagsarbeit hin und wieder für kurze Zeit der Einwirkung der eindringlichsten Kunst, der Dichtung oder der tiefsten, der Musik, uns überlassen, oder einmal im Jahre vielleicht in die Kirche gehen. Nein, wir müssen auch die Künste der äußeren Gestaltung, die ehrlich und adelig unser inneres Leben im Äußeren zeigen, wieder in unserem Leben zur Geltung kommen lassen. Denn diese Künste haben vor Dichtung und Musik den Vorzug, dass sie nicht nur in seltenen Augenblicken auf uns wirken. Wo ein geläuterter Kunstsinn seine Herrschaft begonnen hat, da wird alsbald Straße und Platz, jeder Raum und

Această luptă pentru eleganță și claritate a tuturor formelor care se adresează simțurilor noastre ne va îndruma în mod continuu spre sobrietate și autenticitate și va face să dispară din noi și din jurul nostru tot ce e fals, fanfaronadă, îngâmfare; dacă percepem cu cel mai clar simț al nostru, văzul, tot timpul lucruri clare, valoroase, atunci exteriorul lumii noastre va contribui încontinuu la formarea interioară a fiecărui individ.

Dar schimbarea percepției noastre va trebui să aibă și urmări de ordin material. În primul rând bunul gust și simțul artistic care s-au format vor influența omul dornic să-și satisfacă dorința unui mediu artistic, astfel încât va renunța la mulțimea de nimicuri caraghioase care se regăsesc tot mai mult în jurul nostru. Și pentru că operele de artă și obiectele de artă decorativă au în general o viață mai lungă decât un om, iar astfel și alte generații pot retrăi bucuria frumuseții lor fără a investi mijloace materiale suplimentare, fiind educate din copilărie să disprețuiască lucrurile urâte, fără valoare sau sens, în societate se vor forma cu timpul concepții mai stricte referitoare la modul de viață, care vor duce la dispariția multor lucruri scumpe, dar caraghioase și lipsite de valoare.

Un efect și mai profund îl va avea educarea și îmbunătățirea gustului nostru

jedes Gerät sich zweckgemäß-sinnvoll d.h. wahrhaft und edel-schön gestalten. Von allen diesen öffentlichen und privaten Plätzen und Räumen, aus Bildern und Geräten, wird zu uns, die wir dann durch den beständigen Umgang mit diesen Dingen ihre Sprache verstehen werden, das in die Formen und Farben gebannte Volksempfinden sprechen. Und diese wortlose, aber in allem Wechsel des Lebens beständige Sprache wird, indem sie uns Schönheitsempfinden und Geschmack erweckt, allmählich die Rohheit in uns tilgen.

Dieses aus allen Formen zu unseren Sinnen sprechende Ringen nach Adel und Ehrlichkeit wird beständig zu Strenge und edler Wahrhaftigkeit treiben und all das Schwindeln, Prahlen und Protzen in und um uns verschwinden machen; wenn wir mit dem klarsten unserer Sinne, den Augen fortwährend das Ehrliche und Tüchtige wahrnehmen, so muss das Äußere unserer Welt beständig daran mitarbeiten, das Innere des Menschen zu gestalten.

Aber auch Wirkungen materieller Art werden die Wandlungen unseres Empfindens notwendigerweise haben müssen. Zunächst einmal wird der empfindende Geschmack es bewirken, dass der Mensch, der sein Verlangen nach künstlerischer Umgebung befriedigen will, auf viele der tausenderlei lächerlichen

estetic asupra domeniului economic. În momentul de față, fiind total nedumeriți în privința problemelor estetice, preluăm într-un ritm nebun în casele noastre, în camerele noastre tot felul de nerozii la modă sau le purtăm chiar noi înșine, doar pentru a le schimba poate la scurt timp cu un lucru și

Nichtigkeiten, die in unserem Leben sich breitmachen, verzichtet. Und da Kunstwerke und edle Geräte gewöhnlich ein längeres Leben zu haben pflegen, als der einzelne Mensch, da noch andere Generationen die Freuden des ersten Besitzers ohne Aufwendung materieller Mittel genießen können und dadurch zur Geringschätzung des Unsinnigen, Geringwertigen und Unschönen schon von Kindheit an erzogen werden, so ist es einleuchtend, dass mit der Zeit im Leben der Gesellschaft strengere Auffassungen im Bezug auf Lebensführung aufkommen müssen, die das Verschwinden zahlloser, kostspieliger Lächerlichkeiten und Nichtswürdigkeiten veranlassen werden.

Noch einschneidendere Wirkung wird die Erziehung und Läuterung unseres Geschmackes jedenfalls auf volkswirtschaftlichem Gebiete zeitigen. Gegenwärtig, bei der totalen Ratlosigkeit in ästhetischen Fragen, bringen wir im tollsten Wechsel eine Modenarrheit und Geschmacklosigkeit an unseren Häusern, in unseren Zimmern oder an uns selbst an, um sie nach kurzer Zeit einer womöglich noch größeren Geschmacklosigkeit zuliebe beiseite zu legen – werfen unser Geld also einem, für die Befriedigung des Herdenmodetriebes arbeitendem, meist fremden Industrieimoloch in den Rachen, während

mai de prost gust – aruncăm deci banii noștri doar de dragul spiritului de turmă într-ale modei în ghearele unui moloh industrial de regulă străin, în timp ce meșteșugurile noastre autohtone, odinioară bine văzute, se degradează încetul cu încetul iar puținele lucruri rămase viabile sunt distruse de cerințele noastre influențate de kitsch-ul cu care ne-am obișnuit. Dacă în sfârșit ne vine mintea la cap în această privință, ne vom îndrepta cererea iarăși spre meseriașul sau industriașul care produce lucruri autentice pentru că se implică și spiritual în munca sa. Desigur, în condițiile actuale o să avem nevoie de mult timp până găsim ceea ce căutăm. Pentru că meșteșugul vechi este pe cale de dispariție, iar cel de tip nou abia în devenire. Dar, în mod firesc, cu timpul cererea constantă va stimula și oferta forțelor de producție și vor ființa din nou meșteșuguri și industrii ai căror reprezentanți își desfășoară activitatea cu mândrie și dăruire, niște oameni sănătoși și harnici, având o importanță și valoare mai mare pentru viața socială și politică decât meseriașii proletarizați de acum sau numeroșii reprezentanți ai unei pseudointelectualități care evită meseriile artisanale și își trăiesc viața profesională într-o jalnică dependență.

Și astfel această prezentare a ajuns la punctul final: suntem datori și în această

unser heimisches, einst hochstehendes Gewerbe langsam verkümmert und das Wenige, das noch lebensfähig geblieben ist, verderben wir infolge unserer am fremden Plunder verbildeten Forderungen. Hat in dieser Hinsicht einmal bessere Einsicht sich durchgerungen, so wird unser geläutertes Bedürfnis uns wieder dorthin treiben, woher einzig das Echte und Tüchtige kommen kann, zu dem persönlich mit seiner Arbeit empfindenden Handwerker oder Industriellen. Freilich, es wird lange dauern, bis wir bei den bestehenden Verhältnissen finden werden, was wir suchen; denn das alte Handwerk ist im Verschwinden und ein neues erst in Entwicklung begriffen. Aber naturgemäß wird mit der Zeit die beständige Nachfrage das Angebot leistungsfähiger Kräfte wieder wecken und werden allmählich wieder Handwerke und Industrien entstehen, deren einzelne Vertreter ihre Arbeit mit Hingebung und Stolz leisten, ein gesundes, tüchtiges Menschentum, für das gesellschaftliche und politische Leben wertvoll und höher stehend in jeder Beziehung, wie der jetzige verproletarisierte Handwerker und die heute so zahlreichen Vertreter der Scheinintelligenz, die den gewerblichen Berufen aus dem Wege gehen und kümmerlich ihr Leben in einer abhängigen Stellung fristen.

privință să îmbunătățim cultura noastră. Deoarece cu cât vom înălța cultura noastră mai mult, cu atât mai greu va putea fi distrusă viața noastră spirituală și materială și cu atât mai mare va fi efectul ei asimilator, și dacă soarta va vrea ca poporul nostru să dispară vreodată, atunci restul nu va fi tăcere, ci formele existenței noastre vor sta mărturie încă multă vreme, până la ultima piatră, despre populația viguroasă care a locuit aici; și chiar dacă nu vom influența omenirea precum Hellasul printr-o cultură a artei nemuritoare - totuși, memoria noastră va fi cinstită întotdeauna!

A. C.

Unde damit wären diese Ausführungen an dem Punkt angelangt, mit dem diese Zeilen schließen sollen; nämlich, das auch in Hinsicht auf das nationale Leben wir es uns schuldig sind, unsere Kultur nach dieser Seite zu steigern. Denn je höher wir uns in der Kultur emporzurichten vermögen, desto schwerer wird es möglich, unser geistiges und materielles Leben zu Grunde zu richten, und desto stärkere assimilierende Wirkung sind wir im Stande auszuüben, und wenn es das Schicksal fügen sollte, dass einst unser Völkchen nicht mehr da sein wird, so wird der Erdenrest nicht Schweigen sein, sondern die nach uns zurückbleibenden Formen unseres Seins werden bis zum letzten Steine noch lange, lange davon erzählen können, welcher hochgemuter Stamm einst hier wohnte; und wenn auch nicht gleich Hellas mit seiner unsterblichen Kunstkultur bis in die fernsten Zeiten die Menschheit beeinflussen werden, - Ehre wird unserem Andenken doch immer bleiben!

A.C.

Catalog / Katalog

**Fată la tors/
Spinnendes
Mädchen**
1891
Cat./Kat. 2

**Portretul lui
Egon Coulin/
Bildnis Egon
Coulin**
1890 – 1893
Cat./Kat. 3

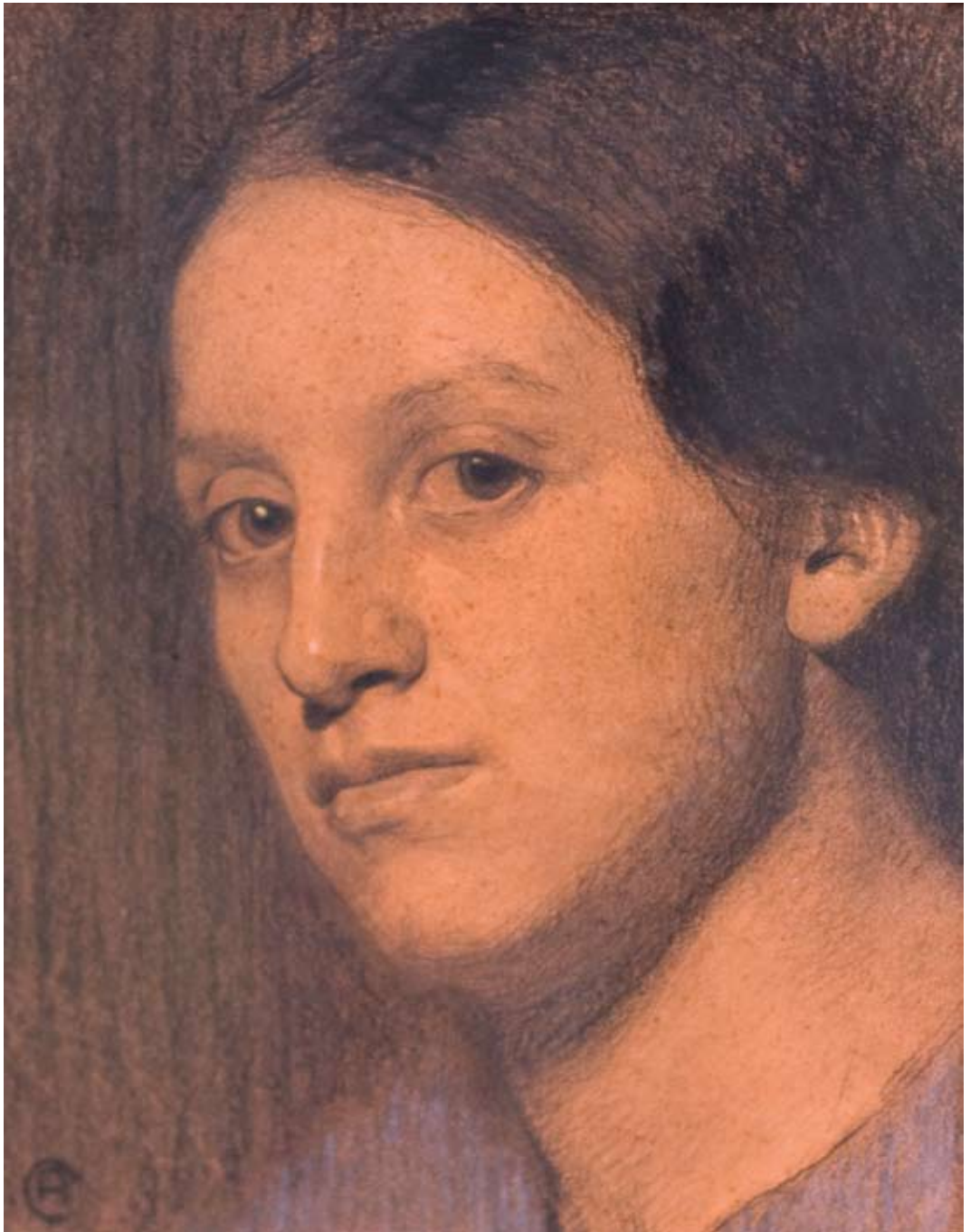
Portret Olga
Fogarascher,
logodnica
artistului/ Bildnis
Olga Fogarascher,
die Braut des
Malers
1896
Cat./Kat. 4

**Vedere a
Braşovului/
Ansicht von
Kronstadt
(Blick auf
Kronstadt)**
1902
Cat./Kat. 7

**Autoportret/
Selbstbildnis**
1905
Cat./Kat. 10

Portret de femeie
(Elsa Fogarascher)
/Frauenbildnis
(Elsa Fogarascher)
1897
Cat./Kat. 37

Portret de femeie
(Frieda Beldi,
n. Schnell)/
Frauenbildnis
(Frieda Beldi,
geb. Schnell)
1908
Cat./Kat. 19

Țărănci din
Țara Bârsei
(Săsoaică și
secuiască)/
Burzenländer
Bäuerinnen
(Sächsin und
Széklerin)
1903
Cat./Kat. 8

**Portretul
notarului Carl
Schnell/ Bildnis
des Notars Carl
Adolf Schnell**
1905
Cat./Kat. 12

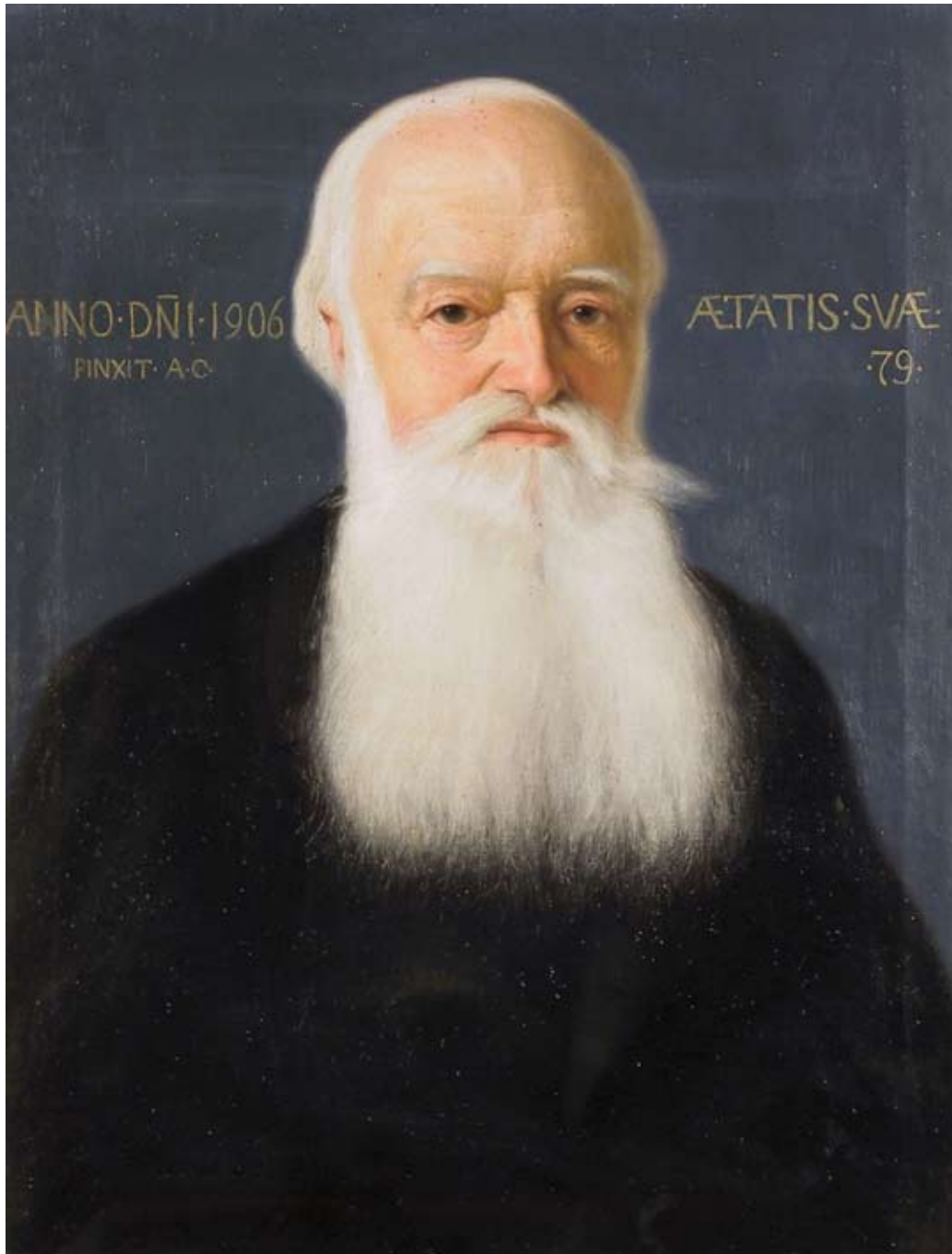
**Portret Josef
Haltrich/Bildnis
Josef Haltrich**
1902
Cat./Kat. 6

**Portretul Friedei
Schnell/Bildnis
Frieda Schnell**
1901
Cat./Kat. 5

**Portretul lui
Walter Krauss
/Bildnis Walter
Krauss**
1908
Cat./Kat. 21

Portret de bărbat
(Friedrich
Neugeboren)/
Männerbildnis
(Friedrich
Neugeboren)
1906
Cat./Kat. 14

Portretul
Mitropolitului
Meșianu/
Bildnis des
Metropolitanen
Meșianu
1907
Cat./Kat. 17

Portretul
Margaretei
Depner/ Bildnis
Margarete
Depner
1908
Cat./Kat. 20

Portret Amalie
Sgardelli/
Bildnis
Amalie Sgardelli
1907
Cat./Kat. 16

**Două fete/ Zwei
Mädchen**
1906-1908
Cat./Kat. 15

Portret de femeie
(Frieda Beldi, n.
Schnell)/
Frauenbildnis
(Frieda Beldi,
geb. Schnell)
1908
Cat./Kat. 44

**Profil de femeie/
Frauenprofil**
1903
Cat./Kat. 40

**Portretul mamei
pictorului/ Die
Mutter des
Künstlers**
1912
Cat./Kat. 35

**Femeie în costum
de călărie / Dame
im
Reitkostüm,
Reiterin**
1910-1912
Cat./Kat. 25

**Portret de fetiță
cu eșarfă albastră
(Gudrun Nast Kolb)/
Mädchen mit
blauer Schärpe
(Gudrun Nast-Kolb)
1911
Cat./Kat. 29**

**Cap de bărbat
(studiu pentru
Zrinyi)/
Kopfstudie
zu Zrinyi
1911-1912
Cat./Kat. 30**

**Zrinyi la Roma
(studiu)
/Zrinyi in Rom
(Studie)
1911-1912
Cat./Kat. 31**

Zrinyi la Roma/
Zrinyi in Rom
1911-1912
Cat./Kat. 32

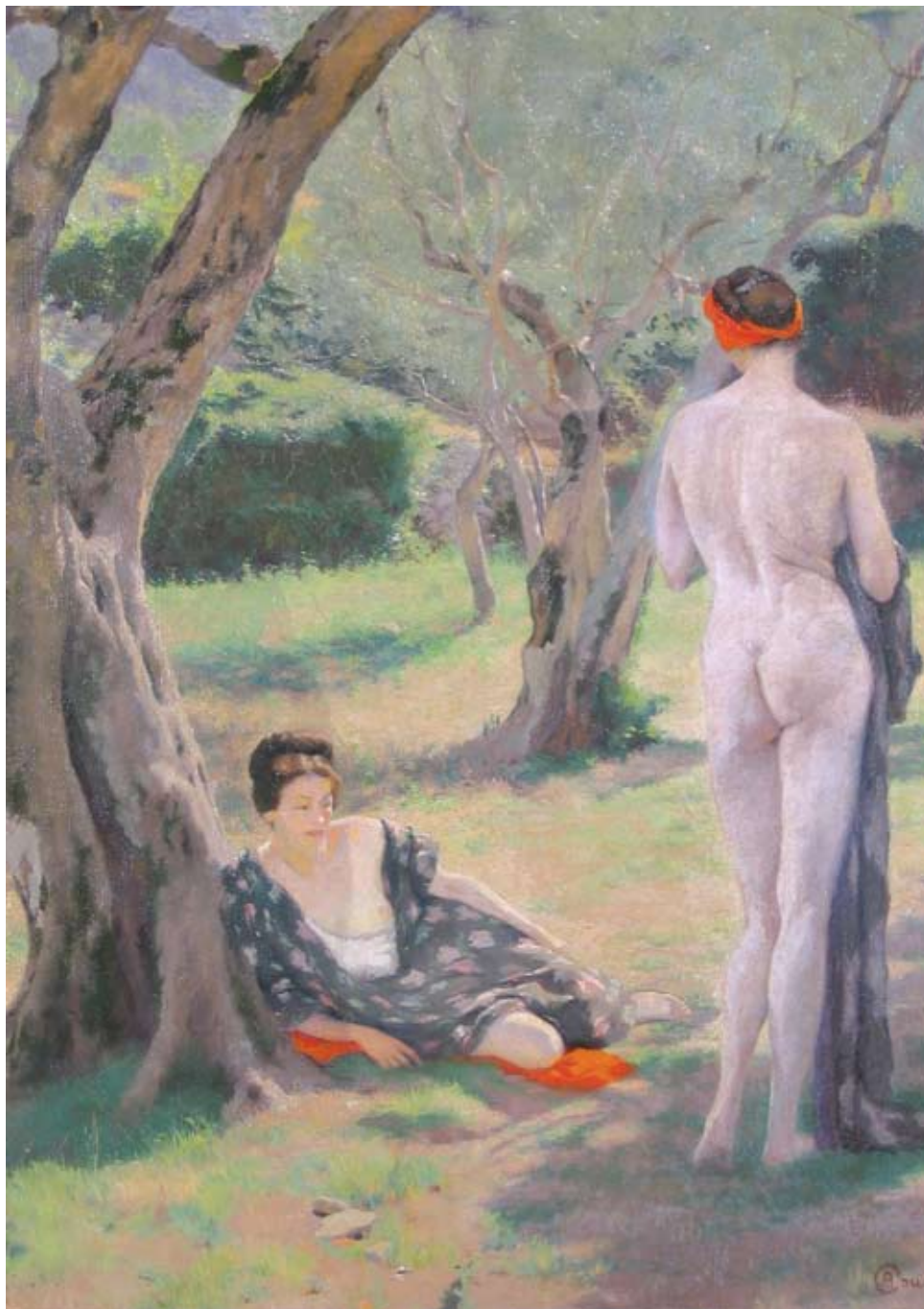
**Portretul lui
Erwin Schnell/
Bildnis Erwin
Schnell**
1905
Cat./Kat. 11

Portretul lui Hans
Nast-Kolb/
Bildnis Hans
Nast-Kolb
1912
Cat./Kat. 34

Portretul lui Hans
Nast-Kolb/
Bildnis Hans
Nast-Kolb
1909
Cat./Kat. 22

În păduricea
de măslini
(După baie)/
Im Olivenhain
(Nach dem Bade)
1911
Cat./Kat. 28

Portret de
femeie/
Frauenbildnis
1910
Cat./Kat. 24

**Bărbat în haină
albastră/
Mann in blauem
Rock**
1911-1912
Cat./Kat. 50

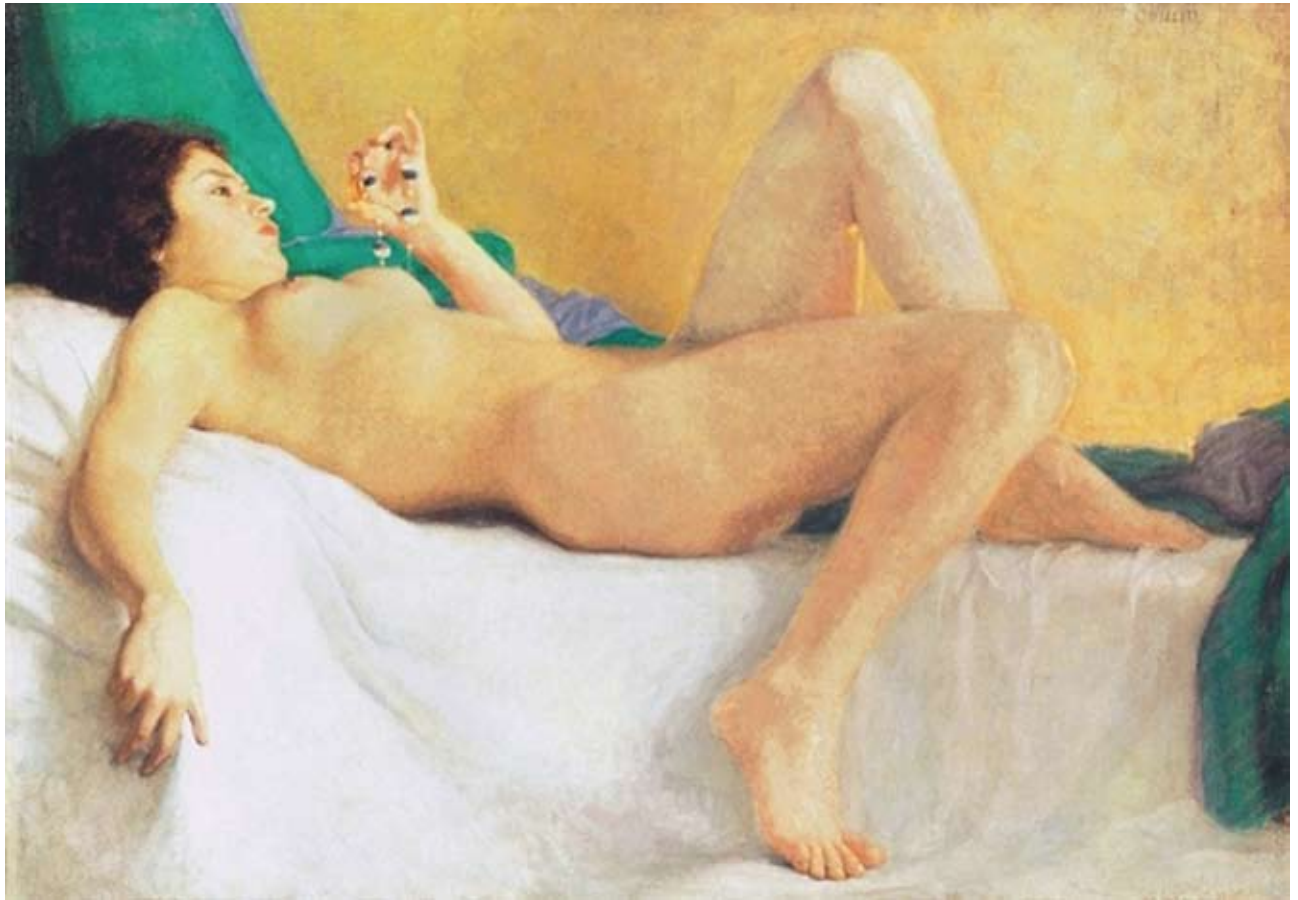
**Nud de femeie
culcat/
Liegender
weiblicher Akt**
1912
Cat./Kat. 33

**Nud de tânăr cu
bonetă frigiană/
Stehender Akt,
Jüngling mit roter
Mütze
1911
Cat./Kat. 49**

**Nud întins/
Liegender Akt**
1910-1912
Cat./Kat. 26
170

**Nud de fetiță cu
trandafiri/
Akt, Mädchen
mit Rosen**
1911
Cat./Kat. 48

LISTA LUCRĂRILOR

PICTURĂ

1. Poarta sării din Sibiu

Acuarelă/hârtie, 9,4 x 10 cm

Semnat și datat cu brun: AC 18/9/(18)85

Colecția Manfred Wittstock

2. Fată la tors

Ulei/pânză, 35 x 27 cm

Semnat și datat dreapta jos: 18 A. C. 91

Colecția Hans Peter Türk, Cluj-Napoca

3. Portretul lui Egon Coulin

Ulei/pânză, 44 x 31 cm

Semnat dreapta jos cu roșu:

A. Coulin, nedatat (1890-1893)

MNB Sibiu, nr. inv. 2889

Proveniența: Donație, Richard Coulin, 1978

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Bertalan 1969, cat. 1, p. 11

4. Portret Olga Fogarascher, logodnica artistului

Ulei/pânză, 66,5 x 51,5 cm

Nesemnat, nedatat (1896)

SM Gundelsheim, nr. inv. 8264/93

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Kloess 1913, nr. cat. 60, p. 25; Krasser 1970, repr. 4

5. Portretul Friedei Schnell

Ulei/pânză, 60,5 x 50,8 cm

Semnat jos, spre centru: CA, datat (1901)

Biserica Evanghelică C.A. Brașov, nr. inv. III.363

Expoziții: Brașov 1902; Sibiu MNB 1969

Bibliografie: KZ 1902a; SDT 1909a; Bertalan 1969, p. 13, nr. cat. 18; Krasser 1970, repr. 22

6. Portret Josef Haltrich

Ulei/pânză, 98 x 80 cm

Nesemnat, nedatat (1902)

Biserica Evanghelică C. A. Sighișoara

Expoziții: Sibiu MNB 1969

WERKVERZEICHNIS

MALEREI

1. Salztor in Hermannstadt

Aquarell/Papier, 9,4 x 10 cm

Signiert und datiert mit Braun: AC 18/9/(18)85

Sammlung Manfred Wittstock

2. Spinnendes Mädchen

Öl/Leinwand, 35 x 27 cm

Signiert und datiert rechts unten: 18 A. C. 91

Sammlung Hans Peter Türk, Klausenburg

3. Bildnis Egon Coulin

Öl/Leinwand, 44 x 31 cm

Signiert rechts unten mit Rot:

A. Coulin, nicht datiert (1890-1893)

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 2889

Herkunft: Schenkung, Richard Coulin, 1978

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Bertalan 1969, Kat.Nr. 1, S. 11

4. Bildnis Olga Fogarascher, die Braut des Malers

Öl/Leinwand, 66,5 x 51,5 cm

unsigniert, nicht datiert (1896)

SM Gundelsheim, Inv. Nr. 8264/93

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Kloeß 1913, Kat.Nr. 60, S. 25; Krasser 1970, Repr. 4

5. Bildnis Frieda Schnell

Öl/Leinwand, 60,5 x 50,8 cm

Signiert unten, der Mitte zu: CA, datiert (1901)

Evangelische Kirche A.B. Kronstadt, Inv. Nr. III. 363

Ausstellungen: Kronstadt 1902; Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: KZ 1902a; SDT 1909a; Bertalan 1969, S. 13, Kat. Nr. 18; Krasser 1970, Repr. 22.

6. Bildnis Josef Haltrich

Öl/Leinwand, 98 x 80 cm

unsigniert, nicht datiert (1902)

Evangelische Kirche A.B. Schäßburg

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliografie: KZ 1902c; Bertalan 1969, p. 12, nr. cat. 10; Krasser 70, p. 17.

7. Vedere a Braşovului

Ulei/pânză, 20,5 x 30 cm

Semnat și datat dreapta jos, zgâriat în pastă: ACoulin 1902
Colecție particulară, Germania

Bibliografie: KZ 1903; Kraser 1970, p. 25, repr. 10.

8. Țărănci din Țara Bârsei (Săsoaică și secuiancă)

Ulei/pânză, 86 x 60,5 cm

Semnat dreapta jos cu alb: A. C, nedatat (1903)

MNB Sibiu, nr. inv. 212

Proveniența: Achiziție de la artist (1903)

Expoziții: Expoziția Societății Sebastian Hann, Sibiu 1905; Budapesta 1906; Sibiu, Braşov, Budapesta 1913; Leipzig 1924; Sibiu, Braşov 1932-1933; Sibiu MNB 1969; Prestanță și splendoare - regăsirea în imagine, MNB 1997; Pictori din Transilvania în centre artistice europene, MNB 2007; Expoziția permanentă Galeria de Artă Românească în Muzeul Național Brukenthal deschisă în noiembrie 2008

Bibliografie: Geschäftsprotokoll, vol. 60, însemnări din 29 octombrie 1903, 20 noiembrie 1903,

20 decembrie 1903, 30 decembrie 1903,

17 septembrie 1904 , 23 iunie 1905;

SDT 1905; SDT 1908a; Csaki 1909, nr. cat. 212, p. 71;

SDT 1911; SDT 1912c; Kloess 1912, nr. cat. 169, p. 42;

Csaki 1923, nr. cat. 212, p. 10;

Klingsor 1926a, pp 128-134; SDT 1932c, nr. cat. 20, p. 2;

SDT 1932a; SDT 1937;

Spek 1937, nr. cat. 212, p. 15; Bertalan 1969, p. 4, nr. cat.

11, p. 12, repr. p. 9; Krasser 1970, nr. cat. și repr. 12, p. 36;

Tudoran 1982, nr. cat. și repr. 43; Mesea 1997, repr. p. 44;

Udrescu 2003, nr. cat. 48, p. 176, repr. nr. 33; Mesea 2005, p. 15 și repr. p. 17; Mesea 2006, p. 131;

Mesea 2007a, cat. 41, p. 132

9. Portretul pictoriței Edith Soterius von Sachsenheim

Ulei/lemn, 35 x 26 cm;

Nesemnat, nedatat (1904)

SM Gundelsheim, nr. inv. 14.884/05

Expoziții: Pictori din Transilvania în centre artistice europene, Sibiu MNB 2007

Bibliografie: Mesea 2007a, repr.

Bibliographie: KZ 1902c; Bertalan 1969, S. 12, Kat. Nr. 10; Krasser 1970, S. 17.

7. Ansicht von Kronstadt (Blick auf Kronstadt)

Öl/Leinwand, 20,5 x 30 cm

Signiert und datiert rechts unten, eingekratzt: ACoulin 1902
Privatsammlung, Deutschland

Bibliographie: KZ 1903; Krasser 1970, S. 25, Repr. 10.

8. Burzenländer Bäuerinnen (Sächsin und Széklerin)

Öl/Leinwand, 86 x 60,5 cm

Signiert rechts unten in Weiß: A. C, nicht datiert (1903)

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 212

Herkunft: Ankauf vom Künstler (1903)

Ausstellungen: Ausstellung des Sebastian-Hann-Vereins, Hermannstadt 1905; Budapest 1906; Hermannstadt, Kronstadt, Budapest 1913; Leipzig 1924; Hermannstadt, Kronstadt 1932-1933; MNB Hermannstadt 1969;

Prestanță și splendoare - regăsirea în imagine, BNM 1997;

Siebenbürgische Maler in europäischen Kunstzentren,

BNM 2007; Ständige Ausstellung der Galerie für

rumänische Kunst des Brukenthal Nationalmuseums

eröffnet im November 2008

Bibliographie: Geschäftsprotokoll, Bd. 60, Einträge vom 29. Oktober 1903, 20. November 1903, 20. Dezember

1903, 30. Dezember 1903, 17. September 1904 , 23. Juni

1905; SDT 1905; SDT 1908a; Csaki 1909, Kat. Nr. 212, S.

71; SDT 1911; SDT 1912c; Kloess 1912, Kat. Nr. 169, S. 42;

Csaki 1923, Kat. Nr. 212, S. 10; Klingsor 1926a, S. 128-134;

SDT 1932c, Kat. Nr. 20, S. 2; SDT 1932a; SDT 1937; Spek

1937, Kat. Nr. 212, S. 15; Bertalan 1969, S. 4, Kat. Nr. 11,

S. 12, Repr. S. 9; Krasser 1970, Kat. Nr. und Repr. 12, S. 36;

Tudoran 1982, Kat. Nr. und Repr. 43; Mesea 1997, Repr. S.

44; Udrescu 2003, Kat. Nr. 48, S. 176, Repr. Nr. 33; Mesea 2005, S. 15 und Repr. S. 17; Mesea 2006, S. 131; Mesea

2007a, Kat. 41, S. 132

9. Bildnis der Malerin Edith Soterius von Sachsenheim

Öl/Holz, 35 x 26 cm

unsigniert, nicht datiert (1904)

SM Gundelsheim, Inv. Nr. 14.884/05

Ausstellungen: Siebenbürgische Maler in europäischen Kunstzentren, BNM Hermannstadt 2007

Bibliographie: Mesea 2007a, Repr.

10. Autoportret

Ulei/pânză, 29 x 21 cm

Semnat și datat dreapta sus: A. C. 1905

MNB Sibiu, nr. inv. 3053

Proveniența: 1985, donație Carl Engber

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bertalan 1969, nr. cat. 16, p. 13

11. Portretul lui Erwin Schnell

Ulei/pânză, 44,5 x 33,5 cm

Semnat dreapta jos, cu roșu: CA. (cca. 1905)

Colecție particulară, Germania

12. Portretul notarului Carl Schnell

Ulei/pânză, 61 x 50,5 cm

Semnat dreapta jos, zgâriat în pastă: CA, nedatat (1905)

Biserica Evanghelică C.A. Brașov, nr. inv. III. 362

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Kloess 1913, nr. cat 155, p. 40;

Bertalan 1969, p. 13, nr. cat. 17; Krasser 1970, repr. 15

13. Portretul notarului Carl Schnell

Ulei/pânză, 99,5 x 62,5 cm

Nesemnat, nedatat (1905)

Colecție particulară, Germania

14. Portret de bărbat (Friedrich Neugeboren)

Ulei/pânză, 64 x 51 cm

Semnat și datat stânga sus cu galben:

ANNO DNI 1906 PINXIT A. C.

MNB Sibiu, nr. inv. 3109

Proveniența: Donație, Anna Neugeboren, Sibiu, 1985

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Bertalan 1969,

nr. cat. 19, p. 13

15. Două fete

Ulei/pânză, 35 x 40 cm;

Nesemnat, nedatat (1906-1908)

Colecția Hans Peter Türk, Cluj-Napoca

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Bertalan 1969, p. 15, nr. cat.

32; Krasser 1970, repr. 27;

Mesea 1997, p. 49

10. Selbstbildnis

Öl/Leinwand, 29 x 21 cm

Signiert und datiert rechts oben: A. C. 1905

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 3053

Herkunft: Schenkung, Carl Engber, 1985,

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bertalan 1969, Kat.Nr. 16, S. 13

11. Bildnis Erwin Schnell

Öl/Leinwand, 44,5 x 33,5 cm

Signiert rechts unten, mit Rot: CA. (cca. 1905)

Privatsammlung, Deutschland

12. Bildnis des Notars Carl Schnell

Öl/Leinwand, 61 x 50,5 cm

Signiert rechts unten, eingeritzt: CA, nicht datiert (1905)

Evangelische Kirche A.B. Kronstadt, Inv. Nr. III. 362

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Kloeß 1913, Kat. Nr. 155, S. 40;

Bertalan 1969, S. 13, Kat. Nr. 17; Krasser 1970, Repr. 15

13. Bildnis des Notars Carl Schnell

Öl/Leinwand, 99,5 x 62,5 cm

unsigniert, nicht datiert (1905)

Privatsammlung, Deutschland

14. Männerbildnis(Friedrich Neugeboren)

Öl/Leinwand, 64 x 51 cm

Signiert und datiert links oben mit Gelb:

ANNO DNI 1906 PINXIT A. C.

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 3109

Herkunft: Schenkung, Anna Neugeboren, Hermannstadt,

1985; Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Bertalan 1969,

Kat.Nr. 19, S. 13

15. Zwei Mädchen

Öl/Leinwand, 35 x 40 cm

unsigniert, nicht datiert (1906-1908)

Sammlung Hans Peter Türk, Klausenburg

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Bertalan 1969, S. 15, Kat. Nr.

32; Krasser 1970, Repr. 27;

Mesea 1997, S. 49

16. Portret Amalie Sgardelli

Ulei/pânză, 45 x 36 cm

Semnat și datat stânga sus cu roșu: Coulin 1907

SM Gundelsheim, nr. inv. L 92/94

Bibliografie: Bertalan 1969, p. 14, nr. cat. 25;

Krasser 1970, repr. 23.

Expoziții: Sibiu MNB 1969

17. Portretul Mitropolitului Mețianu

Ulei/pânză, 149 x 81 cm

Semnat și datat dreapta sus cu roșu: ACoulin 1907

Mitropolia Ardealului Sibiu

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Bertalan 1969, p. 12, nr. cat. 13;

Kraser 1970, p. 15

18. Violonista (Olga Coulin)

Ulei/pânză, 133 x 81 cm

Nesemnat, nedatat (1907)

Proveniența: 1919, donație Friedrich Miess, Brașov

MNB nr. inv. 1332

Expoziții: 1908 – Budapesta; 1932-1933 – Sibiu, Brașov; 1969 – Sibiu MNB; 1994 – Arta germanilor din Transilvania, secolele XVI-XX, MNB1997 – Prestanță și splendoare – regăsirea în imagine, MNB 2007 – Confluente. Repere europene în arta transilvăneană, MNB2007 – Pictori din Transilvania în centre artistice europene, MNB Expoziția permanentă Galeria de Artă Românească în Muzeul Național Brukenthal deschisă în noiembrie 2008

Bibliografie: SDT 1907; KZ 1907; Unsere Bilder, în DK, I, nr. 11, martie 1908, p. 348 și repr. p. 321; SDT 1908a; SDT 1908b; DK 1913; SDT 1932c; SDT 1937; Spek 1937, nr. cat. 1338, p. 33; Bertalan 1969, nr. cat. 30, p. 14; Krasser 1970, nr. cat. și repr. nr. 31; Contemporanul 1970 și repr.; Tudoran 1982, nr. cat. 46 și repr. p. 25; Mesea 1997, pp. 43-44, repr. p. 44; Mesea 2002, p. 51; Udrescu 2003, nr. cat. 52, p. 177, repr. nr. 31; Mesea 2005, p. 15; Mesea, 2007b, nr. cat. 71 și repr. p. 165; Mesea, 2007a, nr. cat. 44, p. 132

19. Portretul Friedei Beldi (n. Schnell)

Ulei/pânză, 64,5 x 49,5 cm

Semnat dreapta sus: ACoulin, nedatat (1908);

Colecție particulară, Germania

16. Bildnis Amalie Sgardelli

Öl/Leinwand, 45 x 36 cm

Signiert und datiert links oben mit Rot: Coulin 1907

SM Gundelsheim, Inv. Nr. L 92/94

Bibliographie: Bertalan 1969, S. 14, Kat.Nr. 25; Krasser

1970, Repr. 23.

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

17. Bildnis des Metropoliten Mețianu

Öl/Leinwand, 149 x 81 cm

Signiert und datiert rechts oben mit Rot: ACoulin 1907

Metropolie Siebenbürgens Hermannstadt

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Bertalan 1969, S. 12, Kat. Nr. 13; Krasser 1970, S. 15

18. Die Geigerin (Olga Coulin)

Öl/Leinwand, 133 x 81 cm,

unsigned, nicht datiert (1907)

Herkunft: Schenkung, Friedrich Mieß, Brașov

BNM Sibiu, Inv. Nr. 1332

Ausstellungen: Budapest 1908; Hermannstadt, Kronstadt 1932-1933; MNB Hermannstadt 1969, Siebenbürgische; Deutsche Kunst in Siebenbürgen. 16. – 20.Jh., MNB 1993; Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst, Hermannstadt, BNM 2007; Maler in Europäischen Kulturzentren, MNB 2007; Ständige Ausstellung der Galerie für rumänische Kunst des Brukenthal Nationalmuseums eröffnet im November 2008

Bibliographie: SDT 1908a; SDT 1908b; DK 1913; SDT 1932c; SDT 1937; Spek 1937, Kat. Nr. 1338, S. 33; Bertalan 1969, Kat. Nr. 30, S. 14; Krasser 1970, Kat. Nr. und Repr. 31; Contemporanul 1970 und Repr.; Tudoran 1982, Kat. Nr. 46 und Repr. 25; Mesea 1997, S. 43-44, Repr. S. 44; Mesea 2002, S. 51; Udrescu 2003, Kat. Nr. 52, S. 177, Repr. Nr. 31; Mesea 2005, S. 15; Mesea, 2007b, Kat. Nr. 71 und Repr. S.165; Mesea, 2007a, Kat. Nr. 44, S. 132

19. Bildnis Frieda Beldi (n. Schnell)

Öl/Leinwand, 64,5 x 49,5 cm

Signiert rechts oben: ACoulin, Nicht datiert (1908)

Privatsammlung, Deutschland

20. Portretul Margaretei Depner

Ulei/pânză, 109 x 82,5 cm

Semnat dreapta sus cu roșu: A Coulin, datat: 1908

Colecția Depner-Philippi-Wittstock

Expoziții: Sibiu 1908;

Sibiu MNB 1969

Bibliografie: SDT 1908b, KZ 1908b; Bertalan 1969, p. 14, nr. cat. 31; Krasser 1970, repr. 25

21. Portretul lui Walter Krauss

Ulei/pânză, 59 x 48 cm

Semnat central stânga cu roz:

pinx ACoulin, nedatat (1908)

Biserica Evanghelică C.A. Brașov, nr. inv. III.352

22. Portretul lui Hans Nast-Kolb

Ulei/pânză, 44,2 x 36 cm

Semnat în partea superioară, dreapta:

A. Coulin Roma, nedatat (cca. 1909)

Colecție particulară, Germania

23. Autoportret

Ulei/pânză, 51 x 48,5 cm

Nesemnat, nedatat (1910)

SM Gundelsheim, nr. inv. 8263/93

Bibliografie: Kloess 1913, p. 1; Neur Volkskalender 1914, p. 227 (repr.); Krasser 1970, repr. 38

24. Portret de femeie

Ulei/pânză, 50 x 45,5 cm

Semnat și datat stânga jos cu negru:

Coulin Roma MCMX (1910),

Colecție particulară, Brașov

25. Femeie în costum de călărie (Călăreța)

Ulei/pânză, 47,8 x 38 cm

Semnat dreapta jos cu brun: Coulin,

Nedatat (1910-1912)

MNB Sibiu, nr. inv. 1300

Proveniența: Achiziție, sursă neprecizată, în anul 1913

Expoziții: Sibiu, Brașov 1932-1933; Sibiu MNB 1969; Arta germană din Transilvania sec. XVI - XX, MNB 1993; Pictori din Transilvania în centre artistice europene, MNB 2007

Bibliografie: Csaki 1921, nr. cat. 1300, p. 38; Csaki 1926, nr.

176

20. Bildnis Margarete Depner

Öl/Leinwand, 109 x 82,5 cm

Signiert rechts oben mit Rot: A Coulin, datiert: 1908

Sammlung Depner-Philippi-Wittstock

Ausstellungen: Hermannstadt 1908;

Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: SDT 1908b, KZ 1908b; Bertalan 1969, S. 14, Kat. Nr. 31; Krasser 1970, Repr. 25

21. Bildnis Walter Krauss

Öl/Leinwand, 59 x 48 cm

Signiert Mitte links mit Rosa:

pinx ACoulin, nicht datiert (1908)

Evangelische Kirche A.B. Kronstadt, Inv. Nr. III. 352

22. Bildnis Hans Nast-Kolb

Öl/Leinwand, 44,2 x 36 cm

Signiert im oberen Teil, rechts:

A. Coulin Roma, nicht datiert (etwa 1909)

Privatsammlung, Deutschland

23. Selbstbildnis

Öl/Leinwand, 51 x 48,5 cm

unsigniert, nicht datiert (1910)

SM Gundelsheim, Inv. Nr. 8263/93

Bibliographie: Kloeß 1913, S. 1; Neuer Volkskalender 1914, S. 227 (Repr.); Krasser 1970, Repr. 38

24. Frauenbildnis

Öl/Leinwand, 50 x 45,5 cm

Signiert und datiert links unten mit Schwarz:

Coulin Roma MCMX (1910),

Privatsammlung, Kronstadt

25. Dame im Reitkostüm, Reiterin

Öl/Leinwand, 47,8 x 38 cm

Signiert rechts unten mit Braun: Coulin,

Nicht datiert (1910-1912)

BNM Sibiu, Inv. Nr. 1300

Herkunft: Ankauf, von Unbekannt, 1913

Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt 1932-

1933; Hermannstadt BNM 1969; Deutsche Kunst in

Siebenbürgen. 16. – 20.Jh., MNB 1993; Siebenbürgische

Malerei in Europäischen Kulturzentren, MNB 2007

Bibliographie: Csaki 1921, Kat. Nr. 1300, S. 38; Csaki 1926,

cat. 1300, p. 31; SDT 1932c, nr. 23, p. 3; Spek 1937, nr. cat. 1300, p. 33; Bertalan 1969, nr. cat. 39, p. 15; Tudoran 1982, nr. cat. 44, repr. p. 25; Mesea 1997, repr. p. 26; Udrescu 2003, nr. cat. 51, p. 177; Mesea 2007a nr. cat. 43, p. 132

26. Nud întins

Ulei/pânză, 64 x 91 cm

Semnat dreapta sus cu negru: Coulin, nedatat (1910-1912)

Colecție particulară, Arad

27. Italianca (La vatră, Țărancă din Italia)

Ulei/pânză, 48 x 45 cm

Semnat stânga sus, cu roșu: A. Coulin Roma, nedatat (1911)

Proveniența: 1927, achiziție Emil Neugeboren

MNB nr. inv. 1396

Expoziții: Sibiu, Brașov 1932-1933; Sibiu MNB 1969; Arta germană din Transilvania sec. XV - XX, MNB 1994; Pictori din Transilvania în centre artistice europene, MNB 2007; Expoziția permanentă Galeria de Artă Românească în Muzeul Național Brukenthal deschisă în noiembrie 2008
Bibliografie: KZ 1901c; Spek1930, nr. cat. 1408, p. 29; SDT 1932c, nr. cat. 22, p. 3; Spek 1937, nr. cat. 1408, p. 33; Bertalan 1969, nr. cat. 40, p. 16; Krasser 1970, nr. cat. și repr. 24; Contemporanul 1970; Tudoran 1982, cat. și repr. nr. 48, p. 27; Mesea 1997, p. 48, repr. p. 45; Udrescu 2003, nr. cat. 53, p. 177, repr. nr. 32; Mesea 2007a, nr. cat. 46, p. 132

28. În păduricea de măslini (După baie)

Ulei/pânză, 69 x 51 cm

Semnat dreapta jos și stânga sus cu negru: A. Coulin, datat stânga sus: Roma MCMXI (1911)

MNB Sibiu, nr. inv. 1301

Proveniența: Achiziție din Expoziția comemorativă Arthur Coulin, Sibiu, 1913

Expoziții: Sibiu, Brașov, Budapesta 1913; Sibiu, Brașov 1932-1933; Sibiu, MNB 1969-1970; Arta germană din Transilvania sec. XV - XX, MNB 1994; De la sacru la profan. Nudul în pictura europeană, Sibiu, MNB, 1997; Confluente. Repere europene în arta transilvăneană, Sibiu, MNB 2007; Pictori din Transilvania în centre artistice europene, Sibiu, MNB 2007; Expoziția permanentă Galeria de Artă Românească în Muzeul Național Brukenthal

Kat. Nr. 1300, S. 31; SDT 1932c, Nr. 23, S. 3; Spek 1937, Kat. Nr. 1300, S. 33; Bertalan 1969, Kat. Nr. 39, S. 15; Tudoran 1982, Kat. Nr. 44, Repr. S. 25; Mesea 1997, Repr. S. 26; Udrescu 2003, Kat. Nr. 51, S. 177; Mesea 2007a Kat. Nr. 43, S. 132

26. Liegender Akt

Öl/Leinwand, 64 x 91 cm

Signiert rechts oben mit Schwarz: Coulin, Nicht datiert (1910-1912)

Privatsammlung, Arad

27. Beim Herd (Italienische Bäuerin)

Öl/Leinwand, 48 x 45 cm

Signiert links oben mit Rot: A. Coulin Roma, nicht datiert (1911)

Herkunft: Ankauf Emil Neugeboren, 1927

MNB Inv. Nr. 1396

Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt 1932-1933; Hermannstadt BNM 1969; Deutsche Kunst in Siebenbürgen. 16. – 20.Jh., MNB 1993; Siebenbürgische Maler in Europäischen Kulturzentren, MNB 2007; Ständige Ausstellung der Galerie für rumänische Kunst des Brukenthal Nationalmuseums eröffnet im November 2008
Bibliographie: KZ 1901c; Spek1930, Kat. Nr. 1408, S. 29; SDT 1932c, Kat. Nr. 22, S. 3; Spek 1937, Kat. Nr. 1408, S. 33; Bertalan 1969, Kat. Nr. 40, S. 16; Krasser 1970, Kat. Nr. Und Repr. 24; Contemporanul 1970; Tudoran 1982, Kat. Und Repr. Nr. 48, S. 27; Mesea 1997, S. 48, Repr. S. 45; Udrescu 2003, Kat. Nr. 53, S. 177, Repr. Nr. 32; Mesea 2007a, Kat. Nr. 46, S. 132

28. Im Olivenhain (Nach dem Bade)

Öl/Leinwand, 69 x 51 cm

Signiert rechts unten mit Schwarz: A. Coulin, datiert links oben: Roma MCMXI (1911)

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 1301

Herkunft: Ankauf aus der Gedächtnisausstellung Arthur Coulin, 1913

Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt, Budapest 1913; Hermannstadt, Kronstadt 1932-1933; Hermannstadt BNM 1969-1970; Deutsche Kunst in Siebenbürgen. 15. – 20.Jh., MNB 1994; Vom Heiligen zum Weltlichen. Der Akt in der europäischen Malerei, Hermannstadt, BNM, 1997; Konfluente. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst, Hermannstadt, BNM 2007; Siebenbürgische Maler in Europäischen Kulturzentren, MNB 2007; Ständige

deschisă în decembrie 2008

Bibliografie: Csaki 1909, nr. cat. 1301; Sebastian Hann 1912-1913, pp. XI-XII și repr. f.p.; Kloess 1912, nr. cat. 31, p. 21; Konnerth, 1913, pp. 4-6; Csaki 1923, nr. cat. 1301; Spek 1937, nr. cat. 1301, p. 33; Bertalan 1969, p. 5, nr. cat. 41, p. 16, repr. p. 17; Krasser 1970, repr. 32; Contemporanul 1970; Tudoran 1982, nr. cat. și repr. 45, p. 26; Irimie-Fota 1983, p. 39; Myss 1993, p. 92; Mesea 1997, p. 49 și repr. p. 46; Mesea 2002, p. 49; repr. p. 46; Udrescu 2003, p. 82, nr. cat. 49, p. 176, repr. nr. 34; Mesea 2005, p. 15; Mesea 2007b, nr. cat. 77 și repr. p. 167; Mesea 2007a, nr. cat 47, p. 132

29. Portret de fetiță cu eșarfă albastră (Gudrun Nast-Kolb)

Ulei/pânză, 105 x 65 cm,
Semnat și datat dreapta jos cu roșu:
ACoulin Roma MCMXI (1911)
SM Gundelsheim, nr. inv. 13.314/99

30. Cap de bărbat (studiu pentru Zrinyi)

Ulei/pânză maruflată pe carton, 21,8 x 17 cm
Semnat stânga jos cu negru: C, nedatat
(1911-1912)
MNB Sibiu, nr. inv. 2246
Proveniența: Achiziție, familia Schoger, Sibiu, 1963
Expoziții: Sibiu, Brașov 1913; Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Kloess 1912, nr. cat. 11, p. 18;
Bertalan 1969, nr. cat. 45, p. 16; Tudoran 1982,
nr. cat. 52 și repr. p. 28

31. Zrinyi la Roma (studiu)

Ulei/pânză, 35,7 x 46,5 cm
Semnat dreapta jos cu brun: C,
nedatat (1911-1912)
MNB Sibiu, nr. inv. 1388
Proveniența: Achiziție, sursă neprecizată, 1931

32. Zrinyi la Roma

Ulei/pânză, 100,2 x 70,7 cm
Nesemnat, nedatat (1911-1912)
Colecția familiei Coulin (custodie Biserica Evanghelică C.A.
Brașov, nr. inv. P.01.005)
Expoziții: Sibiu, Brașov 1913; Sibiu MNB 1969

Ausstellung der Galerie für rumänische Kunst des
Brukenthal Nationalmuseums eröffnet im November 2008
Bibliographie: Csaki 1909, Kat. Nr. 1301; Sebastian Hann
1912-1913, S. Xlf und Repr. o.S.; Kloess 1912, Kat. Nr. 31, S.
21; Konnerth, 1913, S. 4f; Csaki 1923, Kat. Nr. 1301; Spek
1937, Kat. Nr. 1301, S. 33; Bertalan 1969, S. 5, Kat. Nr. 41,
S. 16, Repr. S. 17; Krasser 1970, Repr. 32; Contemporanul
1970; Tudoran 1982, Kat. Nr. und Repr. 45, S. 26; Irimie-
Fota 1983, S. 39; Myss 1993, S. 92; Mesea 1997, S. 49 und
Repr. S. 46; Mesea 2002, S. 49; Repr. S. 46; Udrescu 2003,
S. 82, Kat. Nr. 49, S. 176, Repr. Nr. 34; Mesea 2005, S. 15;
Mesea 2007b, Kat. Nr. 77 und Repr. S. 167; Mesea 2007a,
Kat. Nr. 47, S. 132

29. Mädchen mit blauer Schärpe (Gudrun Nast-Kolb)

Öl/Leinwand, 105 x 65 cm,
Signiert und datiert rechts unten mit Rot:
ACoulin Roma MCMXI (1911)
SM Gundelsheim, Inv. Nr. 13.314/99

30. Kopfstudie zu Zrinyi

Öl/Leinwand aufgezogen auf Karton, 21,8 x 17 cm
Signiert links unten mit Schwarz: C,
Nicht datiert (1911-1912)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 2246
Herkunft: Ankauf, Familia Schoger, Hermannstadt, 1963
Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt 1913;
Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Kloess 1912, Kat.Nr.11, S. 18; Bertalan 1969,
Kat. Nr. 45, S. 16; Tudoran 1982, Kat. Nr. 52 und Repr. S. 28

31. Zrinyi in Rom (Studie)

Öl/Leinwand, 35,7 x 46,5 cm
Signiert rechts unten mit Dunkelbraun: C,
Nicht datiert (1911-1912)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 1388
Herkunft: Ankauf von Unbekannt, 1931

32. Zrinyi in Rom

Öl/Leinwand, 100,2 x 70,7 cm
unsigniert, nicht datiert (1911-1912)
Sammlung der Familie Coulin (Leihgabe an die
Evangelische Kirche A.B. Kronstadt, Inv. Nr. P.01.005)
Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt 1913;

Bibliografie: Kloess 1912, p. 18; *Mitteilungen*, nr. II, 1932, p. 4; Spek 1937, nr. cat. 1399, p. 33; Bertalan 1969, nr. cat. 43, p. 16; Tudoran 1982 cat. 47, repr. p. 26; Mesea 1997, p. 45

33. Nud de femeie culcat

Ulei/pânză, 43 x 96 cm

Semnat dreapta sus cu ocră: Coulin, nedatată (1912)

MNB Sibiu, nr. inv. 2890

Proveniență: Donație, Richard Coulin, 1978

Expoziții: Sibiu, Brașov 1913; Sibiu, Brașov 1932-1933; Sibiu MNB 1969; De la sacru la profan. Nudul în pictura europeană, MNB 1997

Bibliografie: Kloess 1912 nr. cat. 4, p. 17 ; *Gedächtnis-Ausstellung* 1932, nr. cat. 29, p. 3 ;

Bertalan 1969, nr. cat. 46, p. 16 ; Krasser 1970

repr. 35 ; Tudoran 1982, t. 50, repr. p. 27 ;

Udrescu 2003, nr. cat. 57, p. 179

34. Portretul lui Hans Nast-Kolb

Ulei/carton pânzat, 27,3 x 19,2 cm

Semnat și datat în partea superioară:

A.C. p(inxit) ROMA 1912

Colecție particulară, Germania

35. Portretul mamei pictorului (Mama pictorului)

Ulei/pânză, 68 x 55 cm

Nesemnat, nedatată (1912)

MNB Sibiu, nr. inv. 2891

Proveniență: Donație, Richard Coulin, 1978

Expoziții: Sibiu MNB 1969

Bibliografie: Bertalan 1969, nr. cat. 47, p. 16; Tudoran 1982, nr. cat. 49, repr. p. 27

Hermannstadt BNM 1969

Bibliographie: Kloess 1912, S. 18; *Mitteilungen*, Nr. II, 1932, S. 4; Spek 1937, Kat. Nr. 1399, S. 33; Bertalan 1969, Kat. Nr. 43, S. 16; Tudoran 1982 Kat. 47, Repr. S. 26; Mesea 1997, S. 45

33. Liegender weiblicher Akt

Öl/Leinwand, 43 x 96 cm

Signiert rechts oben mit Ocker: Coulin, Nicht datiert (1912);

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 2890

Herkunft: Schenkung, Richard Coulin, 1978

Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt 1913; Hermannstadt, Kronstadt 1932-1933; Hermannstadt BNM 1969; Vom Heiligen zum Weltlichen. Der Akt in der europäischen Malerei, Hermannstadt, BNM, 1997;

Bibliographie: Kloess 1912 Kat. Nr. 4, S. 17 ;

Gedächtnisausstellung 1932, Kat. Nr. 29, S. 3 ; Bertalan

1969, Kat. Nr. 46, S. 16 ; Krasser 1970 Repr. 35 ; Tudoran

1982, Nr. 50, Repr. S. 27 ; Udrescu 2003, Kat. Nr. 57, S. 179

34. Bildnis Hans Nast-Kolb

Öl/Karton, 27,3 x 19,2 cm

Signiert und datiert im oberen Teil:

A.C. p(inxit) ROMA 1912

Privatsammlung, Deutschland

35. Die Mutter des Künstlers

Öl/Leinwand, 68 x 55 cm

unsigniert, nicht datiert (1912)

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. 2891

Herkunft: Schenkung, Richard Coulin, 1978

Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969

Bibliografie: Bertalan 1969, Kat. Nr. 47, S. 16; Tudoran 1982, Kat. Nr. 49, repr. S. 27

GRAFICĂ

36. Portret de fetiță

Cărbune și laviu/hârtie, 40 x 31,5 cm
Semnat dreapta jos în laviu: a. Coulin, datat: (18)94
Colecția Depner - Philippi – Wittstock
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Bertalan 1969, p. 19, nr. cat. 1

37. Portret de femeie (Elsa Fogarascher)

Cărbune și pastel/hârtie, 24,5 x 19,5 cm
Semnat stânga jos cu cărbune: C A, nedatat (1897)
Colecția Depner - Philippi – Wittstock
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Bertalan 1969, p. 19, nr. cat. 3

38. Nud de bărbat

Creion și accente de cretă albă/
hârtie roșie-cărămizie, 64,3 x 46 cm
Semnat și datat stânga sus : CA, datat: 19.1 CA 1901
Biserica Evanghelică C.A. Brașov, nr. inv. P.01.004
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Bertalan 1969, p. 19, nr. cat. 5

39. Țărăncuță

Creion Conté și cretă/hârtie, 47,7 x 24,5 cm,
Semnată dreapta sus cu albastru:
Coulin, nedatat (1901-1908)
MNB Sibiu, nr. inv. XI/48
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Spek 1937, nr. cat. 1337, p. 33;
Bertalan 1969, nr. cat. 16, p. 20

40. Profil de femeie

Tempera și cărbune/carton, 25,5 x 22 cm
Semnat stânga jos cu creionul: Coulin, datat: 1903
Colecția Depner - Philippi – Wittstock

41. Portretul Anei Schnell

Cărbune și grund colorat/hârtie, 47 x 25,5 cm
Nesemnat, nedatat (cca. 1905)
Colecție particulară, Germania

GRAPHIK

36. Mädchenbildnis

Kohle, laviert/Papier, 40 x 31,5 cm
Signiert rechts unten in Tusche: a. Coulin, datiert: (18)94
Sammlung Depner - Philippi – Wittstock
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Bertalan 1969, Kat. Nr. 1, S. 19

37. Frauenbildnis (Elsa Fogarascher)

Kohle und Pastell/Papier, 24,5 x 19,5 cm
Signiert links unten mit Kohle: C A, Nicht datiert (1897)
Sammlung Depner - Philippi – Wittstock
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Bertalan 1969, S. 19, Kat. Nr. 3

38. Männlicher Akt

Bleistift und weiße Kreide auf
ziegelrotem Papier, 64,3 x 46 cm
Signiert und datiert links oben: CA, datiert: 19.1 CA 1901
Evangelische Kirche A.B. Kronstadt, Inv. Nr. P.01.004
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Bertalan 1969, S. 19, Kat. Nr. 5

39. Bauernmädchen

Conté-Stift und Kreide/Papier, 47,7 x 24,5 cm,
Signiert rechts oben mit Blau:
Coulin, nicht datiert (1901-1908)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/48
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Spek 1937, Kat. Nr. 1337, S. 33;
Bertalan 1969, Kat. Nr. 16, S. 20

40. Frauenprofil

Tempera und Kohle/Karton, 25,5 x 22 cm
Signiert links unten mit Bleistift: Coulin, datiert: 1903
Sammlung Depner - Philippi – Wittstock

41. Bildnis Anna Schnell

Kohle auf farbig grundiertem Papier, 47 x 25,5 cm
unsigniert, nicht datiert (etwa 1905)
Privatsammlung, Deutschland

42. Mama pictorului citind

Creion/carton, 22,5 x 30,3 cm
Semnat și datat dreapta jos: AC (19)06
Colecția familiei Coulin, Germania
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Bertalan 1969, p. 21, nr. cat. 20

43. Tânăr de la țară

Creion/hârtie, 47,5 x 33 cm
Semnat dreapta mijloc, monogramă: AC, datat: 1906
MNB Sibiu, nr. inv. XI/44
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Spek 1937, nr. cat. 1302, p. 33;
Bertalan 1969, nr. cat. 17, p. 21;
Krasser 1970, repr. 19

44. Portret de femeie (Frieda Beldi, n. Schnell)

Pastel și cărbune/hârtie lipită pe carton, 56,2 x 35,6 cm
Nesemnat, nedatat (1908)
Colecția Dr. Kloess, Germania
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Bertalan 1969, p. 21, nr. cat. 24

45. Turnul Sfatului din Sibiu

Cromolitografie, 51,6 x 35,3 cm
Semnat stânga jos: Coulin, datat:1908
MNB Sibiu, nr. inv. XV/597, mapa 35
Proveniență: donație Karl Engber, 1983
Premiul Asociației Sebastian Hann în 1908, imprimat la
Institutul Joseph Drotleff, Hermannstadt
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: SDT 1912c; Bertalan 1969,
nr. cat. 28, p. 22

46. Portretul lui Hans Nast-Kolb

Pastel, cărbune și accente de cretă albă/hârtie,
38,5 x 24,5 cm
Nesemnat, nedatat (cca. 1909)
Colecție particulară, Germania

47. Studiu – Cina cea de Taină

Creion/carton, 18,7 x 23,6 cm
Nesemnat, nedatat (1910-1911)
Colecția familiei Coulin, Germania

42. Die Mutter des Malers, lesend

Bleistift/Karton, 22,5 x 30,3 cm
Signiert und datiert rechts unten: AC (19)06
Sammlung der Familie Coulin, Deutschland
Ausstellungen: BNM Hermannstadt 1969
Bibliographie: Bertalan 1969, Kat. Nr. 20, S. 21

43. Junger Mann auf dem Land

Bleistift/Karton, 47,5 x 33 cm
Signiert Mitte rechts, Monogramm: AC, datiert: 1906
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/44
Ausstellungen: BNM Hermannstadt 1969
Bibliographie: Spek 1937, Kat. Nr.1302, S. 33; Bertalan
1969, Kat. Nr. 17, S. 21;
Krasser 1970, Repr. 19

44. Frauenbildnis (Frieda Beldi, geb. Schnell)

Pastell und Kohle/Papier auf Karton geklebt, 56,2 x 35,6 cm
Unsigniert, nicht datiert (1908)
Sammlung Dr. Kloess, Deutschland
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Bertalan 1969, S. 21, Kat. Nr. 24

45. Rathausturm in Hermannstadt

Chromolithographie, 51,6 x 35,3 cm
Signiert links unten: Coulin, datiert:1908
BNM Hermannstadt, Inv.Nr. XV/597, Mapped 35
Herkunft: Schenkung, Karl Engber, 1983
Prämienblatt des Sebastian-Hann-Vereins 1908, Druck
Joseph Drotleff, Hermannstadt
Ausstellungen: BNM Hermannstadt 1969
Bibliographie: SDT 1912c; Bertalan 1969,
Kat. Nr. 28, S. 22

46. Bildnis Hans Nast-Kolb

Pastell, Kohle und weiße Kreideakzente/Papier,
38,5 x 24,5 cm
unsigniert, nicht datiert (cca. 1909)
Privatsammlung, Deutschland

47. Studie – Das heilige Abendmahl

Bleistift/Karton, 18,7 x 23,6 cm
unsigniert, nicht datiert (1910-1911)
Sammlung der Familie Coulin, Deutschland

48. Nud de fetiță cu trandafiri

Pastel și grund colorat/hârtie, 24,5 x 20 cm
Nesemnăt, nedatat (cca. 1911)
Colecție particulară, Germania

**49. Nud de tânăr
cu bonetă frigiană**

Pastel și cărbune/hârtie, 56 x 19,5 cm
Nesemnăt, nedatat (cca. 1911)
Colecție particulară,
Germania

50. Bărbat în haină albastră

Pastel/carton, 27 x 28 cm
Nesemnăt, nedatat (1911-1912)
MNB Sibiu, nr. inv. XI/947
Expoziții : Sibiu MNB 1969
Bibliografie : Spek 1937, nr. cat. 1299, p. 33;
Bertalan 1969, nr. cat. 34, p. 23

51. Craniu

Creion/hârtie, 12 x 18,2 cm
Semnăt mijloc jos în creion negru:
A. Coulin, nedatat (?)
MNB Sibiu, nr. inv. XI/553
Expoziții: Sibiu, Brașov, Budapesta 1913
Bibliografie : Kloess 1912, nr. cat. 181, p. 44

52. Portret de bărbat

Creion/hârtie, 10,6 x 9,3 cm
Nesemnăt, nedatat (?)
MNB Sibiu, nr. inv. XI/554G
Expoziții: Sibiu, Brașov, Budapesta 1913
Bibliografie : Kloess 1912, nr. cat. 183, p. 44

**53. Portret de fată
în costum țărănesc, șezând**

Creion/hârtie, 52,7 x 22,8 cm
Nesemnăt, nedatat (?)
MNB Sibiu, nr. inv. XI/878
Proveniență: Achiziție 1959
Expoziții: Sibiu MNB 1969
Bibliografie: Bertalan 1969, nr. cat. 36, p. 23

48. Akt, Mädchen mit Rosen

Pastell auf farbig grundiertem Papier, 24,5 x 20 cm
unsigniert, nicht datiert (etwa 1911)
Privatsammlung, Deutschland

**49. Stehender Akt,
Jüngling mit roter Mütze**

Pastell und Kohle/Papier, 56 x 19,5 cm
unsigniert, nicht datiert (etwa 1911)
Privatsammlung,
Deutschland

50. Mann in blauem Rock

Pastell/Karton, 27 x 28 cm
unsigniert, nicht datiert (1911-1912)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/947
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie : Spek 1937, Kat. Nr. 1299, S. 33;
Bertalan 1969, Kat. Nr. 34, S. 23

51. Schädel

Bleistift/Papier, 12 x 18,2 cm
Signiert Mitte unten mit schwarzem Stift:
A. Coulin, nicht datiert (?)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/553
Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt, Budapest 1913
Bibliographie : Kloess 1912, Kat. Nr. 183, S. 44

52. Bildnis eines unbekanntes Mannes

Bleistift/Papier, 10,6 x 9,3 cm
unsigniert, nicht datiert (?)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/554G
Ausstellungen: Hermannstadt, Kronstadt, Budapest 1913
Bibliographie : Kloess 1912, Kat. Nr. 183, S. 44

**53. Bildnis eines Mädchens
in Tracht, sitzend**

Bleistift/Papier, 52,7 x 22,8 cm
Unsigniert, undatiert (?)
BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/878
Herkunft: Ankauf 1959
Ausstellungen: Hermannstadt BNM 1969
Bibliographie: Bertalan 1969, Kat. Nr. 36, S. 23

54. Portret de țăran

Cărbune/hârtie, 46 x 32 cm

Semnat dreapta jos: A.Coul(in), nedatat (?)

MNB Sibiu, nr. inv. XI/557

Proveniență: Donație, Auguste Spiess, 1944, Sibiu

55. Studiu - Doi bărbați în picioare

Creion Conté, cărbune și cretă/hârtie, 33 x 22,7 cm

Semnat central: A Coulin, nedatat (?)

MNB Sibiu, nr. inv. XI/11

54. Bildnis eines Bauern

Kohle/Papier, 46 x 32 cm

Signiert rechts unten: A.Coul(in), nicht datiert (?)

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/557

Herkunft: Schenkung, Auguste Spiess, 1944, Hermannstadt

55. Studie – Zwei Männer, stehend

Conté-Stift, Kohle und Kreide auf Papier, 33 x 22,7 cm

Mittig signiert: A Coulin, nicht datiert(?)

BNM Hermannstadt, Inv. Nr. XI/11

ABREVIERI

MNB Sibiu – Muzeul Național Brukenthal Sibiu

SM Gundelsheim – Siebenbürgisches Museum
Gundelsheim

ABKÜRZUNGEN

BNM Hermannstadt – Brukenthal Nationalmuseum
Hermannstadt

SM Gundelsheim – Siebenbürgisches Museum
Gundelsheim

BIBLIOGRAFIE / BIBLIOGRAPHIE

ABREVIERI / ABKÜRZUNGEN

DK – Die Karpathen

KR - Karpatenrundschaue

KZ - Kronstädter Zeitung

SDT - Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt

I. Dictionare, lucrări de sinteză / Wörterbücher, Allgemeine Arbeiten

Bénézit 1955 - E. Benezit, *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs* (ediție nouă / Auflage), Paris, 1999, tom 4.

Deac 2003 - Mircea Deac, *250 de pictori români (1890-1945)*, Editura Medro / Medro Verlag, București / Bukarest, 2003.

Florea 1982 - Vasile Florea, *Arta românească modernă și contemporană*, Editura Meridiane / Meridiane Verlag, București / Bukarest, 1982, vol. II.

Hienz 1995 - Hermann A. Hienz (coord. / Hrsg.), *Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen. Bio-Bibliographisches Handbuch für wissenschaft, Dichtung und Publizistik*, Köln-Weimar-Wien, Editura Böhlau / Böhlau Verlag, 1995, vol. V.

Irimie-Fota 1983 - Rodica Irimie-Fota, *Forme și culori, artele plastice sibiene de la izvoare în contemporaneitate*, Sibiu / Hermannstadt, 1983.

Ittu 2008 - Gudrun-Liane Ittu, *Tradiție, modernitate și avangardă în arta plastică a germanilor din Transilvania la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, reflectate în publicații*, Editura Academiei Române / Academiei Române Verlag, București / Bukarest 2008.

Nadin 1975 - Mihai Nadin, *Pictori din Brașov*, Editura Meridiane / Meridiane Verlag, București / Bukarest, 1975.

Udrescu 2003 - Doina Udrescu, *Arta germană din Transilvania în colecțiile Muzeului Brukenthal din Sibiu (1800-1950), vol. I: Pictură, sculptură*, Sibiu / Hermannstadt, 2003.

Myss 1991 - Walter Myss, *Kunst in Siebenbürgen*, Innsbruck, 1991.

Myss 1993 - Walter Myss (coord. / Hrsg.), *Lexikon der Siebenbürger Sachsen: Geschichte, Kultur, Wissenschaft, Wirtschaft, Lebensraum Siebenbürgen (Transylvanien)*, Innsbruck, 1993.

Thieme - Becker - Ulrich Thieme, Felix Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler vor der Antike bis zur Gegenwart* (ediție nouă / Auflage), Editura E.A. Seemann / E.A. Seemann Verlag, Leipzig, vol. 7, 1979.

II. Monografii, studii, cataloage de expoziție / Monographien, Studien, Ausstellungskataloge

A Coulin 1913 - A Coulin Artur, Löschingen Hugo, Papp Bertalan ős Smigelschi Oktáv festömvészek négyes hagyatéki kiállításának tárgymutatója (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Budapesta / Budapest, 1913.

Bertalan 1969 - Karin Bertalan, *Expoziția comemorativă Arthur Coulin* (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Muzeul Brukenthal Sibiu / Brukenthal Museum Hermannstadt, f.a. [1969].

Coulin-Montandon 1978-1980 - Fernande Coulin-Montandon, *Les Coulin. Histoire – biographie – généalogie*, Geneva, 1978-1980.

- Csaki 1909** - Michael Csaki, Baron Brukenthalisches Museum in Hermannstadt, *Führer durch die Gemäldegalerie*, Sibiu (Hermannstadt), Selbstverlag des Museums, 1909.
- Csaki 1923** - Michael Csaki, Baron Brukenthalisches Museum in Hermannstadt, *Führer durch die Gemäldegalerie*, Sibiu (Hermannstadt), Selbstverlag des Museums, 1923.
- Kloess 1913** - [Viktor Kloess], *Gedächtnis-Ausstellung für Arthur Coulin (geb. 1869, gest. 1912) Veranstaltet von der „Ortsgruppe Hermannstadt“ des Sebastian Hann-Vereins für heimische Kunstbestrebungen, 23 Aug. Bis 5 Sept. 1913*, (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Editura Drotleff / Drotleff Verlag, Sibiu, f.a. [1913].
- Krasser 1970** - Harald Krasser, *Arthur Coulin*, Editura Meridiane / Meridiane Verlag, București / Bukarest, 1970.
- Mesea 1997** - Iulia Mesea, *Tradiție și modernitate - Arthur Coulin, Studii și comunicări VI, Museum Arad, Arad, 1997*, pp. 34-58.
- Mesea 2002** - Iulia Mesea, *Tradiție și modernitate. Pictura din sud-estul Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, în *Studia Universitas Babeș-Bolyai*, Historia, XLVII, 3, 2002.
- Mesea 2005** - Iulia Mesea, *Pictura românească, secolul al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea*, Muzeul Național Brukenthal Sibiu / Brukenthal Nationalmuseum Hermannstadt, 2005.
- Mesea 2006** - Iulia Mesea, *Restituiri: Friedrich Miess (1854-1935), Transilvania*, Sibiu / Hermannstadt, 5-6, 2006, pp. 122-132.
- Mesea 2007a** - Iulia Mesea, *Transylvanian Painters in European Centres, Pictori din Transilvania în centre artistice europene* (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Muzeul Național Brukenthal Sibiu / Brukenthal Nationalmuseum Hermannstadt, 2007, pp. 7-36.
- Mesea 2007b** - Iulia Mesea, *Thinking about Modernity in Southern Transylvania, Confluente. Repere europene în arta transilvăneană* (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Muzeul Național Brukenthal Sibiu / Brukenthal Nationalmuseum Hermannstadt, 2007, pp. 89-100.
- Meisterwerke 2004** - *Meisterwerke der Klassischen Moderne in Siebenbürgen. Malerei aus der Zeit von 1900 bis 1950* (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Siebenbürgisches Museum Gundelsheim, Freiberg, 2004.
- Artiști 2008** - *Artiști Brașoveni Uitați 1700-1950* (catalog de expoziție / Ausstellungskatalog), Muzeul de Artă Brașov / Kunstmuseum Kronstadt, 2008.
- Sebastian Hann 1912-1913** - *Sebastian Hann Verein für heimische Kunstbestrebungen, Bericht über das Jahr 1912-1913*, Sibiu (Hermannstadt).
- Spek 1937** - Dr. Rudolf Spek, *Călăuza Pinacotecei*, ediția a IV- a, Muzeul Brukenthal Sibiu / Brukenthal Museum, Hermannstadt, 1937.
- Tătaru 1992** - Marius Joachim Tătaru, *Zwei Bildnisse von Arthur Coulin*, în *Nachrichten des Freundeskreises, Siebenbürgische Museum Gundelsheim*, XIII, 1992, nr. 3/4, pp. 13-19.
- Térey 1906** - Térey Gábor, *Coulin Arthur*, Modern festök, Budapesta / Budapest, XI, 1906
- Tudoran 1979** - Maria Olimpia Tudoran, *Catalog patrimonial de pictură românească*, Sibiu / Hermannstadt, f.a.(1978).
- Wittstock 1993** - Manfred Wittstock, *Ein siebenbürgisches Künstlerheim in Cervara di Roma*, în *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, XVII(87), 1993, nr. 1, pp. 68-74.
- Wittstock 1995** - Manfred Wittstock, *Briefe von Arthur Coulin über seine Zusammenarbeit mit Octavian Smigelschi*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, XXXVIII, 1995, nr. 1-2, pp.64-68.

III.   **Articole, cronici / Artikel, Chroniken**

SDT 1892 - [Ernst Buchholzer], *Heimische Malerei*, SDT, XIX, 1892, nr. 5519.

SDT 1900 - *Heimische Kunst*, SDT, XXVII, 1900, nr. 8073.

KZ 1901a - ek, [Ernst Kühlbrandt], *A. Coulins malerische Arbeiten*, KZ, LXV, 27 februarie / Februar 1901, nr. 48.

KZ 1901b - *Kunstaussstellung!*, KZ, LXV, 1 martie / März, 1901, nr. 51.

Großkokler Bote 1901 - B. Sch. [Betty Schuler], *Arthur Coulins Kunstaussstellung*, Großkokler Bote, XXIII, 17 martie / März, 1901, nr. 1160.

SDT 1901a - x, *Die Gemäldeausstellung Arthur Coulins*, SDT, XXVIII, 20 martie / März, 1901, nr. 8286.

SDT 1901b - C. D. [Carl Dörschlag], *Nochmals die Gemäldeausstellung Arthur Coulins*, SDT, XXVIII, 27 martie / März, 1901, nr. 8291.

KZ 1901c - *Arthur Coulin*, KZ, LXV, 29 martie / März, 1901, nr. 73.

SDT 1901c, KZ1901d - *Über Arthur Coulins*, SDT, XXVIII, 1901, nr. 8347; KZ, LXV, 29 martie / März, 1901, nr. 126.

KZ 1902a - M. [Adolf Meschendörfer], *Hochverehrtes Publikum !*, KZ, LXVI, 21 mai / Mai, 1902, nr. 118.

KZ 1902b - ek [Ernst Kühlbrandt], *Coulins Bilderausstellung*, KZ, LXVI, 24 mai / Mai, 1902, nr. 118.

KZ 1902c - *Ein neues Bild von Arthur Coulin*, KZ, LXVI, 9 iulie / Juli 1902, nr. 157.

KZ 1902d - ek. [Ernst Kühlbrandt], *Coulins Hedwig-Moltkebildnis*, KZ, LXVI, 30 august / August, 1902, nr. 201.

KZ 1902e - *Hedwig-Moltke-Bild*, KZ, LXVI, 7 octombrie / Oktober, 1902, nr. 233.

KZ 1903 - ek. [Ernst Kühlbrandt], *Heimische Kunst*, KZ, LXVII, 25 iulie / Juli, 1903, nr. 168.

KZ 1905 - *Heimische Kunst*, KZ, LXIX, 18 mai / Mai, 1905, nr. 113.

SDT 1905 - V. [Viktor Kloes], *Studien von der Kunstaussstellung II*, SDT, XXXII, 19 august / August, 1905.

SDT 1907 - *Heimische Kunst*, SDT, 10 aprilie / April, 1907, nr. 10122.

KZ 1907 - O. N. [Oskar Netoliczka], *Ein neur „Coulin“*, KZ, LXXI, 18 aprilie / April, 1907, nr. 80.

Großkokler Bote 1907 - r. R. [Viktor Roth], *Heimische Kunst*, Großkokler Bote, XXIX, 1907, nr. 1504.

SDT 1908a - V.R. [Viktor Roth], *Arthur Coulin*, SDT, XXXV, 12 iunie / Juni, 1908, nr. 10473.

KZ 1908a - *Arthur Coulin*, KZ, LXXII, 15 iunie / Juni, 1908, nr. 136.

Siebenbürgische Zeitung 1908 - *Auszeichnung heimischer Künstler*, Siebenbürgische Zeitung, XXXV, 1908, nr. 10447.

SDT 1908b - *Zur Auszeichnung Arthur Coulins*, SDT, Sibiu, XXXV, nr. 10449.

SDT 1908b, KZ 1908b - *Coulin Ausstellung*, SDT, XXXV, 1908, nr. 10546; KZ, Braşov, LXXII, nr. 207.

SDT 1909a - Konnerth, *Die älteren Werke der Hermannstädter Bildnisausstellung*, SDT, XXXVI, 14 septembrie / September, 1909.

SDT 1909b - V. [Viktor Kloes], *Die jungen Maler in der Hermannstädter Bildnisausstellung*, SDT, XXXVI, 18 septembrie / September, 1909.

SDT 1909c - *Ein neues Werk Arthur Coulins*, SDT, XXXVI, 1909, nr. 10780; KZ, LXXIII, 1909, nr. 139.

SDT 1911 - r. R. [Viktor Roth], *Ein vierblättriges Kleeblatt*, SDT, XXXVIII, 5 decembrie / Dezember, 1911, nr. 11530-11533.

SDT 1912a - *Sächsische Künstler in Budapest*, SDT, XXXIX, 1912, nr. 11653.

SDT 1912b, KZ 1912a, Deutsche Bürger-Zeitung 1912 - *Arthur Coulin †*, SDT, XXXIX, 1912, nr. 11653; *Deutsche Bürger-Zeitung*, V, 1912, nr. 91; KZ, LXXVI, 12 noiembrie / November, 1912, nr. 262.

SDT 1912c - Emil Sigerus, *Arthur Coulin*, SDT, XXXIX, 12 noiembrie / November, 1912, nr. 11812;

KZ 1912b - Albert Schuller, *Arthur Coulin*, KZ, LXXVI, 12 noiembrie / November, 1912, nr. 262.

SDT 1912d -n- [Emil Neugeboren], *Erinnerungen an Arthur Coulin*, SDT, XXXIX, 19 noiembrie / November, 1912, nr. 11818.

Kirchler Blatt 1912 - *Ein schmerzlicher Verlust*, Kirchler Blatt, IV, 1912.

DK 1912/1913a - *Arthur Coulin*, DK, VI, 1912/1913, nr. 6.

DK 1912/1913b - *Eine magyarische Würdigung Arthur Coulins*, DK, VI, 1912/1913, nr. 11.

SDT 1913 - [Emil Sigerus], *Gedächtnisausstellung Arthur Coulin*, SDT, XL, 25 august / August, 1913, nr. 12048.

Deutsche Bürgerzeitung 1913 - K. A. [Kunte A.], *Coulin*, *Deutsche Bürgerzeitung*, 7 septembrie / September, 1913, nr. 72.

Neues Pester Journal 1913, Sächsischer 1914 - Victor Roth, *Arthur Coulin*, *Neues Pester Journal*, Budapesta / Budapest, 20 septembrie / September, 1913; *Sächsischer Hausfreund*. Ein Kalender für Siebenbürger zur Unterhaltung und Belehrung, Braşov / Kronstadt, 1914, pp. 149-153.

DK 1913a - Hermann Konnerth, *Die Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin in Hermannstadt*, DK, VII, 1 octombrie / Oktober, 1913, nr. 1.

KZ 1913 - E. M. [Eduard Morres], *Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin*, KZ, LXXVII, 23 decembrie / Dezember, 1913, nr. 299.

Der Cicerone 1913 - Z. T. [Zoltan von Takács], *Bericht aus Budapest*, *Der Cicerone*, Leipzig, V, 1913.

Művészeti 1913 - *Coulin Arthur*, *Művészeti* XII/1, Budapesta / Budapest, 1913.

Sächsischer 1914 - M. [Adolf Meschendörfer], *Coulin im persönlichen Verkehr*, *Sächsischer Hausfreund*. Ein Kalender für Siebenbürger zur Unterhaltung und Belehrung, Braşov / Kronstadt, 1914, pp. 153-155.

Neur Volkskalender 1914 - V. K. [Viktor Kloes], *Arthur Coulin*, *Neur Volkskalender*, XXV, 1914, pp. 219-227.

Deutsche Tagepost 1921 - *Ein Bild A. Coulins in Ofenpest um über eine Million verkauft*, *Deutsche Tagepost*, XIV, 1921, nr. 94.

Klingsor 1926a - (cronică / Berichten), *Klingsor*, III, 1926, nr. 3.

Klingsor 1926b Hans Wühr, *Die Zinne und die Krönstadter Maler*, *Klingsor*, III, 1926, nr. 4.

SDT 1927 - [Oskar Wittstock], *Aus der Passionsgeschichte unseres Volkes*, *SDT*, LIV, 1927, nr. 16124.

Ostdeutsche Monatshefte 1928 - Heinrich Zillich, *Siebenbürgisch-deutsche Maler*, *Ostdeutsche Monatshefte*, IX, 1928, pp. 342-343.

KZ 1932a - Hans Eder, *Zum 20. Todestage Arthur Coulins*, *KZ*, LXXXVI, 10 noiembrie / November, 1932, nr. 258.

KZ 1932b - Albert Schuller, *Arthur Coulin zum Gedächtnis*, *KZ*, LXXXVI, 10 noiembrie / November, 1932, nr. 258.

SDT 1932a - Viktor Kloess, *Zur Erinnerung an Arthur Coulin (1869-1912)*, *SDT*, LIX, 20 noiembrie / November, 1932, nr. 17881.

SDT 1932b - n. [Emil Neugeboren], *Zur Erinnerung an Arthur Coulin (1869-1912)*, *SDT*, LIX, 20 noiembrie / November, 1932, nr. 17881.

DT 1932c - Julius Bielz, *Eröffnungsansprache anlässlich der Gedächtnisausstellung für Arthur Coulin im Baron Brukenthal-Palais am 20 Nov. 1932*, *SDT*, LIX, 21 noiembrie / November, 1932, nr. 17882.

KZ 1933 - Oskar Gerhard Netoliczka, *Gedächtnisausstellung Arthur Coulins*, *KZ*, LXXXVII, 21 aprilie / April, 1933, nr. 97.

SDT 1937 - Götz Kloess, *Zum 25. Todestag des Malers Arthur Coulin*, *SDT*, LXIX, 10 noiembrie / November, 1937, nr. 19365.

Südostdeutsche Tageszeitung 1942 - V. K. [Viktor Kloess], *Arthur Coulin. Ein Gedenkblatt von Freundeshand*, *Südostdeutsche Tageszeitung*, LXVI, 11 decembrie / Dezember 1942, nr. 289.

Deutsche Zeitung 1943 - *Arthur Coulin*, *Deutsche Zeitung*, XIII, 1943, nr. 534.

Siebenbürgisch 1960 - Fr. F., *Gleichklang in Kunst und Leben. Ein Gedenkblatt für Arthur und Olga Coulin*, *Siebenbürgisch-Sächsisches Hauskalender*, V, 1960, pp. 105-108.

Neur Weg 1968 - Harald Krasser, *Jahrhundertwende. Die Anfänge der neueren Malerei bei den Siebenbürger Sachsen*, *Neur Weg*, XX, 5 octombrie / Oktober, 1968, nr. 6042.

KR 1969a - Harald Krasser, *Arthur Coulins, Kronstädter Jahre*, *KR*, XIII, 19 septembrie / September, 1969, nr 38 (909).

Hermannstadt Zeitung 1969, Brigitte 1985 - Harald Krasser, *Der Maler Arthur Coulin. Zum hundertsten Geburtstag*, *Hermannstadt Zeitung*, II, 19 septembrie / September, 1969, nr. 90; Stephani Brigitte (coord. / Hrsg.), *Sie prägten unsere Kunst. Studien und Aufsätze*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, pp. 184-188

Siebenbürgische Zeitung 1969 - B. F., *Der Maler Arthur Coulin*, *Siebenbürgische Zeitung*, XIX, 15 octombrie / Oktober, 1969, nr. 16.

Neur Weg 1969 - Harald Krasser, *Meister des schönen Handwerkes. Zum hundertsten Geburtstag des Malers Arthur Coulin*, *Neur Weg*, XXI, 19 septembrie / September, 1969, nr. 6340; *Siebenbürgisch-Sächsisches Hauskalender*, XV, 1970, pp. 81-85.

KR 1969b - Harald Krasser, *Anregende Gemeinsamkeit. Octavian Smigelschi und die sächsischen Maler*, *KR*, XIII, 29 iunie / Juni, 1969, nr. 25 (896).

KR 1970 - Wolf Aichelburg, *Bahnbrecher Coulin*, *KR*, III, 23 octombrie / Oktober 1970, nr. 43.

Contemporanul 1970 - Cornel Irimie, *La Muzeul Brukenthal*, *Contemporanul*, 30 octombrie / Oktober, 1970, nr. 44 (1251).

Siebenbürgisch Zeitung 1970a - *Im Spiegel der rumänischen Presse: A. Coulin, „Unveröffentlich[t]es Kronstadt“*, Siebenbürgisch Zeitung, XX, 30 noiembrie / November, 1970, nr. 19.

Siebenbürgisch Zeitung 1970b - *rb, Coulin-Ausstellungen. Würdigung im Hinblick auf die Weiterentwicklung der deutschen Kultur in Siebenbürgen*, Siebenbürgische Zeitung, XX, 15 decembrie / Dezember, 1970, nr. 20.

Volk und Kultur 1971 - G. E., *Arthur Coulin im Meridiane Verlag*, Volk und Kultur, XXIII, 1971.

Südostdeutsche Vierteljahres Blätter 1971 - H. Z., *Gedächtnisausstellung Arthur Coulin in Hermannstadt*, Südostdeutsche Vierteljahres Blätter, XX, 1971.

KR1987-Monica Vlaicu, *Ausblick aufschaffenstrohe Zukunft. Unbekannte Briefe des Malers Arthur Coulin*, KR, XX(31), 28 august / August 1987, nr. 35

IV. Scieri proprii / Eigenen Schriften

Unsere bildende Kunst, SDT, XXXI, 16, 19, 20 martie / März, 1904, nr. 9192, 9195, 9196.

Ein Verein für heimische Kunstbestrebungen, SDT, XXXI, 16 noiembrie / November, 1904, nr. 9396; KZ, 17 noiembrie / November, 1904, nr. 267.

Budapester Kunsteindrücke, DK, I, 1907/1908, nr. 12, 15 martie / März, 1908.

Ältere englische Kunst in Berlin, DK, I, 1907/1908, nr. 12, 15 martie / März, 1908.

Über weibliche Kleidung als Stil, Tracht und Mode, DK, I, 1907/1908, nr. 13, 1 aprilie / April, 1908.

Protestantische Kirchenbaukunst, Kronstädter Kalender, 1908, pp. 67-74.

Ausstellung Michael Barner, SDT, 5 octombrie / Oktober, 1912, nr. 11780.

V. Reproduceri / Reproduktionen

DK 1907 - *A. Coulin: Sächsische Bäuerinnen aus der Umgebung Hermannstadts, A. Coulin: Sächsischer Bauer aus der Umgebung Hermannstadts*, DK, I, 1 decembrie / Dezember, 1907, nr. 5.

DK 1908a - *Studie von Arthur Coulin*, DK, I, 1 aprilie / April, 1908, nr. 13.

DK 1908b - *Arthur Coulin: Sächsische Bäuerin, Arthur Coulin: Széklerin*, DK, I, 1 mai / Mai, 1908, nr. 15

DK 1913b - *Arthur Coulin: Selbstbildnis, Porträt der Gattin des Künstlers, Arthur Coulin: Bildnis seiner Frau*, DK, 1 octombrie / Oktober, 1913, nr. 1.

DK 1914a - *Arthur Coulin: Im Olivenhain, Zrinyi in Rom, Mädchen mit der Korallenkette*, DK, VII, nr. 9, 1 februarie / Februar, 1914, nr. 1.

DK 1914b - *Liegender Akt*, DK, 1 iunie / Juni, 1914, nr. 17.

CRONOLOGIE

1869 – La 20 septembrie se naște la Sibiu, Arthur Coulin, fiul lui Nicolas Coulin și al Rosei Karolina (n. Mathias).

1870-1880 – Familia Coulin se mută la Brașov, unde artistul urmează primii ani de școală.

1881-1888 – După moartea tatălui său, familia revine la Sibiu. Studiază la Gimnaziul Evanghelic. Primește lecții de desen de la Carl Dörschlag. Este coleg cu Robert Wellman, Fritz Schullerus și Octavian Smigelschi.

1887 – Participă la Expoziția internațională de artă de la Sibiu.

1888 – Susține bacalaureatul. Participă la a doua expoziție periodică autohtonă de la Sibiu. Urmează la Graz cursurile Școlii Stiriene de Arte și Meserii (*Steirische Kunst und Gewerbeschule*).

1889 – Din octombrie frecventează Academia Regală de Arte Frumoase din München (*Königlich Bayerischen Akademie der Bildenden Künste*), clasa de desen a profesorului Gabriel Hackl. Printre colegii săi se numără Robert Wellman și Fritz Schullerus. Participă la a doua expoziție anuală de artă autohtonă de la Sibiu.

1890 – Se transferă în clasa de pictură a lui Ludwig von Löfftz. Participă la a treia expoziție de artă autohtonă de la Sibiu.

1891 – Lipsa mijloacelor materiale îl obligă să-și abandoneze studiile. Revine la Sibiu.

1892 – Se mută la Budapesta. Lucrează într-un atelier fotografic.

1894 – O cunoaște pe violonista Olga Fogarascher. Desfășoară o activitate artistică intensă.

1895 – Participă la expoziția de primăvară a Societății artiștilor maghiari.

1897 – Se căsătorește cu Olga Fogarascher. Participă la expoziția de primăvară de la Budapesta și la a VII - a expoziție internațională de la München.

1898 – Obține un mare succes la Salonul de Iarnă al Asociației Artelor plastice cu lucrarea *În fața samovarului*. Primește o bursă de stat.

1899 – Își petrece vara în colonia artistică de la Baia Mare.

1900 – Primește o nouă bursă de stat ce-i permite să călătorească în Italia. Lucrează cu Robert Wellman în colonia artistică de la Cervara di Roma.

1901 – Revine din Italia, stabilindu-se la Brașov. Deschide expoziții personale la Brașov, Sighișoara și Sibiu. Participă la expoziția de primăvară de la Budapesta. Lucrarea *Din Italia* este achiziționată de stat. Lucrează alături de Friedrich Meiss în atelierul său din Brașov.

1902 – Expoziție personală la Brașov.

1903 – Participă la expoziția locală a meseriașilor de la Sibiu. Alături de Adolf Meschendörfer și Ernst Kühlbrandt, fondează Societatea Prietenilor Artei. Tabloul *Țărânci din Țara Bârsei* este achiziționat de Muzeul Brukenthal.

1904 – Publică articolul programatic „Unsere bildende Kunst” (*Arta noastră plastică*). Începe colaborarea cu Octavian Smigelschi pentru realizarea picturii murale și a iconostasului catedralei ortodoxe din Sibiu. Se numără printre membri fondatori ai „Asociației Sebastian Hann”.

**Arthur Coulin – copil/
Arthur Coulin - Kind**
*Colecția familiei Coulin,
Germania
Privatsammlung der
Familie Coulin,
Deutschland*

ZEITAFEL

1869 – Am 20. September wird in Hermannstadt Arthur Coulin geboren, Sohn des Nicolas Coulin und der Rose Karolina, geborene Mathias.

1870-1880 – Die Familie zieht nach Kronstadt um, wo der Künstler die ersten Schuljahre verbringt.

1881-1888 – Nach dem Tod seines Vaters, kehrt die Familie nach Hermannstadt zurück. Coulin besucht das Evangelische Gymnasium und nimmt erste Zeichenstunden bei Carl Dörschlag. Seine Kollegen sind Robert Wellmann, Fritz Schullerus und Octavian Smighelschi.

1887 – Teilnahme an der „Ersten Hermannstädter Kunstaussstellung“.

1888 – Bakkalaureat. Teilnahme an der zweiten Ausstellung heimischer Kunst in Hermannstadt. Studium an der Steirischen Kunst- und Gewerbeschule in Graz.

1889 – Ab Oktober besucht er die Königlich Bayerische Akademie der Bildenden Künste in München, Zeichenklasse des Professors Gabriel Hackl. Zu seinen Kollegen gehören Robert Wellmann und Fritz Schullerus. Teilnahme an der zweiten Jahresausstellung heimischer Kunst in Hermannstadt.

1890 – Coulin lässt sich in die Malklasse von Ludwig von Löfftz versetzen. Teilnahme an der dritten Ausstellung heimischer Kunst in Hermannstadt.

1891 – Aus finanziellen Gründen muss Coulin das Studium abbrechen und kehrt nach Hermannstadt zurück.

1892 – Übersiedlung nach Budapest, wo er in einem Fotoatelier arbeitet.

1894 – Coulin lernt die Geigerin Olga Fogarascher kennen und betätigt sich intensiv künstlerisch.

1895 – Teilnahme an der Frühjahrsausstellung des Landesverbandes Ungarischer Künstler in Budapest.

1897 – Heirat mit Olga Fogarascher. Teilnahme an der Frühjahrsausstellung in Budapest und an der VII. Internationalen Kunstaussstellung in München.

1898 – Großer Erfolg beim Wintersalon des Vereins der Bildenden Künste mit dem Bild Vor dem Samowar. Er erhält ein Staatsstipendium.

1899 – Er verbringt den Sommer in der Künstlerkolonie von Baia Mare.

1900 – Erneutes Staatsstipendium, das ihm erlaubt, nach Italien zu reisen. Er arbeitet mit Robert Wellmann in der Künstlerkolonie in Cervara di Roma.

1901 – Er kehrt aus Italien zurück und geht nach Kronstadt. Er zeigt eigene Ausstellungen in Kronstadt, Schäßburg und Hermannstadt. Teilnahme an der Frühjahrsausstellung in Budapest. Das Gemälde Aus Italien wird von staatlicher Seite angekauft. Er arbeitet gemeinsam mit Friedrich Mieß in seinem Atelier in Kronstadt.

1902 – Eigene Ausstellung in Kronstadt.

1903 – Teilnahme an der Gewerbeausstellung in Hermannstadt. Gemeinsam mit Adolf Meschendörfer und Ernst Kühlbrandt gründet er die „Gesellschaft der Kunstfreunde“ in Kronstadt. Das Brukenthalmuseum kauft sein Gemälde Burzenländer Bäuerinnen.

1904 – Veröffentlichung des programmatischen Beitrags Unsere bildende Kunst. Beginn der Zusammenarbeit

**Arthur Coulin la
Budapesta/
Arthur Coulin in
Budapest
1895**

*Colectia familiei Coulin,
Germania
Privatsammlung der
Familie Coulin,
Deutschland/*

1905 – Participă la expoziția internațională de la Budapesta și la expoziții organizate de „Asociația Sebastian Hann” la Sibiu și Brașov. Călătorește la Viena.

1906 – Participă la expoziția de Crăciun organizată de „Asociația Sebastian Hann” la Sibiu.

1907 – Călătorește la München. Apare revista „Die Karpathen”, editată de Adolf Meschendörfer. Coulin se numără printre colaboratorii săi.

1908 – Călătorește la Berlin. Câștigă premiul Fraknoi. În septembrie deschide o expoziție la Sibiu. Se mută la Roma.

1909 – Participă la mai multe expoziții organizate la Budapesta și la expoziția de portrete a „Asociației Sebastian Hann” de la Sibiu.

1910 – Participă la marea expoziție de artă de la Berlin, la expoziția „Asociației Sebastian Hann” de la Sighișoara și la expoziția de iarnă de la Budapesta.

1911 – Finalizează lucrarea *Cina cea de Taină*, destinată altarului din Brădeni. Participă la expoziția de iarnă de la Budapesta și la marea expoziție de artă de la Berlin.

1912 – Participă la expoziția societății artiștilor germani de la Roma. Se supune la două intervenții chirurgicale pentru tratarea cancerului de limbă de care suferă. Termină lucrarea *Zrinyi la Roma*, expusă în Casa artiștilor din Budapesta. Călătorește la Sibiu și Stettin. Încetează din viață la Heidelberg, în 9 noiembrie 1912.

1913 – Expoziții comemorative la Sibiu, Brașov și Budapesta.

1927 – Lucrările sale figurează în expoziția artiștilor transilvăneni de la Halle.

1932-1933 – Expoziții comemorative la Sibiu și Brașov.

1941-1942 – Lucrările sale figurează în „Expoziția artiștilor germani din România” de la Berlin.

1969 – Expoziție comemorativă la Muzeul Brukenthal Sibiu.

1970 – Apare la editura Meridiane monografia lui Harald Krasser, Arthur Coulin.

1994 – Lucrările sale figurează în expoziția „Arta germană din Transilvania în secolele XV-XX”, Muzeul Național Brukenthal Sibiu.

2007 – Lucrările sale figurează în expozițiile „Confluente. Repere europene în arta transilvăneană” și „Pictori din Transilvania în centre artistice din Transilvania”, organizate de Muzeul Național Brukenthal Sibiu.

2008 - Lucrările sale figurează în expoziția „Artiști Brașoveni Uitați 1700-1950”, Muzeul de Artă Brașov.

2009-2010 – Expoziție Arthur Coulin la Muzeul de Artă Brașov și Muzeul Național Brukenthal Sibiu.

**Arthur și Olga Coulin,
împreună cu Elsa
Fogarascher/
Arthur und Olga Coulin,
zusammen mit Elsa
Fogarascher
Colecția familiei Coulin,
Germania
Privatsammlung der Familie
Coulin,
Deutschland**

mit Octavian Smighelschi bei den Fresken und dem Ikonostas in der orthodoxen Kathedrale in Hermannstadt. Gründungsmitglied des Sebastian-Hann-Vereins.

1905 – Teilnahme an der Internationalen Ausstellung in Budapest und an den Ausstellungen des Sebastian-Hann-Vereins in Hermannstadt und Kronstadt. Reise nach Wien.

1906 – Teilnahme an der Weihnachtsausstellung des Sebastian-Hann-Vereins in Hermannstadt.

1907 – Reise nach München. Die von Adolf Meschendörfer herausgegebene Zeitschrift Die Karpathen beginnt zu erscheinen. Coulin gehört zum Mitarbeiterkreis.

1908 – Reise nach Berlin. Er erhält den Fraknoi-Preis. Im September eröffnet er eine Ausstellung in Hermannstadt. Übersiedlung nach Rom.

1909 – Teilnahme an mehreren Ausstellungen in Budapest und an der Porträtausstellung des Sebastian-Hann-Vereins in Hermannstadt.

1910 – Teilnahme an der Großen Kunstausstellung in Berlin, an der Ausstellung des Sebastian-Hann-Vereins in Schäßburg und an der Winterausstellung in Budapest.

1911 – Coulin beendet die Arbeit an dem Gemälde Das Abendmahl für den Henndorfer Altar. Teilnahme an der Winterausstellung in Budapest und an der großen Kunstausstellung in Berlin.

1912 – Teilnahme an der Ausstellung des Deutschen Künstlervereins in Rom. Coulin wird zweimal an Zungenkrebs operiert. Er schließt die Arbeit an dem Gemälde Zrinyi in Rom ab, das im Künstlerhaus in Budapest ausgestellt ist. Er reist nach Hermannstadt und Stettin. Er stirbt am 9. November 1912 in Heidelberg.

1913 – Gedenkausstellungen in Hermannstadt, Kronstadt und Budapest.

1927 – Seine Arbeiten werden in der Ausstellung der siebenbürgischen Künstler in Halle gezeigt.

1932-1933 – Gedenkausstellungen in Hermannstadt und Kronstadt.

1941-1942 – Arbeiten von Coulin werden in der Ausstellung mit Werken deutscher Künstler aus Rumänien in Berlin gezeigt.

1969 – Retrospektive im Brukenthalmuseum in Hermannstadt.

1970 – Im Meridiane Verlag Bukarest erscheint die Coulin-Monographie von Harald Krasser.

1994 – Werke von Coulin werden in der Ausstellung Deutsche Kunst in Siebenbürgen vom 15. bis zum 20. Jahrhundert im Brukenthalmuseum in Hermannstadt gezeigt.

2007 – Werke von Coulin werden in den Ausstellungen Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst und Siebenbürgische Maler in Europäischen Kulturzentren im Brukenthalmuseum in Hermannstadt gezeigt.

2008 – In der Ausstellung Vergessene Kronstädter Künstler 1700-1950 ist Coulin mit einigen Werken vertreten.

2009-2010 – Coulin-Ausstellungen im Kunstmuseum in Kronstadt und im Brukenthalmuseum in Hermannstadt.

**Arthur și Olga Coulin,
împreună cu prietenii/
Arthur und Olga
Coulin, mit Freunden
Colecția familiei Coulin
Privatsammlung der
Familie Coulin,
Deutschland**

Les Coulin de Roumanie - de la descălecat până la Arthur der Maler

Prolog

La Cassis, lângă Marsilia, domiciliu pe vremea revoluției, un căpitan de vas, Jean Jacques Coulin, care naviga pe mările lumii. Căpitanul și ai lui scăpaseră nevătași de ravagiile revoluției. Dar când Napoleon a pornit să le ia tinerilor mințile și viețile, dându-le în schimb puști, uniforme frumoase și glorie (cine mai apuca), căpitanul și-a trimis cei trei fii în Austria - via Elveția.

Prin actul acesta antimilitarist, de autoconservare, a declanșat seria de acte culturalizatoare Coulin, care vor urma în decurs de un secol. Ca francez școlit aveai pe vremea aceea porțile deschise în toată Europa, până în Rusia. „Lumea bună” vorbea franceza, toate înțelegerile internaționale se încheiau în franceză.

I. Claude Coulin „descalcă” la București

Claude, primul născut dintre frați, inteligent și cu aptitudini pentru limbi, cu ocazia Congresului de la Viena (1815), a intrat în legătură cu delegația guvernamentală a Principatelor Române, urmând ca peste câțiva timp să fie angajat în serviciile acesteia. Din grupul de boieri care constituia delegația făceau parte Gheorghe Bibescu - viitorul domn - și Grigore Alexandrescu, care, într-o scrisoare din 1819 îl menționează

Les Coulins de Roumanie – von der Ansiedlung bis zu Arthur dem Maler

Prolog

In Cassis bei Marseille wohnte zur Zeit der Französischen Revolution ein Schiffskapitän, Jean Jaques Coulin, der über die Meere der Welt segelte. Der Kapitän und seine Familie überlebten die Wirren der Revolution, aber als Napoleon begann, den Jugendlichen den Kopf zu verdrehen und die Leben zu stehlen, indem er sie bewaffnete, in schöne Uniformen kleidete und sie mit Ruhm überschüttete (vorausgesetzt, sie überlebten), schickte der Kapitän seine drei Söhne via Schweiz nach Österreich.

Durch diese antimilitaristische Handlung, die der Selbsterhaltung diente, schob er die Serie der Kulturbeiträge der Coulins an, die im nächsten Jahrhundert eine Rolle spielten. Einem ausgebildeten Franzosen standen damals in ganz Europa alle Türen offen, bis hin nach Russland. Wer etwas auf sich hielt, sprach Französisch, alle internationalen Verträge wurden auf Französisch verfasst.

I. Claude Coulin lässt sich in Bukarest nieder

Claude, der Erstgeborene, intelligent und sprachgewandt, knüpfte beim Wiener Kongress (1815) Kontakte zu der Regierungsdelegation der Rumänischen Fürstentümer und trat nach kurzer Zeit in deren Dienste. Zu den Bojaren

pe Claude, cu ocazia unei călătorii comune în caleașca poștei austriece, de la Viena spre țară. Claude se stabilește la București ca traducător și devine secretar la Ministerul pentru Afaceri Externe. Fiind foarte sărguincios, primește mai multe mențiuni din partea ministerului. Țările Române erau la primii pași spre modernizare, după modelul francez. Domniile fanariote erau pe sfârșite. Încet-încet boierimea se lepăda de caftane, șalvari și narghilele.

În anul 1821, pe timpul luptelor lui Tudor Vladimirescu și ale Eteriei lui Ipsilanti (plecată de la Odessa spre Grecia) cu armatele otomane, boierii din guvern se refugiază la Brașov - și Claude Coulin împreună cu ei. Aici și-a câștigat pâinea predând franceza. Așa a cunoscut-o pe Maria Painer, fiica meșterului ceasornicar Paul Painer, ce avea câte un atelier la Brașov și Sibiu, unde se fabricau și se vindeau ceasuri. Painer răspundea și de orologiile publice din aceste orașe. El era originar din Carintia (Austria), de unde a fost nevoit să emigreze din cauza religiei sale luterane. Claude și Maria s-au căsătorit la Brașov.

În 1825 guvernul s-a întors la București; Claude cu soția de asemenea, reluându-și aici activitatea anterioară. După 1829 Țările Române se aflau sub protectoratul rus. Ca secretar la Ministerul pentru Afaceri Externe, avansând cu timpul la funcția de șef al secției pentru Franța și Rusia, Claude a lucrat într-o strânsă legătură cu generalul Kiseleff, care a introdus reforme economice și a inițiat proiectul primei constituții - Regulamentul Organic. Claude a primit o primă de 10.000 de piaștri drept recompensă pentru munca sa la Regulamentul Organic. A fost decorat de ruși cu Ordinul Sf. Ana.

in der Delegation gehörten damals Gheorghe Bibescu – der zukünftige Herrscher – und Grigore Alexandrescu. Letzterer erwähnt Claude in einem Brief von 1819, in dem er eine gemeinsame Reise mit der österreichischen Postkutsche von Wien schildert. Claude lässt sich in Bukarest als Übersetzer nieder und wird Sekretär beim Außenministerium. Da er sehr rührig war, erhielt er mehrmals Belobigungen vom Minister. Die Rumänischen Fürstentümer befanden sich damals in einem Modernisierungsprozess nach französischem Modell. Die Herrschaft der Fanarioten ging dem Ende zu. Allmählich verzichtete die Bojarenschaft auf die Kaftane, die Schalware und die Narghilas.

Im Jahre 1821, während der Kämpfe von Tudor Vladimirescu und der Eteria von Ypsilantis (die aus Odessa nach Griechenland ging) gegen das osmanische Heer, flüchteten die Bojaren aus der Regierung nach Kronstadt – und Claude Coulin schloss sich ihnen an. Hier überlebte er mit Französischstunden. So lernte er Maria Painer kennen, die Tochter des Uhrmachermeisters Paul Painer, der je eine Werkstatt in Kronstadt und in Hermannstadt hatte, wo er Uhren produzierte und verkaufte. Painer war auch für die öffentlichen Uhrwerke der beiden Städte zuständig. Er stammte aus Kärnten, woher er wegen seines lutherischen Glaubens fliehen musste. Claude und Maria heirateten in Kronstadt.

1825 kehrte die Regierung nach Bukarest zurück. Claude und seine Gattin gingen mit und Claude nahm seine bisherige Tätigkeit wieder auf. Nach 1829 befanden sich die Rumänischen Fürstentümer unter russischem

Din cauza perspectivelor sumbre, temându-se pentru viitorul copiilor, dar și ca urmare a „condițiilor balcanice” din Valahia, familia a decis, ca soția și copiii să se mute la Sibiu în casa ceasornicarului de pe Heltauergasse (azi str. Bălcescu). Primii trei copii s-au născut la București, următorii patru la Sibiu. Claude își continuă serviciul la București. Pleacă din București spre Sibiu via Curtea de Argeș - Turnu Roșu. La granița transilvană este obligat să petreacă câteva zile în carantina de la Râul Vadului (azi căminul spital din localitate funcționează în aceleași clădiri). În 1845 iese la pensie și se mută definitiv la Sibiu. Aici a mai trăit doar câțiva ani, dând ore de franceză. În 1848 moare la 65 de ani, lăsând în urmă șase copii, toți minori. Sub comuniști, mormântul lui din cimitirul catolic a fost jefuit, apoi tot cimitirul a dispărut sub buldozere. Văduva Maria a continuat comerțul de ceasuri, dar în final a vândut casa, ca să asigure copiilor o educație serioasă.

II. Generația a doua

Constantin (1829 - 1859) și **Gregoire** (1832 - 1866) au murit ca tineri căpitani în armata austriacă.

Alexandrine (1834 - 1865) și **Coralie** (1837 - 1927) au plecat împreună la București, după absolvirea liceului. Datorită legăturilor cu familiile boierești, au lucrat în cadrul acestor familii ca doamne de societate și predând franceza și germana. Coralie a fost angajată, în cadrul Ministerului Învățământului, ca profesoară de franceză. În afara orelor de învățământ, conducea cenacluri

Protektorat. Als Sekretär im Außenministerium und später als Leiter der Abteilung für Frankreich und Russland, arbeitete Claude eng zusammen mit General Kiseleff, der die Wirtschaftsreformen durchführte und den Entwurf einer ersten Verfassung – die Organische Ordnung – initiierte. Claude erhielt eine Prämie von 10.000 Piaster als Entgelt für seine Arbeit an dieser Organischen Ordnung. Die Russen verliehen ihm den Hl. Ana-Orden.

Da die Zukunft unklar war und man um die Kinder bangt, aber auch wegen der „balkanischen Bedingungen“ in der Walachei, beschließt die Familie, dass die Ehefrau mit den Kindern nach Hermannstadt in das Haus des Uhrmachers in der Heltauergasse umziehen soll. Die ersten drei Kinder sind in Bukarest geboren, die nächsten vier in Hermannstadt. Claude geht weiter seinem Dienst in Bukarest nach. Er fährt aus Bukarest via Curtea de Argeș – Turnu Roșu nach Hermannstadt. An der siebenbürgischen Grenze muss er einige Tage bei Râul Vadului Quarantäne absitzen (heute befindet sich in den Gebäuden der Quarantänestation ein Behindertenheim). 1845 geht er in Rente und zieht nach Hermannstadt um. Hier lebt er noch einige Jahre und unterrichtet Französisch. 1848 stirbt er im Alter von 65 Jahren und hinterlässt sechs minderjährige Kinder. Unter kommunistischer Herrschaft wurde sein Grab auf dem katholischen Friedhof jenseits des Zibin ausgeraubt, später wurde der ganze Friedhof eingeebnet. Seine Witwe Maria verkaufte Uhren und später auch das Haus, um ihren Kindern eine gute Ausbildung zu sichern.

literare în franceză în cercul boierilor de vază. Ajunsesse chiar și la curtea reginei Carmen Sylva, unde ținea prelegeri și simpozioane. Coralie a fost una dintre primele femei care a primit de la rege ordinul „Steaua României” pentru merite culturale. La 80 de ani s-a gândit să încerce să-și petreacă apusul vieții la Sibiu. A sosit în vizită la Sibiu în 1917, dar nu i-au plăcut nici viața culturală a Sibiului și nici cea de familie. Astfel Coralie s-a întors la București și s-a retras la un cămin întreținut de boierii care au moștenit biblioteca ei vastă și giuvaerurile după moartea ei în 1927. A fost înhumată alături de fratele ei Georges, care decedase deja cu mulți ani înaintea ei.

Georges (1839 - 1879) era prezentabil și foarte inteligent. A absolvit „cum laude” Liceul Brukenthal și Academia de Drept de la Sibiu. Între timp Principatele Române s-au unit și noul stat, România, înflorea. Atras de posibilitățile din

Georges Coulin
Arhiva artiștilor plastici și meșteșugarilor artiști sași, secția Sibiu (custode onorific Manfred Wittstock)/ Archiv der bildenden Künstler und Kunsthandwerker, Hermannstadt) (Ehrenkustos Manfred Wittstock)

II. Die zweite Generation

Constantin (1829-1859) und Gregoire (1832-1866) starben als junge Hauptleute der österreichischen Armee.

Alexandrine (1834-1865) und Coralie (1837-1927) zogen beide nach Abschluss des Lyzeums nach Bukarest. Dank der Beziehungen zu den Bojarenfamilien, arbeiteten sie bei diesen Familien als Gesellschaftsdamen und unterrichteten Französisch und Deutsch. Coralie war auch Angestellte des Unterrichtsministeriums, und zwar als Französischlehrerin. Außerhalb der Unterrichtsstunden moderierte sie französische Literaturkreise der bekannten Bojaren. Sie schaffte es sogar an den Hof der Königin Maria (Carmen Sylva), wo sie Vorträge hielt und Symposien moderierte. Coralie gehört zu den ersten Frauen, die vom König den Orden „Steaua României“ für kulturelle Verdienste erhielt. Im Alter von 80 Jahren überlegte sie, ihre letzten Lebensjahre in Hermannstadt zu verbringen. Sie kam 1917 hierher, aber sie fand weder das kulturelle Leben noch das Familienleben nach ihrem Geschmack. Also blieb sie in Bukarest und zog sich in ein von Bojaren betriebenes Heim zurück; diese erbten 1927, nach ihrem Tod, die reichhaltige Bibliothek und alle Schmuckgegenstände. Sie wurde neben ihrem Bruder Georges beigesetzt, der schon viel früher verstorben war.

Georges (1839-1879) war ein gut aussehender und sehr intelligenter Mann. Er absolvierte „cum laude“ die Brukenthalschule und die Rechtsakademie in Hermannstadt. Zwischen-

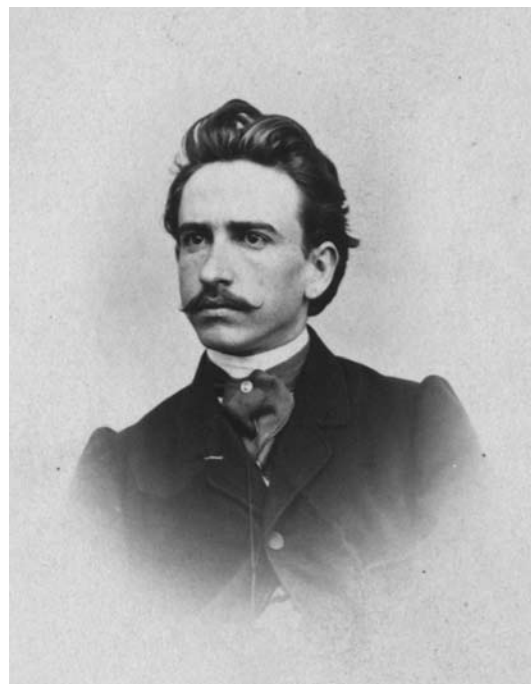
București, Georges s-a mutat aici și a fost angajat la Ministerul de Interne. Carol de Hohenzollern, noul principe, l-a ales pe Georges ca secretar personal, pentru că se distinsese deja prin meritele sale.

Fiind secretarul principelui, devenit rege în 1881, Georges s-a remarcat atât în chestiunile particulare ale suveranului, cât și în cele oficiale, în special în domeniul legăturilor externe. Printre altele a participat la construirea și amenajarea castelului Peleş. Pentru meritele sale, Georges a primit ordine și decorații din multe țări europene și din România („Steaua României” și „Apărătorii Independenței”). Carol I. l-a prețuit mult și i-a făcut numeroase cadouri.

Georges a murit în 1879, la 40 de ani. Principele a dispus să fie înmormântat într-un mormânt de ținută în partea catolică a Cimitirului

zeitlich hatte die Vereinigung der Rumänischen Fürstentümer stattgefunden und der neue Staat, Rumänien, erlebte eine Blütezeit. Angezogen von den Möglichkeiten in Bukarest, zog Georges hin und arbeitete im Innenministerium. Der neue Herrscher, Karl von Hohenzollern, berief Georges zu seinem persönlichen Sekretär, weil dessen Verdienste ihm schon bekannt waren.

Als Sekretär des Fürsten, der 1881 zum König gekrönt wurde, tat sich Georges vor allem im Bereich der Privatangelegenheiten des Herrschers hervor, aber auch im Bereich der offiziellen Tätigkeiten, insbesondere in der Außenpolitik. U. a. war er beim Bau und der Ausstattung des Peleş-Schlusses mitbeteiligt. Für seine Verdienste erhielt Georges Orden und Auszeichnungen seitens mehrerer europäischer

**Rosa și Nikolaus
Coulin**

*Arhiva familiei
Coulin, Germania
Privatsammlung
der Familie
Coulin,
Deutschland*

Bellu (mormântul este încoronat de un sicriu de bazalt; dar drapajul de cositor, ce-l acoperea în parte, a fost furat în perioada comunistă).

Nikolaus (1842 - 1880). Ca fiu al unei văduve și datorită mediilor a primit o bursă la Academia de Drept din Sibiu. După referendum a găsit un post la Brașov. Aici a ajuns cu timpul șef al serviciului de finanțe. Nikolaus Coulin a fost foarte apreciat pe plan profesional, dar a activat și pe cel cultural și social. Nikolaus este singurul dintre frați, care s-a căsătorit - anume cu Rosa Mathias, fiica judecătorului J. J. Mathias, o personalitate de vază în Sibiu.

III. Generația a treia

Familia tânără și fericită locuia la Brașov pe Neue Spitalsgasse (azi str. Postăvarului). S-au născut patru băieți în generația a treia Coulin:\

1. **Arthur**, la 20 noiembrie 1869
2. **Egon**, 1871
3. **Alfred**, 1876
4. **Georg**, 1880 (după moartea tatălui).

Dar Nikolaus moare brusc la 38 de ani, probabil de o congestie cerebrală. Este a doua generație Coulin, când tânăra mamă rămâne văduvă. Rosa primise la nuntă o zestre bogată și o locuință spațioasă în casa Mathias din Sibiu, Quergasse (azi str. Tribunei). Aici se mută cu copiii, sprijinită fiind de tatăl ei. Rosa a purtat doliu toată viața. Băieții au fost crescuți de mamă cu multă dăruire, cu pretenții modeste, dar într-o atmosferă plină de creativitate. Se făceau

Staaten und seitens Rumäniens („Steaua României“ und „Apărătorii Independenței“). Carol I. schätzte ihn sehr und überhäufte ihn mit zahlreichen Geschenken.

Georges starb 1879 im Alter von 40 Jahren. Der Fürst veranlasste seine Beisetzung in einem würdevollen Grab im katholischen Teil des Bellu-Friedhofs (das Grab ist geziert von einem Sarg aus Basalt; doch die Messingverkleidung wurde in der kommunistischen Zeit gestohlen).

Nikolaus (1842-1880). Als Sohn einer Witwe und dank der guten Mittelnoten erhielt er ein Stipendium an der Rechtsakademie in Hermannstadt. Nach dem Referendariat erhielt er eine Stelle in Kronstadt. Hier stieg er zum Chef des Finanzamtes auf. Nikolaus Coulin wurde in seinem Beruf sehr geschätzt, war aber auch kulturell und sozial tätig. Nikolaus ist der einzige der Brüder, der geheiratet hat – und zwar Rosa Mathias, die Tochter des Richters J. J. Mathias, eine Hermannstädter Persönlichkeit.

III. Die dritte Generation

Die junge und glückliche Familie wohnte in Kronstadt in der Neuen Spitalsgasse (heute Str. Postăvarului). In der dritten Coulin-Generation kamen vier Jungen zur Welt:

1. **Arthur**, am 20. November 1869
2. **Egon**, 1871
3. **Alfred**, 1876
4. **Georg**, 1880 (kurz nach dem Tod des Vaters).

Arthur Coulin în
anul 1906/
Arthur Coulin im
Jahr 1906
*Arhiva artiștilor
plastici și
meșteșugarilor
artiști sași, secția
Sibiu (custode
onorific Manfred
Wittstock)/
Archiv der
bildenden
Künstler und
Kunsthand-
werker,
Hermannstadt)
(Ehrenkustos
Manfred
Wittstock)*

portrete, siluete, acuarele - toți băieții desenau bine. Cel mai zelos și plin de idei a fost Arthur. A fost foarte iubit, de toată lumea, pentru firea lui prietenoasă. Dar cariera de artist a ales-o împotriva voinței mamei sale.

Georg Coulin (Augsburg), după un text de Richard Coulin, tatăl meu, fiul sus-numitului Alfred (2009).

Aber Nikolaus stirbt plötzlich mit 38, vermutlich an einem Hirnschlag. Auch in der zweiten Coulin-Generation bleibt eine junge Mutter als Witwe zurück. Rosa hatte bei der Hochzeit eine großzügige Aussteuer erhalten und eine geräumige Wohnung im Hause Mathias in Hermannstadt in der Quergasse (heute Str. Tribunei). Hierher zieht sie mit den Kindern um und erhält Unterstützung von ihrem Vater. Rosa hat Zeit ihres Lebens Trauerkleidung getragen. Die Mutter zog die Söhne hingebungsvoll auf, unter bescheidenen Bedingungen aber in einer kreativen Atmosphäre. Man malte Bildnisse, Silhouetten, Aquarelle – alle Jungen zeichneten gut. Der tüchtigste und ideenreichste war Arthur. Alle mochten ihn sehr, weil er ein freundlicher Mensch war. Doch wählte er die Künstlerkarriere gegen den Willen seiner Mutter.

Georg Coulin (Augsburg), nach einem Text von Richard Coulin, meinem Vater, dem Sohn des Alfred Coulin (2009)

Arthur Coulin

N. / Geb. 20.IX. 1869 Sibiu / Hermannstadt
D. / Gest. 9.XI. 1912 Heidelberg

Rosa Wilhelmine Caroline Ludovika Mathias

N. / Geb. 1842 Sibiu / Hermannstadt
D. / Gest. 1918 Sibiu / Hermannstadt

Nikolaus Alexander Coulin

N. / Geb. 1842 București / Bukarest
D. / Gest. 1880
Brașov / Kronstadt
*Secretar financiar - Brașov /
Finanzsekretär in Kronstadt*

Charlotte Caroline Wolff

N. / Geb. 1809 Chirpăr /
Kirchberg
D. / Gest. 1878
Sibiu / Hermannstadt

Johann Josef Mathias

N. / Geb. 1800 Sibiu /
Hermannstadt
D. / Gest. 1844
Sibiu / Hermannstadt
*Consilier Principal al
Tribunalului Superior Regional /
Oberlandesgerichtsrat*

Maria Frisch adoptată Painer

N. / Geb. 1799 Sibiu /
Hermannstadt
D. / Gest. 1878
Sibiu / Hermannstadt

Claude Donat Coulin

N. / Geb. 1783 Cassis
D. / Gest. 1848
Sibiu / Hermannstadt
*Șef Secție al Misiunii Ministerului
pentru Afaceri Externe
al Frontei la București /
Sektionschef im Frankreichs
Außenministerium,
Bukarest*

Maria Justina Knall

N. / Geb. 1783 Sibiu / Hermannstadt
D. / Gest. 1828 Sibiu / Hermannstadt

Samuel Wolff

N. / Geb. 1775 Chirpăr / Kirchberg
D. / Gest. 1809 Sibiu / Hermannstadt
*Paroh la Chirpăr, lângă Sibiu /
Pfarrer in Kirchberg bei Hermannstadt*

Catharina Thorwesten

N. / Geb. 1773 Sibiu / Hermannstadt
D. / Gest. 1832 Sibiu / Hermannstadt

Michael Mathias

N. / Geb. 1770 Sibiu / Hermannstadt
D. 1824 Sibiu / Gest. Hermannstadt
*Fabricant de cărămizi, Senator /
Ziegelbesitzer, Senator*

Therese Frisch

N. / Geb. ?
D. / Gest. 1737
Găltița / Găltița

Paulus Painer

N. / Geb. ? D. / Gest.
1835 Sibiu / Hermannstadt
*Meister ceasornicar /
Stadthuhmacher*

Marie Boncanier

**Jean Jaques
Coulin**
N. / Geb. 1750 Cassis
D. / Gest. 1780 Cassis
*Captain de vas /
Schiffskapitan*

MUZEUL DE ARTĂ BRAȘOV
SIEBENBÜRGISCHES MUSEUM GUNDELSHEIM

| 2010

ISBN 978-973-0-08823-6